Albert J. Latner
Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it. A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

NOV 1 0 1998

טעא

(פיעסע) הירשביין, פרץ

הער געזאמעלטע שריפטן

7594

NOV 1 0 1998

Alex Silver
633-8531

7594

פיערטער באנד:

געשריבען אין יאהר

נבלה — — — — — — — — — — 1905
יואל — — — — — — — — — — 1908
די ערד — — — — — — — — — — 1907
צווישען טאג און נאכט — — — — — — 1906
אויפ'ן שייד וועג — — — — — — — — 1907

פינפטער באנד:

בארג אראפ — — — — — — — — — 1904
וואו דאס לעבען פערגעהט — — — — — — 1904
אויף יענער זייט טייך — — — — — — — 1906
גרינע פעלדער — — — — — — — — — 1916

אינהאלט פון אלע פינף בענדער.

ערשטער באנד:

געשריבען אין יאהר

ראזשינקעס מיט מאנדלען — — — — — — 1915
אויפ'ן שוועל — — — — — — — — 1915
בעבעלע — — — — — — — — — 1915
א זאוואראכע — — — — — — — — 1915
איינזאמע וועלטען — — — — — — — 1905
אליהו הנביא — — — — — — — — 1914
אין דער פינסטער — — — — — — — 1907
פונקען — — — — — — — — — 1913
קברים בלומען — — — — — — — — 1906
א לעבען פאר א לעבען — — — — — — 1915

צווייטער באנד:

די פוסטע קרעטשמע — — — — — — 1911
דעם שמידס טעכטער — — — — — — 1915
א פערוואנדלונג ווינקעל — — — — — 1913

דריטער באנד:

דער לעצטער — — — — — — — — 1910
ביים ברעג — — — — — — — — 1910
דער תקיעת כף — — — — — — — 1907
דאס קינד פון דער וועלט — — — — — 1913

ג י ט ע ל

מען זעהט דאָך, אז אפילו אויפ'ן דאָרף פערלאָזט אויך נישט דער וואָס אין הימעל...

פאלט רחל'ען אויפ'ן האלז.

ע נ ד ע.

אלקנה

כא־כא־כא... איך שטעה און איך הער... וואס אי דאס מיט דיר אלקנה?

הערש בער

אין איין פעלד זענען מיר אויסגעוואקסען — וואס קריכט איהר אין וועג ארויין? הא? כ'נעהם זי ווי זי שטעהט און נעהט. וואס ווילט איהר נאך? א סוף מיט אנ'עק זאל עס נעהמען!

אלקנה

איך גיב דיר נדן אויך, הערש בער. אז דו רעדסט אזוי האב איך דיך ליעב. כ'האב געמיינט אפשר... נו איז נישטא וואס צו רעדען. עסט שאנעווען מיין טאכטער... נו שוין... ווייז נישט. וועמען זאל עס אין קאפ אריין, אז הערש בער זאל קענען א טרער לאזען... ס'האט מיר אוש אליין... אלע ווישען די אויגען. גיב א האנט, דוד נח.

נעהמען זיך ארום, כליפען, די ווייבער ווייזען אויפ'ן הויבען קול.

צינע און אברהם יעקב

קומען ארויס, קוקען פערוואונדערט; הויבען אויך אן ווישען די אויגען.

רחל

נעהמט ארום צינען. קושט זי.

קינד מיינס, ביזט דאך א כלה נעווארען.

צינע און סטערע

כאפען זיך ארום און קושען און האלזען זיך לאנג.

אלקנה

נעהם צו לוי יצחק'ן. נעהמט זיין האנט.

זאל זיין מיט מזל. וועסט האבען א כשר'ע אידישע טאכטער. כאטש צווישען גוים נעוואקסען, אין מיטען פעלד...

ה ע ר ש ב ע ר

פאר דער גאנצער וועלט זאג דעם אמת, סטערע! איך האב נישט קיין מורא!

ר ח ל

שא, שריי נישט אזוי, מיין קינד.

ה ע ר ש ב ע ר

איך בין שוין אין כעס. איך לאך פון אזוינע טאטע־מאמע! סטערע איז מיט מיר אין דארף געוואקסען. אין איין פעלד אויסגעוואקסען און זי איז מיינע! זאג, סטערע: זאג האב קיין מורא נישט.

א ל ק נ ה

וואס זאגסטו צו זייז קאפ, גיטעל? ער האט דאך נישט געקענט צוויי מיט צוויי איבערצעהלען, זעה נאר סארא צונג! ווי ער קען זיך עס אויס'טענה'ן כא—כא—כא.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וויים נישט צי איך רעד גוט צי — שלעכט. איך האב געפרענט דעם רבין: כ'האב געזאגט, אז כ'וויל זיך נישט שטעלען טאטע־מאמע אנטקענען. דער רבי האט געהייסען — מיט גוטען. כ'האב געוואלט עס טהאן היינט ביינאכט, טא וואס זענט איהר אראבגעקומען, זי געבראכט צו שלעפען מיט פערווייניגט אויגען? וואס האט איהר זי צו מאכען וויינען אומזיסט און אומנישט?!

ר ח ל

אזא יאהר אויף מיר ווי ער איז געוועכט.

ה ע ר ש ב ע ר

די טערען וואלגען איהם.

איהר האט נישט פאר וואס איהר צו פערביטערען די יאהרען. איך קען נישט זעהען, אז זי וויינט...

ס ט ע ר ע

צעוויינט זיך אויפ'ן חויכען קול.

ג י ט ע ל

שא, שטיק נאר: ער האט זיך צערעדט און זי...

ר ח ל

ווייסט, איך וויים נישט? ווי ווייסט עס נישט א מאמע? אלץ וויים איך... נעהמט ארום לוי יצחק'ן און קושט איהם. איך וועל דיר זיין ווי א מאמע. וואס נאך קען איך אויסבעטען ביי דעם וואס אין הימעל. ווי זאגט מען עס איהר אן? מאמעלאך, זי וועט עס אפשר נישט אויסהאלטען.

א ל ק נ ה, ג י ט ע ל, ס ט ע ר ע

קומען אן.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן, דוד נח?

ד ו ד נ ח

איך בעט דיר, אלקנה, קריג זיך נישט איצטער מיט מיר.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן? כ'וויל אז סטערע זאל איהם פאר מיר אין די אויגען זאגען. אז זי וויל איהם נישט קענען.

ס ט ע ר ע

מיט פערווייניגטע אויגען.

זאל איך צער האבען אויב איך וויים וואס מע וויל פון מיר האבען.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט ארויס.

ג י ט ע ל

אט איז ער אליין.

ר ח ל

פערשטערט מיר נישט מיין שמחה, גיטעלשו.

ג י ט ע ל

באנ'איך איז א שמחה און מיר איז פינסטער און ביטער.

ה ע ר ש ב ע ר

סטערע, גוט וואס דו ביזט געקומען — זאג דעם אמת!

א ל ק נ ה

זי האט נישט וואס צו זאגען.

לוי יצחק

מיין טאטע־מאמע זענען אויפ'ן עולם האמת; א ניט וואלט איך זיי געשיקט רעדען פאר מיר.

דוד נח

יא, צינע, מיין קינד.

לוי יצחק

איהר פערשטעהט... אז אויב... איהר בעראַרפט מסכים זיין.

דוד נח

מסכים, מסכים. ביי איהר בעדארף מען גאָר נישט פרעגען.

לוי יצחק

מע בעדארף ביי דער מוטער פרעגען.

דוד נח

איך מיין, פרעגען דער מוטער כע... כע... מיין קינד מיין איך, וועט פאלגען, א כשר קינד... רחל! רחל! קום נאָר ארויס אויף א ווייל!

לוי יצחק

פונדעסטוועגען....

דוד נח

רופט.

רחל, רחל, זיי זשע מוחל.

רחל

קומט ארויס.

מיר האבען א גאט אין הימעל, וואס?

דוד נח

אט איז די מאמע; צי דו ביזט מסכים פרעגט ער.

רחל

גאט אין הימעל, וואס נאך קען איך פערלאנגען פאר מיין קינד?

ווישט די טרערען.

דוד נח

דו פערשטעהסט דאך גאָר נישט פון וואס צו זאגען...

דוד נח

מיין טאטע, זאל זיין אין גן־עדן, אויך א דאָרף־מענש געווען. נישט געוואוסט ווי אזוי די קינדער מדריך צו זיין. וואָס ט׳מען געקענט מאכען? אבי ווי עברי אויסגעלערענט. ביי מיר אין שטוב טאקי איז ער נעשטאַרבען. כ׳האָב איהם געפיהרט אין שטאָדט אריין און ס׳האָט זיך שוין פון שטאָדט נישט געוואָלט אוועקפאָהרען. נו, מסתמא ווייל אזוי דער וואָס אין הימעל, אז לעבען זאָל מען ווייט פון אידען און צו קבר־ישראל כאָטש קומען צווישען אידען. נישטא וואָס צו מאכען. מילא דער עלטערער, שוין אזוי אבגעלאָזען די לייטשעס; אבער דער איינגערער האָט געקענט זיין א מענש. כ׳האָב געטראכט, וועז אלקנה זאָל וועלען געבען צו שטייער; נו. הער איך דאָך, אז זיינע אינגלאָך קריכען אין די אויגען אריין. כ׳וואָלט דיר פונדעסטוועגען זאָגען: אָט פאָהר שוין נישט אוועק. זאָל שוין זיין ווי ס׳איז.

לוי יצחק

איך פאָהר נישט אוועק, רב דוד נח. איך קלייב אייך זאָגען, אז איהר זאָלט זיך מישב זיין אפשר...

דוד נח

וואָס אי דא פארהאן צו רעדען. אויב נישט אלקנה, וועל איך אליין— מיט אלע מיינע כחות. וואָס הייסט?...

לוי יצחק

כ׳מיין איהר זאָלט זיך פריהער מישב זיין.

דוד נח

כ׳האָב מיר גאָר נישט וואָס צו מישב זיין.

לוי יצחק

כ׳מיין, אז איהר זאָלט מיך נעהמען פאר אן איידעם. דאָס מיין איך.

דוד נח

אַביסעל צופומעלט.

האָ... וואָ...

דוד נח

אן עקשן אַט דער אלקנה. א איד זאל זיין אזא עקשן. א סך כּאַל מיט איהם זיך געקריגט. די ווייבער — אויך דאַם אייגענע. וועז נישט יום־כּפור וואלט מען שטענדיג ארומגענאנגען ברוגז. כ׳פרעג: פאר וואַם? קען מען דער נישט לעבען אין שלום? פאר וואַם זאלען זיך אידען גלאט קריגען? וואַם זאגט איהר, רבי?

לוי יצחק

נאר אויף אחדות אין שלום שטעהט די וועלט.

דוד נח

כ׳האב עס געהערט אמאל: דער רב פון שטאַדט האַט עס געזאגט אין א דרשה. נאר מיר, ברוך השם, בעדארף מען עס נישט דערמאנען. איך בין מיר א איד וואַם וויים, אז קיין וועלט דער וועלט האַט מען נישט. מיין אידענע וואלט זיך יא אמאל וועלען ארויס־כאפען פון די האלאבלעם, נאר איך דערלאז נישט. אז מען לעבט פערוואַרפען אויפ׳ן דאַרף, וויפיעל פעהלט, אז מען זאל וועלען חלילה ווי גוים? גוים קריגען זיך אזן אידען — קריגען... כ׳האב מיר מיין שכל.

לוי יצחק

אזוינע אידען ווי איהר מענען זיין אין דער שטאַדט אויך.

דוד נח

כע־כע, מע וועלט אביסעל פערגרעבט אויפ׳ן ישוב; אבער, אז עס קומט צו אנ׳עולה טהאן — כאפט מען זיך. מען וויסט, געלויבט איז דער אויבערשטער, פון דאנען אהין. כאטש אין שטאַדט גיט מען דעם ישוב׳ניק נישט אַב דעם גרויסען כבוד. מילא, מע קען דאַך זיך נישט גלייכען צו א שטאַדט־מענשען. א שטאַדט־איד איז טאקע א איד. רעדט אוים א וואַרט מיט א רב: הערט א קדושה אין דער צייט אזן קען נעבען א נדבה, אז דער וואַם אין הימעל העלפט.

לוי יצחק

איהר זענט א פיינער איד: נישטא זיך וואַם צו שעהמען מיט אזוינע אידען.

וואָס קומט ער צונ׳אייך דוקא וועז קיינער איז נישטאָ? דאָס איז די גאנצע מעשה.

לוי יצחק

נישט דאָס מיינט ער מסתמא.

הערש בער

איהר זאָגט איהם, אז איהר ווילט נישט זיין טאָכטער.

לוי יצחק

מיר איז א חדוש די גאנצע זאך.

הערש בער

כ׳האָב געזאָגט דעם טאטען אוז דער מאמען, אז איהר ווייסט נישט פוז וואָס צו זאָגען.

לוי יצחק

ס׳איז מיר א גרויסער פּלא.

צינע

בעווייזט זיך אין טיר, הערט זיך אין דער שטיל איינ וואָס מען רעדט.

הערש בער

איך זאָג אויך, אז אָהן טאטע־מאמע זאָל מען אזא זאך נישט טהאָן; אָבער וואָס קומט ארויס? גאָר מאך מיט זיי.

לוי יצחק

מיר איז עס א גרויסער פּלא.

הערש בער

נעהמט נישט פאר אומגוט, רבי...

דוד נח

קומט ארויס. כאפט צינען ביים אונטערהערען זיך; זי ווערט פערשעהמט, בעהאלט זיך הינטער דער טיר.

הערש בער

וואָלט נאָך עפּעס ווועלען זאָגען, טהוט א מאָך מיט דער האַנט, גאָר אָוועק אין שטוב.

הערש בער

איהר רעדט, רבי, ווי א צדיק. אבער איך קען נישט ווארטען אזוי לאנג. איך ווי׳ל נעהען צו זיי אין שטוב און זיי האבען אנגעזאגט, אז כ׳זא׳ל נישט. איך וויים פאר וואס, רבי; ס׳איז אזוי נאר איך קען עס אייך נישט זאגען. ס׳מאכט נישט אויס, אז איהר ט׳נישט וויסען.

לוי יצחק

וואס קען איך רעז וויסען?

הערש בער

איך וויים, רבי, אז איהר וויסט פון נאר נישט, דאריבער זאג איך דאך. זי וויסט אויך פון נאר נישט. דאס דרעהען זיי איהר א קאפ. זי ווי׳ל נישט הערען דערפון. איהר קענט זיך אריינ׳לעגען אין דעם.

לוי יצחק

איך פערשטעה דוקא נישט, פאר וואס איך קען דא העלפען.

הערש בער

איך וואלט נישט וועלען, אז דער טאטע זא׳ל עס הערען; איהר פערשטעהט — ער ווי׳ל אייך פאר אן׳איידעם.

לוי יצחק

וועמען?

הערש בער

אלקנה ווי׳ל אייך פאר אן אייידעם.

לוי יצחק

וואס הייסט?

הערש בער

ער האט דאך א מיידעל, סטערע; איהר קענט זי, רבי.

לוי יצחק

איך פערשטעה עס נישט.

הערש בער

פערשטעהט איהר נישט. ער דרעט זיך אום דא ארום אייך.

און די מאמע א בהמה און גאר... נישטא קיין שום שכל. האבען זיך איינגע'עקשנ'ט.

לוי יצחק

מע בעראַרף מיט זיי רעדען מיט גוטען. געבען זיי צו פערשטעהן.

הערש בער

דאס זענט איהר אפשר גערעכט. אפשר האב איך טאקע גערעדט אביסעל נישט גוט. נאר געה וויים וואס דו טהוסט. אפשר ט'איהר זיך, רבי, אריינמישען; אפשר ט'ער האבען אבשיי פאר אייך, רבי. כ'מיין אלקנה'ן. איך ווייל נעהמען זיין טאכטער פאר א ווייב. האט ער פערדרעט דעם קאפ.

לוי יצחק

וואס קען איך דא העלפען?

הערש בער

ער וועט האבען אבשיי. איהר קענט דאך זיי. איהר האט דאך זיי גע־זעהן. אויפגעוואקסען אינאיינעם. איך ווייל זי נעהמען ווי זי שטעהט און געהט. — היינט געה און מאך מיט זיי.

לוי יצחק

אלייין איז די גלייכסטע זאך. מע בעראַרף רעדען אלייין. מיט גוטען. מיט א שכל.

הערש בער

מיט איהם וואלט איך שוין אויסגעקומען. נאר די מאמע איהרע האט פערדרעט די נאז.

לוי יצחק

זאל דיין מאמע רעדען מיט איהר.

הערש בער

די מאמעס האבען זיך צוקרינט.

לוי יצחק

וואַרט ביז ראש־השנה; זיי וועלען זיך איבערבעטען. עשרת ימי־תשובה, מען האט חרטה טאמער טהוט מען א קרומע זאך.

לוי יצחק

וואָרט נאָר אביסעל.

אברהם יעקב

זי וועט זיך זעהר פרעהען.

לויפט אין שטוב אריין.

הערש בער

קומט ארויס.

גוט, וואָס איהר זענט דאָ, רבי; איך וויל אייך עפּעס פרעגען. האָט נישט קיין פאריבעל.

לוי יצחק

פאָר וואָס נישט?

הערש בער

איהר קענט דאָך עפּעס די תורה, זאָגט מיר ווי איז דער דין, אז איך האָב מיר אויסגעקליבען א ווייב און איהרע טאָטע־מאָמע האָבען זיך עפּעס אריינגענומען אין קאָפּ און ווילען נישט?

לוי יצחק

וואָס הייסט זיי ווילען נישט — ס'מוז דאָך זיין פאר וואָס?

הערש בער

ווילען נישט — און שוין. געהט מאכט מיט זיי.

לוי יצחק

בעדארף מען מאכען אזוי, אז זיי זאָלען זיין צופריידען.

הערש בער

זיי האָט פערדרעט דער קאָלטאָן אין קאָפּ און — געה מאך מיט זיי.

לוי יצחק

אידען קענען זיך דורכשמועסען. מסתמא איז דאָך פארהאן א שכל דאביי.

הערש בער

וואָס פאר א שכל? קיין שום שכל נישטא. איהר טאָטע איז אן עקשן

אברהם יעקב

הא, וואָס זאָגסטו?

צינע

איך בעט דיר, אָט, נא דיר נאָך א קוש, גוט? אָט געהט ער זאָג איהם גאָר נישט.

לויפט אריין אין שטוב.

לוי יצחק

קומט אָן.

וואו ביזטו געווען, אברהם יעקב?

אברהם יעקב

כ'בין געגאנגען זעהען צו דער פערד איז נישט פערקראָבען ערגעץ אין א בלאָטע.

לוי יצחק

פאר וואָס האָט זיך די שוועסטער אויסגעלערענט אָנצושרייבען מיין נאָמען?

אברהם יעקב

כי־כי — זי האָט מיר געזאָגט, אז זי איז מקנא וואָס איך לערען כיי אייך. זי וויל אויך לערנען זאָגט זי.

לוי יצחק

האָסטו, הייסט עס, איהר אויסגעלערענט.

אברהם יעקב

כ'האָב נישט געטאָרט? זי האָט געוואָלט, אז איך זאָל איהר לערנען דאוונען — האָב איך מורא. אפשר טאָר מען נישט.

לוי יצחק

דאוועגען מעגען ווייבער לערנען. וויבער בעראַרפען אויך קענען דאוועגען.

אברהם יעקב

כ'וועל איהר געהען זאָגען.

רעז אוז סטערע האָט מיך ליעב... וואָס מישט איהר זיך, פּרעג איך אייך?

ג י ט ע ל

אזוי נאָר; אזוי ווייט האלט עס שוין?

צ י נ ע

יא, אודאי.

ג י ט ע ל

קוקט זיי נאָר אָן; וואָס איז דאָס פּאר אן אָנשיקענישׂ אויף מיר. בעט איך אייך?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר ווילט נישט — איז נישט. איז ווי איהר ווילט זיך. אוז זאָגט אלקנה'ן, אז טאָמער הויבט ער אויף א האנט אויף איהר וועל איך איהם ווייזען ווי אזוי א טאָטע צו זיין.

ג י ט ע ל

הערט נאָר, הערט נאָר, כ'בעט אייך.

ה ע ר ש ב ע ר

טאָ הערט נישט, אויב איהר ווילט נישט. קום אין שטוב אריין ציגע.

געהט אריין אין שטוב.

ג י ט ע ל

איך גלויב דאָך מיינע אויערען נישט. איך גיה עם דערצעהלען אלקנה'ן...

געהט אויעק.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אָן.

צ י נ ע

גוט, אברהם יעקב'ל, וואָס דו גיהסט. כ'האָב שוין די אויגען אויס־געקוקט נאָך דיר. אט נא דיר א קוש אוז זאָג נישט דעם רבין, אז דו האָסט מיר אויסגעלערנט אָנצושרייבען זיין נאָמען אוז מיין נאָמען.

קום אין שטוב אריין. דוד נח, כ׳האָב נישט וואָס צו רעדען מיט איהר.

געהען בידע אין שטוב אַריין.

ג י ט ע ל

הער זיך איין, צינע, דיין מאמע מיינט, אז איך ווינש איהר שלעכטס: איך בין דיר נישט קיין שונא. איך ווי׳ל דיר זאָגען, די מאָמע זאָל נישט הערען, אז איך וויים אלץ וואָס דו האָסט געהערדט מיט סטערען.

צ י נ ע

כ׳האָב נישט קיין מורא. כ׳האָב נישט געהערדט אועלכע זאכען, וואָס כ׳זאָל מיר בעדארפען שרעקען.

ג י ט ע ל

צט געהט טאקע הערש בער; כ׳ווי׳ל מיט איהם רעדען פראָסטע דבורים.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אָן.

וואָס איז עפעס אלקנה ברוגז? כ׳האָב איהם גערופען האָט ער זיך נישט אומגעקוקט.

ג י ט ע ל

ער וויים פאר וואָס ער איז ברוגז.

ה ע ר ש ב ע ר

און וואָס בלאָזט איהר זיך אויף מיר? איך האָב אייך קיין שטיי־נער אין גאָרטען נישט געוואָרפען.

ג י ט ע ל

דו ווארפסט שוין יא שטיינער, זאָל איך מיר דיר זאָגען.

ה ע ר ש ב ע ר

וואָס דרעט איהר א קאָפּ? פרעג איך אייך: איהר האָט א בעסערען חתן פאר סטערען? וואָס האָט איהר אָנגעהויבען קריכען אין וועג אריין? וואָס ווילט איהר, איך זאָל אייך צוצאָהלען פאר סטערען? איך בעדארף אפשר פאָהרען אויף א יריד, אז איך האָב ליעב סטע־

דוד נח

זאָל זיין אַזוי.

רחל

געה, מיין קינד, אין שטוב אַריין.

צינע

וואָס האָט איהר מיך בעדארפט?

גיטעל

זאָג מיר נאָר צינע, וואָס רעדט מיט דיר סטערע?

צינע

זי רעדט מיט מיר — אלץ רעדט זי מיט מיר. כ'קען דען אָנגעדענ־קען וואָס?

אלקנה

הערסט, מיין ווייב, ווי קלוג ס'איז בעלייטען, אָט ווער עס פיהרט אראָב דער קליינער מיינער פון וועג, זי וועט שוין ביי מיר וויסען ווי אזוי צו געהען אהער! איך געה אהיים און וועל צו איהר אויס־לאָזען אלע בייזע חלומות.

לאָזט זיך געהן.

דוד נח

אן עולה אלקנה. כ'האָב דיך געהאלטען פאר א בעסערען טאַטען. וואוהין איז ער אנקלאָפען?

צינע

געהט בעסער אהיים, גיטעל; זעהט ער זאָל זי נישט טשעפּען, ווא־רום זי איז גאָר נישט שולדיג.

גיטעל

איך וויל דיר, צינעלע, גאָר נישט זאָגען, באשר די מאַמע שטעהט דאביי... ווייטער...

רחל

געהט זיך געזונדערהייט פון דאנען. כ'האָב נישט געשיקט נאָך אייך. כ'האָב געמיינט טאקע, אז איהר זענט מיר גוטע פריינד.

ד ו ד נ ח

שא, שריי נישט. מען קען דאך מיט גוטען, ווי מענשען, זיך דורכ־רעדען. איך פערשטעה דאך נישט די גאנצע מעשה דא. ער רעדט דאך פון הערש בערען גאר — נישט פון דער מיידעלע. וואס קען ער גאר האבען צו דער מיידעלע?

ר ח ל

הערסט דאך וואס מע רעדט צו דיר... איך בין זי א בעלן צו פרע־גען... צינעלע? קום נאר ארויס אויף א מינוט!

צ י נ ע

קומט ארויס: אביסעל צוטומעלט.

א ל ק נ ה

איי, וואס דרעט איהר א קאפ? נעה אין שטוב אריין, צינע. ס'וועט דיר נישט שאדען, אז כ'האב עפעס חלילה אויסגערעדט אויף דיר. די מאמע וויל עס נישט ליידען.

צ י נ ע

וואס בעדארף מען מיר?

ר ח ל

וואו ביזטו געווען, וועז אלקנה איז נעקומען?

צ י נ ע

איז שטוב.

ר ח ל

איך האב עס אויף אייך נישט געגלויבט, אלקנה.

ג י ט ע ל

איז נישט: בין איך בדלות.

ד ו ד נ ח

אבער וואס איז זיך דא פארהאן צו קרינגען? איך זאג, אז מע בע־דארף פרענגען די קינדער.

א ל ק נ ה

איך האב נישט וואס צו פרענגען ביי קיינעם. מיין טאכטער וועט טהאן דאס וואס איך וועל הייסען.

ר ו ד נ ח

וואָס, אלקנה, סע שטעהט דיר נישט אַן צו זיין מיין מחותן?

א ל ק נ ה

מיר שטעהט נישט אַן, אז דיין זון זאָל זיין מיין איידעם.

ר ו ד נ ח

טאָ וואָס ביזטו געקומען מיר עס צו זאָגען? איך וויים פון נאָר נישט. קענסט הערש בערען צו זיך אין שטוב נישט אריינלאָזען. ס'אי דיר דיינע א זאך.

ר ח ל

איך זעה נאָך נישט, אז ער זאָל איהר אזוי נאָכלויפען. איך וויים נישט וואָס איהר האָט צו מיין קינד.

א ל ק נ ה

איך וועל רעדען קלאָרע דבורים.

נ י ט ע ל

וואָס האָסטו זיך צו שעהמען?

א ל ק נ ה

איך וויל דעם פרעמדען יונגען מאָן, דעם מלמד פון די קינדער. פערשטעהסט, ער פאָסט פאר סטערען.

נ י ט ע ל

און איהר האָט איהם אריינגעכאפט צו זיך אין שטוב.

א ל ק נ ה

דיין טאָכטער מאכט איהם קאליע.

ר ו ד נ ח

וואָס מיינסטו?

א ל ק נ ה

כ'האָב איהם נעטראָפען זיצען דרויסען.

ר ח ל

וואָס דרויסען? וועז דרויסען?... וואָס מיר האָט זיך נע'חלום'ט די נאכט אוז יענע נאכט... וואָס וויל איהר דא? וואָס זענט איהר געקומען רעדען רשעות אויף מיינע קינדער?

ג י ט ע ל

איך וויים, אז זי נעפעלט אייך.

ר ח ל

אודאי נעפעלט זי מיר. וואס וואלט מיר נעפעלט ביי נאט וועז איך האב צו צינען כאטש נאך א דריי טעכטער ווי סטערע...

ג י ט ע ל

דו הערסט, אלקנה?

ד ו ד נ ח

א בריה א מיידעל; וואס קען מען דען האבען צו איהר? מיט א יאהר אינגער פון צינען אוז, קיין עין־הרע, נאך אמאל אזוי גרויס ווי זי.

ג י ט ע ל

צו אלקנה'ן.

וואס האסטו מורא צו זאגען? כ'וויים נישט פאר וואס דו האסט דא מורא צו האבען. איך האב איבערגעלאזען די שטוב אוז געקומען אהער. ווארום איך וויל עס נישט אוועקלאזען אין דער לאנגער באנק אריין.

ר ח ל

איך פערשטעה דא גאר נישט, ניטעל, וואס איהר רעדט.

ג י ט ע ל

כ'וויל, אז הערש בער זאל זיך פון איהר אבטשעפען.

ד ו ד נ ח

וואס ט ש ע פ ע ן ז י ך?... וואס האסטו צו איהם, צו הערש בער'ן מיין איך?

א ל ק נ ה

כ'האב צו איהם גאר נישט. ער איז דיר דיינער א זוהן. דיר נעפעלט ער אוז מיר — נישט.

ר ח ל

אוז מיר ארט נישט, אז ער נעפעלט אייך נישט. נעזעהען אמאל

ג י ט ע ל

נא זאל ער אבער סטערען נישט פערדרעהען דעם קאפ.

א ל ק נ ה

וואו איז ער אוועקגעגאנגען? ער איז א גרויסער נאר. כ'האָב דאָ גערעדט מיט איהם און ער האָט מסתמא נישט פערשטאַנען.

ר ח ל

קומט אָן.

אַ גאסט. שוין באלד א וואָך צייט נישט געזעהען. וואָס מאכט עפּעס גיטעל?

א ל ק נ ה

קרעכצט צוביסלאך.

ר ח ל

טהוט איהר נאָך אלץ וועה אין א זייט? בעדארפט פרעגען ביי אי־מעצען אין דאָרף. האָרעוועט איבער די כחות.

ג י ט ע ל

קומט אָן.

ר ח ל

אָט אַ גאסט. מיר רעדען דאָ איצטער פון אייך.

ג י ט ע ל

ווי זאָגט מיין מאַמע: אז גאָט איז אין הימעל זאָל איך מיר לעגען אין דרערד אריין? כ'האָב עס געהאט א שווארץ יאָהר פון מיין טאַב־טער...

ר ח ל

וואָס אי דען חלילה?

ג י ט ע ל

וואָס אי דען...

א ל ק נ ה

א שאָד וואָס איך בין אוועק פון שטוב; זי וואָלט שוין פון מיר גוט געכאפּט.

ר ח ל

אזא יאָהר מיר וואָס פאר א קינד עס איז.

דוד נח

כע־כע. מיין אידענע ווייסט נאָך, ווי אזוי א מענשען בכבוד צו האל־טען.

לוי יצחק

געהט אַוועק הינטערען שטוב.

דוד נח

איז נאָר קיינער נישטאָ אין שטוב? כ'בין א בעלן צו זעהן.

ער קוקט אין פענסטער.

אלקנה

דאכט זיך, די מיידעל איז אין שטוב.

דוד נח

קום אריין אין שטוב: וואָס ס'דו שטעהן דרויסען?

אלקנה

כ'קלייב מיר שוין אוועקצוגעהן.

דוד נח

וואוהין ביזטו דען געגאנגען?

אלקנה

טאקע אהער. כ'האָב געוואָלט מיט'ן מלמד זיך דורכרעדען.

דוד נח

וואָרום וואָס, די קינדער פאָלגען איהם טאקע נישט?

אלקנה

געטראכט רעדען מכח עפעס אנדערש, הערסט, ער איז דאָך א קיילעכריגער יתום. נו, זאג — בעדארף מען נאָר האָבען טאטע־מאמע?

דוד נח

אין שטאָדט קען מען אלצדינג דערווייזען.

אלקנה

ער קען מיינען, אז כ'האָב געהרעדט אויף דיר לשון־הרע...

דוד נח

וואָס האָט ער עפעס צו מיינען?

אלקנה

פערשטעהסט נישט וואס כ'מיין? איך זאג, דו זאלסט נוערען מיין איידעם. מיין סטערע, די עלטערע; מיט א כשר הארץ. כ'האב זי היינט נעוואלט שלאגען, נאר ס'האט מיר פערדראסען, ס'אי אפילו נישט מיין נעדאנק — ס'אי מיין אידענע. זי האט מיך אהער אריבערגעשיקט. וואס האב איך צו לייקענען כא־כא. וועז דו זאגסט מיר וואו דיין טאטע־מאמע וואוינען, וואלט איך נעווען א בעלן שפאנען א פערד און זיך אריבערכאפען צו זיי... קענסט מיר אפשר זאגען א וואו זיי וואוינען?

לוי יצחק

זענען שוין אויפ'ן עולם האמת.

אלקנה

וואס איך הער!

לוי יצחק

אויפ'ן עולם האמת: שוין לאנג.

אלקנה

א קיילעכריגער יתום, עפעס א קליניקייט! און ס'וועט זיין אן עולה אז כ'וועל דיך איינלאזען.

דוד נח

קוסט וו.

א גאט העלף, אלקנה, וואס טהוט מען עפעס איצטער דא?

אלקנה

אט אזוי, מע שמועסט.

דוד נח

ווער שלאגט עס פוטער? מיין אידענע אין דער היים, זעה איך.

אלקנה

כ'האב נעמיינט, אז מע האט ביי דיר מכבד נעווען דעם רבין, שלאגען פוטער.

קענען, דאס בין איך געקומען איבערשמועסען.

לוי יצחק

ער איז אן עהרליכער בחור. וועט זיין א פרומער איד.

אלקנה

כא־כא, איך האב טאקע געוואלט, אז דו זאלסט זיין ביי מיר אין שטוב. מע וואלט דיך ביי מיר בעסער צוגעזעהען. אפשר וואלטען זיך די קינדער עפעס אבגעלערענט. נו, זענען זיי דיר פערלאפען דעם וועג. אלץ א מזל זאך.

לוי יצחק

איהר זענט אין כעם, ר' אלקנה, און איהר רעדט לשון־הרע. איהר זענט א שעהנער איד. דוד נח איז אייך נישט קיין שונא, און די קינדער לעבען בשלום — טא פאר וואס טהוט איהר אזא זאך?

אלקנה

ביזט אפשר גערעכט. א איד בעראף אזוי נישט זיין. וואס זאל איך מאכען? סע ברענט אין הארצען. און טאקע וויל כ'בין א איד אן עם־הארץ. די זיהן — וועט שוין קיין לייט פון זיי נישט זיין; טא פאר וואס זאל איך עפעס נישט קריגען פאר דער טאכטער אזוי אייגעם פון דער פרעמד, וואס זאל בעשעהנען א שטוב? עס מאכט זיך א יום־טוב; סע מאכט זיך א שבת; און טאקע, אז מע קומט אין שטאדט אריין אויף ימים נוראים; וואס אי דא שייך? איך וואלט מיר ביז דער לעצטער העמד געלאזט קאסטען.

לוי יצחק

אין וואס געווענדט זיך דען? מע פאהרט אין שטאדט אריין מען פרענט זיך נאך. אין שטאדט פארהאנען שעהנע יונגע לייט.

אלקנה

וער ווייסט דעם וועג?... וער קען עס בעווייזען? וועמען איז עס גאר אין קאפ געלעגען? דא ערשט האבען זיך מיר די אויגען געעפענט.

לוי יצחק

הא?....

אלקנה

כ'האָב פיינד אן עם־הארץ: וואָס האָב איך מיר דאָ צו נאַרען? כאָטש איך בין אליין נישט געלערענט פונדעסטוועגען ווייס איך. וואָס הייסט א מענש און וואָס הייסט — א דבר־אחר.

לוי יצחק

מען טאָר אזוי אויף א אידען נישט רעדען.

אלקנה

וואָס איז זיך דאָ פארהאן צו שעהמען? דוד נח איז א גאָרנישט און זיין זוהן איז א גאָר נישט.

לוי יצחק

פיינע אידען: איך האָב צו זיי גאָר נישט.

אלקנה

איך רעד עס טאקע מכח דיר: האלטען דיך נישט מיט גענוג כבוד. נישט אזוי האלט מען א פרעמדען מענשען.

לוי יצחק

זיי טהוען מיר נישט אָן חלילה קיין אום־כבוד.

אלקנה

דאָס אינגעל איז טאקע נישט אין איהם געראָטען: אברהם יעקב'ן מיין איך. אבער ער אליין איז א גאָר נישט. האָט די טאָכטער צו־לאָזען. ביי מיר וואָלט זי נישט אומגעגאנגען אזוי פערשייט.

לוי יצחק

דאָס איז מיר נישט נוגע צו וויסען: ס'הייסט לשון־הרע.

אלקנה

ביזט טאקע א למדן, א פרומער, אָבער זעהסט נישט וואָס זיי טהוען מיט דיר.

לוי יצחק

וואָס זאָל איך דען זעהען? אידען. אלע אידען גלייך.

אלקנה

טאָ וואָס זאָל איך טהאָן, אז מיין טאָכטער האָט זיך איינגעקלאפּעט אין זיין זוהן דעם בורילע? כ'האָב זי געשלאָגען ענטפערט זי אנט־

אלקנה

וואס טהוט מען אז א טאכטער פאלגט נישט א טאטען?

לוי יצחק

הא?

אלקנה

די עלטערע האט זיך עפעס אריינגענומען אין קאפ — כאטש שריי: חי וקים.

לוי יצחק

אפשר איז זי גערעכט.

אלקנה

וואס הייסט — א קינד גערעכט, ווען דער טאטע זאגט — נישט?

לוי יצחק

עס טרעפט אמאל, אז אן עלטערער איז אויך אומגערעכט.

אלקנה

אבער אנטקעגען א טאטען, אז מע האט א העזה? אט דאס פרעג איך.

לוי יצחק

אמאל בעראפען טאטע־מאמע אויסהערען וואס אן עלטער קינד רעדט.

אלקנה

ניין, דאס בין איך נישט מסכים. אין דער תורה שטעהט געשריבען, אז מען בעדארף האלטען עהרלאך טאטע־מאמע — אמת, שטעהט אזוי געשריבען?

לוי יצחק

ווער ווייסט עס דען נישט?

אלקנה

דאריבער זאג איך דאך, אז א מויר בעדארף פאלגען דעם טאטען. וואס דור נח איז נישטא?

לוי יצחק

נישטא.

און גיט איהם אַ קוש. אנטלויפט אין שטוב אריין.

לוי יצחק

איבעראשט פון דעם, וואָס ס'איז געשעהן. ער וויל אריינגעהן אין שטוב, נאָר, שוין ביים שוועל כאפט ער זיך, אז ער בעדארף אין שטוב אריין נישט געהען. ער נעהמט דאָס ברעטעל, ווישט אָב זיין נאָמען און שליידערט עס אוועק. בלייבט זיצען אויף דעם אייגענעם בענקעל וואי זי איז פריהער געזעסען. דער קאָפּ אראָבגעלאָזען, פערטראכט.

אלקנה

קומט אַן.

גאָט העלף, רבי: גאָר אליין?

לוי יצחק

קוקט איהם אַן צושטרייט.

אלקנה

וואָס אי דאָס? פערשפּארט אין דער היים זאָלסט פוטער שלאָגען— אַ שעהנער תכלית.

לוי יצחק

קוקט איהם אַן נישט פערשטעהענדיג.

אלקנה

דאָס שלאָגסטו די פוטער?

לוי יצחק

איך מעג אויך שלאָגען פוטער, מה רעש?

אלקנה

איך בין געקומען דיר פרענען א שאלה.

לוי יצחק

איך טאָר נישט פסק'ענען קיין שאלות.

אלקנה

וואָס איז די נפקא מינה? אבי מע ווייסט. אזא שאלה קענסטו מיר אויך פסק'ענען.

לוי יצחק

למשל?

לוי יצחק

כע־כע. מאכט זיך קינדיש. נו, אט האב איך שוין אבגעמעקט.

צינע

איצטער פערמאכט די אויגען.

לוי יצחק

מחזש עס.

צינע

בעקומט פון קעשענע א שטיקעל קריים און שרייבט.

לוי יצחק

שוין?

צינע

נאך איין ביסעלע האלטס פערמאכט. אט שוין. נו, וואס איז געשריבען?

לוי יצחק

מיין נאמען... לוי יצחק... וואר האט עס געשריבען?

צינע

איך.

לוי יצחק

ס'קען נישט זיין געמאלט.

צינע

ס'האט שוין יא געקענט זיין געמאלט.

לוי יצחק

איך וועל עס אבמעקען און שרייב עס נאך אמאל.

צינע

טא פערמאכט ווידער די אויגען.

לוי יצחק

פערמאכט די אויגען.

צינע

שרייבט ווידער מיט גרויסע אותיות אויף זיין נאמען, און ווען ער האלט אזוי פערמאכט די אויגען פער'גנב'עט זי זיך שטיל צו איהם

צ י נ ע

כ'וויל אייך עפעס ווייזען.

לויפט אין שטוב אריין.

ל ו י י צ ח ק

בעטראכט די צוויי עפעל וואס זענען געבליבען נעבען איהם אויף דרערד, שמעקט זיי.

צ י נ ע

קומט ארויס, ברענגט א ברעטעל, אויף דעם איז אנגעשריבען מיט קרייט אותיות.

ל ו י י צ ח ק

וואס איז עס?

צ י נ ע

לייענט איבער וואס דא איז אנגעשריבען.

ל ו י י צ ח ק

ס'איז דאך נישט אברהם יעקב'ס כתב.

צ י נ ע

מיינער...

ל ו י י צ ח ק

קוקט פערוואונדערט צו די אותיות, לייענט.

„צינע בת ר' נח"...

צ י נ ע

נו, ווער האט עס געשריבען?

ל ו י י צ ח ק

נישט אברהם יעקב.

צ י נ ע

מעקט עס אב.

ל ו י י צ ח ק

נאכאל זאל איך עס טהאן? נישט גוט א נאמען אבצומעקען.

צ י נ ע

איך בעט אייך מעקט עס אב; ווישט אב, אט אזוי...

צ י נ ע

נאָט אייך די צוויי עפּל.

ל ו י י צ ח ק

פּאר ראש השנה א ברכה מאכען — נישט רעכט.

צ י נ ע

און אז מע וויל א עפּל און מע קען זיך נישט איינהאלטען?

ל ו י י צ ח ק

מע בעראַרף קענען גובר זיין דעם יצר הרע.

צ י נ ע

די עפּל וואקסען זומער; קען מען זיך דען אזוי לאנג איינהאל־טען? איך עס אויף אלע טאָג אפּשר צעהן עפּל, און גאָר נישט. כ'האָב גאָר נישט געוואוסט אז מע טאָר נישט.

ל ו י י צ ח ק

אָט זאָג איך, אז מען טאָר נישט.

צ י נ ע

וואָר איז ער דער יצר־הרע?

ל ו י י צ ח ק

ער זיצט אין מענשען. אָט האָט ער דיך געשיקט אויפ'ן הויכען בוים רייסען עפּל און טאקע באלד בעשטראפט געוואָרען.

צ י נ ע

איי, איהר ווייסט נישט פּאר וואָס כ'בין ארַאבגעפאלען פון בוים.

ל ו י י צ ח ק

פּאר וואָס וויים איך עס עפּעס נישט?

צ י נ ע

איהר ווייסט נישט. איהר ווייסט שוין טאקע גאָר נישט. וועט איהר ווייסט ווי איך בין געוואָרען גאָר אַנאַנדער צינע... נו, פּאר וואָס בין איך ארַאבגעפאלען פון בוים?

ל ו י י צ ח ק

אודאי נישט אין מישנע. אין מישנע צובלוטיגט מען זיך נישט קיין האַנט.

לוי יצחק

איך האב זיך דערשראקען צוליעב דיר.

צינע

איך בין אראבגעפאלען פון שפיץ בוים.

לוי יצחק

בעראפט בענשען **נומל**.

צינע

איך האב זיך דערשראקען אוו אראבגעפאלען.

לוי יצחק

אט איז בלוט אויפ'ן האנט.

צינע

עס קלאפט מיר אזוי **דאס הארץ**.

לוי יצחק

נאכסאל בעראוף מען קלעטערען אויף א בוים.

צינע

כ'האב געהערט ווי איהר לערענט בין איך געגאנגען אויף **אנריי**סען עפעל.

לוי יצחק

פאר וועמעס וועגען?

צינע

פאר אייערט וועגען. מיינט איהר, כ'האב נישט **אנגעריסען**? בעקומט פון איהר שירץ צוויי רויסע עפעל. איהר זעהט, ווי **שמחת־תורה** עפעל. צולעב אייך בין איך אראבגעפאלען פון בוים; כ'האב געקענט גע'הרג'עט ווערען.

לוי יצחק

זאל נאט אויסהיטען.

צינע

וואס ארט אייך, אז כ'וואלט גע'הרג'עט געווארען?

לוי יצחק

כ'האב דאך א אידיש הארץ.

דריטער אקט.

ביי דוד נח'ן פאר'ן שטוב. סוף זומער. פארנאכט. פון שטוב דערשראָגט זיך לוי־יצחק'ס שטימע; ער לערנט.

צינע

זיצט פאר'ן שוועל און שלאָגט פוטער. בלייבט אַלע ווייל שטיל און הערט זיך איין צום געזאַנג וואָס ציהט פון שטוב. זי דערמאָנט זיך אין עפעס און לויפט אין גאָרטען אריין.

לוי יצחק

קומט אַרויס. בעטראכט די פוטער־קאלטשוקע; פרובט א ציה טהאָן דעם שטעקען; זעהט ווי ארום שטעקען זענען שטיקלאך פוטער אָנגע־קלעבט. ס'דערהערט זיך פון גאָרטען ציינעס אונרוהיגער אויסגעשריי און אַ גערויש צווישען די צוויגען פון אַ בוים. ער בלייבט א רגע דערשראָ־קען; מאַכט עטליכע טריט צום גאָרטען, קלעטערט שנעל אַריבער אַהין און באלד איילט ער צוריק אין שטוב אַריין.

צינע

בעוויזט זיך אַ בלאסע און האַלט זיך ביים זייט. זי קלעטערט אריבער דעם צאַם אין דערנאָהנטערט זיך צו איהר פריהערדיגען פלאץ. ביים שוועל. בעטראכט אַ בלוט־צייכען אויפ'ן אָרעם.

לוי יצחק

קומט ארויס, טראָגט אַ קווארט וואסער.

כ'טראג דיר א טרונק וואסער. האסט זיך צושלאָגען?

צינע

נעהמט פון זיין האַנט און טרינקט.

ר ח ל

געלויבט איז דער אויבערשטער.

זי גיסט אָן אַ שיסעלע פאר לוי יצחק'ן. ווען ציגע איז שוין מיט דעם אין העלפט וועג, רופט זי איהר צוריק מיט א וואונק און גיסט אריין אין שיסעל נאָך אַכיסעל מילך.

צ י נ ע

האַלטענדיג די שיסעלע אזוי בויגט זי זיך צו דער מוטער און גיט איהר אַ קוש. געהט פאַרזיכטיג, מיט יראת־הכבוד צום טיש.

צינע
נענוג, נענוג, כ'וויים שוין אליין.

רחל
האסט אננעטהאן שיך? נוט האסטו געטהאן, מיין קינד.

צינע
איך וועל דערלאננען צום טיש.

לוי יצחק און אברהם הערש
קומען אריין.

רחל
מע קען זיך שוין נעהען וואשען.
גרייט צום טיש. דערלאנגט שוואַרץ און וויים־ברויט.

אברהם יעקב
דער רבי זאגט, אז זיהם נעפעלט ביי אונז.

רחל
נעלויבט איז דער אויבערשטער.

לוי יצחק
אז מען וויל אזוי שטארק, נו, וועל איך שוין בליבען ביז איבער יום־טובים.

דוד נח
ס'וועט דיר נישט באנג טהאן.
דער עולם וואשט זיך. געהט צום טיש, מאכט א מוציא און קייט דעם ברויט.

רחל
גיסט אן פאר יעדען א פאליוועז שיסעלע קרופניק.

צינע
דערלאנגט טיי א בעזונדערע כוגה.

הערש בער
מע האט זיך ארומגעזעצט ארום טיש פונקט ווי שבת.

זאך... ועהסטו, דאס איז שוין אנ'עולה. כ'האב נעמיינט, אז ער איז מיר א נוטער פרייגד.

ר ח ל

ער האט מעהר שכל פון דיר.

צ י נ ע

וואס איז עס, מאמע? פון וואס רעדט איהר?

ר ח ל

ט'זיין רעכט, אז דו וועסט עס נישט וויסען.

ד ו ד נ ח

וועסט פאר איהם מאכען היינט אן אנדער נעלעגער. שטאפ צו! דעם זאק מיט פרישע היי. זאל ער האבען א וויכערען נעלעגער.

צ י נ ע

אפשר נאר מיין בעט זאל ער נעהמען?

ד ו ד נ ח

דאס וואלט אפשר נעווען נישט קרום. וועסט נאר אריינלעגען פרישע היי.

צ י נ ע

יאו ל'איך שלאפען? איך'ל אפשר נעהמען צוריק שלאפען מיט דער מאמע.

ה ע ר ש ב ע ר

זעה נאר, ס'ארא וואדע זיי מאכען פאר איהם.

ד ו ד נ ח

האסט א פייערשע קאפ און וויסט אפילו נישט וואס פאר א זכיה מיר האבען.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס קאכסטו דארט?

צ י נ ע

רעטשענע קאשע מיט מילך.

ד ו ד נ ח

זעה רחל צי ס'איז נענוג מילך אין מעפעל.

צ י נ ע

קום אהער, הערש בער, לאז איהר זיך נישט ארויסרייסען!

ס ט ע ר ע

וועלען מיר שוין טאקע זעהען.

רייסט זיך ארויס מיט א קלינגענדיגען געלעכטער לויפט זי ארויס פון שטוב.

צ י נ ע

ביזט א לעקעש. נעה ארויס, זאג איהר, אז זי זאל ארויסקומען אין די היי.

ס ט ע ר ע

איך בעראדף זי נישט. זי איז א שלעכץ. איך זאג דיר, אז זי איז א שלעכץ. גיב מיר בעסער עסען, ט'נלייכער זיין.

ד ו ד נ ח, ר ח ל

קומען אריין.

צ י נ ע

שוין פארטיג אנבייסען.

ד ו ד נ ח

ער איז דאך טאקע נאר קיין נאר נישט.

צ י נ ע

וועמען מיינסטו, טאטע?

ר ח ל

ער מיינט אלקנה'ן.

צ י נ ע

וואס אי, מאמע? כ'בעט דיר.

ר ח ל

איי טשעפע זיך אב פון מיר. וואס האט דא נעטהאן די מיידעל?

צ י נ ע

זי איז נעקומען פרענען אויף איהר טאטען.

נ ח ד ו ד

האסט איהר נעקענט זאגען, אז ער איז שוין אוועק אהיים. אזא

צ י נ ע

טא זאלסט איהר זאגען זי זאל ארויסקומען אין אונזערע הייו... שא אט איז זי!

ס ט ע ר ע

קומט אריין.

א נאט העלפ: מיין טאטע איז דא נישטא?

צ י נ ע

נעווען אוו אוועקגענאנגען.

ס ט ע ר ע

שוין לאנג?

צ י נ ע

בעראפסט איהם טאקע אזוי נויטיג האבען?

ס ט ע ר ע

כ'האב געזעהען. ווי אברהם יעקב געהט אום מיט'ן רבין אויפ'ן לאנקע.

צ י נ ע

ער נעפעלט דיר?

ס ט ע ר ע

כ'האב אויף איהם נישט נעקוקט.

צ י נ ע

שווער זיך.

ה ע ר ש ב ע ר

א־א, ווי זי איז רויט נעוואָרען!

ער כאפט זי ארום, זי רייסט זיך ארויס פון איהם.

צ י נ ע

לאז מיר נאר, איך וועל זי כאפען.

ס ט ע ר ע

לאזט זיך נישט.

פאר וואס ווילסטו מיר כאפען?

צ י נ ע

רעד אַב מיט איהר, אז זי זאל ארויסקומען היינט ביינאכט אין אונ־זערע הייז.

ה ע ר ש ב ע ר

דו וועסט אויך ארויסקומען?

צ י נ ע

נאָך וואָס בעראַרפֿסטו מיך?

ה ע ר ש ב ע ר

זי וועט נישט וועלען ארויסקומען, אז דו ס'נישט זיין.

צ י נ ע

זאָלסטו איהר זאָגען, אז איך וועל אויך זיין.

ה ע ר ש ב ע ר

אַבער דו וועסט קומען?

צ י נ ע

איך וועל אפֿשר נישט קומען. דו וועסט מיט איהר אלץ אַברעדען. מע קען ווינטער פֿראווען א חתונה.

ה ע ר ש ב ע ר

אויך מיינע נאמנות, דו ביזט א כוואט. אבי כ'האָב נעמיינט, אז דו קריכסט מיר אין וועג אריין. דערפֿאר, אז כ'וועל פֿאהרען אויפֿ'ן יריד ברענג איך דיר פֿאטשערקעס.

צ י נ ע

ברענג בעסער פֿאר איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

פֿאר איהר האָב איך צייט. וואָס האָב איך צו ברענגען גלאט אזוי? כ'וועל ברענגען, אז מע וועט בעראַרפען.

ד י נ ע

זאָג איהר, זי זאל נישט פֿאלגען איהר טאטען, טאָמער מישט ער זיך אריין.

ה ע ר ש ב ע ר

כא־כא, דו לערענסט מיר טאקע שעהנע זאכען.

צ י נ ע

אבער אזא בריה ווי סטערע...

ה ע ר ש ב ע ר

עך מיר א בריה!

צ י נ ע

האסט געזעהען ווי זי וואשט גרעדט? אז זי פראטשעט די גרעט ביים טיך הערט מען אוש ביי אונז. באשר איצטער שעהמט זי זיך. אבער, אז זי וועט זיין דיין וויב וועט זי דיר קריכען אונטער די נעגעל. איז אפשר נאך אמאל אזוי שטארק ווי איך. האסט געזעהען איהרע הענט? זיינען אפשר נאך אמאל אזוי גראב ווי מיינע.

ה ע ר ש ב ע ר

אויב דו ביזט אזא גוטע שוועסטער, טא רעד מיט איהר.

צ י נ ע

איך זאל מיט איהר רעדען? שעהמען זאלסטו זיך. וואס ליגסטו דא אין שטוב אב יערען אוועג? קענסט נישט אבעסען קיין וועטשערע און געהען אהין? וואס בעראף זי זיצען אליין און אויסקוקען די אויגען נישט געשטויגען און נישט געפלויגען?

ה ע ר ש ב ע ר

זעה, פון וואנען ווייסטו עס אלץ?

צ י נ ע

פון וואנען איך ווייס? איך פערשטעה!

ה ע ר ש ב ע ר

ביזט א פיינע חברה'טע. איך וועל איהר דערצעהלען וואס דו האסט מיר געהייסען טהאן.

צ י נ ע

בעראפסט זיך שעהמען איהר אזוינס צו דערצעהלען. זי בעראף וויסען, אז איך האב דיר געהייסען געהען צו איהר?

ה ע ר ש ב ע ר

זי אין א מויד א פייער; איך ווייס עס.

צ י נ ע

זי נעהט דאָך אויס פאר דיר.

ה ע ר ש ב ע ר

שוין בעדארפט צו זיין. האָט זיך אַנגעהויבען צו בלאָזען.

צ י נ ע

מסתמא האָט זיך איהר טאַטע אריינגעמישט.

ה ע ר ש ב ע ר

זאָג, פון וואַנען וויסטו?

צ י נ ע

איך וויס שוין.

ה ע ר ש ב ע ר

וואָס רעדסטו הייַנט עפעס אזוי? האָסט עפעס אַבגעמאכט מיט סטערען? זאָג. — וועסט מיר קריכען אין וועג אריין, זאָג איך דיר, אז ס'וועט דיר מעהר נישט פעהלען.

צ י נ ע

שטיק נאָר: וואָס דו רעדסט. ביזט דאָך מיין ברודער — בין איך דיר א שונא?

ה ע ר ש ב ע ר

איך וויס, אז דו ביזט מיר נישט קיין שונא. דאריבער פרעג איך דאָך — פאר וואָס זי בלאָזט זיך? איך זאָג איהר, אז מע וועט אַבקאָשען די היי וועלען מיר פאַהרען אין שטאָדט אריין און וועל איהר אַנעהמען אויף א קלייד — האָט זי אויסגענאַצט אויף מיר אזא פאָר אויגען, פונקט ווי זי וואָלט מיך גאָר נישט קענען. און דו זאָגסט, אז דו האָסט נערעדט מיט איהר.

צ י נ ע

כ'האָב געוואָלט, אז דיר זאָל טהאָן הנאה.

ה ע ר ש ב ע ר

איז נישט. זי מיינט, אז כ'וועל איהר טאָקע נאָכלויפען. פעהלען גאָר מיידען אויפ'ן דאָרף.

צ י נ ע

כ׳האָב נערעדט מיט איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

זי האָט עפּעס געזאָגט?

צ י נ ע

נעהמט אַרום זיין האַלז און קוקט איהם אין די אויגען.

זי ווייניקט, זי קלאָגט: זי קען אָהן דיר נישט לעבען.

ה ע ר ש ב ע ר

כא־כא, א מוידילע!

צ י נ ע

זי זאָגט, אז זי וועט אפּשר משוגע ווערען.

ה ע ר ש ב ע ר

דאָס זאָגסטו א לויגען. ווי אזוי האָסטו זי נעכטען געזעהען?

צ י נ ע

אודאי; כ׳בין דאָרט געווען.

ה ע ר ש ב ע ר

זאָגסט א לויגען; זי האָט מיר ביינאכט נעכטען געפּרעגט, וואָס דו בלאָזט זיך עפּעס אויף איהר.

צ י נ ע

כ׳האָב טאָקע מיט איהר נישט גערעדט.

ה ע ר ש ב ע ר

כא־כא, זעהסטו, אז דו ווילסט מיר פּערדרעהען א קאָפּ.

צ י נ ע

האָב טאָקע חתונה מיט סטערען; דיר וועט זיין גוט.

ה ע ר ש ב ע ר

ווילסט זיין א שדכנטע? דיר וועט דערפון גאָר נישט אַרויסקומען.

צ י נ ע

ביזט דאָך מיינער א ברודער.

ה ע ר ש ב ע ר

טאָ געה רעד מיט איהר, וואָס רעדסטו מיט מיר?

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אריין.

פארטיג עסען?

צ י נ ע

באלד וועט זיין פארטיג.

ה ע ר ש ב ע ר

כ'האב נישט קיין צייט צו ווארטען.

צ י נ ע

וואס טהוסטו?

ה ע ר ש ב ע ר

כ'האב געגוג וואס צו טהאן: מיינסט כ'דרעה זיך ארום פוסט יון פאס?

צ י נ ע

ביזט א שלעכטער ברודער.

ה ע ר ש ב ע ר

וועל איך אריינקומען שפעטער.

צ י נ ע

כ'האב דיר טאקע עפעס צו דערצעהלען.

ה ע ר ש ב ע ר

כ'ווייס שוין דיינע מעשיות.

צ י נ ע

ווייסט שוין טאקע נישט. וועסט זיך שוין בעטען ביי מיר, איך זאל דערצעהלען.

ה ע ר ש ב ע ר

איז נישט: מיין באבעם דאגה.

צ י נ ע

דו האסט טאקע נעכטען סטערען נישט געזעהען.

ה ע ר ש ב ע ר

דו האסט זי געזעהען?

ד י נ ע

פרעהליך.

איך ווייס שוין וואָס צו טהאָן טאַקי; איך ווייס...

ר ח ל

וואָס אי מיט דיר? וואָס איז מיט אמאָל די שמחה אויף דיר?

ד י נ ע

איך ווייס שוין אלץ וואָס צו טהאָן.

ר ח ל

אז דו וועסט זיין פערשייט וועט ער אפילו נישט וועלען זיך אומ־קוקען אויף דיר.

צ י נ ע

נעה, מאמע, זעה וואו זיי זיינען אלע; איך וועל אליין קענען אב־קאָכען דעם ווארימעס.

ר ח ל

זאָל איך דעם טאַטען נאָר נישט זאָנען?

צ י נ ע

ניין, מאמע, איך בעט דיר.

ר ח ל

ווישט אָב אַ טרער; געהט צו צינען גיט איהר אַ קוש און בלאָזט איהר דריי מאָל אָב. געהט ארויס.

צ י נ ע

וואשט דעם פּנים און פלעכט איבער די האָר. טהוט אָן אַ טיכעל אויפ'ן קאָפּ אַזוי, אַז מען זאָל די האָר נישט ארויסזעהן — און קוקט אריין אין עמער וואסער צו זעהען דאָרט איהר געזיכט. נעהמט אַראָב דאָס טיכעל און שפּיגעלט זיך ווידער אין עמער. פערדרעט די צעפּ אויף הינטען און שפּיגעלט זיך. דאָך בלייבט ביי איהר — מאַכען פון ביידע צעפּ איינעס; וויקעלט איהם ארום קאָפּ און באַלד אָבער בלייבט ביי איהר, אַז זי זאָל איהם לאָזען פאַלען פון איהר פּלייצע אַראָב. טהוט אָן שיך און זאָקען. ווישט די טרערען.

שעהמט אים צו געבען. כ׳האב איהם געפרעגט וואס ער האט ליעב וועל איך איהם קאכען.

ר ח ל

אט זעהסטו — דאס איז די מעשה! איצטער פערשטעה איך שוין פאר וואס ער ווי׳ל פון אונז אוועקפאהרען. ווי פאלסטו עס אוים צו טהאן. ביזט אזוי בארוועס צו איהם געגאנגען, וועה איז מיר.

צ י נ ע

וואס זאל איך טהאן? וואס קען איך מאכען? פאר וואס קען איך צו איהם נישט זיין אזוי ווי סטערע איז צו הערש בערען?

ר ח ל

אידען טהוען נישט אזוי. איך קען נאנצענע נעכט מיט אן אויג נישט צו מאכען זינד דו האסט מיר דערצעהלט. איך האב דעם טאטען אפילו אין די אויגען נישט אנגעזעהן ביז פאר דער חתונה.

צ י נ ע

כליפעם, ווישט די טרערען.

ר ח ל

וועה איז מיר, דער קאפ האט זיך מיר אזש פערדרעט. אפשר זאל איך עס דערצעהלען דעם טאטען; אפשר ט׳ער וויסען ווי אזוי צו רעדען מיט איהם.

צ י נ ע

ניין, נישט דעם טאטען. כ׳האב מורא ער זאל דערפון וויסען. כ׳וועל אפשר נישט אויסהאלטען אויב ער וועט אוועק.

ר ח ל

פריהער פאר אלץ, מיין קינד, זאלסטו נישט ארומגעהן בארוועס פאר איהם אין די אויגען, מען טאר נישט אזא זאך.

צ י נ ע

אפשר אנטהאן אן אנדער קליידעל?

ר ח ל

כ׳ווייס, אפשר.

ר ח ל

כ'האָב גאָר מורא צו טראכטען אזוי הויך.

צ י נ ע

טאָ וואָס וועט זיין? וואָס וועט זיין!

ר ח ל

דער מענש וועט נאָך זיין ערגעץ א רב; און וואָס זיינען מיר, מע־שטעהנס געזאָגט, ווערט אויף דער וועלט?

צ י נ ע

טאָ פאר וואָס קען איך נישט זיין זיין ווייב?

ר ח ל

הא?

צ י נ ע

כ'וועל אפשר אויסגעהן, אויב ער וועט אוועק פון אונזער שטוב.

ר ח ל

קינד מיינס, ס'ציטערט מיר אזש אין הארצען. איך הער וואָס דו רעדסט, וועה איז מיר.

צ י נ ע

בין איך נישט ווערט צו האָבען אזא מאן?

ר ח ל

ניין, נישט דאָס. וועה איז מיר, וואָס איז א דארפישער מענש?

צ י נ ע

און, אז כ'בין א דאָרפישע טאָ וואָס איז? וואָס מע וועט מיר הייסען וועל איך טהאָן. אז מע וועט מיר זאָגען ווי אזוי מע בע־דארף זיין פרום — וועל איך.

ר ח ל

אין שטאָדט קען א אידישע טאָכטער דאוונען, גאָט בעטען און דאָ— מעשטעהנס געזאָגט.

צ י נ ע

טאָ וועל איך אויך קענען. כ'האָב געוואָלט ער זאָל מיט מיר רע־דען, האָב איך איהם אָנגעריסען וויינפערלאך האָב איך זיך גע־

ר ח ל

טא וואו ביזטו נעווען אין דער וועלט? האסט נישט קיין מויל?
האסט איהם נעקענט ענטפערען אזוי, אז ער זאל שוין האבען צו
נעדענקען.

צ י נ ע

לאז איהם נישט אוועקפאהרען.

ר ח ל

טא דאריבער בעראדף מען ווייגען? ס'איז מיר א שאד צוליעב
אברהם יעקב'ן.

צ י נ ע

בעהאלט איהר קאפ ביי דער מוטער אויפ'ן שוים.
איך וויל, ער זאל בלייבען ביי אונז. ער איז מאמע אזא פיינער
מענש.

ר ח ל

האסט דאך נעלאכט פון איהם.

צ י נ ע

כ'האב נישט פערשטאנען.

ר ח ל

טא וואס קען איך טהאן; וואס קען איך מאכען?

צ י נ ע

אז דו פערשטעהסט נישט, מאמע.

ר ח ל

וואס האב איך דען צו פערשטעהן?

צ י נ ע

אז ער רעדט קען איך אפשר אויסגעהן.

ר ח ל

אט דאס מיינסטו גאר, מיין קינד?...

צ י נ ע

איך בין שוין נישט קיין קינד. איך פערשטעה שוין אלצדינג. איך
האב קיין מאל אזא מענשען נישט געזעהן.

א ל ק נ ה

זיינען ביידע פיינע סחורות.

צ י נ ע

אבי מיין מאמען נעפֿעל איך.

א ל ק נ ה

הערסט, דוד נח? ווי ס׳לערענט זיך צו ענטפערען אן עלטערען מענשען. וועז סטערע זאל מיר אזוי ענטפערען וואלט זי שוין ביי מיר געבאפט א חלק. היינטיגע קינדער... קום, דוד נח.

ער אוז דוד נח געהען ארויס.

צ י נ ע

קוקט אין פענסטער, מיט א זייט אבגעוועגדט פון דער מוטער אוז ווישט די טרערען.

ר ח ל

איך האב געמיינט. אז איהם איז גוט ביי אונז, וועה איז מיר, צום סוף — נא דיר... זעה נאר, וואס ווייגסטו?

צ י נ ע

כליפעט.

ר ח ל

וואס ווייגסטו, שטיק נאר? הערסט זיך איין וואס אלקנה זאגט? באשר כ׳האב מיר איינגעהאלטען. עפעס איז ער מיר נאר נישט דער אייגענער אלקנה די לעצטע צייט. געוואורען אזא מין נישט־פערגינער. כ׳וואלט מיר נאך געוואונשען צו זיין אין זיין שטאנד.

צ י נ ע

זיצט ביים פענסטער, ארומבגעלאזען דעם קאפ אוז ווישט די טרע־רען.

ר ח ל

איך פערשטעה דאך נאר נישט וואס דו ווייגסט. זעה נאר כ׳בעט דיר, וואס איז די מעשה?

צ י נ ע

האסט נישט געהערט, וואס אלקנה האט דא גערעדט.

ביי זיך אין שטוב צו האלטען. כ'וואלט געגאנגען אין בית־המדרש אריין און געזוכט, ווי איהר זעהט מיך לעבען. אויפ'ן דארף, אז א איד ווי׳ זיין א איד — קען ער נישט. כ'האב דעם גרעסערען גע־שטאפט אין קאפ אריין און ס'איז נישט געקראכען.

א ל ק נ ה

כא־כא־כא, אין קאפ לינט פערד, שעטשקע, קארטאפליעס.

ר ח ל

וואס איז איצטער? אפשר ארום יום־טובים...

א ל ק נ ה

כ'האב נישט קיין צייט — וואס בלייבט?

ד ו ב נ ח

מע טאר נישט א מאך טהאן מיט'ן האנט אויף א דארף־מענשען. אט נעה אביסע׳ ארויס אויפ'ן לאנקע, זעה וואס דארפישע מענ־שען טהוען. נעהען נישט ארום לערנען נישט קיין תורה, אבער :עהן נישט ארום פוסט און פאס. נעה, אברהם יעקב פיהר דעם ,רבין ארויס אויפ'ן לאנקע.

ר ח ל

נעה מיין קינד.

א ב ר ה ם י ע ק ב

וועט איהר נעהן, רבי?

ל ו י י צ ח ק

מע קען נעהן אביסע׳.

נעהען ביידע ארויס.

ר ח ל

שרייט נאך.

בעווייז איהם מיין קינד ווי שעהן קארעז וואקסט!

א ל ק נ ה

וואס שווייגסטו אזוי עפעס, צינע? האסט נעזעהן סטערעז?

צ י נ ע

ניין.

ר ח ל

נעה צו, אברהם יעקב, בעט דעם רבי'ן ער זאל דאָ בלייבען מיט אונז.

ד ו ד נ ח

עט נאָרישקייטען, אז סע האָט זיך שוין נעמאכט אזוי: מע נעהמט נישט אוֹן מע פערשעהמט א דאָרפישען מענשען.

ר ח ל

מישטעהנס נעזאָגט, אויפ'ן דאָרף פערגעסט מען אין נאָט אוֹן אין זיין נעבאָט. כ'בין נעווען אין זיבעטען הימעל וואָס ביי מיר אין מיין שטוב — כ'וויים דאָרט וואָס.

ד ו ד נ ח

זעהסטו דאָך, האָסט א מענשען נעגעבען שלעכט צו עסען, גענהט ער אוועק.

ר ח ל

כ'וויים דאָרט וואָס דו רעדסט: כ'האָב דען פאר זיך פריהער גענומען? אדער אפשר פריהער די קינדער גענעבען?

א ל ק נ ה

דאָס טענה איך דאָך, זאל ער גענהן צו מיר אויב דאָ נעפעלט איהם נישט.

ד ו ד נ ח

דאָס, אלקנה, טהוסטו אן עולה.

ר ח ל

אלקנה וויל זיך קריגען מיט אונז — זאל זיין אזוי.

ל ו י י צ ח ק

קריגט זיך נישט אידען איבער מיר. מיר פעלט באנ'אויך גאָר נישט. מיר איז דאָ צו גוט. איך עס אוֹן טרינק נישט פערדינטערהייר. איך וויל נישט אזוי.

ד ו ד נ ח

אט לאָז נעמאכט. פערשעהמסט א דאָרף־מענשען. וועז כ'וואלט נעווואוינט אין שטאָדט, האָט מען נאָך אמאל א זכיה א לערנער

דוד נח

ווייסט—אבשיי האבען? ווי האט מען עס נישט קיין אבשיי?

אברהם יעקב

קומט אריין.

דוד נח

זאג מיר נאר, צולייעב דיר נעהט עס א מענש אוועק? איך וועל נעהמען א שטעקען און דיר צוברעכען די ביינער!

לוי יצחק

ניין. נישט צולייעב איהם. הלואי וואלטען אלע קינדער זיין ווי ער.

רחל

קומט אריין.

וועה איז מיר, דער רבי נעהט אוועק?

דוד נח

הערסט דאך, אלקנה וויל איהם נעהמען צו זיך.

רחל

איהר טארט נישט טהאן אזא זאך.

אלקנה

לאמיר פרעגען א מענשען: וואס זאגסטו, רבי?

לוי יצחק

איך טראכט, אז גלייכער נעהן אהין וואו כ'האב בעראפט. בין אבי־געווען א חודש, אפשר שוין מעהר ווי א חודש צייט — נענוג.

רחל

סטייטש, וואס הייסט?

לוי יצחק

איך וועל שיקען אן עלטערען מענשען צו אייך.

דוד נח

דיך וויל מיר. מען רעדט פון דיר אין דער גאנצער נענענד.

אלקנה

דאס זאג איך דאך אויך.

פאלען. שא, וואָס אי דאָס אויפ'ן ברעטעל? לעהרענסט דעם אינ־
געל שרייבען; אליין געשריבען וואָס? בעטראכט דאָס ברעטעל. א שאד
וואָס כ'האָב נישט מיינע ברילען.

צ י נ ע

קוקט פון דער זייט בייז צו איהם.

א ל ק נ ה

וואזשנע אותיות; קוקען פשוט פון ברעטעל אראָב.

נ ח ד ו ד

קומט אריין.

צ י נ ע

טאַטע, ווייסט אז...

א ל ק נ ה

א גאָט העלף, דוד נח; כ'וויל דעם מענשען פון דאנען צונעהמען.

ד ו ד נ ח

דער אינגעל האָט מיר שוין געזאָגט. וואָס הייסט?

א ל ק נ ה

אזוי גיך געלאָפען אָנזאָגען.

ד ו ד נ ח

וואָס פעלט איהם דען ביי מיר אין שטוב? א שלעכטער געלע־
גער? אָדער אפשר קארג צו עסען? און דאָס וואס כ'האָב צוגע־
זאָגט קען מען מיר טרויען. צו יום־טובים דערציהען — וואָס
הייסט?

א ל ק נ ה

אָבער דו פערשטעהסט נישט פון וואָס דאָ איז די רייד. איך זאָג,
אז ס'אי גלייכער, ער זאָל זיין ביי מיר.

ד ו ד נ ח

דאָס מיין איך דאָך, אז איך וועל איהם נישט אָבלאָזען.

א ל ק נ ה

מיינע קינדער זיינען שקצים און אז דער מלמד וועט זיין דאביי
וועלען זיי מעהר אבשיי האָבען.

אלקנה

ס'אי שוין מיין עסק.

לוי יצחק

איך וויל אינגאנצען אוועק פון ישוב.

אלקנה

מיינע קינדער געהן אום פוסט און פאס. איך קען דיך נישט אוועק־לאזען.

לוי יצחק

פאלגען נישט אן עלטערען.

אלקנה

איך וועל זיין דאביי און כ'וועל זיי מיט דער בייטש מכבד זיין טאמער פאלגען זיי נישט... וואס קען איך מאכען? מע איז שטענ־דיג פעריאגט און ס'איז נישטא קיין צייט וועז אפילו אבצושמיי־סען א קינד.

לוי יצחק

שמייסען קינדער איז נישט נויטיג.

אלקנה

דאס, זעהסטו, בין איך שוין נישט מסכים. מע האט מיך אויך געשמיסען; א ניט איז טאקע געווען שלעכט.

צינע

זאגט עפעס אין דער שטיל אברהם יעקב'ן, ער גיהט שטיל ארוים. מיט גרויס אונרוהיגקייט הערט זי זיך צו צום שמועס.

לוי יצחק

איהר בעראַרפט האבען צו די קינדער אן עלטערען מענשען. וועלען זיי האבען פאר איהם דרך־ארץ.

אלקנה

אבער געזונד זאלסטו זיין — דו געפעלסט מיר — ווי זאגט מיין אידענע, וואס האב איך מיר צו נארען? אויפ'ן ישוב פראסטע אבער ארענטליכע אידען: קענסט דא קריגען א כלה — א פיינע אידישע טאכטער. בא־כא־כא, אויפ'ן ישוב ווערט מען נישט פער־

צ י נ ע

ס'איז מיין נאָמען אזוי לאנג?

ל ו י י צ ח ק

דאָס מאכט — אברהם יעקב.

צ י נ ע

איך בעט אייך, שרייבט אַן מיין נאָמען — צינע.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט.

צ י נ ע

אוי, מאמעלאך! אָט וועל איך אַבמעקען און איהר שרייבט אַן נאָך אמאל.

א ב ר ה ם י ע ק ב

ביזט א משוגענע.

צ י נ ע

שרייבט, איך בעט אייך.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט אַן.

צ י נ ע

מעקט ווידער אָב.

איצטער נאָך אמאל: כ'האָב אזוי ליעב צו זעהן ווי איהר שרייבט.

ל ו י י צ ח ק

מאכסט זיך נאַריש.

צ י נ ע

איך זעה שוין, אז איהר וועט נישט אוועקפאָהרען, איך...

א ל ק נ ה

קומט אריין.

א גאָט העלף, רבי. איך בין געקומען דיך צונעהמען צו מיר א היים.

צ י נ ע

באר וואָס?

צ י נ ע

א, וועז איך וואלט עס נעקענט מאכען אזוי, אז אייך זאל זיין גוט ביי אונז! ווייסט איהר נאר וואס, אז איהר וועט אבעסטען ט'איהר ארויסקומען אין פעלד און איהר ט'זעהן ווי אזוי איך שאר צונויף די היי. איך נעהם אן אזא גרויסען בונט היי אויפ'ן קאפ אז מען זעהט נאר די פים ארויס. זאגט מיר, וואס איהר האט ליעב צו עסען?

ל ו י י צ ח ק

שמייכעלט אין פערלעגענהייט.

צ י נ ע

זאל זיך אייך אויסראכטען אז איהר זענט מיין מאן און איך אייער ווייב און איך האב אייך זעהר ליעב און איך ווי איהר זאלט מיר זאגען וואס ס'איז געשמאק.

ל ו י י צ ח ק

ס'אי דאך אבער נישט אזוי.

צ י נ ע

וואס, נישט אזוי? זאל זיך אייך אויסראכטען, מיר זענען א פאר־פאלק, איך שטעה ביים קוימען און ווי ל ווייסען וואס מיין מאן האט ליעב... אוי דאס איז אזוי שעהן... אוי, איך רעד נארישקייי־טען. איך זעה, אז איהר שעהמט זיך פון מיינע רייד. זייט ביי אונז, איך בעט אייך.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אריין.

אט האב איך א ברעטעל מיט א שטיקעל קרייט: דער רבי וועט מיר לעהרנען ווי אזוי אויפצושרייבען מיין נאמען.

צ י נ ע

איך ווי ל אויך, רבי; שרייבט אן מיין נאמען. איך ווי ל זעהן ווי אזוי מיין נאמען קוקט אוים אנגעשריבען.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט אן מיט גרויסע אותיות „אברהם יעקב".

ס'וועט זיין גוט.

ל ו י י צ ח ק

נישט רעכט.

צ י נ ע

פאר וואס נישט רעכט? מיין ברודער מיט סטערען מענען?

ל ו י י צ ח ק

וואס, ער לערענט מיט איהר?

צ י נ ע

ניין: זיי האבען זיך ליעב. זיי האבען זיך זעהר ליעב. ס'איז זעהר שעהן, אז מען האט זיך ליעב... קיינער ט'נישט וויסען וועז איהר וועט מיט מיר לערנען. מיר קענען זיך בעהאלטען אין פעלד, אדער גאר אויפן בוידעם.

ל ו י י צ ח ק

כ'וועל נאך אפשר היינט פון דאנען אוועק.

צ י נ ע

איך'ל נישט לאזען.

ל ו י י צ ח ק

מען קען מיך נישט האלטען מיט געוואלד.

צ י נ ע

אדרבא זאגט, פאר וואס איך איז נישט גוט ביי אונז? אפשר האט איהר א שלעכטען געלעגער — הא, זאגט, אפשר? נעפעלט אייך מיין שלאפבאנק, וועל איך אייך אבטרעטען. זאגט, פאר וואס ווילט איהר פון אונז אוועק?

ל ו י י צ ח ק

דאס וועל איך דעם טאטען זאגען. ער האט מיך דא אבגעשטעלט.

צ י נ ע

אבער איך בעט אייך, אז איהר זאלט נישט אוועק פון אונז. איך בעט אייך זעהר...

ל ו י י צ ח ק

דו לערענסט דאך סיי ווי נישט, טא וואס איז די נפקא מינה?

צ י נ ע

ווארום וואס, זי געפעלט אייך?

ל ו י י צ ח ק

הא?

צ י נ ע

סטערע נעפעלט אייך?

ל ו י י צ ח ק

נישט שעהן צו פרענען אזא זאך?

צ י נ ע

פאר וואס איז נישט שעהן. איך פערשטעה נישט, פאר וואס ס'איז נישט שעהן.

ל ו י י צ ח ק

איך קלעהר נאר אוועקצוגעהן פון דאנען.

צ י נ ע

אייך איז נישט גוט ביי אונז.

ל ו י י צ ח ק

מיר איז דא וואויל, נאר איך ברענג נישט קיין נוצען מיט מיין זיין. די קינדער ווילען נישט לערנען.

צ י נ ע

לערענט מיט מיר, איך וועל זיך לערנען ווי א אינגעל.

ל ו י י צ ח ק

ס'איז נישט רעכט. ווייבער זיינען פטור פון צו לערנען תורה. פאר זיי לערענט שוין דער מאן.

צ י נ ע

וואס?

ל ו י י צ ח ק

הא?

צ י נ ע

איך זאג דאך אייך, לערענט מיט מיר, אז קיינער זאל נישט ווי־סען. אודאי, קיינער בעדארף נישט וויסען. איהר ט'זעהן ווי

לוי יצחק

א איד בעראַרף זיך נישט שטייערען.

צינע

פֿאר וואָס נישט? א איד בעראַרף זיין אזוי שטאַרק ווי א גוי. זי ווייל איבערבעבען א צווייג אויפֿן קניה; זי קען נישט. וועגדס זיך צו איהם. ס'איז צו לאַנג. פֿאלט אראָב פֿון קוימען, אפֿשר ט'איהר עס קענען איבערבעבען?

לוי יצחק

נאָך וואָס ברעבען אויף דער קניה, אז מען קען עס טהאָן מיט א האק?

צינע

אז מען זאָל טהאָן אלץ ווי מען בעראַרף... איך בין נישט קיין שטאַדטישע.

לוי יצחק

אויפֿן דאָרף בעראַרף מען אויך זיין א מענש.

דינע

אַביסעל פערשעמט.

מיין מאמע זאָגט טאקע, אז איך בין צופיעל צולאָזען. סטערע איז טאקע בעסער פֿון מיר.

לוי יצחק

וועד?

לינע

סטערע. אלקנה'ס מיידעל. זי האָט מיר געזאָגט, אז זי האָט נעדעדט מיט אייך. מיין ברודער ווייל זי פֿאר א כלה.

לוי יצחק

וואָס פֿאר א ברודער?

צינע

דער עלטערער: הערש בער.

לוי יצחק

מאַטע־מאמע שוין דורכגעקומען צווישען זיך?

אברהם יעקב

לעהרענט מיר אויס אַנצושרייבען מיין נאַמען.

לוי יצחק

דערצו בעדאַרף מען פריהער קענען אַנשרייבען דעם אלף־בית.

אברהם יעקב

כ'וועל אריינברענגען א ברעטעל מיט א שטיקעל קרייט און איהר ט'מיר טאקע ווייזען ווי אזוי.

לויפט ארויס.

לוי יצחק

פערקוקט זיך אין פענסטער, ווי ער וואַלט אימעצען בעמערקען; ער איילט צום טיש, גראבט איין די אויגען אין ספר.

צינע

קומט אריין. באַרוועס. ס'קלוידעל פערשטעקט ביים זויט. אריינ־קומענדיג פעריכט זי עס. פערנעהמט זיך אַנלעגען אַ פייער אויפ'ן קוי־מען. וועגדט זיך צו איהם:

די מאמע האַט געפרעגט, אויב איהר ווילט עסען?

לוי יצחק

ס'איז רעכט אזוי אויך.

צינע

איהר ווילט פאסטעז?

יול יצחק

א מענש בעדאַרף זיך נישט געווואוינען אזוי צו דער אכילה.

צינע

אז איהר וואַלט עסען אזוי פיעל ווי איך וואַלט איהר האַבען מעהר כח.

לוי יצחק

צוליעב וואַס בעדאַרף מען עס האַבען כח?

צינע

נישט נוט, אז מען האַט נישט קיין כח. איהר וואַלט זיך נישט גע־קענט שטייערען מיט הערש בערן.

גרויסקייט צום מענשען איבערגעגעבען.

אברהם יעקב

אבער א מענש וואלט נישט געקענט בעשאפען די וועלט.

לוי יצחק

דערפאר קען א מענש חרוב מאכען א וועלט.

אברהם יעקב

אזוי!

לוי יצחק

וויסט, אברהם יעקב, אז כ'וועל מיר אפשר שוין לאזען פון דאנען.

אברהם יעקב

אויך איז דען שלעכט ביי אונז?

לוי יצחק

ס'איז נישט קיין תכלית. כ'האב דא נישט קיין ספרים. דא פעלט מיר אלצדינג. דא פעלט מיר דער קול פון די לומדי־תורה יעדען בעגינען אין בית־המדרש. פעלט מיר דער תואר־פנים פון די שעהנע אידען, צוליעב וועמעס זכות די וועלט האט א קיום.

אברהם יעקב

איך וואלט אזוי וועלען מיטגעהן מיט אייך; איך וועל אויך אויפ־שטעהן פארטאג לערנען.

לוי יצחק

האסט דאך נאר וואס געזאגט, אז דיך ציהט אין פעלר אריין.

אברהם יעקב

ס'אי טאקע אמת: נאר מיר דאכט זיך אויס, אז אויף דער וועלט איז עפעס מאדנע. אמאל טרעפט, אז סע פאהרט דורך א איר א פרעמדער, זעהט ער אויס אזוי אנדערש. פאר א יאהרען איז דא דורכגעפאהרען עפעס א רב, האט ער געהאט אזא לאנגע, וויסע באדד! כ'האב אויפ'ן דארף קיין מאל אזא אידען נישט געזעהן, א פולע שול מיט אזוינע אידען מוז טאקע זיין זעהר שעהן.

לוי יצחק

אודאי איז עס שעהן.

לוי יצחק

וואס הייסט? ווייסט דען נישט, אז גאט איז אומעטום?

אברהם יעקב

יא, ער איז אין הימעל און אויף דר'ערד. איך מיין, אז ס'וואלט נעווען שלעכט אהן גאט. ער מאכט דאך, אז די גראזען זאלען וואקסען. ס'אי זעהר גוט וואס א גאט איז פארהאנען אויף דער וועלט. מענשען וואלטען אפשר נעווען גזלנים, וועו נישט גאט.

לוי יצחק

ווי ווילדע חיות.

אברהם יעקב

איהר האט אמאל געזעהן א וואלף?

לוי יצחק

ס'אי געשריבען: „זאב טורף": א וואלף פערצוקט.

אברהם יעקב

פאר־א־יאהרען האט א וואלף ביי אונז צוריסען א פערד.

לוי יצחק

אזוי, א פערד צוריסען!

אברהם יעקב

ער איז אומגענאנגען אויפ'ן לאנקע געפענטעט. ס'אי געווען בייּ־נאכט, אויף מארגענס האט מען איהם געפונען א טוידטען: זיין האלז געווען אויסגעגעסען. מען האט דערקענט דעם וואלפ'ס ציי־נער.

לוי יצחק

אט זעהסטו שוין.

אברהם יעקב

וועלף ווייסען נישט, אז א גאט איז פארהאנען; א מענש איז טאקע א קלוגע בעשעפענים.

לוי יצחק

דאך געשריבען: „כי בצלם אלהים נברא האדם" — אין דעם פארעם פון גאט איז בעשאפען געווארען דער מענש. גאט האט פון זיין

אברהם יעקב

דער טאטע וויסט נאר נישט.

לוי יצחק

איך וויים אויך, אז דרויסען איז שעהן: מיינסט, איך וויים נישט?

אברהם יעקב

מיר'ן נישט לערנען. מיר'ן אזוי עפעס רעדען. רעדט מיט מיר עפעס, רבי.

לוי יצחק

רוף מיך ביים נאמען. ביזט דאך גרעסער פון מיר... דברים־בטלים זויסטו זאל איך מיט דיר רעדען?

אברהם יעקב

איהר וויסט ווערען א רב. סאי טאקע גוט צו ווערען א רב, ס'אי עפעס שווער?

לוי יצחק

ווי פאר ווען.

אברהם יעקב

איך וואלט געקענט ווערען א רב?

לוי יצחק

ס'איז פאר קיינעם נישט שווער. נאר דו האסט דאך ליעב בעסער צו זיין אין פעלד; איז אזוי אויך גוט.

אברהם יעקב

נישט — איך האב ליעב; באשר ס'איז זומער איז שווער צו זיין אין שטוב, אז דארט איז אזוי גוט. איהר זענט שוין ווי אן אלטער איד.

לוי יצחק

אז מע וויל ווערען א רב בעראדף מען אבקערען דעם נעראנק דער־פון, וויל ס'איז מבטל דעם נעראנק.

אברהם יעקב

רעדט מיט מיר פון נאט.

צוויי טער אקט.

ביי דוד נח'ן אין שטוב. אַנטויב זומער. ארום האַלבען טאָג.

לוי יצחק

זיצט ביי א ספר פערטראכט. חויבט זיך אויף פון אָרט, געהט אום אויף און אָב.

אברהם יעקב

קומט אריין.

אט בין איך. געמיינט, אז היינט וועלען מיר נישט לערנען.

לוי יצחק

מיט וואָס איז היינט אנדערש ווי שטענדיג?

אברהם יעקב

היינט קאשעט מען די היי.

לוי יצחק

טהוען עס דאָך די גוים.

אברהם יעקב

ס'אי אבער גוט צו זיין אויפ'ן לאנקע. פאר וואָס טהוט איהר זיך קיין מאָל נישט אוים באַרוועם?

לוי יצחק

אויף אלץ איז פארהאן א צייט.

אברהם יעקב

וועלען מיר טאקע היינט לערנען?

לוי יצחק

אויב דער טאַטע וועט גאָר נישט זאָגען, און דו ווילסט נישט.

א ב ר ה ם י ע ק ב

יעמאלט געווען נאך קליינע קינדער. נישט געהאט קיין שכל.

ל ו י י צ ח ק

דו גענפעלסט מיר.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט, מיר וועלען זעהן די קעלבלאך, דערנאך וועלען מיר נעהן עסען, קומט.

געהען בוידע אוועק אין שטאל.

צ י נ ע

קומט ארויס, פער'גנבעט זיך צום שטאל, קוקט דורך א שפאלט.

ל ו י י צ ח ק

קומט ארויס פון שטאל נאך איהם א ב ר ה ם י ע ק ב .

א ב ר ה ם י ע ק ב

מיר האבען נאך א קעלבעל, א גרעסערס, איז עס אויפ'ן לאנקע.

ל ו י י צ ח ק

א שעהנער טאג באנ'אייך.

מערקט נישט צינען, וואס האט זיך בעהאלטען הינטער'ן שטאל ווען זיי געהען פערבי אין שטוב אריין.

צ י נ ע

קומט ארויס, רופט שטיל.

אברהם יעקב! אברהם יעקב!

יענער הערט נישט. זי בלייבט אליין. טהוט זיך א ריס פון ארט ווי זי וואלט וועלען לויפען אין שטוב אריין; שוין ביים שוועל בלייבט זי שטעהן א ווייל, פערטראכט זיך. נעהמט אן אין א קאשעק קארטאפעל און געהט אוועק אין גארטען.

ר ח ל

איהר שטימע הערט זיך פון שטוב רופען:

צינע — צינ־נע...

לוי יצחק

קוקט זיך ארום.

א שעהנער טאָג דאָ באנ'אייך.

דוד נח

ווייסט ווי דען? קיין עין־הרע פיינע אידען אויפ'ן ישוב.

הערש בער

איך וויל טאקע עסען. פון רעדען וועט גאָר נישט ארויסקומען.

אברהם יעקב

צו לוי יצחק'ן.

איהר ווילט זעהן דעם גאָרטען מיט קארטאפעל, וואָס מיר האָבען היינט פערזעצט?

רחל

געה ס'דו ווייזען דעם רבי'ן די קעלבעלאך אין שטאַל.

געהט אין שטוב.

הערש בער

שוין צום שטוב געהענדיג. צו דער מוטער.

ס'וועט לאנג נעהמען ביז דו, מאמע, וועסט איהם אבפאשען.

רחל

וואָס, כ'וועל איהם זשאַלעווען עסען?

געהן אַריין אין שטוב.

לוי יצחק

ווער איז געווען דיין מלמד ביז אהער?

אברהם יעקב

שוין לאנג דאָ נישט געווען קיין רבי.

לוי יצחק

אָבער ווער איז געווען דער לעצטער?

אברהם יעקב

אַן אַלטער איד.

לוי יצחק

נישט געהאט פאר איהם קיין דרך ארץ.

ד ו ד נ ח
עסען איז פארהאנען צו זאט אויפ'ן ישוב: מילך, פוטער, קעז.

א ל ק נ ה
מיט א קארטאפל קען מען זיך אויך נישט סם'עז.

ר ח ל
ווס מען ווארפט ארויס ביי מיר קען נאך א מענש לעבען.

א ל ק נ ה
מיין אידענע וועט וועלען ער זאל זיין ביי מיר שבתים.

ד ו ד נ ח
זהסטו, פון שבת לאז איך איהם נישט אב.

ל ו י י צ ח ק
איך וואלט וועלען האבען צייט פאר זיך אליין אויך צום לערנען.

א ל ק נ ה
כ'קען שווערען, אז דאס וועט נאך זיין אמאל א רב אויך!

ד ו ד נ ח
דער טאג איז גרויס. אז מען פוילט זיך נישט אויפצושטעהן אבי־סעל בעגינען — קען מען אלצדינג סדאנזשען. אט, האבען שוין די קינדער א גארטען קארטאפעל פערזעצט און ס'איז נאך קאם האל־בער טאג.

א ל ק נ ה
אט וואס, איך געה אהיים און אין נאוועגד וועל איך אהער ארי־בערברענגען מיינע חברה, זאל ער זיי פערהערען. וועסט שוין אליין איבערערעדען מיט איהם. וויפיל מע בעדארף — גיב איך צושטייער. א גוטען טאג!

געהט אוועק.

ד ו ד נ ח
עסט, רחל, געהן מאכען אנ'עסען. אפשר וועט ער עפעס איבער־כאפען.

דוד נח

לעג זיך איבער. אט, דער זוהן מיינער, כאטש שוין א גרויסער בחור פונדעסטוועגען האט ער נישקשה פון א קעפעל. אז ער ט'וועלען קען ער נאך עפעס דערגרייכען.

לוי יצחק

די קינדער זיינען גרויסע און איך...

דוד נח

אז מען איז א מענש מאכט נישט אויס. וועלען א מלמד צוריק נישט אבגעבען. וועסט האבען דרך־ארץ פאר'ן רבין, הא, אברהם יעקב?

רחל

האסט זיך דען פערגעסען, אז ער האט שטענדיג געוואלט לערנען.

אלקנה

זאלען זיך די מיידלעך לערנען דאוועגען.

לוי יצחק

פאר זיי האב איך נישט קיין תורה.

רחל

זינדיגע ווייבער, נישט אויסגערעדט זאל עס זיין.

אלקנה

איכ'ל דיר געבען די בייטש, און אז מיין חברה וועלען נישט פאלגען וועסטו כוואשטשען די בייגער און שוין. כא־כא־כא.

הערש בער

איך וואלט שוין געגעבען א כוואשטשען.

אברהם יעקב

צו מיר ט'מען נישט בעדארפען קיין בייטש.

לוי יצחק

זיינען נאך אידען פארהאנען אין דער געגענד?

דוד נח

וויסט ווי דען? וואו זיינען עס נישטא קיין אידען?

אלקנה

ארענטלעכע אידען. שבת — א פיינער מנין.

א ל ק נ ה

פון ווייט?

ל ו י י צ ח ק

נישט פון גאר נאהנט.

ד ו ד נ ח

דאס דערקענט מען.

א ל ק נ ה

וואוהין גיהט מען עפעס?

ל ו י י צ ח ק

אזוי גיה איך מיר איבער דער וועלט. אנקומען אין א שטאדט פון שיהנע אידען וועל איך מיר אבשטעלען.

א ל ק נ ה

אפשר דא אויפ'ן ישוב זיך אבשטעלען?

ד ו ד נ ח

דאס זאג איך דאך.

ל ו י י צ ח ק

וואס וועל איך דא טהאן אויפ'ן ישוב?

ד ו ד נ ח

קיין עין הרע נאך אידען פארהאן אין דער גענענד. מיר האבען א מנין אלע שבת.

א ל ק נ ה

פיינע אידען דא פארהאנען. ס'לערנען מיט מיינע קינדער; מיט אט דעם אידענס קינדער. מע ט'דיר האלטען בכבוד. פיין אויס־קלייד'ען; געבען צו עסען און סוף זמן — נאך אביסעל מזומן אויך.

ר ח ל

צו עסען, גע'לויבט איז דער אויבערשטער, פעלט נישט ביי מיר.

א ל ק נ ה

וואו פעלט עס אויפ'ן ישוב צו עסען? קינדער, וואוילע קינדער, נאר ס'האט זיך נישט געמאכט עפעס א מלמד — א מענש.

יענער מלמד אויף נעקענט זיין פאר דיר נענוג.

ר ח ל

טאָ וואס זשע טהוט מען?

ד ו ד נ ח

מע וועט איהם אבשטעלען אויף איבער נאכט דערווייליע.

א ב ר ה ם י ע ק ב

טאקע, מאמע, זאל ער בלייבען ביי אונז.

א ל ק נ ה

קומט אַן.

א גאט העלף! וואס שטעהט איהר עפעס אזוי?

ד ו ד נ ח

א מענש איז דאָ דורכגענאנגען. רעדט ווי עפעס רעכטס, ממש דער קאָפּ ברענט אויף איהם. מען שמועסט דאָ, אפשר איהם אבשטעלען פאר א מלמד.

א ל ק נ ה

וואו איז ער? איהּ ניב צושטייער!

ד ו ד נ ח

א בחיר — א מענש.

א ל ק נ ה

איהּ גיב צו שטייער!

ל ו י י צ ח ק

קומט ארויס.

א ל ק נ ה

אט דאָס איז ער? נאָך גאָר א שנעס.

ר ח ל

ממש די שכינה רוהט אויף איהם.

א ל ק נ ה

זיי זשע מוחל, שלום עליכם.

ל ו י י צ ח ק

עליכם שלום.

אברהם יעקב

קומט ארויס.

ווייסט מאמע ווי אזוי מען רופט איהם? לוי יצחק.

ר ח ל

טאקע א שעהנער נאמען.

אברהם יעקב

דער טאטע האט איהם געפרענט ווי אזוי מען רופט איהם — האט ער געזאגט.

דוד נח

קומט ארויס.

וואו ביזטו, רחל? הערסט וואס איך ווי‌ל דיר זאגען — אז דער מענש געפע‌לט מיר.

ר ח ל

נאך די מילך איהם אויך די‌ ליפען.

דוד נח

איך האב מיט איהם נערעדט. ער וואלט זיך דא אבשטע‌לען.

ר ח ל

וואס ט'ער דא טהאן?

דוד נח

ווייסט וואס? — א וואוי‌ל־נע‌לערענטער. די קינדער וועלען פון איהם עפעס כאפען. האסט געמענט הערען ווי ער רעדט.

הערש בער

איך וועל שוין אזוי אויך מיין שטעטע‌ל בעשטעהן.

אברהם יעקב

איך וועל ביי איהם לערנען.

הערש בער

מסתמא אזא לעקש ווי דער אמאלינער מלמד, וואס האט נישט געקענט א פערד דעם עק פערבינדען.

דוד נח

וועז דו וואלסט נישט האבען אזא פערשטאפטע קאפ האט נאך

ר ח ל

אז דו וועסט זיך האלטען ווי א מענש, קענסט זיך נאך פונאנדער־לאכען.

צ י נ ע

איך זאג דיר צו, מאמע. איך וועל אזוי נאר דורכגעהן אין דער אנדערער שטוב.

געהט אריין אין שטוב, ווי פער'גנב'ענענדיג זיך.

ר ח ל

וואס שטעהסטו אזוי, הערש בער?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר גליק, וואס דו ביזט ארויסגעקומען. איך האב איהר שוין גע־וואלט גוט מכבד זיין.

ר ח ל

וואו איז סטערע?

ה ע ר ש ב ע ר

מסתמא א חיים נענאנגען.

ר ח ל

סאי טאקע אמת, וואס צינע דערצעהלט?

ה ע ר ש ב ע ר

צוטומעלט.

וואס?

ר ח ל

מסתמא האט זי אויסגעטראכט.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס אויסגעטראכט?

ר ח ל

הא? כ'האב נאר נישט געמיינט.

ה ע ר ש ב ע ר

טא וואס זשע רעדסטו, אוז מען קען מיינען כ'ווייס וואס?

צ י נ ע

זעהסטו שוין, אז דו ביזט א לעקעש.

ה ע ר ש ב ע ר

אבער, וואס האסטו אומצוטראגען ליגענס?

צ י נ ע

דו ווייסט דאך, אז ס׳איז אן אמת.

ה ע ר ש ב ע ר

אויב ס׳אי טאקע אמת, אז דו האסט דערצעהלט דער מאמען וועל איך דיר מאכען ווי א ביטערען עפעל.

צ י נ ע

וועלען מיר טאקע זעהן.

ה ע ר ש ב ע ר

דו האסט מיר נישט, וואס אונטערצוקוקען.

ד י נ ע

קענסט מיר נישט פערווערען... אז דו מאכסט אזוי, אז זי זאל דיר נאכלויפען און ווייניגן וועז דו ליעבסט זיך און איהר, ביזטו נישט א לעקעש?

ה ע ר ש ב ע ר

ווער ווייניט?

צ י נ ע

לאכט זיך פונאנדער אויפ׳ן חויכען קול.

ה ע ר ש ב ע ר

ביזט א משוגענע און ס׳איז נישטא וואס צו רעדען מיט דיר.

ר ח ל

קומט ארויס פון שטוב.

אי, סארא מענש דאס איז! נאך גאר א קינד, וואלסטו דיר זעהן, און פערל שיטען זיך פון זיין מויל.

צ י נ ע

טאקע... כ׳וויל ארויסגעהן אין שטוב.

ס ט ע ר ע

וועסטו היינט אריינקומען צו אונז?

ה ע ר ש ב ע ר

דיר שטעהט נישט אן זאגסטו דאך.

ס ט ע ר ע

געה נאר אביסעלע אוועק פון אנטקעגען פענסטער, אט אזוי...

זי וואַרפט זיך איהם אויפ'ן האלז.

צ י נ ע

איהר שטימע פון הינטערען צוים:

הערש בער, דו ביזט א לעקעש!

ס ט ע ר ע

צינעלע, איך בין שוין אויף שטענדיג מיט דיר ברוגז...

פערשעהמט, צוטומעלט, שפרינגט אריבער דעם צאם און אנטלויפט.

צ י נ ע

קומט אן.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס האסטו עפעס אונטערצוקוקען?

צ י נ ע

שעהם זיך טאקע. זי האט דיך אזוי ליעב און דו מאכסט זי ווי א לעקעש. וואלסט שוין וואַרטען, איך זאל דיר געבען א קוש. וועז דאס איז אויף מיר, וואלסטו מיר שוין נאכגעלאפען — וואס ארט דיר!

ה ע ר ש ב ע ר

זעה נאר, שוין לאנג ביזטו אזא חכמה?

צ י נ ע

איך האב דערצעהלט דער מאמען, אז דו האסט איהר א קוש גענטהאן.

ה ע ר ש ב ע ר

זי האט דאך עס מיר נאר געטהאן.

ה ע ר ש ב ע ר

דיין טאטע וועט נאך היינט דא זיין?

ס ט ע ר ע

איך וויים נישט. אויב דו ווילסט איהם זעהן קענסטו אריבערקומען צו אונז.

ה ע ר ש ב ע ר

דיין טאטע האט פליגען אין נאז, פערשטעהסט? ער קען נאך אמאל זאגען, אז סע שטעהט איהם נישט אז.

ס ט ע ר ע

וואס מיינסטו?

ה ע ר ש ב ע ר

איך מיין שוין וואס איך מיין. וואס בעדארף איך ארומגעהן פוסט־און־פאס און דו אויך, אז די אויגען זאלען ארויסקריכען פון קאפ.

ס ט ע ר ע

מיינסט טאקע, אז איך וויל דיך פאר א חתן? דאס, באשר דו האסט זיך מיר ארונטערגעבויגען אונטער דער סאמע נאז — טא וואס האב איך געקענט מאכען?

ה ע ר ש ב ע ר

מען ווייסט שוין. אט קום נאר אהער.

ס ט ע ר ע

ציגע האט זיך ווידער געמוזט ערגעץ פער'גנב'ענען און הערט זיך איין. זי האט פריהער אויך געזעהן און האט דערצעהלט דער מאמען.

ה ע ר ש ב ע ר

אט, נאך עפעס.

ס ט ע ר ע

אויך מיינע נאמנות! זי האט מיר אליין דערצעהלט.

ה ע ר ש ב ע ר

אט, דורע נישט די קאפ; זי האט דיר אבגענארט, קענסט איהר נאך נישט.

ס ט ע ר ע

איך בעט דיר, צינעלע, זאג איהם גאר נישט.

צ י נ ע

האסט געזעהן דעם פרעמדען מענשען?

ה ע ר ש ב ע ר

דאס גאה איך טאקע א קוק געבען.

ס ט ע ר ע

איך בין אויך דיר אין כעס.

ה ע ר ש ב ע ר

וועסט זיך מיט מיר איבערבעטען.

צ י נ ע

הערש בער, דו ביזט א לעקעש.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס בין איך?

ס ט ע ר ע

גערענק, צינע.

ה ע ר ש ב ע ר

דו וועסט באלד ביי מיר כאפען.

ער יאגט נאך צינען אין שפאס, זי אנטלויפט.

צ י נ ע

דו ביזט א לעקעש!

ס ט ע ר ע

איך וועל העלפען זי כאפען; אט אזוי פערלויף צום ברונעם!

צ י נ ע

שפרינגט אריבער דעם צוים און פערשווינדט.

ה ע ר ש ב ע ר

זי וועט שוין ביי מיר איהרם קריגען. זאג, וואס האט זי געמיינט?

ס ט ע ר ע

איך וויים שוין, וואס זי האט געמיינט.

ד ו ד נ ח

נעהם איהם אויף ווי ס'בעדארף צו זיין. אפשר מאכען איהם אן עסען.

געהט אריין אין שטוב.

צ י נ ע

מאָדנע מענשען דאָ אויף דער וועלט. זעהן גאָר אויס אנדערש ווי מיר. ער האָט שווארצע האָר, אמת?

ס ט ע ר ע

און שווארצע אויגען אויך.

צ י נ ע

ער האָט געהאלטען די אויגען אראָבגעלאָזען.

ס ט ע ר ע

מסתמא האָט ער שווארצע אויגען.

צ י נ ע

און אַזאַ בלייך פּנים.

ס ט ע ר ע

ס'אי אן איידעלער פּנים. א שטאָדטיגער מענש איז שוין אזוי.

צ י נ ע

און געהט אום צופוס איבער דער וועלט.

ס ט ע ר ע

אפשר איז עס גאָר נישט קיין אָרימאן? אפשר איז ער גאָר... וואָס האָסטו זיך אזוי פערטראכט, צינע?

צ י נ ע

ווער קען ער טאקע זיין דער מענש? אפשר האָט ער געהערט, אז איך האָב געלאכט?

ס ט ע ר ע

אודאי האָט ער געהערט. נאָר ער ט'דאָך נישט פערשטעהן, אז פון איהם האָבען מיר עס געלאכט.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אָן.

ס ט ע ר ע

ער קוקט זיך ארום.

צ י נ ע

דו שטעה אזוי און איך וועל זיך פאר'גנב'ענען הינטער דיר.

ס ט ע ר ע

זעהסט איהם. קוק, ווי אברהם יעקב האָט נאָר פאר איהם קיין מורא נישט.

ר ח ל

קומט אָן.

וואָס שטעהט איהר הינטערען פענסטער?

צ י נ ע

ווער איז עס, מאמע?

ר ח ל

א פרעמדער מענש. בעט זיך אין שטוב אריין אויף א נאכט־לענער.

ס ט ע ר ע

הערסט?

ר ח ל

זעהט אויס, ווי נאָך היינט נישט געגעסען.

צ י נ ע

לאכט.

ר ח ל

ווי פאל־סטו עס אויס צו לאכען פון א פרעמדען מענשען?

צ י נ ע

ער זעהט אויס אזוי מאדנע. איז נאָך גאָר א איננעל. איך שעהם זיך אריינצוגעהן אין שטוב.

ד ו ד נ ח

קומט אָן.

וואו איז ער דער מענש?

ר ח ל

איז אין שטוב.

א ב ר ה ם י ע ק ב

די מאמע האָט געזאָגט, אז זיי זאָלען אריינגעהן אין שטוב. קומט אריין.

געהען בוידע אין שטוב.

צ י נ ע און ס ט ע ר ע

כאפען זיך ארום און שפיקען זיך פון געלעכטער.

ס ט ע ר ע

ס'אי אפשר אן עברה, וואס מיר לאכען אזוי פון א פרעמדען מענשען.

צ י נ ע

ווער קען עס זיין? ער האָט אפילו קיין קוק נישט געגעבען אויף אונז.

ס ט ע ר ע

האָט זיך געשעהמט.

צ י נ ע

ס'ארא בלייך פנים ער האָט!

ס ט ע ר ע

מוז ארומגעהן איבער דער וועלט.

צ י נ ע

בעטען נדבות מיינסטו?

ס ט ע ר ע

כ'בין א בעלן א קוק טהאָן אין פענסטער.

פער'גנב'עט זיך צום פענסטער.

צ י נ ע

נו?

ס ט ע ר ע

ער האָט אראָבגעווארפען דעם פעקיל.

צ י נ ע

ער רעדט מיט אברהם יעקב'ן!

צ י נ ע

דאס זאנסטו נישט גוט.

ס ט ע ר ע

איך וויים, אז דיין מאמע קען מיר נישט אנזעהן.

צ י נ ע

נעה שוין נעה. ווייסט, אז איך בין דיר מקנא. וואס ארט מיר וואס דו ווינסט? אבי דיר איז טאקע גוט.

ס ט ע ר ע

לאכט דורך טרערען

אוי, כ'וועל מיר אזוי שעהמען.

צ י נ ע

שא, זעה נאר, וועמען פיהרט עס אהער אברהם יעקב? זעה, אין נאַרטען.

ס ט ע ר ע

וואס, א פרעמדער מענש? איך וועל אנקלויפען.

צ י נ ע

זעה נאר, נאר א פרעמדער.

פון גאַרטען קומען אַן און דערנעהנטערען זיך צום צאַם, אברהם יעקב און א יונגער מאַן, פרום געקלוידט און מיט א פרום פנים. טראַגט א פעקעל אוים'ן פלויצע. קלעפערט אונגעשיקט אריבער דעם פלויט.

צ י נ ע

האַלט זיך איין נישט צו לאכען.

ס ט ע ר ע

שיסט אוים מיט אן אַבגעהאקטען געלעכטער.

א ב ר ה ם י ע ק ב

אט דאס איז די שטוב.

פ ר ע מ ד ע ר

א גאט העלף.

ס ט ע ר ע

לאכט און וויינט.

מיר וואָלט עס נישט געאַרט ווען ער וואָלט עס געטהאָן... ניין, איך בעדארף מיט דיר זיין ברוגז אויף שטענדיג. אויף שטענדיג.

צ י נ ע

ווען דו האָסט א גרויסען ברודער וואָלט איך געמאכט, אז די גאנצע וועלט זאָל וויסען, אז איך האָב איהם ליעב. וואָס איז זיך דאָ פארהאן פאר וואָס צו שעהמען?

ס ט ע ר ע

ניין, צינעלע, אז קיינער ווייסט נישט איז בעסער. מיר וואָלט געווען אזוי גוט ווען קיינער ווייסט נישט. איך וועל זיך איצטער שעהמען אפילו פאר איהם אליין.

צ י נ ע

איך וועל איהם דערצעהלען, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט.

ס ט ע ר ע

עס מיר נישט אויס מיין הארץ, צינעלע.

צ י נ ע

איך וועל איהם זאָגען אז ער איז א גרויסער לעקעש און גאָר.

ס ט ע ר ע

איך וועל מיר אפשר אין וואָסער אריינווארפען אויב דו טהוסט עס. קיינער האָט נישט געטאָרט וויסען.

צ י נ ע

איך האָב עס גאָר נישט געגלויבט אויף דיר.

ס ט ע ר ע

וויינט אין דער שטיל.

צ י נ ע

אפשר האָב איך זיך טאקע בענארישט. ווייסט, סטערעלע?

ס ט ע ר ע

מיר וואָלט נישט געאַרט די גאנצע זאך, ווען דיין מאמע וואָלט מיר נאָר נישט פיינד האָבען.

צ י נ ע

כ׳האָב נישט געטאָרט קוקען ווי דו האָסט איהם געגעבען א קוש? באשר ער איז א לעקעש און געווארט, אז דו זאלסט עס טהאָן.

ס ט ע ר ע

שיסט אויס מיט א געלעכטער.

ער איז אזוי רויט געוואָרען!

צ י נ ע

לאכט אויך אויפ׳ן הויכען קול.

ס ט ע ר ע

נאָר איך זאָג דיר פונדעסטוועגען, אז דו ביזט א שלעכץ און דו פערגינסט מיר נישט.

צ י נ ע

איי וויים איך דאָרט וואָס דו רעדסט.

ס ט ע ר ע

ווי טהוסטו עס אזא זאך? איך וועל מיר שעהמען די אויגען צו בע־ווייזען פאר דיין מאמען.

צ י נ ע

איך האָב אפשר טאקע נישט בעראָרפט דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

נו, זעהסטו שוין.

צ י נ ע

קוק מיר נישט אזוי אָן. סטערעלע. איך וויים טאקע נישט, וואָס כ׳האָב עס געטהאָן. כ׳האָב געהערט אז דיין מאמע האָט זיך עפעס צעווערטעלט מיט מיין מאמען האָב איך געוואָלט... איי כ׳וויים אליין נישט פאר וואָס כ׳האָב עס געטהאָן. ביזט מיר מוחל, סטע־רעלע?

ס ט ע ר ע

איך בין אין כעס.

צ י נ ע

נארעלע, פריהער אדער שפעטער.

צ י נ ע

איך קען רופען הערש בערן און פרעגען.

ס ט ע ר ע

פֿרוב עס נאר טהאָן.

צ י נ ע

איך האָב אפילו דער מאמען אויך דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

וועמעס מאמען?

צ י נ ע

מיין מאמען. וואָס מיינסטו, אזא נאר בין איך, וואָס כ'וועל נעהן דיין מאמען דערצעהלען. איך האָב נאר נישט דיין מאמען אזוי שטארק ליעב איך זאל איהר אזוינע זאכען דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

ניין, דו זאגסט א ליגען.

צ י נ ע

וואָס איז מיט דיר, סטערעלע? איך האָב דאָך אלײן געזעהן.

ס ט ע ר ע

ס'איז א ליגען, אז דו האָסט דער מאמען דערצעהלט.

צ י נ ע

אויף מיינע נאמנות, איך האָב דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

וויש די טרערען.

דעם נאנצען לעבען וועל איך מיט דיר נישט רעדען.

צ י נ ע

סטערעלע, נארעלע, וואָס וויינסטו? כ'האָב דאָך דיר אזוי ליעב, סטערע, וואָס וויינסטו?

נעהמט זי ארום און וישט איהר מיט'ן שירץ די טרערען פון די באקען.

ס ט ע ר ע

האָסט עס מיר נישט בעדארפט טהאָן אזא זאך.

ס ט ע ר ע

וואר האָט עס דיר געזאָגט? מיין מאַמע האָט מיר אליין געהייסען געהן.

צ י נ ע

דיין מאַמע האָט זיך דאָ צעווערטעלט מיט מיין מאַמען.

ס ט ע ר ע

וואָס דו זאָגסט!

צ י נ ע

האָסט זיך אזוי דערשראָקען; וואָס אַרט דיר, אז מיין מאַמע אין דיין מאַמע וועלען זיין ברוגז?

ס ט ע ר ע

אָבער וואָס זאָגסטו, אז דו האָסט אלץ געזעהן?

צ י נ ע

כ'האָב טאָקע געזעהן ווי דו האָסט געגעבען הערש בערען א קוש.

ס ט ע ר ע

ס'איז נישט אמת!

צ י נ ע

נארעלע, איך האָב אליין געזעהן. וועז דו האָסט אזא גרויסען ברודער וואָלט איך אפשר אויך געטהאָן.

ס ט ע ר ע

זאָגסט א ליגען!

צ י נ ע

סטערעלע, נארעלע, וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

ס ט ע ר ע

דו ביזט א שלעכץ, צינע זאָג איך דיר.

צ י נ ע

נארעלע, ער איז דאָך מיין ברודער.

ס ט ע ר ע

איך וועל זיין מיט דיר דעם גאנצען לעבען ברוגז.

געלעגען באנ'אויף אין דער בראזנע.

ר ח ל

האסט נישט בעראפט דושוויגען אזא משא. טאמער חלילה עפעס, ווען שפעטער די מאמע האבען צו מיר טענות.

ס ט ע ר ע

ס'ווען מיר שוין נאר נישט זיין.

ר ח ל

אט דאס ביסעל קארטאפעל ווען איך שוין אליין פערזעצען.

פערנעהמט אויף'ן פליצע אביסעל קארטאפעל אין זעקעל און גיהט אוועק.

צ י נ ע

קוק מיר נאר אן גלייך אין די אויגען, סטערעלע!

ס ט ע ר ע

וואס?

צ י נ ע

וואס ביזטו אזוי רויט געוואָרען?

ס ט ע ר ע

וואס?

צ י נ ע

איי, סטערעלע, כ'האב אלץ געזעהן.

ס ט ע ר ע

וואס האסטו געזעהן?

צ י נ ע

נעהמט זי ארום און קושט זי.

נאר, ס'מאכט נישט אוים; כ'האב דער מאמען אויך דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

זאל איך צער האבען אויב איך ווייס וואס דו דערסט.

צ י נ ע

דו האסט אלעמען געזאגט, אז איך האב דיך גערופען, דו זאלסט מיר קומען העלפען.

צ י נ ע

ער האָט זיך פערשעמט; האָט זיך אומגעקוקט צו איך זעה נישט.

ר ח ל

איך וואָלט עס אויך איהר קיינמאָל נישט געגלויבט.

צ י נ ע

א־א, איך מעג זיך נאָך לערנען ביי איהר.

ר ח ל

האָט עס חלילה אפשר אברהם יעקב געזעהן?

צ י נ ע

ער איז נישט געווען אין גאָרטען.

ר ח ל

עס פעהלט מיר נאָך חלילה, אז ער זאָל אזוינע זאכען זעהן.

צ י נ ע

זאָג עס נישט דעם טאָטען וואָרום...

ס ט ע ר ע

קומט אָן.

וואָס האָסטו זיך בעהאָלטען, צינע, ווילסט איך זאָל אליין פערזע־צען דיין גאָרטען?

צ י נ ע

קום אהער; סיי ווי שוין באָלד נישטאָ וואָס צו זעצען.

ר ח ל

א שעהנעם דאנק דיר, סטערעלע, וואָס דו ביזט געקומען צוהעל־פען אביסעל. אז גאָט וועט געבען מע וועט באַ׳אייך קאָשען די היי וועלען מיר אלע ארויסקומען אייך העלפען.

ס ט ע ר ע

איהר ווייסט, איך בין אפשר באָלד אזוי שטאַרק ווי הערש בער.

צ י נ ע

האָסט זיך געשטייערט מיט איהם?

ס ט ע ר ע

איך האָב אליין ארויסגעקאטשעט דעם גרויסען שטיין וואָס איז

צ י נ ע

איך גאר? א שאד וואס איך בין דא נישט געווען. איך וואלט איהר שוין וויסען וואס צו ענטפערען. זי מיינט טאקע, אז סטערע איז גאר א הינדעלע. א־א, איך בעראדף נאך ביי איהר הייצען אין פעטשערע. לאכט ווידער.

ר ח ל

וואס שוין ווידער?

צ י נ ע

איך לאך, וואס דו ביזט עפעס ברוגז און פרענסט זיך נאך אויף אזוינע מאדנע זאכען.

ר ח ל

וואס נישט? איך בין א מאמע דאריבער ווי איך וויסען.

צ י נ ע

איך האב זי גערופען אהער ווי כ׳האב געוואוסט אז זי ווי עס.

ר ח ל

אבי אוך האב נעמיינט, אז זי איז אליין געקומען.

ד י נ ע

וואס איז דער חילוק? אבי זי האט איהם געגעבען א קוש.

ר ח ל

ווער?

ד י נ ע

זי האט נעמיינט, אז איך זעה נישט.

ר ח ל

וואס?

צ י נ ע

זיי זיינען זיך ביידע געווען אזוי אייגנעבויגען אין דער בראזנע, זייט ביי זייט; כ׳האב מיר געמאכט, אז איך זעה נישט.

ר ח ל

נו, און ער?

צ י נ ע

ער העלפט זעצען.

ר ח ל

וואס האסטו אזוינס גערעדט מיט סטערען?

צ י נ ע

איך? גאר נישט.

ר ח ל

דו האסט זי געבעטען אז זי זאל דיר קומען העלפען? וואס טהוט זי איצטער?

צ י נ ע

זי זעצט קארטאפעל.

ר ח ל

דו האסט געבעטען אדער הערש בער?

צ י נ ע

איז אליין נעקומען. איך האב איהר געזאגט, אז איך וועל איהר אויך העלפען. און, אז זי איז נעקומען העלפען הערש בערען טא וואס זשע איז?

לאכט זיך פלוצלונג סערנאנדער.

ר ח ל

וואס לאכסטו?

צ י נ ע

פאלט דער מוטער אויפ'ן חאלז: קושט זי און לאכט.

ר ח ל

אבי איך בעדארף זיך פאר דיר אננעהמען.

צ י נ ע

זזוי נאר, קוקסט זיך שוין אונטער צו אזוינע זאכען וואס מען בעדארף נישט?

ר ח ל

איי נעה, טשעפע זיך אב פון מיר. ווארום גיטעל איז טאקע נעכעכט, וואס זי זאגט, אז דו צולאזט סטערען.

בלאטע אויסגעשמירט.

ר ח ל

קושט זי פלעכטענדיג די רויטע סטענגע אין די האר.

ד ו ד נ ח

האסט דאך עפעס געוואלט פרענען באנ'איהר.

ר ח ל

או דו שטעהסט דאביי קען איך נישט רעדען.

צ י נ ע

אוי, וואס איז עס?

ר ח ל

גאר נישט: כ'האב מיר נאר וואס צעווערטעלט מיט ניטלעז.

צ י נ ע

פאר וואס?

ר ח ל

אזוי: איבער דיר.

צ י נ ע

איבער מיר נאר?

ר ח ל

נעה דוד נח אין גארטען אריין.

צ י נ ע

אוי, מאמע, וואס אי דאס?

ר ח ל

גאר נישט, מיין קינד? וואס קוקסטו אזוי מאדנע? איך זאג דאך גאר נישט.

ד ו ד נ ח

כע כע, פריהער זיך צעווערטעלט און איצטער האט זי שוין חרטה.

געהט שוועק.

ר ח ל

וואו איז הערש בער?

ד ו ד נ ח

אויב אזוי איז דאָך טאקע אנ'עולה וואָס זי האָט אזעלכעס געזאָגט אויף צינען.

ר ח ל

וועלען מיר טאקע זעהן. אז עס וועט קומען צו עפעס — וועל איך נישט וועלען... ס'דו דיר זעהן.

ח י י ם ד ו ד

בע—בע—כ'האָב נאָר נישט געוואוסט, אז דו קענסט אזוי וועַרעון אין כעס.

ר ח ל

איך בין עס איהר א בעלן צו פרעגען: צינע! צינע!

ח י י ם ד ו ד

אָט טשעפע זי נישט; לאָז איהר דאָרט קאנטשען.

צ י נ ע

בעוויזט זיך אויף דער אַנדערער זיים צאָם.

האָסט מיך גערופען, מאמע?

ר ח ל

קום נאָר אהער, מיין קינד.

צ י נ ע

קלעפערט אַריבער דעם צאָם.

וויסט, מיר זענען שוין באלד פארטיג מיט דער ארבייט.

ר ח ל

איך קום אויך באלד אונטער.

צ י נ ע

וואָס בעדארפסטו מיך האָבען?

ר ח ל

נעהם דיר א שטיקעל ברויט מיט פוטער; ביזט דאָך אודאי הונגעריג.

צ י נ ע

פעריכט מיר די סטענגע אין די האָר; מיינע הענט זענען אין

ר ח ל

וואס האט זי צו זאגען, אז צינע צולאזט איהר סטערען? בעדאדף נאך האלטען פאר א גרויסען כבוד, וואס צינע חבר'ט זיך מיט איהר טאכטער.

ד ו ד נ ח

מען וואלט אהן איהר, מעלד איך דיר, אויך פערזעצט די קארטא־פל.

ר ח ל

דאס ברענט דאך מיר ווי א פייער. זי בעדארף עס מיר אין די אויגען נישט רעדען קיין שלעכטס אויף מיין קינד. זי ווייסט אז סטערע איז נישט געקומען העלפען צינען, נאר עפעס אנדערש.

ד ו ד נ ח

כ'וויים נישט וואס דו רעדסט היינט.

ר ח ל

סטערע איז געקומען, ווייל הערש בער איז אין גארטען. נו, פערשטעהסטו שוין?

ד ו ד נ ח

טאקע, מיינסט מיט אן אמת?

ר ח ל

וואס דען?

ד ו ד נ ח

זי מיינט הערש בערען?

ר ח ל

וואהרום וואס, ער האט דאך א גילדערנע הארץ.

ד ו ד נ ח

זעה נאר, אוז מיר איז נאר נישט איינגעפאלען... אבער וואלט דאך אלקנה רעדען מיט מיר.

ר ח ל

ער ט'נאך רעדען. האסט דאך געזעהן ווי ער האט געשוויגען די גאנצע צייט. א ניט מיינסטו וואלט מען זי געלאזען גען אהער.

רעז: צינע וואלט עס נישט געטהאן.

ד ו ד נ ח

טע־טע — דאס זעהסטו, אלקנה, רעדט שוין דיין אידענע נארישקייטען. דוד־נח'ס א קינד איז טאקי — דוד נח'ס א קינד.

ר ח ל

דאריבער האט עס טאקי מיר א שטאך געטהאן אין הארצען.

א ל ק נ ה

קום, אידענע. וועסט נאך לענגער בלייבען, וועסטו נאך מעהר נארישקייטען רעדען. וואס נישט, דוד נח?

ג י ט ע ל

איך האב חלילה נאר נישט געמיינט. אזעלכע קינדער ווי צינע הלואי, רבונו של עולם, זאל זיין ביי אלע אידען. א גוטען טאג.

א ל ק נ ה

וואלט איך שוין אזא זארג האבען מיט דער בהמה ווי איך האב שוין א זארג מיט דיין צינען. עה, וואלט איך נאר א גרויסען זוהז געהאט... קום שוין, אידענע, קום א גוטען טאג.

געהן ביידע אוועק.

ד ו ד נ ח

וויסט, מיין ווייב וואס איך וועל דיר זאגען? אז דו האסט א לאנגע צונג.

ר ח ל

זעה נאר, איך בעט דיר, איך גאר האב א לאנגע צונג?

ד ו ד נ ח

נו, האט זי א לאנגע צונג; וואס איז די נפקא מינה?

ר ח ל

איך וויים דאך, אז דיר ארט נישט, אז מען זאל רעדען אויף דיינע קינדער וואס אין דער קארט.

ד ו ד נ ח

איך וויל מיט איהם נישט אנרייסען.

קארטאפל, דערפאר וועט הערש בער אמאל עפעס אלקנה'ן צוהעלפען.

ר ח ל

מיר האבען טאקי נאר וואס נערעדט פון איהר.

ג י ט ע ל

צו ווייסט איהר נאר וואס פאר א גאלדען קינד דאס איז. וועז ציגע זאל זי נאר נישט צולאזען.

ר ח ל

וואס הייסט?

א ל ק נ ה

כא־כא — ציגע איז א גרויסע שטיפערקע.

ר ח ל

איהר זאלט אזוינס זאגען...

ד ו ד נ ח

איך האב אויך געזאגט דאס אייגענע. האסט זי צופיעל צולאזען. טאקי א בת־יחידה, אבער וואס הייסט — ציטריג?

ר ח ל

אוי נעה, ווייסט שוין אפילו נישט וואס דו רעדסט. ווי פאלט איהר נאר אוים, גיטעלשו, אזעלכעס צו זאגען?...

ג י ט ע ל

איך האב דאך נאר נישט געמיינט.

ר ח ל

כ'וויים נאך נישט ווער ס'וועט א שעהנערען שדוך טהאן.

א ל ק נ ה

כא־כא־כא, ווייבער; ווי קוואקעס זיינען זיי מיט זייערע קינדער: מיינע — דיינע; דיינע — מיינע.

ד ו ד נ ח

פארהאן וואס צו הערען וואס זיי באלאבאטשען דארטען.

ג י ט ע ל

אט, איז סטערע געקומען איהר העלפען — וואס זאל מען זיך נא־

ד ו ד נ ח

דאס איז נישט גוט.

נ י ט ע ל

כ'האב געזאגט נאך פאר פסח. אז מען זאל זי פארקויפען; כ'האב פיינט, אז מען בעראוף א בהמה געבען אונטער דער נאז — נו, האט ער מיר נישט געפאלגט. האט זי אנגעהויבען צו הינקען: א צולאג צו די צרות.

א ל ק נ ה

וועסט צו איהר נישט צולעגען דער באבעס ירושה.

נ י ט ע ל

ווי זאגט מיין מאמע: אז גאט זיצט אויבען — איז זאל איך מיר לענען אין דרערד אריין?

א ל ק נ ה

אז מיין אידענע וואלפט אן אום־חן אויף א זאך איז שוין נישט איבערצומאכען.

ר ח ל

איך בין אויך אזוי; זאל מיר גאט נישט שטראפען פאר די רייד.

נ י ט ע ל

וואס האב איך מיר דא צו לייקענען?

א ל ק נ ה

זי האט אויפ'ן מלמד אויך געוואלפען אן אום־חן, האב איך איהם געמוזט דורך טרייבען. געהען טאקי די קינדער ארום פוסט און פאס.

ר ח ל

האט איהר דא אייער סטערען געזעהען?

א ל ק נ ה

וואס, גאר דא איז זי?

נ י ט ע ל

זי האט געזאגט, אז זי וועט געהן צינען אביסל העלפען ביי די

ר ח ל

קיין עין הרע בלוט און מילך. וואָס מיינסטו, טאקי א נרויסע הילף פאר אלקנה'ן.

ד ו ד נ ח

דאָס זאָג איך דאָך. און אז זי קומט אהער צו קריכען אזוי אפטער, מוז דאָך עס עפעס בעטייטען.

ר ח ל

אלקנה וואָלט חשק האָבען.

ד ו ד נ ח

כע־כע, דו מיינסט טאקי?

ר ח ל

אלקנה מיינסטו, וואָלט נישט וועלען הערש בערען פאר אן אייר־דעם? ער וואָלט שוין אפשר ערגעץ נרן אויך אויסגעקראצט... כ'לעבען זיי נעהעז אהער.

א ל ק נ ה און נ י ט ע ל

קומען אָן.

סקאָצעל קומט.

ד ו ד נ ח

וואוהין פאָהרסטו, אלקנה?

א ל ק נ ה

א נאט העלף. כ'וויים, נעווּאָר ווערען וואָס מען הערט עפעס אין דער וועלט. כ'וויים, אבּיסעל זיך דורכפאָהרען אין די דערפער.

ר ח ל

וואָס מאכט עפעס די בהמה, חינקעט נאָך אלץ?

נ י ט ע ל

וועז נאָר דאָס אליין וואָלט נעווען, וואָלט שוין נישט אויסגעמאכט.

ר ח ל

וואָרום וואָס חלילה?

נ י ט ע ל

שמעקט איהר נישט דער עסען.

ערשטער אקט.

אויפֿן ישוב ביי דוד נח'ן. אַנהויב פריהלינג. ארום האַלבען טאָג. רעכטס — א דאַרפֿיש שטיבעל. לינקס — א שטאַל. אין הינטערגרונד ציהט זיך אַוועק א קארטאָפֿעל גאָרטען. עטליכע פרוכט־בוימער גרינען. ביים צוים פון גאָרטען — א ברונען.

ר ח ל

זיצט פאר'ן שטוב. צושניידט קארטאָפֿעל אין צווייען.

ד ו ד נ ח

קומט אָן פון גאָרטען.

ר ח ל

וואָס, שוין אינאנאנצען פערזעצט אזוי גיך?

ד ו ד נ ח

בע, סטערע איז געקומען; פֿלייסען זיך, וואר פריהער וועט קאנטשען.

ר ח ל

סטערע? א בעלנות געווען.

ד ו ד נ ח

א וואשנע מויד. מעהר בריה פון צינען.

ר ח ל

וועלען מיר נאָך זעהן טאקי, וואר ס'וועט א בעסערען שדוך טהאָן.

ד ו ד נ ח

האַרעווט ווי אן אייזעל. איך וואָלט נישט סראנשען אוא זאָך צו דזשוויגען אויף די פֿלייצעס.

פערזאנען:

דוד נח
רחל
הערש בער } זייערע קינדער
צינע }
אברהם יעקב
אלקנה
גיטעל
סטערע, זייער מאַכטער.
לוי יצחק

גרינע פעלדער

1916

ערשטער

איך שרעק מיך.

צווייטער

גאָט איז מיט אונז! זאָלען מיר זי נאָר נעהמען.

ער נעהמט זי פעסט אָן.

מירל

שרייט פערצווייפעלט.

ראטעוועט מיך! ראטעוועט מיך... ריים מיך פון זיי...

זיי פיהרען זי אַוועק מיט געוואלט. איהר יאָמערליכער געשרייי ווערט אַלץ שוואכער און שוואכער... עס בליצט און דונערט.

מירל

לויפט מיט אלע כחות גליך צום טייך — שרייט:

ביזט געקומען! נעהם מיך ארום שטארקער, שטארקער... איך שפרינג צו דיר — מיין גליק! מיין לעבען... כאפ מיך!

וואַרפט זיך אין טייך אריין. א בליץ בעליכט די גאַנצע געגענד. פון ווייטען זעהט זיך יאכטע און די מענשען, לויפען צום טייך מיט ווילדע אויסגעשרייען.

ענדע.

י א כ נ ע

ראטעוועט מיר מיין קינד! ראטעוועט מיר מיין קינד!

מ י ר ל

לאָזט מיר! איך האָב קיין נשמה ניט... לאָזט מיר צום לעבען...

ע ר ש ט ע ר

נעהמט מירלען פאר'ן האַנד.

קום מיט מיר.

מ י ר ל

כ'וועל שטארבען, ווען איהר נעהמט מיך נאָר צו פון דאנען!

י א כ נ ע

נעהמט זי צו וואָס ניכער!

ע ר ש ט ע ר

וויל זי פיהרען.

מ י ר ל

עס ווערט מיר פינסטער אין די אויגען! לאָזט!

י א כ נ ע

ראטעוועט, ראטעוועט, נעהמט זי צו פון דאנען!

עס דונערט.

מ י ר ל

וועהרט זיך שטאַרק.

איהר רייסט מיך פון לעבען אָב... כ'בין שוין אזוי ווייט פון מיין היים פערגאנגען... מיט שמחה. זי זעהט וואָס פון ווייטען. דו ביזט דאָ! קום שוין ניכער!... ער רופט!... ניכער קום, ריים מיר ארויס פון זייערע הענד, כאפ מיך ארום ווי יעמאַלט ביי נאכט.. איך ווער ווידער פערפראָרען. גיכער... זיי רייסען מיך פון דיר אָב!... ער נעהמט און נאָך איהם אלע גאַלדענע פּאַלאַצען; ליכטיגע פּאַלאַצען! אהער! אהער! —

י א כ נ ע

אום גאָטעס ווילען נעהמט זי צו פון דאנען..

דער פינסטער געקומען און אין דער פינסטער ווערט אלץ פון מיר פערשוואונדען... מיין הארץ האָט ער פון מיר צוגענומען און זיינם האָט ער ביי מיר געלאָזען... מיין הארץ האָט זיך קיין מאל אזוי ניט נעריסען. מיין הארץ האָט קיין מאל אזוי ניט געבענקט. מיין הארץ האָט ניט געוואוסט, אז אויף יענער זייט איז אלץ פארהאן... מיין הארץ האָט ער ביי מיר פערנומען און מיך אויף דער זייט געלאָזען... אפשר האָב איך מיט דער קמיע מיין הארץ פערלאָרען? וואו איך פלעג זיצען מיט'ן זיידען, איז מיין צונג שטום געווען. איך בין נאריש געווען און מיין הארץ איז רוהיג געווען. איך קאָן שוין מעהר ניט אויסהאלטען... עס דונערט. דער הימעל בייזערט זיך אויף מיר. וואלט שוין א רעגען ניסען! עס דונערט און קיין רעגען איז נאָך אלץ ניטאָ... וואָס האָבען די מענשען נאָר וואָס געוואלט פון מיר? וואוהין האָבען זיי מיך געוואָלט פיהרען? וואוהין געהט דאָס וואסער?... פינסטערער, פינסטערער ווערט ארום... דעם זיי־דענם אויגען בלאָנדזשען שוין ווידער ארום פאר מיר... זיי קוקען מיר שוין אָן פון אלע זייטען — וואָס ווילען זיי פון מיר?! אה, דאָרטען ווינקען צו מיר זיינע אויגען... ליכטיגע... שיינען ווי צוויי שטערען. ליכטיגע און דעם זיידענם אויגען — און וואָס ווילען זיי פון מיר?! עס דונערט שטאַרקער. קאלט... מיר ווערט קאלט. דער פראָסט כאפט מיך ארום...

י א כ נ ע

איהר קול הערט זיך פון ווייטען.

מיט געוואלד. בינדען, מיט געוואלד זי פון דאנען צונעהמען.

קומט אָן; מיט איהר נאָך אַ פאָר מענשען.

מ י ר ל

זיי נעהען. מיט געוואלד... כ'וועל מיך נישט לאָזען! צוריק וועל איך ניט נעהן!...

ע ר ש ט ע ר

מיט געוואלד וועלען מיר זי צום צדיק פיהרען. בינדען!

ערשטער
פון א נאהענטען דאָרף?
מירל
ווי גוט! דאָס געהילץ האָט איהר געבראכט א פּראָם צו בויען? מאכען א וועג צו יענע פּאלאצען?...
צווייטער
זי איז משוגע.
מירל
ניט לאָזט זיך גלייך מיט'ן וואסער... דאָס וואסער וועט אייך פערטראָגען. דאָס וואסער האָט אלץ פערטראָגען... מיין טאטען, איהם... די קמיע...
צווייטער
פון וואנען ביזטו?
מירל
וויזט אויף יענער זייט טויך.
איך בין פון דאָרטען, איך בין דאָ, נאָר איך בין דאָרטען... זעהט עם וועט באלד א מבול וועלען... איהר זעהט דעם הימעל... וועט דאָס וואסער וועט זיך הויבען, וועל איך אריבער אויף יענער זייט...
צווייטער
וואָס דארפסטו אויף יענער זייט? קום מיט אונז.
מירל
איהר פּאהרט מיט'ן וואסער... איהר קאָנט ניט וויסען, וואָס אויף יענער זייט איז.
ערשטער
זי איז משוגע, לאָזט דאָס געהילץ!
דאָס פּייער פערשווינדעט.
מירל
שטעהט א ווייל און קוקט אין דער זייט, וואו דאָס פּייער פערשווינדט. זעהר אונרוהיג.
אלץ פערשווינדט פון מיר, אלץ פערשווינדט; אלץ איז צו מיר אין

י א כ נ ע

גשוואלד! וואס וועט איצטער זיין? וויל קריכען אין טייך. וואס האסטו געטהאן?!

מ י ר ל

אלץ וועל איך מיט'ן וואסער אוועקלאזען, ביז כ'וועל מיך אויף יענער זייט אריבערקלייבען.

י א כ נ ע

פערפאלען, פערפאלען, צום גרונד געגאנגען.. כ'וועל לויפען רופען מענשען, מען זאל זי פון דאנען וואס גיכער צונעהמען... דא ביים טייך איז א נעץ פאר איהר געשפרייט.

לויפט אוועק מיט אלע כחות.

מ י ר ל

איצטער בין איך אליין געבליבען... איצטער וועל איך אלץ מיט'ן וואסער אוועקלאזען. שלעפט דעם באלקען צום ברעג און וואלפט איהם אין וואסער. זאל ער געהן אהין, וואוהין דאס נאנצע שטיבעל איז פערשוואומען. זי איז נאך מענשען געגאנגען, און איך וועל מיך בעהאלטען... כ'וועל מיך דער פינסטערער נאכט איבערגעבען. עס בליצט, זי ציטערט אויף. עס בליצט! קיינער איז מיט מיר ניטא... וואס זעה איך עס פון ווייטען? מיט'ן וואסער... א פייערערעל שווימט און ארום איהם מענשען... אפשר שווימט ער מיט די גאלדענע פאלאצען... ווי גיך!... דאס וואסער טראגט זיי... טראגט זיי... האלט! האלט אב! עס בעווייזט זיך א פייער אויפ'ן טייך... דאס נאנצע וואסער וועלט בעלויכטען.

א ש ט י מ ע

פון טייך ארויס.

נישט ווייט א דארף, מענשען?

מ י ר ל

האלט אב, האלט?

צ ו ו י י ט ע ש ט י מ ע

האלט אב דאס געהילץ!

י א כ נ ע

זעצט זיך פון ווייטען.

נישט גוטע, מלאכי חבלה האבען זי ארומנערינגעלט און לאזען זי נישט רוהען. וואלט ווער ס'איז דורכגעהן, וואלט מען זי מיט געוואלד פון דאנען צוגענומען.

מ י ר ל

אך! ווען איך וואלט קאנען קוקען, קוקען ביז אויף יענער זייט וועלדעל!... דארטען ערגיץ זיצט ער — קום! קום! איך שפיר, אז דו ביזט ניט ווייט פון מיר — קום! באלד וועט זיך דאס וואסער פון די ברעגעס ווידער ארויסכאפען — איך שפיר עס, די דונערען זאגען מיר אן. ווארפט א בליק צו דער אלטער. וואס ווארטסטו?

י א כ נ ע

קוקט זי שארף אן אהן ווערטער.

מ י ר ל

באלד וועט א רעגען גיסען, עס וועט פלייצען פון אלע זייטען — געה בעהאלט זיך אין שטוב. ווילסט זיך אויך אריבערקלייבען אויף יענער זייט? דארט איז פאר דיר גאר נישטא. בלייב שוין דא... נעה א היים, געה. וואס היטסטו מיך? ! ווען ס'וועט פול ווערען דער טייך, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען. געהט אום מיט גרויס שמערצען אויפ'ן געזיכט. עס ציהט מיר אלע נלידער, עס ציהט מיר מיינע הענד, מיינע פים... ס'ציהט מיר מיין הארץ! איך קאן שוין מעהר נישט אויסהאלטען. פינסטערער, פינסטערער...

י א כ נ ע

טהוט אויס פון איהר האלז א קמיע, געהט צו שפיל צו מירלען אין טהוט איהר אן אויפ'ן האלז. העלף מיר, רבונו של עולם! ריים זי ארויס פון די מלאכי חבלה, וואס האבען זי פערכאפט אין זייער נעץ...

מ י ר ל

ווארפט די קמיע אין וואסער ארויין.

י א כ נ ע

איך וועל רופען מענשען. מען וועט דיך בינדען און מיט געוואלד צום צדיק פיהרען.

מ י ר ל

שפאצירט אום ביים ברעג, זינגט.

אין פאלאצען רובינען פול
שטעהט א הויכער שעהנער שטול,
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט.
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט....

י א כ נ ע

מיט שווארצע, געריכטע וואלקען וועלט דער הימל פערצויגען, באלד וועט א שלאקסרעגען גיסען, און דו וועסט א נאקעטע אונטער'ן הוילען הימל בלייבען.

מ י ר ל

מיט שמחה.

א רעגען וועט באלד געהן! די כמארעם וועלען שטארקער, געדיכטער און שווארצער... ס'וועט א רעגען גיסען — א מבול וועט וועלען... ס'וועט ווידער אלע בריקען אראָבטראָגען, ווי יעמאלט. ווען איך בין נאָך א קינד געווען... מיט'ן וואסער וועט ער קומען, אלע פאלאצען — דאָס גאנצע לעבען וועט ער מיט זיך ברענגען.

י א כ נ ע

אט דונערט שוין ערגיץ, קום גיכער א היים, כ'וועל דאָ מיט דיר נישט בלייבען.

מ י ר ל

באלד, באלד וועט עס געשעהן. איך הער שוין די דונערן, באלד וועט זיך דער הימל שפאלטען, פייערדיגע בליצען וועלען אומקויפען, כ'וועל זיצען אוון וואלטען.

זעצט זיך ביים רעכטען ברעג און קוקט אריבער וויים פון זיך.

מ י ר ל

באָבע, לאָז מיך!

י א כ נ ע

דער כשר'ער נאָמען פון דיין זיידען דעם קדוש זאָל דעם גאנצען הימעל אויפריהרען און פאר דיך בעטען.

מ י ר ל

אויב דו שווייגסט ניט, שפּרינג איך באלד אין טייך אריין, אָט דאָ. וואו דאָס וואסער איז פינסטער און שווארץ... ווי זיס איז דער געזאנג דאָרט צווישען די בוימלעך, — אלץ איז אויף יענער זייט. נאָך זיין פערשווינדען זענען דאָרט די בוימלעך אויסגע־וואָקסען... אפשר האָט ער זיי אליין פערפלאנצט? אפשר זיצט ער דאָרט אליין און ווארט אויף מיר?...

י א כ נ ע

שלעפּט זי פאר'ן אַרבעל.

קום, עס וועט באלד א רעגען געהן.

מ י ר ל

יעדעס מאָל דוכט זיך מיר, אז ביי נאכט איז ער געקומען און האָט א בריק אויסגעבויט, איך זאָל קענען גלייך אריבערגעהן, זיך לאָזען צו יענע פּאַלאַצען. רייסט אויס עטליכע געלע בלימלעך און ווארפט זיי אין טייך. טראָג עס, טראָג עס, וואסער. טראָג עס ווייטער, גלייך צו איהם... זאָגט איהם, אז מיר איז ווידער קאלט. זאָגט איהם, אז כ'ווער פערפראָרען ווי אין יענער נאכט, ווען דאָס וואַ־סער האָט אונז אויף א בערגעל פערטראָגען... זאָגט איהם, אז כ'האָב ביי זיך אין הארצען זיין ווארעמקייט בעהאלטען, נאָר איך קאָן שוין מעהר ניט, כ'קאָן עס שוין מעהר ניט אויפהאלטען. ווען דער לעצטער הויך וועט ארויסגעהן, שטארב איך... איך ווער א שטיק אייז, ווי דער זיידע יעמאָלט. טראכט אַ ווייילע. וואָס ווארסטו דאָ? דיך האָט דער זיידע אויף דער וועלט געלאָזען, דו זאָלסט מיך שרעקען? אין דיינע אויגען איז אזוי פינסטער, ווי ביים זיידען אין יענער נאכט.

י א כ נ ע

אז דיין פערשטאנד האָט דער וואָס אין הימעל ביי דיר צונעמען... כ׳האָב עס אין פעלד געפונען. כ׳האָב עס דערקענט — פון אונזער שטוב.

מ י ר ל

פון אונזער שטוב? נעהם וואַרף עס אין טייך אריין. זאָל עס דאָס וואַסער פערטראָגען, כ׳וועל עס באַלד אליין...

י א כ נ ע

ניט דערווועג זיך עס צו טהאָן!

מ י ר ל

געהט אָב אין ס׳זייט.

דאָס לעבען... דאָס לעבען... וואו זענען זיי, די פאַלאַצען, וואָס ער האָט נעזאָגט? פריי בויט דאָס לעבען אונטער׳ן הימעל גאַלדענע פאַלאַצען אין בריליאַנטען און רובינען געפלאַסטערט... אָהן איהם וועל איך זיי ניט געפינען... אָהן איהם קאָן איך אפילו דעם טייך ניט אריבערגעהן, און ער איז דאָרט אויף יענער זייט. פון יענער זייט טייך איז ער נעקומען, ביי נאכט, איז דער פינסטער האָט ער זיך בעוויזען און מיין געפֿאַרען לייב געווארעמט. צו דער אַלטער. נעה א היים! איך וויל אין דער נאכט אליין מיט דיר ניט בלייבען... נעה דיר, נעה — אָדער א ניט, העלף מיר דאָ א פראָם אויסבויען, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען.

י א כ נ ע

די הייליגע נשמה פון דיין מאמען, זאָל פאר דיר ביים כסא־הכבוד בעטען.

מ י ר ל

די מאמע איז דעם זיידענס א טאָכטער געווען, נעה, איך שרעק זיך פאר איהר.

י א כ נ ע

דער הייליגער נאמען פון דיין טאטען דעם קדוש זאָל דאָרט אין הימעל פאר דיר תפילה טהאָן.

י א כ נ ע

שרייט פון ווייטען.

וואָס שטעהסטו דאָרט? ! אויף וועמען וואַרסטו דאָרט? !

מ י ר ל

דער טייף, דער פינסטערער טייף שרעקט מיך יעדעם מאָל, וועז כ'וויל זיך אויף יענער זייט אריבערקלייבען, אוז זי... וואָס וויל זי פוז מיר?

י א כ נ ע

עס ווערט נאכט, וואָס שטעהסטו דאָרט?

מ י ר ל

וואָס האָט זי מורא פאר דער נאכט! וואָס שרעקט איהר די נאכט?

י א כ נ ע

וואַרפט אראָב דעם קלאָץ.

זאָג, וואָס וויל סטו דא? קום א היים, עס ווערט נאכט. מאָרגעז דאָרף מעז פריה אויפשטעהז. בעגינעז, נאָך איידער דער האָז וועט קרייעז, וועל מיר זיך אויסקלייבעז אוז פאָהרעז צום צדיק.

מ י ר ל

זאָג, פוז וועלכער זייט דאָרף ער אָנקומעז, דער צדיק?

י א כ נ ע

וויזט אויף הינטער זיך.

פוז דאָרטעז.

מ י ר ל

מיט פערדרוס.

זעהסטו, דאָרטעז פערגעהט יעדעז טאָג די זוז, אוז איך קאָז דעם טייף ניט אריבערגעהז.

י א כ נ ע

וועה איז מיר אוז ווינד. משוגע, משוגע; בעשטראפט מיט ביידע הענד.

מ י ר ל

וואָס פאר א באלקעז טראָגסטו עם?

דריטער אקט.

ביים ברעג טייך. זומער פאר־נאכט. דער ברעג איז בעדעקט מיט א ווייסען זאמד און בעוואקסען מיט לאנגע שיטערע גראז. וואו ניט וואו א גרעל בלומעל. פון ווייטען, אנט־קעגען זעהט זיך דער צוויטער ברעג, בעוואקסען געדיכט מיט יונגע בוימלער. פון דארט טראגט זיך דאס צווישט־רען פון פויגלער. עס לאזט זיך אראב די זון און דער גאנ־צער הימעל איז רויט. פון דער אנדער זייט הימעל שווי־מען ארויס דיקע כמארעס און עס קלייבט זיך אויף א רעגען.

מירל

שטעהט שטיל און קוקט גלייך צום זון־אונטערגאנג מיט גרויס בענקעניש אויפ'ן געזיכט.

אך! דארטען איז דאס נאנצע גליק; דארטען איז עס. וואלט דער טייך אזוי ברייט ניט געווען, וואלט איך איהם אריבערגעשפרונ־גען; וועז דאס וואסער וואלט דא ניט אזוי פינסטער געווען, וואלט איך אפשר... ווי דעם זיידענ'ס אויגען אין יענער נאכט זעהט דאס וואסער אוים...

יאכנע

קומט אן פון ווייטען, שלעפט א קלאץ.

מירל

ניין, ביי טאג קאן ער ניט קומען... ביי נאכט האט איהם דאס וואסער מיט געוואלד געבראכט צו מיר. דער טאג האט איהם פון מיר אבגעריסען. גלייך מיט זונענאויפנאנג איז ער פון מיר פער־שוואנדען געוואָרען. באלד פערגעהט די זון. רויט דער הימעל— ס'ברענט...

מ י ר ל

געהט איהם ניט ווילענדיג נאָך. ווייגט יאָמערליך.

זיידע!... זיידע!... איך געה און וויים ניט וואוהין... ראטעווע מיך!...

זי ווערט פערשוואונדען אונטערען בארג... איחר קול הערט זיך נאָך שרייענדיג „זיידע"... זיידע!"...

מ י ר ל

ווילסטו, איך זאל איהם לאזען?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר וועלען זאגען מענשען, וועלכע האבען אנ'עסק מיט טויטע, וועלען זיי איהם צום קבר ברענגען.

מ י ר ל

אבער מיין זיידע איז ער דאך!

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ער הויבט זיך אויף און חאלט זי פעסט ארומגענומען.

מ י ר ל

וואוהין פיהרסטו מיך?!

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

צום לעבען, קום!

מ י ר ל

לאז מיך. מיך ציהט צום זיידען מיינעם, ערווינקט צו מיר, כ'קען איהם ניט לאזען...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פיהרט זי.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

קום, איך וועל דיר אויפ'ן וועג גאר שעהנעם דערצעהלען.

מ י ר ל

ברעכט אוים מיט א געוויין.

זיידע! זיידע! איך קען דיך ניט לאזען!...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאם לעבען רופט — דאם לעבען... איך וועל דיך לאזען, אבער דיין נשמה איז ביי מיר — זי וועט שוין דיין גוף אויך מיטציהען...

געהט סון בארג.

ארום פֿליהען מלאכים. ס'איז אזוי ליכטיג, ווי דער זיידע פֿלעגט שטענדיג דערצעהלען.

דער אומבעקאנטער

דעם זיידען דיינעם פֿלעגט זיך עס אויף נאך דעם טויט חלומ'ן. דו קענסט עס אין לעבען בעקומען... זעהסט, ס'איז שוין נאנץ ליכטיג. עס זעהט זיך שוין די נאנצע נעגענד ארום. דורכאוים מיט וואסער פערנאסען, נאר רעכטס וייזט זיך א שמאלער פֿאס טרוקענע ערד. ער ציהט זיך ביז צום בארג אונזערען. מיט דעם ווענ וועלען מיר זיך פון דאנען לאזען.

מירל

איך וועל נאך האלטען פערמאכט די אויגען און דו רעד... רעד...

דער אומבעקאנטער

און דו?

מירל

איך וועל פיהלען.

דער אומבעקאנטער

פיהלסטו?

מירל

אלץ פיהל איך... איך פיהל, איך זעה, איך פיהל, איך זעה...

דער אומבעקאנטער

איז גוט. אבער דער ווענ איז א שווערער און א לאנגער, ביז מיר וועלען זיך פון דאנען ארויסקלייבען... דער טאג לייכט שוין, און מיר וועלען זיך באצייטען פון דאנען לאזען. נעדריקט לייב צו לייב וועלען מיר נעהן אין אויפ'ן ווענ וועל איך דיר נאר שעהנעם דערצעהלען... לאמיר נעהן.

מירל

ווין דער זיידע?

דער אומבעקאנטער

מיר וועלען זאנען מענשען, וועלכע האבען אן עסק מיט טויטע וייטלען זיי אויהם צום קבר ברענגען.

נעקוקט און מיך נעשראָקען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א ַ נ ט ע ר

הא, דיין זיידע איז בלינד געווען! — פון זיינע אויגען האָט דער טויט אליין ארויסגעקוקט און האָט דיך געשראָקען. דו טאָרסט וועגען טויט ניט טראכטען — לעבען... לעבען...

מ י ר ל

ער איז בלינד געווען, נאָר ער איז אליין געגאנגען. איך בין איהם נאָכגעגאנגען. ער האָט זיך אליין צום בערגעל דערשלאָגען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א ַ נ ט ע ר

דאָס האָט איהם דער טויט נעפיהרט; בעלויכטען זיין וועג מיט א שווארצען פייער.

מ י ר ל

איך האָב אויך דעם פייער געזעהן. איך האָב מיך אויך צו איהם געצויגען. איך האָב געמיינט, אז דאָס איז דער צדיק מיט מלאכים ווי דער זיידע פלעגט אלץ זאָגען. אפילו אין די שפיצען פינגער איז מיר אויך ווארים געווארען... זעהסט, ס'איז שוין ליכטיג.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א ַ נ ט ע ר

פערמאָך נאָך די אויגען א ווייל און פיהל... זעהסט וואָס?

מ י ר ל

איך זעה שעהנע פאלאָצען אויף א הויכען בארג שטעהן...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א ַ נ ט ע ר

דאָס וועלען דיינע זיין.

מ י ר ל

וועמעס זענען זיי איצט?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א ַ נ ט ע ר

קיינעמס ניט. פריי בויט זיי דאָס לעבען אוים און ווער עס ווייל קען זיי בעקומען. דו קענסט זיי אויך בעקומען... דו מיט דיין קינדערש בלוט קענסט צו זיי דערגרייכען...

מ י ר ל

אז איך פערמאָך די אויגען, פיהל איך, אז איך זיץ אויפ'ן הימעל,

מ י ר ל

ווייגט.

איך האָב ניט וואוהין. איך האָב נעוועהן, ווי דאָס וואסער האָט אונ־זער הויז פערטראָגען. דער זיידע איז פערפראָרען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א ג נ ט ע ר

דו וועסט געהן צום לעבען. דאָס לעבען וועט דיר שוין אין הייזער ברענגען. א הילצערנעס הייזל איז מסתמא אייערס נעווען, אז דאָס וואסער האָט נעקענט פערטראָגען — דאָס לעבען וועט דיך אין פאלאצען ברענגען... שעהנע פאלאצען און בריליאנטענע שלעסער נעפלאסטערט אין גאלד און בעפוצט מיט פערל און רובינען. דאָס וואסער וועט זיך אהין ניט פערקלייבען און דאָס פייער וועט אויך צו זיי קיין שליטה ניט האָבען... זעהסט, דער פראָסט האָט פון דיין זיידען א שטיק אייז נעמאכט, און צו אונז האָט ער קיין שליטה ניט...

מ י ר ל

זו רעדסט, איך פערשטעה עס גאָר ניט... דער זיידע האָט שטענדיג אנדערש נערעדט. עפעס אנדערש פלעגט ער רעדען יעדעס מאל אין אָבענד. איך פלעג האלטען מיין קאָפ ביי איהם אין שוים, אין ער פלעגט מיר דערצעהלען... איך פלעג איהם בעסער פערשטעהן, נאָר פון זיינע ווערטער איז מיר קיינמאל אזוי ווארים ניט גע־ווען. כאָטש ביי אונז אין שטוב איז קיינמאל קיין פראָסט ניט געווען. דער ווינד איז אויך קיינמאל אהין ניט צוגעקומען...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א ג נ ט ע ר

ניט שטענדיג דארף מען פערשטעהן — בעסער, אז מען פיהלט. פיהלסט, ווי דאָס לעבען קלאפט אין דיינע אָדערן, ווי מיט פוי־קען? פיהלסט, ווי אין דיין הארצען קאָכט ווי דער טייך איצטער, וואָס האָט הייזער פערטראָגען און מיך צו דיר געבראכט.

מ י ר ל

פאר'ן זיידען האָב איך מורא געהאט. ער פלעגט מיט זיינע בלינדע אויגען קוקען אויף מיר. קוקען... קוקען.. פון זיי האָט עפעס ארויס־

דער אומבעקאנטער

זעהסטו, ער איז געשטאַרבען, דער טויט איז געווען שטארקער פון אים. מיר וועלען לעבען... ש־ש־ש!

מירל

וואָס הערסטו?

דער אומבעקאנטער

איך הער, ווי דיין הארץ קלאפט פון שמחה.

מירל

מיר הויבט שוין אָן היים צו ווערען.

דער אומבעקאנטער

ווי א פאנצער זענען געווען מיינע קלײדער געפראָרען; ווי א פאנצער זענען אויף דיר דיינע געפראָרען. אונטער דעם פאנצער האָט זיך דאָס לעבען צופלאקערט... אך, לעבען... לעבען..

מירל

וועז כ'פלעג זיך צום זיידען טולפען, איז מיר אזוי ווארים ניט געווען. נאָך איידער דו ביזט געקומען, האָב איך מיך צו זיין הארץ געטולפעט, נאָר ס'האָט מיט פראָסט געטראָגען.

דער אומבעקאנטער

זעהסט, ווי א גרויער פאָס בעווייזט זיך דאָרט לינקס?

מירל

אויף דער ערד?

דער אומבעקאנטער

נייז, אויפ'ן הימעל.

מירל

וואָס בעדייט עס?

דער אומבעקאנטער

דאָס פערנעהמט זיך שוין אויף טאָג. באלד וועט ליכטיג ווערען אין מיר וועלען זיך צו הייזער פערקלייבען.

דער אומבעקאַנטער

דער זיידע איז טויט... מיר בעראַרפען לעבעז... פעסטער, אַט אזוי... פעסטער...

מירל

א שטראַם הייסע בלוט איז דורך מיינע אַדערן דורכגעלאַפען.

דער אומבעקאַנטער

דאַס קעהרט זיך צוריק דאַס לעבען צו דיר. איך בין פון יענער זייט טייך. פון דאַרט האַב איך דיר דאַס לעבען נעבראַכט...

מירל

מיינע גליעדער נעהן מיר אַב.

דער אומבעקאַנטער

מיר מוזען נאָך האַרץ צו האַרץ דריקען, וועט ערשט רעכט ווארעם זיין.

מירל

דו הערסט, עס קלאַפט שוין ניט מעהר ביי אונז א צאַהן אַן א צאַהן.

דער אומבעקאַנטער

איך הער, אז דיין קול ציטערט שוין נישט מעהר.

מירל

לאַמיר אפשר פֿרובען דעם זיידען ווארימען?

דער אומבעקאַנטער

אייז קען מען נישט ווארים מאכען.

מירל

ס'איז נאָר ליכטיגער געוואָרען אין די אויגען מיינע.

דער אומבעקאַנטער

דיין קינדערש בלוט האַט אין מיינע אַדערן דאַס בלוט צושמאַלצען.

מירל

כ'האַב די קמיע פערלאַרען. דער זיידע האַט געזאַגט, אז אין האַרצען האַב איך זי געראַרפט טראַגען. דער זיידע...

מ י ר ל

איך שרעק מיך פאר דיר.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניט שרעק זיך פאר מיר. איך בין א מענש... מיך האָט דאָס וואַסער אהער געבראכט. ס'איז פינסטער ארום. ווייל איך וויים ניט, וואו איך בין, קאָן איך דיר ניט זאָגען, פון וואנען איך בין.

מ י ר ל

קאלט... קאלט... כ'וועל דערפרארען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

נאריש קינד! אומזיסט שלעפסטו אויף זיך דעם טוידט, בעת דאָס לעבען רופט אונז. ביז טאָג איז שוין ניט וויט. בריוט אוים זיינע הענד. קום צו מיר. ניט שרעק זיך פאר מיר. דאָס לעבען קאָנען מיר נאָר ביידע איינער דעם אנדערען שענקען... וועניג וואַרימקייט איז אין דיר געבליבען דו זאלסט קאָנען פאר'ן פראָסט שטארקער זיין. לאָמיר אונזער וואַרימקייט צוואמענמישען — נעהם מיך ארום.

מ י ר ל

דער זיידע לינט טויט.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

און מיר מוזען לעבען! לעבען!...

ער כאָפט זיך פעסט ארום.

מ י ר ל

לאָז מיך! לאָז...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיט געוואלד וועל איך דיר מיין לעבען געבען און מיט געוואלד וועל איך ביי דיר דיין לעבען נעהמען — דריק מיך צו זיך...

מ י ר ל

דעם זיידענס בלינדע אויגען קוקען אויף מיר... די קמיע... לאָז מיך... דער צדיק...

מ י ר ל

זיידע! נעהם מיך!...

ד ע ר א ו מ ב ע ק אַ נ ט ע ר

די גאנצע נאכט האָט מיר דער טייך אויף א באלקען פון א צו־
בראָכענעם פּאַראָם געטראָגען און האָט מיך אויף א ברעג ארויס־
געשליידערט... כ'ווייס אליין ניט. ווי ווייט ער האָט מיך פון מיין
היים פערטראָגען — נאָר דאָס האָב איך געפיהלט, אז ער האָט
מיך אויף די צווייטע זייט ארויסגעוואָרפען. לאָמיר זיך ביידע
טוליען איינער צום אנדערען און ווארימען זיך...

מ י ר ל

רוקט זיך אָב.

כ'קאָן דיך ניט... כ'טאָר עס ניט... כ'וויל נעבען זיידען מיינעם
זיצען, ביז איך וועל געפראָרען ווערען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק אַ נ ט ע ר

איך וועל דיך איבערגעוואלד ווארימען און דו וועסט מיך איבער־
געוואלד ווארימען. וואָס ליגט עס אויף דעם אלטען? ·טרוקענע
בגדים... איהם זענען זיי שוין אינגאנצען איבריג. מען קאָן זיי זי־
כער פון איהם אראָבנעהמען.

מ י ר ל

ריהר ניט! ריהר ניט!

ד ע ר א ו מ ב ע ק אַ נ ט ע ר

עלטער מיט פראָסט וועסטו שוין נישט דערווארימען. קום, נאריש
קינד. קום צו מיר, ווען ס'וועט נאָר טאָג ווערען, וועסטו זעהן, ווי דער
חשק צום לעבען וועט זיך אין דיר שטארקען... אומזיסט ווילסטו
לעבעדיג מאכען א קערפּער פון אן אלטען מאן, וואָס איז געפרוי־
רען געוואָרען... קום צו מיר, זעה, ווי דו ציטערסט פון קעלט. זעה,
ווי ס'קלאפּט דיר א צאָהן אָן א צאָהן... קום, לאָמיר צוזאמענפּרע־
סען אונזערע לייבער און ווארעמען זיך. ווען ס'וועט ווערען טאָג,
וועלען מיר זיך צו א שטוב דערקלייבען... קום!

דער אומבעקאַנטער

בויגט זיך צו צום אַלטען.

געפראָרען, ער ליגט טויט...

מירל

מיט שרעק.

אך, זיידע!

דער אומבעקאַנטער

ניטאָ קיין סימן פון לעבען, ביז טאָג וועט אפשר פון אונז אויך מעהר ניט בלייבען.

מירל

אך, זיידע, זיידע, שטעה אויף! זיידע, כ'ווייס, וואו די קמיע איז, זיידע!

דער אומבעקאַנטער

אומזיסט דיין וועקען... איהם וועסטו שוין לעבעדיג ניט מאכען. לאָמער בעסער איינער דעם אנדערען ווארימען ביז טאָג...

מירל

ברעכט אויס מיט אַ ביטער געוויין. איהר קול ציטערט פאר קעלט.

זיידע!... זיידע!... זיידע!... האָסט מיך אליין אין דער פינסטע־רער נאכט געלאָזען... זיידע!

דער אומבעקאַנטער

זעה, ווי דיין קול ציטערט פון קעלט און שרעק. דער אלטער ליגט שוין אָהן א סימן פון לעבען. טרעט אָב פון איהם. מיט שרעק און קעלט בלאָזט פון איהם.

מירל

איך וועל מיך לעגען נעבען איהם און שטארבען...

דער אומבעקאַנטער

איך וועל דיך נישט לאָזען שטארבען. דער אלטער איז געשטאָר־בען, ווייל דאָס בלוט איז שוין אין זיינע אָדערן לאנג ווי אייז געווען... איך וועל דיך נישט לאָזען שטארבען, אויב איך בין איצ־טער לעבען געבליבען.

מנשה

זינגט.

דער ליכטיגער טאג קומט אן... גאט'ס חסד איז נאהענט... איך זינג צו זיין נאמען... איך אכפער זיינע מעשים....

די שטימע

ווער איז דארט? רופט זיך ווער אב!

מירל

מענשען!... מענשען!...

עס בעווייזט זיך א פיגור פון א מענשען, ציטערט פאר קעלט; עס קלאפט איהם א צאהן אן א צאהן.

מנשה

זינגט מיט א דומפפען קול.

זיין ליכטיגער נאמען... זיין חסד און רחמים...

דער אונבעקאנטער

ווער איז דא?

מירל

מענשען, מענשען.

דער אומבעקאנטער

מענשען? דא זענען מענשען?

מירל

ציטערט פון קעלט און שרעק.

מיט'ן וואסער געקומען, ביז'ן האלז געקראכען.

דער אומבעקאנטער

ווער איז דארט?

מירל

מיין זיידע. ער ווערט נעפראָרען.

דער אומבעקאנטער

ווערט נעפראָרען?

מירל

נעפראָרען... קאן זיך ניט דערוואָרמען.

מ י ר ל

שרויט.

א—הער! דא—איז—טרוקען!

מ נ ש ה

פון הימעל הער איך קולות פון די מלאכים... פון גן־עדן, הער איך, גיסט זיך דער הייליגער געזאנג...

ד י ש ט י מ ע

נעהענטער.

רא—טע—וועט! איך וויר פער—פראַרען.

מ י ר ל

אהער, דא איז טרוקען!

מ נ ש ה

מיט שמחה.

טאַכטער מיינע! איך זעה דיך... צווישען אלע צדיקים און צדקניות ביזטו... גלייך פון הימעל געהסטו... דיין פנים לויכט... דיינע אויגען פונקלען ווי די ליכטיגע שטערען... ווארימער... ווארימער...

ד י ש ט י מ ע

גאָר נאָהענט

וואו—הין—זאל—איך—גענן?

מ י ר ל

גלייך! גלייך!

מ נ ש ה

שירה אין הימעל... ס'איז פריהמארגען... דער גאנצער הימעל האָט אויפגעוואכט. שירה זאָגט דער צדיק צווישען אלע מלאכים...

עס פליעסקעט דאָס וואסער גאָר נאָהענט.

ד י ש ט י מ ע

זענען מענשען פארהאן נאָהענט?

מ י ר ל

שטעהט און קוקט אין דער וויים.

מ נ ש ה

פערלאָרען ? !

מ י ר ל

עמיצער האָט זי ביי מיר פון הארצען אראָבגערישען... כ'האָב מיר געשראָקען.

מ נ ש ה

פערלאָרען... פערלאָרען...

מ י ר ל

שפרינגט אָב פון איהם.

מ נ ש ה

דעם בעכער פון צאָרן אין גאנצען געטרונקען, אבער דאָס גליק נישט דערווארט זיך. קעלטער ווערט מיין הארץ; שווערער ווערט מיר מיט מיין צונג צו ריהרען.

מ י ר ל

נא, איך וועל דיך צודעקען.

וואַרפט אויף איהם איהר טוך.

מ נ ש ה

מיט שמחה.

דער צדיק ! זיין הייליגער פנים בעווייזט זיך פאר מיר... וועמען געהסטו ראטעווען — מיך, צו מיין קינד ?... אָ, דערבארעם זיך...

מ י ר ל

רייסט אראָב פון זיך נאָך וואָס און וואַרפט אויפ'ן אָלטען.

מ נ ש ה

וואַרימע פליגעל פון הייליגע מלאכים בעשיצען מיך... ברענענדיגע אויגען קוקען מיר גלייך ביז'ן הארץ אריין... וואַרימער... וואַרימער...

א ש ט י מ ע

טראָגט זיך פון ווייטען מוט'ן ווינד.

רא—טע—וועט ! איך—געה—ביז—האָלז—אין—וואַ—סער !

מ י ר ל

או עס וועט טאָג ווערען, וועל‌ען מיר געהן אונזער שטוב זוכען.

מ נ ש ה

ציטערט אויף.

מיין קינד!

מ י ר ל

שרעק מיך ניט. איך וויל מיך אָנווארימען.

מ נ ש ה

איך שפּיר, אז דיין הארץ איז אין גאנצען געשטאָרבען..

מ י ר ל

זיידע, איך וועל צוריק אין וואסער לויפען — רער ניט!

מ נ ש ה

איך שפּיר, א שטיק איז האלט איך צו מיין הארצען נעדריקט.

מ י ר ל

רייד צו מיר ווי אין שטוב, כ'וויל מיך אָנווארעמען.

מ נ ש ה

עס פריהרט... קאלט.. קאלט...

מ י ר ל

שווייג, זיידע, איך וועל מיינען, אז דו שלאָפסט און איך ווארעם מיך נעבען דיר.

מ נ ש ה

נעהם מיינע העגד און פיהר זיי אויף דיין הארצען. איך קאָן מ'ט זיי ניט ריהרען. איך וויל זעהן... איך וויל...

מ י ר ל

שווייג... שווייג...

מ נ ש ה

איך וויל דאָס אמת'ע פייער אויף דיין הארצען געפינען.

מ י ר ל

איך האָב די קמיע אין וואסער אָנגעוואוירען.

מ י ר ל

זי ווארפט זיך אין זיינע אָרעמס.

אָט בין איך, זיידע, ווארעם מיך!

ציטערט.

ביז די קניה זענען שוין מיינע פיס פערפראָרען. ביי מיין הארצען וועל איך דיך ווארימען. בעהאלט די הענד דיינע. גיב מיר דיינע פיס, כ'וועל זיי מיט מיין הויך דערווארימען...

מ י ר ל

וואו זענען מיר, זיידע?

מ נ ש ה

ווייט פון דעם וואסער שפּיר איך, נאָך פון דעם ווינד נישט בע־שיצט. איך בין געגאנגען נאָך דעם שיין, וואָס האָט פאראויס מיר דעם וועג בעלויכטען, און דו האָסט מיינע אויסגעלאָשענע אויגען פאר א וועגווייזער גענומען... איז דיר ווארעם, מיין קינד?

מ י ר ל

ביי דיר אונטער די פּאָלעס איז אויך קאלט. דער ווינד בלאָזט דאָרט אויך.

מ נ ש ה

נעהענטער צום הארצען טוליע זיך.

מ י ר ל

איך האָב געהערט, ווי אונזער שטוב איז איינגעפאלען — וואו וועלען מיר איצטער געהן?

מ נ ש ה

מיר וועלען אונזערע נשמות און לייבער צו גאָט איבערגעבען.

מ י ר ל

דו ביזט גלייך געגאנגען, ווי דו וואָלסט דעם וועג געוואוסט.

מ נ ש ה

ס'ווערט מיר אלץ קעלטער און קעלטער און דאָס הארץ ווארעמער און ווארעמער.

מיין אלטען קאָפּ. ברייטער וועל איך מיינע אויגען עפענען, אפשר וועל איך וואָס זעהן. ווער רעדט? וואו בין איך? העכער, אבער אלץ פינסטער. אפשר האָט זי צו הילף גערופען? דער ווינד האָט איהר קול געבראכט און הייסט מיר געהן זי ראטעווען?... פרובט געהן און פאלט גלייך. געפראָרען די פיס, ביז די קניה געפראָרען. דאָס לייב פערנלייווערט. דאָס הארץ שמעלצט זיך. דאָס לעצטע מאָל ווייניט דאָס הארץ מיינס.

מ י ר ל

שטעלט זיך נאָך נאָהענטער.

וויין ניט, זיידע.

מ נ ש ה

מירל! דיין קול איז עס? ביזטו נאָהענט נעבען מיר?

פויזעט אויף אלע פיער.

מ י ר ל

כ'בין ניט ווייט פון דיר, זיידע.

מ נ ש ה

מיין קינד! איך הער קלאָר דיין קול. דיר איז קאלט — קום צו מיר: איך וועל דיר ביי מיין אלטען הארץ אָנווארעמען. קום, כ'וויל דיך מיט מיינע הענד ארומנעהמען, מיין קינד.

מ י ר ל

מיר איז קאלט, זיידע...

מ נ ש ה

מיט גרויס שמחה. ער חויבט זיך פון אָרט און פאלט צוריק.

מיין קינד, איך קאָן צו דיר נישט געהן, קום צו מיר. מיין לעצטען פונק ווארעמקייט וועל איך דיר אוועקגעבען.

מ י ר ל

שרעק מיך ניט, וועל איך געהן צו דיר.

מ נ ש ה

איך הער, ווי דו ציטערסט פון קעלט — דערנעהנטער זיך צו מיר...

מ י ר ל

געהט אָב אָן אַ זייט און זעצט זיך שטיל, ציטערט פון קעלט.

מ נ ש ה

פון ווייטען הערען זיך קולות. זאָל עס איהר קול זיין? זי האָט דעם גאנצען הימעל אויפגעריהרט. וואָס ווארימער עס ווערען מיר מיינע גליעדער, אלץ מעהר שפיר איך, אז זי פעלט מיר. מיט איהר צוזאמען בין איך נאָך דורכ'ן פענסטער געקראָכען... דאָרטען האָט זיך נאָך מיין גוף אָן איהרען אָנגעריהרט. אין וואָס פאר א זייט האָט זי דער רוח פערטראָגען? ס'הערט זיך אַ פליעסק אין וואסער. זאָל זי דאָרט זיין? מירל!.. מיין קינד, מירל!... איך האָב זי גע־שראָקען מיט מיינע רעד. זי האָט מיך געשראָקען מיט איהר גע־דאנקען. זיכער בין איך פון וואסער, אבער ניט זיכער איז מיין הארץ געבליבען. עס פעהלט מיר, אלץ פעהלט מיר... דאָפעלט ווא־רימער וואָלט מיר איצט זיין, ווען זי וואָלט מיט מיר געווען... איה־רע אויגען האָבען דאָפעלט געלויכטען, געשיינט פאר מיינע אויך. איהר יוגענד האָט מיר מיין עלטער פערטריבען. מירל!... מיין קינד!...

מ י ר ל

געהט צו נעהענטער, שטעלט זיך אַנטקעגען דעם אַלטען.

מ נ ש ה

וואו איז פערפאלען געוואָרען דער שיין, נאָך וועלכען איך בין אזוי זיכער געגאנגען? קעהר מיר צוריק אום מיין קינד!... ווא־רימער ווערט מיר, ווען איך טראכט פון איהר. דאָפעלט ווארימער וואָלט מיר אצונד זיין, ווען זי וואָלט געעזסען נעבען מיר.

ציטערט פון קעלט.

מ י ר ל

זיידע, וואָס ווייגסטו?

מ נ ש ה

הא?... וואָס?... ווער רעדט?... דאכט זיך א קול. הערט זיך צו. די לבנה גיסט איהם אָב מיט אַ מאַטען שיין. ס'גיסט זיך ליכט איבער

צווייטער אקט.

נאכט. דער ווינד טרייבט שטיקער וואלקען. פון צייט צו צייט רייסט זיך ארויס פון צווישען די וואלקען א בלוי־כער שיין פון דער לבנה און עס בעווייזט זיך ניט קיין הויכער בארג בעוואקסען וואו ניט וואו מיט בוימלער. עס הערט זיך דאס פליעסקען פון וואסער. פון צייט צו צייט טראגען זיך מיט'ן ווינד פון ווייטען אויסגעשרייען, מאנכע טרויעריגע, רופען צו חילף.

מנשה

זיין קול דערנעהנטערט זיך אלץ צום בערגעל.

עלענד... עלענד, נאר איך מיט מיינע אויסגעלאשענע אויגען. טרו־קען! כ'האב מיך צו א בארג דערשלאגען... גרויסער גאט! האסט מיך נישט פערלאזען... בארג ארויף געהט עס אלץ. טרוקענע ערד. העכער ביז צום שפיץ וועל איך זיך פערקלייבען; דארטען וועל איך שוין אינגאנצען זיכער זיין.

אין דעם בלאסען שיין פון דער לבנה בעווייזט ער זיך אויף דעם שפיץ בערגעל.

מירל

געהט איהם נאך שטיל.

מנשה

ציטערט פון קעלט.

דאס וואסער האט זיך צו מיין לייב דערשלאגען — אן אלטער פארמשטשיק.. כ'האב שטענדיג געוואוסט, ווי פון בייז זיך אויס־מיידען; וואו זאל איך מיינע פערפארענע פיס ווארעמען?

מ י ר ל

לאמיר גיכער ארויסנעהן, דאס וואסער איז מיר שוין ביז די קניה. איך גיה דורכ'ן פענסטער, גלייך צו די פייערען.

מ נ ש ה

דאס איז ער מיט זיינע שלוחים דיר אנטקעגען געקומען — נעה גלייך אנטקעגען די פייערען...

מ י ר ל

עפענט דעם פענסטער און קריכט ארויס.

מ נ ש ה

קלייבט זיך צום פענסטער.

דאס גליק הויבט זיך אן. וואראם איז מיר צוויישען די קריעס אייז. ליכטיג — אין דער פינסטערער נאכט. מיין קינד, פערלאז מיך נישט!...

ער קריכט ארויס. שטיל. די שיין וועלט פערשוואנדען. חשך. דער ווינד רייסט דורך פענסטער און טיר. קריעס קלאפען פון אלע זייטען. עס קנאקען די וועגד. עס פאלט די סטעליע. עס הערט זיך א גרויס געוויש פון דעם וואסער און מיט שרעקליכען ליארעם פאלט די גאנצע שטוב איין.

טער... באָבע! באָבע! מיר טרינקען זיך, באָבע!

מ נ ש ה

רוקט זיך צו דער הרובע.

העלף מיר! דיין ליכטיגער פנים שיינט פאר מיר ווידער... קומט איהר, הייליגע מלאכים!

מ י ר ל

זיידע, שווייג... כ'זעה וואָס דורכ'ן פענסטער... כ'זעה, ווי דאָס וואסער הויבט זיך; שווייג... באָבע! באָבע! מיר טרינקען זיך!

מ נ ש ה

מיט א לויטערער שטים.

עס ווערט ליכטיגער ארום. איך זעה, ווי עס עפענען זיך די הימ־לען. איך זעה זיין ליעבען נאָמען, ער קומט מיר צו הילף. איך בין זיכער... וואו ביזטו, מיין קינד?

דער ווינד פייפט. די קריעס קלאפען אין וואנד.

מ י ר ל

זיידע! איך אנטלויף!

זי שפרינגט פון דער הרובע, עס הערט זיך אַ פליעסק פון דעם וואסער.

איך געה נאָך דיר, מיין קינד, איך געה נאָך דיר.

שטיל. ווייכע שטראהלען הויבען אָן צו שלאָגען אין שטוב אַריין דורכ'ן פענסטער. דאָס וואַסער אין שטוב ווערט בעלויכטען ווי פון דעם שיין פון דער לבנה.

מ י ר ל

איך זעה עפעס רופט אונז. מאכט מיט די הענד... רופט...

מ נ ש ה

איך שפיר, ווי ווארעמע שטראהלען פאלען אויף מיין קאָפּ...

מ י ר ל

מען ווינקט צו אונז, מיר זאָלען גיכער נעהן.

מ נ ש ה

איך זעה, ווי ס'ווערט טאָג ארום אונז.

מ י ר ל

רוקט זיך מיט שרעק ארויס פון צימער! און קריכט אויף די הרובע.

מ נ ש ה

אין צימער!

מיין קינד, וואו ביזטו? איז דיין קול אין גאנצען פערשטומט נע־ווארען?

מ י ר ל

ווײל אַבריסען פון האַרצען די קמיע. בלייבט זיצען פערצווײ־פעלט.

מ נ ש ה

דאָס גאנצע ליכט האָט זיך פאר אין מאָל אויסגעלאָשען!... מיין קינד! וואו ביזטו? ! וואָס שווייגסטו? ! האָסט וואָס מורא'דיגעם בעגאנגען — כאפּ זיך צוריק! האָסט גערירט דאָס ליכט פון דיין הארצען. וואו ביזטו? וואָס האָסטו געטהאָן. עס גיט א שטאַרקער קלאפּ אין וואנד. די ערד ציטערט פאר צאָרן. בייזע רוחות האָבען זיך געזומען ארום מיין שטוב טראָגען... ס'איז פינסטער ארום; אפשר האָט זי גאָר די שטוב פערלאָזען?... עס גיט ווידער א קלאפּ אין וואנד. הייליגע מלאכים! קומט ראטעוועט מיר מיין קינד! דאָס וואסער אונטער מיינע פים!... טרייבט עס דער טיך זיינע כוואליעס צו מיר אין שטוב אריין?...

מ י ר ל

זיידע! עס פלייצט דאָס וואסער אין שטוב אריין!

מ נ ש ה

דו האָסט דעם הימל אויפגעריהרט: דער בעכער פון צאָרן גרייט זיך. כ'וועל פּרובען אליין פון דאנען דעם וועג זוכען, כ'וועל מיך אפשר ביז צום בערגעל דערשלאָגען.

ער עפענט די טיר, דאָס וואסער רייסט זיך אריין אין שטוב. פּייפט שטאַרק דער ווינד. די טיר איז אָפען. דער ווינד פערלעשט די ליכט.

מ י ר ל

זיידע! דו האָסט דאָס ליכט פערלאָשען! מיר זיצען אין דער פינס־

ווינקעל פון מיין שטוב. געהט צום אָרט, וואו מירל שטעהט. אָט זעה איך דיך, מיין ליעב קינד, איך זעה, ווי דו שטעהסט און צי־טערסט.

מ י ר ל

רוקט זיך צום וואנד אין דער שטיל.

מ נ ש ה

וואָס בעדייט עס, מיין קינד? ווילסטו דיין אלטען זיידען פער־לאָזען? קום, איך ווייל מיך אָן דיר אָנהאלטען. דיין נשמה איז ריין — בעשיץ מיך אויך. איך זעה אויף דיין הארצען ווי גן־עדן ליכט: די שטראהלען פון זיין ליעבען נאָמען.

מ י ר ל

קוקט מיט גרויס שרעק אויף איהר קמיע.

זיידע, איך ריהר עס!

מ נ ש ה

איך פערשטעה נישט, מיין ליעב קינד, ווער עס רעדט אין דיר...

מ י ר ל

אָבער איך קאָן ניט אויסהאלטען. איך טהו עס אויס.

מ נ ש ה

מיין קינד! די גאנצע ערד ציטערט אונטער מיר! די הימלען ברעכען זיך!...

מ י ר ל

געהט שטיל אריין אין צימערל.

מ נ ש ה

איך הער, ווי דער טײך בייזערט זיך, מיט ווייסען שוים איז דאָס וואסער בערעקט... דאָס וואסער וואקסט. געהט אין צימערל. וואו ביזטו, מיין קינד? זאָל דיר דיין מאמע קומען צו הילף — איהר נשמה איז שוין געלייטערט געוואָרען אין הימעל. זאָל דיין טאטע דיר צו הילף קומען — ריין איז זיין נשמה, הייליג איז ער אויפ'ן הימעל ארויף.

מיינע אויגען פערלאָשען. דיר האָט ער דאָס ליכט געשענקט. עפּעס די אויגען אוֹן פּיהר דיין זיידען אויף דער גאַס ארוים. וואו ביזטו?

מ י ר ל

רוקט זיך צום וואנד.

שטעה אויף אן אָרט, זיידע! כ'האָב מורא...

מ נ ש ה

וועך שרעקט דיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ'האָב פאר דיר אויך מורא, פאר דיר... כ'וועל צו דיר ניט נעהן...

מ נ ש ה

וואָס איז מיט דיר? איך דערקען נישט דיין קול! דיין קול איז פערענדערט געוואָרען. וואו ביזטו? נעהם מיך פאר'ן האנד; דאָס איז דאָך דיין זיידע, וועלכען דער, וואָס אין הימעל האָט געשטראָפט פאר אייך אלעמען. דיין נשמה איז ריין. דאָפּעלט ריין איז דיין נשמה. פאר איהר האָבען אלע ערב געווען: דיין מאמע מיט איהרע יונגע יאָהרען. דיין טאטע מיט'ן גאנצען לעבען זיינעם אוֹן איך מיט מיין שוין. קום צו מיר.

מ י ר ל

שמעהט ביים וואנד בלאָס און קוקט איהם אָן אָהן וועךטער.

מ נ ש ה

וואו ביזטו?... וואס רופסטו זיך נישט אָב?... קוקט מיט זיינע אויסגעלאָשענע אויגען אין אלע זייטען. מיין קינד, וואו ביזטו? פאר וואָס איז דיין זים קול אנטשוויגען געוואָרען?...

מ י ר ל

זיידע! מאך צו דיינע אויגען, איך שרעק זיך. זיי קוקען אויף מיר פינסטער... פערמאך...

מ נ ש ה

איך זוך דיך, מיין קינד. איך קום אין דעם וויגעל, וואו עם שוינט די ליכטיגע זון. פון דער קמיע אויף דיין הארצען שלאָגט צו מיר א וואָרימע ליכטיגקייט. און איך הויב אָן זעהן יעדען

ווינד... דו האָסט פריהער גערעדט און איצטער דוכט זיך מיר אויס.

מ נ ש ה

איך קאָן די שטוב ניט פערלאָזען. איך טאָר עס נישט טהאָן. וואו ביזטו, מיין קינד?

מ י ר ל

איך האלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל ניט זעהן די פענסטער. עפּעס א מענש ווייזט זיך אין דער פינסטערניש.

עס גיט אַ צווייטען קלאפּ אין וואנד.

מ נ ש ה

ווער קלאפּט עס? אפשר האָט זיך אזוי פיעל דאָס וואסער גע־שטארקט, אז די קריעס אייז קלאפּען שוין אין מיין שטוב?— זאָל דאָס וואסער מיט אַזאַ גיכקייט וואקסען? כ'האָב עס גאָר מורא צו טראכטען. פיהר מיך אויפ'ן גאס, מיין קינד!..

מ י ר ל

כ'וועל, זיידע, ניט געהן — כ'האָב מורא. כ'קאָן זיך פון אָרט ניט ריהרען, די פיס זענען מיר ווי אונטערגעהאקט...

מ נ ש ה

ווען דאָס גרעסטע אומגליק, האָט ער געזאָגט, וועט קומען, יעמאָלט וועט זיך דאָס גליק בעווייזען... ווער ווייס דעם גרונד צום אומ־גליק?! וואו איז דער סוף? ווען מיין טאָכטער איז געשטאָרבען, האָב איך געמיינט, אז כ'האָב שוין דעם בעכער ביז צום גרונד געטרונקען. איז ביי מיר די שיין פון מיינע אויגען אויסגעלאָשען געוואָרען. האָט דער טייך דיין טאַטען פערנומען...

מ י ר ל

זיידע, שווייג! בעסער שווייג... ווען דו רעדסט, פאלט אויף מיר אן אימה אָן. איך האלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל מעהר ניט זעהן. מיר דוכט, איך זעה די מאמע...

מ נ ש ה

מיין קינד! עפען דיינע אויגען. מיר האָט דער וואָס אין הימעל

מ נ ש ה

שטעהט אין מיטען שטוב פערצווייפעלט.

אויף איין מינוט קעהר מיר, רבונו של עולם, אום דאָס לייכט פון מיינע אויגען... נאָר אויף איין מינוט!

מ י ר ל

לאָמיר, זיידע, גיכער אוועקגעהן פון דאנעז.

מ נ ש ה

האָלץ צו האָלץ האָב איך צוזאמענגעטראָגען און די וועגד געבויט, שטרוי צו שטרוי האָב איך צוזאמענגעקליבען און דעם דאך גע־דעקט. דאָ איז מיין גליק געבאָרען געוואָרען און דאָ איז מיין אונגליק אויסגעוואקסען... אויף איין רגע מיר די שיין קעהר אום, רבונו של עולם!

מ י ר ל

פינסטער — כ'וועל אפשר ניט טרעפען, ווי פון דאנעז ארויס־צוקלויבען זיך; וואוהין, זיידע, זאָלען מיר געהן?

מ נ ש ה

לאָז מיך, מיין קינד; צו דעז קאָן עס געשיקט זיין, אז דאָס וואַ־סער זאָל ביז מיינע וועגד דערגרייכען?! כ'מוז עס אליין... פיהר מיך, מירל, נאָך אמאָל אויפ'ן גאָס ארויס.

עס גיט אַ שטאַרקען קלאפ אין וואנד.

מ י ר ל

זיידע, כ'האָב מורא! הערסט? עפעס האָט אין וואנד א שטארקען קלאפ געגעבעז. שפרינגט אָב מיט שרעק פון פענסטער. עפעס האָט אין פענסטער א קוק געגעבעז... קום אוועק, זיידע, פון דאזעז. כ'האָב מורא.

מ נ ש ה

וואָס, מיין קינד, האָט זיך דיר געדוכט? וועמען האָסטו אין פענסטער געזעהן? וואו ביזטו?

מ י ר ל

כ'האָב מורא — מיר דוכט זיך — עפעס רעדט, איך הער... מיט'ן

מ י ר ל

דו האָסט, זיידע, קיין מאָל אזוי ניט גערעדט ווי היינט.

מ נ ש ה

יעדעס מאָל, ווען דאָס אייז פּלאצט און די קריעס שווימען, ווען דאָס וואַסער כאפּט זיך איבער די ברעגעס ארויס, ווארט איך אויף דעם גורל, דיינעם און מיינעם, מיין קינד... פיהר מיך אויפ'ן גאַס.

מ י ר ל

קום, זיידע, איך פיהר דיך.

מ נ ש ה

ביזטו ווארעם אָנגעטהאָן?

זיי געהען ארויס. דאָס פייפען פון ווינד, דער גערויש פון וואַסער שטאַרקט זיך. דאָס פייער פון ליכט לעשט זיך פון ווינד.

מ נ ש ה

זיין שטימע הערט זיך פון הינטער'ן טיר. אונרוהיג.

דאָס איז גאָר ניט פאר מיין געדענקען.

ער קומט אריין. נאָך איהם מ י ר ע ל זעהר צושראָקען.

מ י ר ל

זיידע? דאָס וואסער וועט באלד אין שטוב אריין... לאָמיר אנטלוי־פען פון דאנען — כ'האָב מורא! וואָס האָסטו געלאָזט, די באָבע זאָל אין דאָרף אוועקגעהן?

מ נ ש ה

האָסטו גוט נאָכגעזעהן? אפשר האָט עס זיך דיר נאָר געדוכט? איז דאָס וואסער טאַקי אזוי גרויס? וויל דער טייך מיינע פיער ווינקעלעך פערטראָגען? מירל! פיהר מיך אויפ'ן גאַס, כ'וועל אליין מיט מיינע הענד אָנטאַפּען. איך גלויב עס נישט. פיהר מיך!

מ י ר ל

האָסט דאָך געזעהן; ווייטער האָב איך דיך שוין ניט געקאָנט פיה־רען. מיינע שיך זענען פול מיט וואסער — די פיס אויך בע־נעצט...

מ י ר ל

וואָס מיינסטו, זיידע?

מ נ ש ה

כ'וויל, זאָלסט מיך אויף דער נאָס ארויספיהרען; כ'וויל זעהר, ווי דאָס וואָסער האָלט!

מ י ר ל

ביז די צווייגען אין וואָסער געשטאָנען.

געהט אין צווייפען צימער. דער ווינד רייסט מורא'דיג.

מ נ ש ה

עפּעס מעהר ווי שטענדיג רייסט דער ווינד... וואו ביזטו, מיין קינד?

מ י ר ל

קומט אַרויס.

קום, זיידע, האָלט זיך אָן אָן מיר.

מ נ ש ה

עס מוז שוין געווויס זיין אָרום האָלבע נאכט. קיין איין האָהן אין דער נאָנצער געגענד נישטאָ. היימליכער ווערט עס אין א פינסטער־רער נאכט, ווען א קריי פון א האָהן הערט זיך...

מ י ר ל

זיידע! עפּעס פון דיינע ווערטער היינט האָב איך זיך געזומען שרעקען, כ'האָב מורא.

מ נ ש ה

פאר ווּעמען שרעקסטו זיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ'וויים אַליין ניט פאר ווּאָס. דער ווינד... דער טייך עפּעס, כ'וויים אַליין ניט פאר ווּאָס.

מ נ ש ה

פֿיהרסטו מיך אויף דער נאָס?

מ י ר ל

קוקט איהם נאָך צושרעקען.

וואוהין געהסטו, זיידע?

מ נ ש ה

עפעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

זעהסט וואָס, זיידע?

מ נ ש ה

אויסגעלאָשען איז מיר דאָס ליכט, מיין קינד. ליכטיג איז מיר נאָר, וועז זיין הילינער פנים שטעלט זיך פאר מיינע אויגען... עפעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

כ'האָב מורא, זיידע! וואלט די באָבע ניט אוועק אין דאָרף אריין.

מ נ ש ה

נישט האָב קיין מורא, מיין קינד, זיין הילינער נאָמען ועט דיך בעשיצען. פריהער מוז דאָס אונגליק קומען, דערנאָך קומט דאָס גליק... דער צאָרן האָט זיך שוין זיניגעס אָבגעטהאָן: צו א טוי־טען בין איך געגליכען אָהן אויגען — וואָס קאָן זיין האנד מיר נאָך טהאָן? מיין טאָכטער האָט ער פון מיר צוגענומען, און דיין טאָטען האָט דער טייך פערנומען. מיט מיר איז שוין געעקט און פאר דיר איז גאָט'ס חסד געגרייט... עפעס מעהר ווי שטענ־דיג רוישט דאָס וואסער.

מ י ר ל

אפשר, זיידע, דערפאר, וואָס כ'האָב..

מ נ ש ה

דיין הארץ איז נאָך ריין. דיין מחשבה אונשולדיג. קינדער שטראָפט מען נאר פאר די זינד פון טאָטע־מאָמע. דיין מאָמע איז ריין ווי א מלאך אויף יענער וועלט געגאנגען; דיין טאָטע איז א קדוש ע־ שטארבען. דיך האָט נאָך דער וואָס אין הימל ניט פאר וואָס צו שטראָפען. ביזט וואַרעם אָנגעטהאָן? אין שיך, צו באָרוועס ביזטו?

מ י ר ל

דער באבען האב איך דערצעהלט. הערסט, זיידע, מיר ווילט זיך אמאל עפענען די קמיע און זעהן, וואס אינוועניג איז.

מ נ ש ה

מיין קינד! וואס האסטו געזאגט?!

מ י ר ל

טאקי, מיר ווילט זיך עס אמאל טהאן; עס הענגט אויפ'ן האלז; זיך ווייל אמאל וויסען, וואס איז דארט אינוועניג...

מ נ ש ה

דאס איז עס צו דיר דיין מאמע צו חלום געקומען. מען האט זיך דערוואוסט, אז דו ווילסט א גרויסען זינד בעגעהן. מען האט עס איהר אין הימעל אנגעזאגט. נישט אומזיסט איז דיין חלום געווען, מיין קינד. א שלעכטער געדאנק האט זיך דיר אין הארצען פערגנב'עט... עס קאן, חלילה, דעם גאנצען הימעל אויפריהרען.

מ י ר ל

הער, זיידע, די מאמע איז אין א טשעפעק געגאנגען?

מ נ ש ה

ס'איז נישט בעוואוסט ווער יענער צדיק איז געווען. די ליכטינע זון צינדט זיך מיר אן פאר מיינע אויסגעשעענע אויגען און איך זעה ווי ביי טאג — ווען נאר איך טראכט פון זיין נאמען. מיט זיין דורכפאהרען האט ער אונז מיט איין האנד געבענטשט און מיט דער אנדערער געשאלטען. מיט אייגער געשטראפט און מיט דער אנדערער געטרייסט. נאר פון זיין ליעבען נאמען מוז מען אלץ מיט חדוה פערנעהמען. נישט אויפ'ן הארצען — נאר — אין הארצען זאלסטו די קמיע בעגראבען: דאס איז דאס גליק דיינס. הימעל און ערד קאנען, חלילה, אויפציטערן, ווען דו וועסט בעריהרען וואס אינוועניג איז.

ער הויבט זיך אויף און געהט צום פענסטער.

מ נ ש ה

איז עס שוין ארויס פון די ברעגעס?

מ י ר ל

געווײַס ארויס פון די ברעגעס — הערסט דאָך ווי עס רוישט. הערסט, זיידע, איך ווײַל דיר עפּעס דערצעהלען...

גלעט איהם זיין באָרד.

מ נ ש ה

נעהמט זי ארום.

איך פיהל אין די הענד מיינע, ווי דו וואקסט.

גלעט איהרע האָר.

מ י ר ל

כ'ווײַל דיר עפּעס דערצעהלען, זיידע!

מ נ ש ה

וואָס, מיין קינד?

מ י ר ל

נעכטען האָט זיך מיר נע'חלום'ט, אז איך שלאָף אויפ'ן פּראָם— זומער איז עס געווען. איז געקומען א ווייבל און האָט געוואָלט, ביי מיר די קמיע אראָבנעהמען. אין א טשעפּעק איז זי געגאנגען. זי איז צו מיר אזוי שטיל צוגענאנגען... אפּשר איז עס די מאמע געווען?

מ נ ש ה

געוואָלט די קמיע אראָבנעהמען?

מ י ר ל

יאָ.

מ נ ש ה

פון האַרצען?

מ י ר ל

אודאי פון האַרצען; איך בין געלעגען מיט'ן פּנים ארויף.

מ נ ש ה

פּאר וואָס האָסטו עס מיר באלד נישט דערצעהלט?

האָט געוואָלט אויף איהר האנד א קינד טראָגען; דיין טאַטע האָט געזוכט א טרייסט נאָך זיין שווערער ארבייט — און איך האָב געוואָלט פון אייך אלעמען נחת האָבען... שטאַרקער און שטאַרקער איז געוואָרען דאָס וואסער, און אז דאָס בוימעל האָט זיך שוין אין נאנצען בעהאלטען, ווי א שרעקליכער ים האָט די נאנצע געגענד אויסגעזעהן, איז ביי אונז די שמחה אין שטוב גרויס געוואָרען: דיין מאמע איז צו קינד נעגאנגען; מיט דיר, מיין קינד... אך־אך, דאָס איז שוין די לעצטע שמחה געווען. אָט ווי איצטער האָט דעמאלט אויף דער ווינד געפייפט. דער אייז האָט געפֿלאצט און געפלאצט. און אז דאָס וואסער האָט אָנגעהויבען אָבפאלען — האָט זיך שוין דאָס אונגליק גערוקט צו אונז דורך פענסטער און טיר... פינף טעג האָט עס נעדוויערט — פינף מורא'דיגע טעג. שמחה אויסגעמישט מיט טויט־שרעק. אונזערע הערצער האָבען געקלאפט פון שרעק און פון חדוה. און אז דאָס וואסער איז אין נאנצען אָבגעפאלען, און שוואַרץ ווי שטענדיג אין די ברעגעס זיך בעהאלטען — האָט זיך דער ייזער צאַרן אויף דיין מאמען אויסגענאסען...

מ י ר ל

קינדערש צושרעקען.

הערסט, זיידע, ווי דער טייך רוישט ווידער, פונקט ווי דו דער־צעהלסט. דאָס וואסער איז אזוי גרוים! איך האָב נאָך ביי טאָג געזעהן, אז דער בוים נעבען בריקעל האָט זיך שוין נעטונקט אין וואסער.

מ נ ש ה

אלץ האָט דאָס וואסער פערטראָגען. אלץ מיט זיך פערנומען! ביי דיר — דיין טאַטען, דיין מאמען; ביי מיר — די שוין פון מיינע אויגען... האָסטו געזעהן, מיין קינד, אז דאָס וואסער האָט זיך שוין ביז'ן בוימעל פערנומען?

מ י ר ל

נעווים; אלייז מיט מיינע אויגען געזעהן.

אט איז זי, זיידע, צום בענדעל צוגעקניפט... זאג מיר, זיידע, וואס איז דאָרט אזוינס אינוועניג?

מ נ ש ה

זאלסט עס חיטען, מיין קינד, ווי דעם שווארצאפעל פון דיין אויג. דאָרט איז דיין גליק בעגראבען. דאס איז די שמירה, וואס וועט דיך פון אל־דאס בייז פערהיטען. דיין מאמע איז נישט ווערט נע־ווען ביי גאט צו זהען מיט איהרע אויגען איהר בעגעהר, האט זי דער טויט פערנומען גלייך ווי דו ביזט אויף די וועלט געקומען. איהרע אויגען האבען דיך שוין ניט געזעהן, פערמאכט האט זיי דער טויט... נאר איהר הארץ האט דאס גליק געשפירט: מיט א שמייכעל אויף איהר פנים האט מען זי אין קבר געלעגט.

מ י ר ל

האט מיך די מאמע נאר ניט געזעהן?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד, די אויגען איהרע זענען שוין געשלאסען געווען.

מ י ר ל

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מ נ ש ה

צוליעב דיר, מיין קינד; דו ביזט איהר גליק געווען און איהר אויג האט דיך שוין מעהר נישט אנגעזעהן.

מ י ר ל

פערטראכט.

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מ נ ש ה

פאר פסח איז עס געווען. דער טייך האט ווי היינט גערוישט און געליארעמט. דאס וואסער איז שווארץ געווען און מיט א ווייסען שוים בעדעקט. פון בוימעלע וואס שטעהט אויף יענער זייט טייך, אנטקענען דעם בריקעל, האט זיך קוים דער שפיץ ארויסגעזעהן. פון מינוט צו מינוט איז דאס וואסער געשטיגען און פון מינוט צו מינוט איז אין אונזער שטוב דאס גליק געוואקסען: דיין מאמע

דערגרייכט נאָר ווייט, האָט דער טייך זיך צושפּיצלט און האָט מיט זיך דעם פּראָם פערכאפּט. יאָ, איך געדענק עס נאָך ווי היינט.

מ י ר ל

עס איז, מסתמא, שעהן געווען צו זעהן, ווי דאָס וואָסער האָט איהם געטראָגען?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד, אזוינע זאכען זענען נאָר ניט שעהן. פון וואָסער זאָל שוין נאָט אליין אויסהיטען. וואו ביזטו מיין קינד? זעץ זיך נאָהענטער צו מיר!

מ י ר ל

ס'איז דיר קאַלט, זיידע?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד. וועז דו ביזט געבאָרען געוואָרען האָט מיר שוין די ליכטינע שיין געפעהלט; נאָר דיין שׂאָטען האָב איך בעמערקט, מיין ליעב קינד. פון א פּיצל ביזטו שוין, מיט גאָט'ס חסד, א גרויסע אויסגעוואקסען — און מיין אויג זעהט דיך נישט. ביזט געדאָטע: אין די מאָמע דיינע, דיין מאָמעס פּנים געדענק איך נאָך: שעהן איז זי געווען אין דער יוגענד, ווי די ליכטיגע זון; גוט איז זי געווען— נאָר קיין גלייכען... אָט אזוי האָפּט א מענש דאָס גאנצע לעבען זיינס אויף א שטיקעל גליק, נאָר אז דאָס גליק קומט יאָ, איז שוין דער מענש נישטאָ. וואָס האָט דיין מאָמע נישט געטהאָן, אז דער בורא ברוך הוא זאָל זי בענטשען? צדקות איז צדקות; גמילות חסדים, קמיעות און ברכות פון גוטע אידען.

זוכט ביי מירל'ען אויפ'ן הארצען.

מ י ר ל

וואָס זוכסטו זיידע?

מ נ ש ה

איך זעה צו די קמיע איז נאָנץ אויפ'ן הארצען דיינעם.

מ י ר ל

שלעפּט ארויס פון בוזעם א קמיע צוגעבונדען צו א בענדעל.

מ י ר ל

איך נעה ארויס, זיידע, צו דיר.

מ נ ש ה

שלאָף בעסער, מיין קינד.

מ י ר ל

איך קאָן ניט שלאָפן, די פענסטער קומען ארויס צום טויך. עס רוישט און רייסט — הערסט דאָך ווי עס פייפט. רייסט דעם דאָך.

מ נ ש ה

אלץ האָט זיין אויג בעמערקט. „מיט יענע הייזער איז גאָר ניט פרעהליך" — האָט ער צו זיין גבאי געזאָגט, ווען ער האָט אויף די דריי הייזער אן אויג געווארפען. — איינע — זאָגט ער — איז דער פונדאמענט נידריגער פון אלע געבויט און דער דאָך שטארצט ארויס העכער פון אלע... דאָס איז דעם פריץ'ס הויז געווען.

מ י ר ל

ס'האָט אמאל געטראָפען, זיידע, אז דאָס וואסער זאל א פראָם פערטראָגען?

מ נ ש ה

מען דערלאָזט נישט, מיין קינד; עס וואלט גרייליך געטראָפען — נאָר מען דערלאָזט ניט. — וואָס צונעהמט מען איהם, ווען דער טייך הויבט זיך אן שטעלען? עס האָט אמאל יא געטראָפען, אבער ס'איז אין מיטען זומער געווען.

מ י ר ל

לויפט אריין. אויפגעוויקעלט אין א טוך.

אט זעץ איך מיר, זיידע, נעבען דיר. שלאָפען ווייל איך סיי ווי ניט. דערצעהל, דערצעהל, ווי איז דאָס געווען, בעת דאָס וואסער האָט דעם פראָם געטראָגען?

מ נ ש ה

אין מיטען זומער איז עס געווען. דעם גאנצען זומער האָט געמבול'ט — א הונגער איז טאקי אין יענעם יאָהר געווען — אלץ איז צופויל'ט, צושימעלט געווארען. און ווען ס'האָבען די רעגענס

פון איהר בין איך געווען. איך האָב איהר וועג שטענדיג פערשטאַ־
נען, זי מיינעם קיין מאָל נישט. די גאנצע קונץ בעשטעהט אין
אויסמיידען: מען דארף כאַפּען מיט'ן אויג, ווען צו קירעווען רעכטס
און ווען לינקס. זאָג מיר, מירל, עס ברענט וואָס אין שטוב?

מ י ר ל

אויפ'ן קאפּטער א ליכט.

מ נ ש ה

טונקעלער ווי שטענדיג זעהט מיר היינט אלץ אויס דורך מיינע
אויסגעלאָשענע אויגען. ווי מיט שווארצע פּעך וואָלט אלץ אויס־
געפלאסטערט געווען. אפילו מיין גרויע ווייסע באָרד זעהט אויך
אויס שווארץ, ווי אין דער יוגענד. אַך יוגענד, יוגענד...

מ י ר ל

הערסט, זיידע, ווי דער טייך קעהרט די וועלט? ס'כאפּט א שרעק!
וואָס וואָלט זיין, זיידע, ווען דער פּראָם וואָלט איצטער אויף איהם
געווען?

מ נ ש ה

ווי וואָלט ער געווען, מיין קינד?

מ י ר ל

אז מען וואָלט איהם פאר ווינטער ניט אראָבגענומען פון טייך.

מ נ ש ה

וואָלטען איהם די קריעס אייז אויף שפּענער צושלאָגען. די קריע
אייז איז, אפשר, נישט אזוי שטארק, אָבער אז דער גאנצער טייך
טראָגט זי. וואַסער איז נישט קיין קלייניגקייט. דאָס איז ניט פאר
דיין געדענקען געווען. אונטער'ן בערגעל דאָרט, וואו עס ציהט
זיך דער ליימענער פּלאץ, זענען אמאָל דריי הייזער געשטאַנען—
איינס האָט צום פּריץ געהערט. און אז דער טייך האָט זיך צו־
שפּילט, האָט ער זיי אלע מיט זיך פערנומען. אין יענעם יאָהר
טאקי איז עס דער צדיק דורכגעפאָהרען. זיין אויג האָט אלץ גע־
זעהן; זיין מח האָט אלץ פערשטאַנען. קיין זאַך איז פון איהם
נישט געווען פערבאָרגען...

ערשטער אקט.

א הילצערן שטיבעל ביים ברעג טויך. בעשטעהט פון א לאַנג־
ליכען צימער און פון א קליין חדר'ל לינקס. א גרויסער
באק־אייוועז טיט א הרובע גלייך ביים אריינקומען. דאָס מע־
בעל בעשטעהט פון א טיש מיט א פאָר בענקלעך ניט קיין גע־
פארבענע, א פאָר מאַשאַנעס. ארום האַלבע נאַכט. עס לאָזט
זיך הערען א גערויש פון וואסער, דאָס קנאַקען פון די קריעס
אייז, ווען זיי שלאָגען זיך צוזאמען. דער ווינד רייסט די
פענסטער. א גרעל חלב־ליכטעל ברענט און קנאַקט אויפ'ן
קאַפּטער איבער דער הרובע.

מ נ ש ה

זיצט אַליין ביים אויוועז. נאָך א לאַנגען שטילשווייגען.
ווי לאַנג און שווער עס דויערט ביז דער זומער פערנעהמט זיין
צַרט! דער ווינד פייפט זיך אלץ זיניגעס. אלץ זיניגעס... מירל,
דו שלאָפסט?

מ י ר ל

איהר שטימע הערט זיך פון חדר'ל.

און איך האָב געמיינט, זיידע, אז דו שלאָפסט שוין — וואָס
טהוסטו?

מ נ ש ה

וואָס כ'זעה ניט, ווי איך דערהערען. ס'פלאצט דער אייז, קריעס
טראַגען, יאַנען זיך איינע נאָך דער אנדערער... נאָר אין אזא צייט
פלעג איך ליעב האָבען פאהרען אין שיפעל צום אנדער ברעג. וואו
פראָם וועז פראָם, די קריע לויפט ווי נאָך א נפש, אָבער פלינקער

פערזאנען:

מנשה, אן אלטער פאראמשטשיק. בליגד.

יאכנע, זיין פרוי.

מירל, זייער אייניקעל.

אן אונבעקאנטער

מענש.

אויף יענער זייט טיך

1906

ק ד י ש

איך וועל דורכ'ן פענסטער...

קלעטערט ארויף צום פענסטער און שרייט ארוים:

מא־מע! מא־מע!..

ע נ ד ע.

ר ע ש י ל

כאָפּט זיך ביים האַרצען.

אוי וועה!

ק ד י ש

ווייטער א שטאָך?

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט.. אָט דאָ, דער ביסען... געהט ארויף און אראָב.
אוי מיר איז שלעכט.

ק ד י ש

טהו נאָך א זופ וואסער. די מאמע האָט די קווארט צוגענומען.
טרינק פון עמער. לאָז כ'וועל אייגבויגען.

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט. רוף דער מאמען, איך וועל נישט אויסהאלטען.

ק ד י ש

האָסט דאָך מורא אליין צו בלייבען.

ר ע ש י ל

אוי כ'האָב מורא...

ק ד י ש

זאל איך גיהן?

ר ע ש י ל

האלט זיך ביים הארצען. קרעכצט.

ק ד י ש

וואָס איז דיר, רעשעלע? הער אויף אזוי... רעשעלע.

ר ע ש י ל

רוף דער מאמען.. גיכער, דער מא־מען.

ק ד י ש

אט גיה איך.

ר ע ש י ל

לאָז מיך נישט אליין!

ר ע ש י ל

ניין.

ק י י ל ע

זאגט מיר, קינדערלאך, וואס זאל איך אריינברענגען.

ר ע ש י ל .

וואס קענסטו דען ברענגען?

ק י י ל ע

פאר וואס רעדסטו אזוי שטיל? דיר איז שוער צו רעדען. דו לייקענסט פאר מיר. האסט מורא צו דערצעהלען. וואס איז דען מיין לעבען ווערט אהן אייך? מישטענס נעזאגט, וואס איז מיר שוין איבערגעבליבען אויף דער וועלט. די טרערען אויסגעטריקענט. כ'קען שוין אפילו נישט ווייגען. ווארום וואס וועט שוין ארויסקומען, אז כ'וועל ווייגען? איין אומגליק קען מען נאך אפשר בעקלאגען. דא אבער האט זיך א פייער אראבגעלאזען אויף מיין שטוב... כ'וועל געהן אריינברענגען טע.

געהט ארוים.

ר ע ש י ל

קדיש!

ק ד י ש

וואס?

ר ע ש י ל

נאך וואס האסטו דערצעהלט דער מאמען אז מיר טהוט וועה אין הארצען?

ק ד י ש

מען האט בעראפט דערצעהלען. זי דארף וויסען.

ר ע ש י ל

אבער נישט איצטער.

ק ד י ש

נאר איצטער... זעהסט איך עס און מיר ארט עס נישט.

קיילע

נעהם אביסעל וואסער, אפשר וועט אראבגעהן.

קדיש

זי האָט שוין נעטרונקען.

קיילע

גאָטעניו, שטראף מיר נישט אזוי. האָסט מיר ס'ליכט פון מיינע אויגען צונעמען; האָסט מיר ס'הארץ צוריסען אויף צווייען — זאָל שוין זיין גענוג. לאָז מיר שוין די איבער נעבען דער מאמען... נו וואָס, קינד מיינס?

רעשיל

מיר איז בעסער.

קדיש

זי האָט פריהער געזאָגט, אז עס שטעכט איהר אין הארצען.

קיילע

וואָס רעדסטו? ! רעשעלע מיין גאָלד, מיין לעבען וואָס איז דיר!

רעשיל

ס'אי גאָר נישט. כ'מיין ס'אי געווען פון הונגער.

קדיש

זי האָט אליין געזאָגט.

קיילע

וואָס בעהאלסטו פון מיר? פאר וועמען, דו, נאריש קינד, — ווילסטו זיך אויסבעהאלטען.

רעשיל

איך זאָג דיר, אז ס'איז דערפאר וויל כ'בין געווען הונגעריג.

קיילע

איז דיר גרינגער?

רעשיל

אודאי איז מיר גרינגער?

קיילע

ווילסט גאָר נישט עסען.

ר ע ש י ל

האָט נישט קיין כח מעהר.

ק ד י ש

איין קוכעלע האָב איך אויפגענעסען און דער קאָפּ האָט שוין אויפ־
געהערט וועה צו טהאָן.

ר ע ש י ל

אוי, קדיש'ל, מיר איז דער ביסען שטעהן געבליבען אונטער'ן האר־
צען... אוי, ווי עס קוועטשט!

ק ד י ש

לאָז, כ'וועל דיר געבען אביסעל וואסער... אָט איז וואסער... טרינק,
טרינק.

ר ע ש י ל

אָט דאָ, אונטער'ן סאמע הארצען געבליבען שטעהן.

ק ד י ש

טרינק נאָך.

ר ע ש י ל

טרינקט.

ק ד י ש

נו וואָס, אראָפּ?

ר ע ש י ל

דאכט זיך אז יא.

זעצט זיך ביים טיש און בעהאלט דעם קאָפּ אויף די הענט.

ק י י ל ע

קומט אריין.

דער קאָפּ איז מיר אזוי פערדרעט, כ'בין ארויס נאָך טע און נישט
געזומען די קענדיל מיט זיך... וואָס איז עס, נשמה מיינע? וואָס
איז דיר רעשעלע?

ר ע ש י ל

נאָר נישט, נאָר נישט. א ביסען איז מיר געבליבען שטעהן אונ־
טער'ן הארצען אבער ס'אי נאָר נישט.

ק ד י ש

זעה נאָר וואָס די מאמע האָט געבראכט!

ק י י ל ע

אט וועל ארויסלעגען אויפ'ן טיש... נו נעהמט און עסט קינדער־לאך.

ק ד י ש און ר ע ש י ל

קייען.

ק י י ל ע

מסתמא אויב דער וואָס אין הימעל טהוט ווייסט ער דאָך וואָס ער טהוט. אויב ער האָט מיר מיין הארץ צוריסען אויף שטיקער — מסתמא האָב איך דאָך עס פערדינט.

ר ע ש י ל

דו האָסט עפעס געגעסען, מאמע?

ק י י ל ע

אייער מאמען איז שוין אלץ איינס... איך וועל נעהמען די קענדעל און זעהן אריינברענגען טע פון אייערטוועגען... מסתמא ווייסט דאָך דער וואָס אין הימעל, וואָס ער טהוט.

געהט ארויס.

ר ע ש י ל

די ליפען ביי איהר טרוקענ. האָט נאָך מסתמא גאָר נישט געהאט היינט אין מויל.

ק ד י ש

מען טאָר איהר נישט דערצעהלען, אז איך בין געגאנגען אויפ'ן מארק עפעס צו קריגען... זי וועט האָבען צער.

ר ע ש י ל

אודאי בעראָף מען נישט דערצעהלען.

שטעהן בוידע אין מיטען צימער און קייען.

ק ד י ש

זעהסט, אז די מאמע האָט אויפגעהערט צו ווייגען. ווייגט שוין נישט מעהר, אפשר טהוט זי עס, מיר זאלען נישט זעהן...

ר ע ש י ל

וואוהין?

ק ד י ש

איך זאג דאך דיר...

ר ע ש י ל

איך האב אזוי מורא.

ק ד י ש

פרוב נאר נעבען א הוסט. מאך: קבי.!

ר ע ש י ל

כ'האב מורא טאמער...

ק ד י ש

פאלג מיר, איך וועל נעהן מיט דיר צו א דאקטאר.

ר ע ש י ל

איך בין א בארוועסע.

ק ד י ש

נו, איז וואס? וועט ער קיין נעלד נישט נעהמען ביי אונז.

ק י י ל ע

קומט אריין.

ר ע ש י ל

אט איז די מאמע!

ק י י ל ע

וואס זיצט איהר אויף דרערד? הויבט זיך אויף.

זיי הויבען זיך בוידע אויף.

ק ד י ש

מיר זענען זיך אזוי געוועסען.

ק י י ל ע

איהר האט נאר נישט נעהאט אין מויל, וועה איז מיר. אט דא האב איך נעבראכט.

נעהמט ארויס פון שירץ קוכאלאך.

ר ע ש י ל

אוי וועה!

ק ד י ש

וואָס אי?

ר ע ש י ל

געגעבען א שטאָך. דאכט זיך אין זייט.

ק ד י ש

לעג אנידער דיין קאָפּ ביי מיר אויף די קניה.

ר ע ש י ל

וועז מיר וואָלטען געווען רייך, וואָלט אפשר דער טאָטע נישט גע־
שטאָרבען. צייטעל וואָלט איצטער געלעבט.

ק ד י ש

גבירים שטאָרבען דאָך אויך.

ר ע ש י ל

אבער ס'איז דאָך נישט געווען מיט וואָס צו דערהאלטען איהר
נשמה. די כחות זענען איהר אויסגענאנגען.

ק ד י ש

מיר טהוט אביסעל וועה מיין קאָפּ. נאָר כ'קלער אז ס'איז פון
הונגער. וועז דו וואָלסט נישט געווען קיין נאָר, איז נישטאָ וואָס
מורא צו האָבען. מיר וואָלטען איצטער נישט געווען אזוי הונגעריג.

ר ע ש י ל

באשר דו ווייסט נישט ווי מיר איז. באשר איך קען עס דיר נישט
אזוי גוט זאָגען. אבער ס'מוז שוין עפעס אינעוועניג זיין.

ק ד י ש

איך וועל דערצעהלען דער מאמען.

ר ע ש י ל

קאָם וואָס זי לעבט. מען בעדארף עס נישט דערצעהלען.

ק ד י ש

ווייסט וואָס, מארגען וועלען מיר ביידע אוועקגעהן צו א דאָקטאר.
וועסט געהן מיט מיר?

ר ע ש י ל

וויפיעל טעג קען מען לעבען אהן עסען?

ק ד י ש

מיט וואסער אליין וואלט מען געקענט לעבען?

ר ע ש י ל

כ'האב א סך מאל געטרונקען און פונדעסטוועגען וויל זיך מיר עסען.

ק ד י ש

איך קלער, אז א וואך קען מען לעבען אהן עסען.

ר ע ש י ל

א וואך איז צופיעל.

ק ד י ש

איך קלער אז.. נאר נישט... כ'האב נאר נישט געוואלט זאגען...

ר ע ש י ל

אך, ווי צייטעל האט עס נישט געוואלט שטארבען!

ק ד י ש

זעהר נישט געוואלט.

ר ע ש י ל

וואס מיינסטו, קדיש, אז מען זאל זיך איינשפארען, נישט וועלען שטארבען — וועט עס העלפען?

ק ד י ש

ביזט א נאר.

ר ע ש י ל

מען שפארט זיך איין.. נישט פארמאכען די אויגען, און נאר נישט?

ק ד י ש

נו, אז מען וויל שלאפען, העלפט עס נאר נישט; מען מוז פארמאכען די אויגען און שלאפען. ס'איז גוט וואס מען כאפט זיך אויף דערנאך. אבער, אז מען כאפט זיך נישט אויף — איז מען נעשטארבען.

ק ד י ש

עפּעס היינט האָב איך מורא.

ק ד י ש

פּאר וואָס?

ר ע ש י ל

כ'האָב מורא, אז ס'קען נאָך ארויסגעהן בלוט.

ק ד י ש

וואָס?!..

ר ע ש י ל

דו האָסט אויך מורא.

ק ד י ש

דו רעדסט נארישקייט. איך וועל נעהן נאָך אמאָל. איך וועל עפּעס קרינגען צום עסען. איצטער איז שוין פּינסטערער, וועט זיין גרינ־גער. מען טאָר נישט הונגערען!

ר ע ש י ל

זיץ נאָך אביסעל נעבען מיר. באלד ווערט פּינסטער און כ'וועל האָבען מורא.

ק ד י ש

וויסט וואָס, קום דו אויך מיט.

זעצט זיך ווידער אויף דר'ערד.

ר ע ש י ל

פּאר וואָס זיצען מיר אויף דר'ערד?

ק ד י ש

וואָס ארט דיר? זעהסט, ס'איז שוין באלד גוט פּינסטער.

ר ע ש י ל

איך קלער, פּאר וואָס מיר זענען געווארען אזוינע גרויסע אַרימע־לייט. פּאר וואָס איז עס אזוי, קדיש'ל?

ק ד י ש

וואו קען איצטער זיין די מאמע?

ר ע ש י ל

דאָס איז דאָך הונגער; דאָס איז עפעס אנדערש. מיר טהוט וועה. אזוי ווי אינעוועניג וואלט נעווען א וואונד.

ק ד י ש

לאָז, איך וועל נאָך אמאל הערען!

ר ע ש י ל

גוט, גוט, הער זיך איין. לאָז, איך וועל נאָך א קנעפעל אבשפילען.

ק ד י ש

איך פערשטעה נאָר נישט. א דאקטאר וואלט שוין געהערט.

ר ע ש י ל

איך האָב מורא.

ק ד י ש

הא?.. דיינע פיס זענען אזוי שווארץ.

ר ע ש י ל

הא?...

ק ד י ש

האָב נישט קיין מורא. ס'איז נאָר נישט.

ר ע ש י ל

א הארץ... עפעס נישט קיין קלייניגקייט. פון וואָס דען איז צייטעל געשטאַרבען?

ק ד י ש

צייטעל האָט דאָך געשפּיגען מיט בלוט.. אבער איך וועל נעהן נאָך אמאל, כ'האָב קיין מורא נישט.

שטעלט זיך ענערגיש אויף.

ר ע ש י ל

געה נישט קדישל; איך האָב מורא צו בלייבען אליין אין שטוב.

ק ד י ש

וואָס האָסטו מורא? ס'איז דיר דען צום ערשטען מאל אליין צו בלייבען?

ר ע ש י ל

אויב דאָרט איז עפּעס אינוועניג. דער דאָקטאָר הערט דאָך מסתמא עפּעס וועג ער לעגט צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך קען זיך נישט אויפשטעלען. זעץ זיך אויף דר'ערד.

ר ע ש י ל

אָט זיץ איך שוין, נא לעג צו דעם אויער, אָט דאָ, צום הארצען.

ק ד י ש

מען הערט נישט.

ר ע ש י ל

אפשר ווייל די זאכען, לאָז איך וועל זיך אָבשפּילען. נו איצטער...

ק ד י ש

ביזט אזוי מאָנער... אלע ביינער זעהן זיך ארויס ביים זייט.

ר ע ש י ל

נו לעג צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך הער גאָר נישט. ציה דעם אָטעם.

ר ע ש י ל

ציהט דעם אָפּעם.

ק ד י ש

נאָך שטארקער!

ר ע ש י ל

איך קען נישט. ס'טהוט וועה.

ק ד י ש

וואו טהוט וועה?

ר ע ש י ל

אָט דאָ, אונטער'ן הארצען.

ק ד י ש

אפשר איז דערפאר וואָס דו האָסט נאָך היינט נישט נעגעסען?

ר ע ש י ל

ווארט נאך אביסעל. אפשר וועט די מאמע קומען. זי וועט מסתמא ברענגען עפעס צו עסען.

ק ד י ש

וויסט נישט וואוהין זי איז געגאנגען?

ר ע ש י ל

ניין.

ק ד י ש

לעגט זיך אויף ד'ערד מיט'ן פנים ארויף.

וואס מיינסטו, אפשר איז זי געגאנגען בעטען נדבות?

ר ע ש י ל

איך וויים נישט. איך קלער, אז נישט.

ק ד י ש

פאר וואס זענען מיר אזוי ארים געוואָרען?

ר ע ש י ל

וויסט, קדיש, אט דא טהוט מיר וועה. זעהסט אט דא, אין האר־צען.

ק ד י ש

שטעכט?

ר ע ש י ל

ניין, עס טהוט אזוי וועה, ווי מען זאל דאָרטען מיט'ן האנט קווע־טשען.

ק ד י ש

און די זייט?

ר ע ש י ל

אין זייט.. איך וויים נישט. דאכט זיך, אז נישט. הער זיך איין גוט.. לעג צו דעם אויער, ווי דער דאקטאר טהוט עס. אפשר וועסטו עפעס הערען.

ק ד י ש

וואס קען איך הערען?

ק ד י ש

אזוי ווילט זיך דיר עסען?

ר ע ש י ל

קלעמט אין הארצען.

ק ד י ש

כ'וועל אפשר נאָך אמאל פרובען געהן... איך קען עפעס נישט. ווי נאָר איך געה צו צו די קוישען הויבט מיר אָן צו ציטערען הענט און פיס.

ר ע ש י ל

מען קען דיך טאקע כאפען.

ק ד י ש

כ'האב געוואלט ארויסנעהמען א קרענצעל בייגעל.

ר ע ש י ל

נעה נישט. מען קען דיך נאָך טאקי כאפען. די מאמע וועט זיך דערווייסען וועט זי אפשר...

ק ד י ש

איך וועל טאקע נישט געהן מעהר.

ר ע ש י ל

איך בין עפעס בלייך?

ק ד י ש

בלייך.

ר ע ש י ל

מיין פנים איז זעהר דאר?

ק ד י ש

קלאפט מיט'ן פינגער אויף איהר בּאָק.

אויסגעדארט. הויט און ביין. פאר וואָס פרעגסטו?

ר ע ש י ל

הא?...

ק ד י ש

זאל איך אפשר נאָך אמאל געהן?

פיערטער אקט.

וואוינונג ווי פריהער. זומער. פארנאכט.

ר ע ש י ל

קומט ארויס פון אַנדערען צימער. אַבגעריסען, בארוועס. קוקט זיך אומעטיג ארום, ס׳פּנים פול מיט עלענד. זוכט אין קליין אַלמערעל, גע־פינט דאָרט קרישלאך ברויט און שיט עס אין מויל אריין. ווישט די טרערען. וויל, ווי עס זעהט אויס, ארויסגעהן דרויסען, נאָר זי דער־הערט טריט. בלייבט ווארטען ביים טיר.

ק ד י ש

קומט אריין.

ר ע ש י ל

קוקט איהם פאָרשענדיג אָן.

נו?

ק ד י ש

ב׳האָב ניט געקענט. נישט געוואוינט.

ר ע ש י ל

האָסט געזעהן דער מאמען?

ק ד י ש

איך האָב זי גאָר נישט געזוכט.

ר ע ש י ל

אפשר זאָלען מיר עפעס פערקויפען פון שטוב?

ק ד י ש

וואס קען מען פערקויפען?

ר ע ש י ל

שוין באלד אלץ טאקע פערקויפט.

פ נ ח ס

אדרבה, איך נעפין, אז דיר איז בעסער... דיין פנים זעהט אויס א סך בעסער ווי נעכטען. נאָר אומזיסט שרעקסטו זיך אזוי. גלויב מיר, דיר איז בעסער.

צ י י ט ע ל

איך נויט דיך נישט... אויב דו ווילסט נישט בעראַרף מען נישט... כ'האָב נעמיינט, רעשעל... פנחס...

פ נ ח ס

וואָס איז דיר?

צ י י ט ע ל

מיר איז שלעכט... נישטאָ קיין לופט. פינסטער... זעץ מיך אנידער... פנחס!

פ נ ח ס

בויגט זיך אראָב צו איחר, לעגט ארום איחרע הענט ארום זיין האלז און אזוי, פאמעלאך, גלייכט ער זיך אויס אויפזעצנדיג זי.

פ נ ח ס

אט אזוי נעהם ארום מיין האלז וועט דיר זיין גרינג זיך אויפצו־הויבען.

צ י י ט ע ל

זי בינדט זיך ארום זיין האלז.

אט אזוי מיין טייערער, פנחס, מיין ליעבער, פנחס... אזוי טייער ביזטו מיר... אזוי... הא מיר איז גוט; אזוי גוט... מיין...

קושט איהם זיין פנים.

פ נ ח ס

אט אזוי וועל איך דיר אונטערהאלטען. דיר איז גוט?

צ י י ט ע ל

וועז כ'וואלט אזוי געקענט זיצען לאנג. אזוי... פנחס!

פ נ ח ס

וואס ווילסטו מיר זאגען?

צ י י ט ע ל

לאז נישט אונזער שטוב, אז כ'וועל שטארבען, הא...

פ נ ח ס

רעד נישט קיין נארישקייטען. וואס האסטו זיך אין קאפ אריינ־גענומען? דו וועסט ווערען געזונד. אומזיסט שרעקסטו זיך.

צ י י ט ע ל

רעשיל איז א טייער קינד.. לאז זיי נישט... הא... פנחס...

פ נ ח ס

איך בעט דיר, הער אויף.

צ י י ט ע ל

רעשיל איז... איך נויט דיך נישט... איך... לעג מיך אנידער...

פ נ ח ס

וואס שרעקסטו זיך אזוי?

צ י י ט ע ל

ווילסט נישט... הא...

צ י י ט ע ל

האָב נישט קיין מורא... אויב דו ווילסט נישט — זאָג. האָב נישט קיין מורא.

פ נ ח ס

ווילסט מיר עפּעס זאָגען — טאָ פּאר וואָס ווערגסטו זיך מיט די ווערטער? אלץ וועל איך טהאָן פון דיינעטוועגען.

צ י י ט ע ל

וועסטו עס טהאָן?

פ נ ח ס

איך זאָג דאָך דיר — אלץ, וואָס נאָר דו וועסט מיר בעטען.

די פּערערען ווערגען איהם אין האלז.

צ י י ט ע ל

בערוהיג זיך... פּנחס. אונז וועט נאָך זיין גוט. מיר וועלען נאָך זיין אינאיינעם. דער זומער געהט. איך וועל אראָב פון בעט... ווייַן נישט.

פ נ ח ס

שטאַרקט זיך.

דאָס דאכט זיך נאָר אויס. איך ווייַן נישט. וואָס האָסטו מיר געוואלט זאָגען?

צ י י ט ע ל

די מאמע נישטאָ?

פ נ ח ס

זי איז פריהער אוועקגענאנגען. וועט באלד קומען צוריק.

צ י י ט ע ל

דער פאלאפ אווי שטארק שוואַרץ...

פ נ ח ס

דיר דאכט זיך אזוי אויס. אָט בעסער קוק נישט צום פאלאפ. קוק צום פענסטער, איז לייכטיג.

צ י י ט ע ל

האלט מיר צו. כ'וויל זיך זעצען.

צ י י ט ע ל

כ׳האָב זיך פריהער דערשראָקען. שטארק דערשראָקען. מיר האָט זיך אויסגעדוכט, אז דו ביזט געשטאָרבען, פּנחס...

פ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי אומרוהיג?

צ י י ט ע ל

די מאמע איז ארויסגענאנגען. כ׳האָב רחמנות אויף דער מאמען... פּנחס!

פ נ ח ס

וואָס?

צ י י ט ע ל

נאָר נישט. איך טאָר נישט רעדען... אפשר... וואָס ביזטו שולדיג...

פ נ ח ס

איך האָב דאָך דיך ליעב ווי מיין לעבען... געווים האָב איך צער, וואָס דו ביזט קראנק — אבער דו וועסט אין גיכען וועדען צוריק געזונד.

צ י י ט ע ל

יא, דער זומער געהט... גיב מיר דעם שפּיגעל, פּנחס, איך וועל זעהן...

פ נ ח ס

אומזיסט שרעקסטו זיך אזוי. אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר. האָסט דאָך אליין געזאָגט, אז דיר איז גוט. אז דער זומער געהט... יא, כ׳האָב דיר פערגעסען צו דערצעהלען, אז איך האָב געקריגען אר־ בייט. קען זיין, אז נאָך יום טוב וועל איך קריגען ארבייט פאר די קינדער אויך.

צ י י ט ע ל

פּנחס!

פ נ ח ס

וואָס?

צ י י ט ע ל

הא?... כ'האָב געוואוסט אז ער איז געשטאָרבען. כ'האָב נישט געהאט קיין מורא... איך... פנחס, וואו ביזטו?

פ נ ח ס

אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

זעהט אויס, אַז זי וויל איהם עפעס זאָגען. קוקט צו דער מוטער צושטרויס.

ק י י ל ע

קינד מיינס, איך בעדארף אויף א ווייל ארויסגעהן. פנחס וועט זיצען נעבען דיר. וועסט זיך נישט שרעקען, אז כ'וועל ארויסגעהן?

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. מיר איז... קענסט נעהן.

ק י י ל ע

געהט שפיל ארויס.

צ י י ט ע ל

נעהסט אוועק, מאמע?

פ נ ח ס

זי איז שוין אוועקגענאנגען.

צ י י ט ע ל

זי קוקט איהם לאנג אָן.

פ נ ח ס

זאָל איך דיר אפשר געבען אביסעל וויין?

צ י י ט ע ל

רעדט מיט אַלע כחות.

וואָס דארפסטו אזוי פיעל לייגען, פנחס? צוליעב מיר... פאר וואָס...

פ נ ח ס

רעד נישט אזוי הויך. איך הער דאָך אזוי...

אריינלעגען אין מויל אריין?

צ י י ט ע ל

רעגט זיך.

יא, כ'האָב געמיינט...

פ נ ח ם

כ'האָב דיר געבראכט ווייניגע צוקערקעלאך, זאָל איך דיר איינם

ק י י ל ע

נעהם איינם אין מויל אריין. פנחם האָט געבראכט.

צ י י ט ע ל

שרעק זיך נישט. מיר איז בעסער, פריהער האָט זיך מיר נאָר אויס־געוויזען. דער זומער גענהט. מיר וועט בעסער ווערען... אודאי... ניב מיר איינם אין מויל...

ק י י ל ע

לעגט איהר א ציקערל אין מויל.

צ י י ט ע ל

איך בין דאָך נישט אזוי קראנק. הא? כ'בין דאָך נישט געפער־לאָך... פאר וואָס איז דער פאלאפ אזוי שווארץ? א שרעק ווי שווארץ ער איז... פנחם! וואָס זאָגסטו? איך בין נישט אזוי קראנק.

חוסט.

ק י י ל ע

רער נישט אזוי הויך מיין קינד. קענסט דאָך רעדען שטילער; מיר הערען וועז דו רעדסט.

צ י י ט ע ל

נעכטען איז דער טאטע מיר געקומען צו חלום... כ'האָב איהם געזעהן. געמיינט, ער לעבט. געקומען זעהן, וואָס איך מאך.

ק י י ל ע

אפשר האָט ער פאר דיר אין הימעל נעבעטען. אפשר וועט טאקע דער וואָס אין הימעל אנזעהן מיינע יסורים.

מען זאָל מאכען יום־טוב וועט איהר זיין פרעהליכער... וואָס וועט ווערען פון די שטיקלאָך קינדער, גאָט ווייסט.

פ נ ח ס

געהט צום בעט און בויגט זיך שריבער צום קראנקען. הערט זיך איין.

ק י י ל ע

ווי גענפינסטו זי?

צ י י ט ע ל

כאפט זיך אויף דערשראָקען. מערקט נישט פנחס'ן נעבען בעט.

ק י י ל ע

וואָס פאר א גוט'ס איז דיר, טאָכטער מיינע, וואָס דו האָסט זיך מיט אמאָל אָנגעהויבען אזוי צו שרעקען?

צ י י ט ע ל

הא, פנחס, דו ביזט דאָ? כ'האָב דיך אזוי געוואָלט זעהן... פאר וואָס ביזטו נישט נעקומען אהער?

פ נ ח ס

אָט בין איך דאָך. איך בין נעכטען אויך געווען. וואָס מאכסטו?

צ י י ט ע ל

הא? מיר איז ערגער. עס שרעקט מיך.

ק י י ל ע

וואָס האָסטו זיך איצטער אזוי דערשראָקען?

צ י י ט ע ל

עס דאכט זיך מיר אזוינע שרעקליכע זאכען.. עס דאכט זיך מיר... נעמיינט, אז כ'בין אריינגעפאָלען אין א וואָסער אריין. אין א בריי־נעם אריינגעפאָלען. ס'האָט זיך מיר אויסגעדאכט... פנחס, פאר וואָס זיצטו נישט?

פ נ ח ס

אָט זיץ איך שוין. איז עס דיר אזוי שלעכט?

דיר. כ׳האָב נאָר וואָס רעשלעז נעשיקט צו דיר.

פ נ ח ם

נאָך וואָס?

ק י י ל ע

זי האָט האָט נעבעטען, מען זאָל דיך רופען.

פ נ ח ם

וויינט זי נאָך איצטער אויך?

ק י י ל ע

זי האָט מורא. עס פאלט אויך איהר אָן א פּחד, אז זי בלייבט ז׳ וויילע אליין. צוליב דעם האָבען מיר זי ארויסגענומען אהער.

פ נ ח ם

דאָ וועט טאקע זיין בעסער.

ק י י ל ע

וואָס פאר א פּעקעלע טראָגסטו דאָ?

פ נ ח ם

דאָ האָב איך ווייז נעבראכט אין וויניגע צוקערקאלאך; זאָל זי האָבען וואָס אין מויל צו נעהמען.

ק י י ל ע

וואָס זאָגט דיין מאמע?

פ נ ח ם

וואָס האָב איך צו פרעגען ביי איהר?

ק י י ל ע

איך וויים נישט, אויב איך וואלט בעסער געוועז. א מאמע וואלט וועלען האָבען נחת פון איהרע קינדער. ס׳איז נאָר נישט קיין וואונדער, אויב זי איז אין כעס.

פ נ ח ם

וואו זענען די קינדער?

ק י י ל ע

רעשלעז, זאָג איך דאָך, האָב איך צו דיר אוועקגעשיקט. אוז קדיש׳ל איז געגאנגען עפּעס אייגקויפען אויף יום־טוב. זי האָט געבעטען,

צ י י ט ע ל

איך בין זעהר מיעד, זעהר מיעד...

ק י י ל ע

שלאָף, מיין גאָלד, איך זיץ נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

מיט אַ העכערע שטימע.

נישטאָ פּנחס?

ק י י ל ע

וואָס איז דיר, נשמה מיינע? אזוי שלעכט איז דיר?

בעקומט נישט קיין ענטפער. ווישט אין דער שטיל די טרערען.

צ י י ט ע ל

אוי, מאמע!

ק י י ל ע

נוּאָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען? זיי רוהיג, מיין קינד. מיין לעבען, פאר מיין קינד. פערמאָך די אויגען און שלאָף איין. איך וועל נישט לאָזען, חלילה, קיין בייז אויף דיר פאלען.

שטיל. זי שפּארט אַן דעם קאָפּ אויפ'ן קראנקענם בעט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

ק י י ל ע

ווינקט ער זאָל געהן שטילער.

פ נ ח ס

קומט צו אויף די שפּיץ פינגער. שטעהט אַ ווייל ביים בעט, קוקט זי אַן שווייגענדיג.

ק י י ל ע

טרעט אַב שטיל פון בעט.

פ נ ח ס

וואָס מאכט זי? זי שלאָפט?

ק י י ל ע

איצטער איינגעדרימעלט. הערט זיך נישט אויף צו פרעגען אויף

צ י י ט ע ל

כ׳קען עס מעהר נישט פערטראָגען. נעה רעשיל רוף איהם...

ר ע ש י ל

טאָמער איז ער נישטאָ אין שטוב?

ק י י ל ע

נעה וועסטו זעהן.

ר ע ש י ל

געהט ארויס.

ק י י ל ע

שטעהט אויף.

צ י י ט ע ל

לאָז מיך נישט אליין... מיר איז נישט גוט אליין.

ק י י ל ע

איך לאָז דיך נישט מיין קינד. אפשר וועסטו איינדרימלען און איך וועל זיצען נעבען דיר?

צ י י ט ע ל

היינט איז ערב שבועות, הא, מאמע?

ק י י ל ע

האָסט דען פערגעסען? האָסט דאָך פריהער אליין אונז דערמאָנט אז היינט איז ערב שבועות?

צ י י ט ע ל

מיר דרעט זיך דער קאָפּ. איך פערגעס... מיר דאכט זיך...

פערמאָכט די אויגען.

ק י י ל ע

אט אזוי, דרימעל איין, מיין קינד.

צ י י ט ע ל

עפענט ווידער די אויגען.

זיצסט נעבען מיר, מאמע?

ק י י ל ע

שרעק זיך נישט מיין קינד. כ׳וועל פון דיר נישט אָבטרעטען.

נישט לעבען.

צ ב י ה

אָט, נעהמט זיך נישט צום הארצען. וועלט נאָר נעזונד. איך וועל טאַנצען באַ׳איך אויך דער חתונה... איך וועל פאר מיר עפעס איינקויפען אויך יום טוב... יא, צייטעלע מיר וועלען נאָך ביידע טאַנצען.

צ י י ט ע ל

נאָך אלעמען...

ק י י ל ע

טויזענדער מענשען וועלען קראַנק און וועלען צוריק געזונד. דער וואָס אין הימל העלפט. קוקסט, מיין קינד, וואָס איך ווין?... ס׳איז מיר פינסטער, ווין איך. איך בין עלענד, ווי א שטיין, קיינער זעהט נישט אָן מיינע יסורים... דו ליגסט קראַנק און כ׳האָב נישט מיט וואָס דיך צו ראַטעווען. איך ווין... ווי אזוי זאָל איך נישט ווייגען...

ווייגט אויפ׳ן הויכען קול.

צ ב י ה

מען טאָר נישט אזוי, קיילעשו.

געהט ארויס.

צ י י ט ע ל

וואָס א טאָג וועט איך אלץ מעהר צוגעשמידט צום געלעגער. דאכט מיר, אז כ׳וועל שוין מעהר קיין מאָל נישט אראָב פון בעט.

ק י י ל ע

עס דאכט זיך דיר נאָר אזוי, מיין קינד. וועסט וועלען נעזונד, וועסטו זעהן, ווי אזוי דו וועסט פון בעט אראָב.

צ י י ט ע ל

איך וויל זעהן פנחס׳ן. רעשיל, רוף פנחס׳ן אהער מיר איז שלעכט.

ק י י ל ע

אפשר זאָל איך דיר עפעס געבען אין מויל אריין? אפשר זאָל איך דיר געבען אביסעל מילך?

צ ב י ה

וואַרט נאָר וואַרט, איך געה אויך... אָט אזוי רעשעלע, ער שלאָפט. האָלט איהם אזוי... וועט ער שלאָפען ביז איך וועל קומען, וועל איך איהם געבען די ברוסט.

ק י י ל ע

מיט וואָס, צביה, וועל איך דיר עס קענען אָבדאנקען?

צ ב י ה

איהר וועט מיר שוין אָבדאנקען, אז צייטעל וועט געזונד ווערען אין גיכען.

געהט ארויס.

ק י י ל ע

ווער וואָלט עס נאָר געקענט זאָגען, אז צביה זאָל אזוי דאָס לעבען מקריב זיין פאר אונז? וועז נישט זי, וועה איז מיר, מיר וואָלטען חלילה דאָ אויסגענאנגען, און קיינער וואָלט נישט נעווסט.

ר ע ש י ל

פייוועלע איז אויך אזא נאָלר.

ק י י ל ע

איך האָב שוין נאָר דעם חשבון פערגעסען; איך וויים שוין נאָר נישט אפילו וויפיעל כ'האָב ביי איהר אָנגעבארגט.

צ ב י ה

קומט אריין.

איך בין אייך געקומען זאָגען, אז מען קען שוין עפענען א פענסטער, אזוי וואַרים איז עס. איך וועל נאָר פייוועלען נעהמען מיט זיך. טאָמער כאפט ער זיך אויף וועל איך איהם קענען געבען זייגען.

ק י י ל ע

מען קען אויפראמען ביי דיר אין צימער.

צ י י ט ע ל

איך וועל שוין דאָ לויגען... ענטשולדיג, צביה, וואָס כ'לאָז אייך

נונג. דערלאנגט איהר געלד. מיין מאמע פלעגט זאָגען, אז א מענש כל זמן ער לעבט, לעבט ער.

צ י י ט ע ל

קויף עפעס איין מאמע; מאך יום טוב אין שטוב.

ק י י ל ע

נו, גוט, מיין קינד. איך וועל מאכען יום טוב. כ'וועל מאכען יום טוב.

וויש די טרערען.

צ י י ט ע ל

הער אויף, מאמע. כ'בעט דיר...

ק י י ל ע

נו, שוין, מיין קינד. כ'וועל מעהר נישט ווייגען. וועסט, קרישל, מיין לעבען, געהן צו פנחס'ן, זאָל ער דיר העלפען אייגקויפען.

צ י י ט ע ל

געה נישט צו איהם. זיין מאמע איז אין כעס.

ק ד י ש

איך בעדארף איהם נישט האָבען. איך קען אליין אויך אייגקויפען. זאָג מיר נאָר, וואָס איך זאָל קויפען.

ק י י ל ע

קויף א צווייי חלות. יא, א צווייי חלות... קויף ליכט. מען וואָלט אפשר פלייגעלאך, א צווייי פיסעלאך קריגען, וואָלט איך פאר איהר אויך געקאָכט...

צ ב י ה

אט, נאר דיר נאר, רעשיל, מיין אוצר. האלט מיר פייוולען און איך וועל זיך אליין ארויסכאפען. איך וועל שוין וויסען וואָס איינצוקויפען.

ק ד י ש

איך וויים אליין.

געהט ארויס.

ק ד י ש

וועז דער טאטע וואָלט נישט געווען אין דעם קעלער.

צ ב י ה

אָ, וואָס איז דער חילוק? אז גאָט וויל שיקען זיין רפֿואה — שיקט ער אין קעלער אריין אויך.

ר ע ש י ל

לייענען ווייטער?

צ ב י ה

צייטלען איז שווער צו הערען... עס טהוט איהר וועה דער קאָפּ.

בעהאָלט דעם כריעף אין קעשענע.

צ י י ט ע ל

ניין, צביה, מיר איז נישט שווער. ס'האָט מיר נאָר אזוי פערקוועטשט אין הארצען אביסעל. מאמע!

ק י י ל ע

וואָס, נשמה מיינע?

צ י י ט ע ל

ס'איז דאָך ערב־שבועות, פאר וואָס גרייטסטו נאָר נישט צו... ס'איז דאָך יום טוב...

ק י י ל ע

ווישט די טרערען.

וואָס איז מיר שוין דער יום טוב, אז דער וואָס אין הימעל שטראָפט מיר אזוי?... וועז דו זאָלסט זיין געזונד...

צ ב י ה

פונדעסטוועגען בעדארף מען נישט זיין אזוי נידערגעפאלען. איך וועל אייך לייגן א רובעל אוז איהר נעהט, קיילעשו, אוז קויפט איין אויך יום טוב. ס'וועט נאָר פרעהליכער ווערען אין שטוב. מען צינדט אָן ליכט ווערט טאקע עפעס פרעהליכער אין שטוב. מיין מאמע פלעגט זאָגען, אז צוליב דעם זכות פוז שבת אוז יום טוב העלפט נאָט. איך האָב געמיינט, אז איהר קיילעשו, וועט זיין א מענש, צום סוף נאָר זעה איך, אז איהר האָט אָנגעווארען די האָפּ־

מען און וואָס האָב איך דען דאָ? ער שרייבט, אז דאָרט מאכט מען א לעבען, אז...

צ י י ט ע ל

חויבט פלוצלונג אָן ווייגען. בעגראָבט דאָס געזיכט אין קישען.

ק י י ל ע

טאָכטער מיינע, וואָס איז דיר?

ר ע ש י ל

זאָל איך לייענען?

צ י י ט ע ל

כלאָפעט.

ק ד י ש

אפשר געבען אביסעל וואסער?

ק י י ל ע

קושט ציישלען.

נשמה מיינע, פאר וואָס ווייגסטו? דיר איז דאָך דאָ בעסער. האָסט דאָך אלייז געזאָגט, אז דיר איז גוט. נו, הער אויף, קינד מיינס. פאר וואָס בין איך נישט קראנק געווארען אנשטאָט דיר?

צ י י ט ע ל

פאר וואָס קומט עס מיר? פאר וואָס האָט מען מיך אזוי בע־שטראפט?... צי דען בין איך אזוי...

צ ב י ה

אז איך בין אלט געווען פיערצען יאָהר בין איך אמאָל קראנק גע־ווארען, נישט היינט געדאכט, אויף טיפעס. וועד האָט שוין דען געזאָגט אז איך וועל פון דער שלאפקייט ארויסקומען. מ'האָט שוין געווען אבגעזאָגט דעם לעבען. און זעהט איהר דאָך: גאָט האָט געוואָלט, איך זאָל פאר דער צייט נישט גענהן פון דער וועלט — בין איך שוין א מאמע און האָב א פייוועלע אויפ'ן האנט... מהום... אוצר מיינער!

ר ע ש י ל

וויפיעל מאָל בין איך שוין געווען קראנק!

לענט מיך אנידער. אָט אזוי.. .האלט די האנט, מאמע אונטער מיין קאָפּ. ס׳איז מיר גרינגער.

ק י י ל ע

נו, שוין, מיין קינד.

צ י י ט ע ל

לייען הויך. איך זאָל הערען.

ר ע ש י ל

לעזט.

פיעל געליעבטע צביה, לעבען זאָל.

צ י י ט ע ל

ער שרייבט אליין?

צ ב י ה

אודאי אליין. שרייבט אפילו דעם אדרעס אויך אליין.

ר ע ש י ל

לעזט.

ראשית קום איך דיר, מיין טייערע, צו מעלדען, אז איך בין ברוך השם געזונד. גיב גאָט דאָס זעלבע פון דיר צו הערען אמן... צוויי־טענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז איך פערדין מיט צוויי דאָלאר א וואָך מעהר: ס׳הייסט, אז איך מאך, גאָט צו דאנקען, ניין דאָ־לאר א וואָך, און איך האָף, אז כ׳וועל אין גיכען פערדינען מעהר. איך בין געווען היינטיגען שבת אין שול האָט מען מיך אויפגע־רופען מפטיר. אז איך בין געקומען אהיים האָט זיך מיר זעהר פערבענקט אהיים... כ׳האָב געמיינט, אז שוין צעהן יאָהר בין איך פון דער היים, אזוי האָט זיך מיר געבענקט צו זעהן, דיך און פייוועלען...

ק י י ל ע

גאָט וועט איהם העלפען וועט ער דיך אין גיכען אריבער־נעהמען צו זיך. וואָס וועט דיר דען פעהלען ביי איהם?

צ ב י ה

נו אודאי; כוואָלט כאָטש איצטער שוין געפאָהרען צו איהם. וועי־

ק ד י ש

מען קען שוין עפענען א פענסטער.

צ ב י ה

כ'קלער, אז ס'איז נאָך צו פריה.

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. זעצט מיך אנידער. אָט אזוי, האלט מיך צו. אָט אזוי.

ק י י ל ע און ר ע ש ע ל, פון ביידע זייטען האַלטען זי אונטער.

צ ב י ה

איך האָב אייך געזאָגט, אז צייטלען ווערט בעסער!

צ י י ט ע ל

ווען איך וואָלט עס קענען אראָב פון בעט. ווען איך זאָל עס קענען ארויסגעהן דרויסען... לייענט מיר, צביה, דעם בריעף, וואָס איז אייך אָנגעקומען פון אמעריקע.

צ ב י ה

אודאי, צייטעלע, וועל איך לייענען. ווען איך זאָל נאָר ווייסען, אז אייך ווערט בעסער ווערען. כ'וואָלט ביז'ן עק וועלט געגאנגען פון דאָרטען אייך ברענגען א רפואה... אָט, איז דער בריף. קדיש ווערט לייענען. גוט, קדיש'ל? ער האָט אזא שענעם כתב, יעדער אות— ממש א חיות!

ק י י ל ע

דאָס שרייבט ער אליין?

צ ב י ה

מיט זיין האנט, ווייסט ווי דען? ער האָט געוואָלט מיך אויסלערנען שרייבען, נאָר ער איז אוועקגעפאָהרען. נו, ווערסטו לייענען, קדיש?

צ י י ט ע ל

זאָל רעשיל לייענען. ס'איז מיר אָבער שווער אויפצוויצען. בעסער

ק ד י ש

דער דאקטאר האט דאך אנגעזאגט, דו זאלסט נישט רעדען קיין סך.

צ ב י ה

אודאי האט ער אנגעזאגט. מיר זיצען אלע נעבען בעט. איהר קענט איינדרימלען. קיינער וועט נישט אוועקגעהן.

ר ע ש י ל

אט וועל איך זיך זעצען נעבען דיר אויפ'ן בעט.

צ י י ט ע ל

וואס איז געווען פאר־א־יאהרען ערב שבועות?

צ ב י ה

פאר־א־יאהרען אין דער צייט איז נאך מיין מאן געווען אין דער היים. אפשר איבער א יאהר אין דער צייט וועל איך שוין אויך זיין אין אמעריקע.

צ י י ט ע ל

נעהאט פון איהם א בריף?

צ ב י ה

איהר געדענקט? איך האב דאך אייך נעכטען דערצעהלט, אז כ'האב נעהאט פון איהם א בריף.

ק י י ל ע

מיט דעם אויבערשטענס הילף, נאך אביסעל און דיר וועט גוט זיין.

צ ב י ה

צייטעל זעהט היינט אוים בעסער. אויידער איך וועל אוועקפאהרען צו מיין מאן וויל איך נאך טאנצען ביי צייטלען אויף דער חתונה.

ק י י ל ע

הלואי. נו, וואס, מיין קינד, איז דיר דא בעסער?

צ י י ט ע ל

דא זעה איך די ליכט. גרינגער. דארטען, געמיינט, יעדע שעה צען יאהר...

כ'וואָלט וועלען ארוים אויף דער גאס. כאפען אביסעל פרישע לופט. אומעטיג. אז מענשען זיצען ארום מיר, איז מיר נישט אזוי שלעכט. מיין איך, אז כ'וואר נעזונד; מיר איז בעסער... אוי, אלע ביינער טהוען מיר וועה. אלע גלידער טהוען מיר וועה.

צ ב י ה

אודאי, אז מען איז קראנק איז נישט גוט. אז מען ליגט לאנג אויף איין אָרט הויבען אן אלע ביינער וועה צו טהאָן.

ק ד י ש

היינט איז ערב־שבועות.

צ י י ט ע ל

היינט איז ערב־שבועות.

ק י י ל ע

פאר־א־יאָהרען שבועות.. מסתמא וויים דאָך דער וואָס אין הי־מעל וואָס ער טהוט... צייטעל, נשמה מיינע, אפשר זאָל איך דיר עפעס נעבען צו קוויקען זיך?

צ י י ט ע ל

ס'איז מיר גוט. מהום....

צ ב י ה

אפשר זאָל מען אוועקגעהן פון בעט, וועט צייטעל אביסעל אייג־דרעמלען. איז דאָך א גאנצע נאכט געווען אויף.

צ י י ט ע ל

זיצט נעבען מיר. מיר איז גרינגער, אז איהר זיצט נעבען מיר. וואו איז קריש? שטענדיג בעהאלט ער זיך.

ק ד י ש

אט בין איך דאָך. איך שטעה שטענדיג נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

דו בעהאלסט זיך. האָסט מורא צו זיצען נעבען מיר... מיר איז ליכטיגער, אז אלע זיצען ארום מיר. אזוי שרעקט מיך... אז איך כאפ מיר אויף פון שלאָף, קיינער נישטאָ... קיינער... כ'קוק מיר ארום. קיינער נישטאָ איז מיר..

צ ב י ה

גיב מיר, קדיש, מיין אוצר. דיר טהוען שוין וועה די הענט האל־
טענדיג פייוולען... פייגעלע מיינם! אוצר מיינער! נחת מיינער!

ק י י ל ע

דו, צביה, אומזיסט און אומנישט דארפסטו זיך פלאגען אזוי, וואס
ביזטו נעבעך שולדיג! האסט זיך געקענט ערגעץ וואוינען און נישט
צוזעהן דאס אלץ.

צ ב י ה

אויב יעדערער וועט זארגען נאר פאר זיך אליין, וועלען דאך מענ־
שען, חלילה, פאלען ווי פליגען אין די גאסען.

ק י י ל ע

ווי אזוי וועל איך עס קענען דיר אבראנקען?

צ ב י ה

זאל נאר גאט געבען, אז צייטעל זאל ווערען געזונד.

ק י י ל ע

איך קלעהר, אז כ'זאל רעשלען אבגעבען ערגעץ דינען. וואס וועל
איך דען נאך ווארטען?

ר ע ש י ל

און וואר וועט זיין אין שטוב?

ק י י ל ע

איך אליין, מיין קינד.

ר ע ש י ל

אזוי ווילט זיך דיר. וועסט דען קענען זיצען אליין אלע נאכט?

ק ד י ש

איך קען דאך בייגאכט אויך זיין.

ר ע ש י ל

ניין. איך קען די שטוב נישט לאזען. מיין הארץ וועט שטענדיג
דא זיין. שטענדיג וועלען וויסען, וואס דא הערט זיך.

צ י י ט ע ל

זאל רעשיל בלייבען אין שטוב. מיר ט'זיין אומעטיג אהן איהר...

שפּאר זיך אָן אויף מיין אקסעל... אזוי וועט דיר זיין גוט. געה, רע־שעלע, וועסט העלפען צביה'ן אריינברענגען יענע בעט... וואָס פאר אן אומגליק האָט זיך עס אויף מיין קאָפּ אראָבגעלאָזען.

צ ב י ה און ר ע ש י ל

טראָגען אריין פון צימער אַ בעט.

ק י י ל ע

איצטער, מיין קינד, קענסטו שוין זיין רוהיג. איצטער איז שוין גוט.

צ ב י ה

איהר קיילעשו זאָלט נאָר נישט אָנווערען די האָפנונג. איך זעה, אז איהר אליין זענט ביי זיך געפאלען. דער זומער קומט, גאָט וועט געבען צייטעל וועט ווערען געזונד.

צ י י ט ע ל

שטעלט די בעט אין מיטען שטוב. ליכטיגער. געמיינט דאָרט ווער איך דערשטיקט.

ק י י ל ע

אלץ וואָס דו ווילסט, מיין קינד. אָט אזוי. קענסט זיך שוין לעגען.

צ י י ט ע ל

איך קען זיך ניט האלטען אויף די פיס.

לעגט זיך.

ר ע ש י ל

דאָ וועט דיר טאקע זיין גוט.

ק י י ל ע

אין אזא שעה, וואָס מיר האָבען דיך ארויסגענומען אהער, זאָל דער וואָס אין הימעל אָנזעהן מיין פּיין. וואָס וואָלט איך דען פער־לאנגט פון זיין נאָמען, ווען ער וואָלט מיך נאָר געלאָזען אין מיין פריהערדיגען מצב? וואָס האָט מיר דען געפעלט ווען מיין מאן און מיינע קינדערלאך זיינען מיר געווען געזונד. כ'האָב זיך דען חלילה בעקלאָגט אמאָל, אז מיר איז נישט גוט? שטענדיג בין איך דאָך געווען צופרידען. שטענדיג.

דריטער אקט.

די אויגענע וואוינונג ווי פריהער. ערב־שבועות. ארום האלבען טאג. צ ב י ה בעט אויס א בעט און קלאפט אויף די קישען, זאל זיין וויך. ק ד י ש שטעהט דאביי, האלט צביה'ס קינד אויפ'ן האנט. פון צביה'ס צימער קומען אן ק י י ל ע און ר ע ש י ל פיהרען אונטער די ארעמס צ י י ט ל ע ן.

צ ב י ה

שוין די בעט אויסגעבעט!

צ י י ט ע ל

אין איין העמד. ס'פנים אויסגעטרוקענט, בלויז א ראזער פארב שפיעלט אין די אויגעפאלענע באקען. זי קוקט זיך ארום ווי צום ערשטען מאל וואלט זי אין דעם צימער געווען.

ק י י ל ע

פאר א יאהרען אין דער צייט, וועה איז מיר — כ'האב גאר אליין נישט געוואוסט ווי גליקליך איך בין.

צ י י ט ע ל

דא וועט מיר זיין גוט. דא איז ליכטיגער. גרינגער צו אטעמען.

צ ב י ה

אין דער בעט וועט טאקע זיין וווייכער אויף.

צ י י ט ע ל

וואס פאר א בעט איז עס?... ניין. כ'ווי? נישט אין דער בעט. ס'איז דאך... ניין ברענגט אריין יענע בעט.

ק י י ל ע

נו, גוט, מיין קינד. מע וועט דיר אריינברענגען דיין בעט. אט אזוי,

פ נ ח ס

וואוהין לויפט איהר?

געהט איהר נאָר.

ש ו א ל

וואכט אויף. קרעכצט.

אוי, איך וועל דערשטיקט... איין ביסעלע לופט... גיט מיר אביסעל לופט...

ער וויל זיך אויפזעצען נאָר זיין קאָפ פאלט צוריק.

חשבון נעהמען פּאר איהר ערגעץ אן אנדער דירה... וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען? איך מיין דאָך גאָר נישט.

ק י י ל ע

פּנחס'ל, מיין גאָלד! זיר וועסטו נישט פּערלייקענען. עפּעס אזוינס וויסטו... זאָג מיר, וואָס איז מיט מיין קינד? האָט חלילה עפּעס געטראָפּען מיט איהר? איך בעט דיר... זאָלסט מיר די מינוט אלץ זאָגען.

פּ נ ח ס

ניין, גאָר נישט... זי אליין זי האָט נישט געוואָלט דערצעהלען.

ק י י ל ע

איך וועל דיך, מיין קינד, נישט אבלאָזען ביז דו וועסט מיר נישט דערצעהלען. וואָרום ווער זאָל וויסען אויב נישט א מאמע?... לענסט מיר נאָר אן שטיינער אויפ'ן הארצען מיט דעם וואָס דו ווילסט מיר נישט דערצעהלען. איך בין דאָך א מאמע בין איך...

פּ נ ח ס

איך זאָג אייך, אז ס'איז גאָר נישט. אומזיסט שרעקט איהר זיך.

ק י י ל ע

איך וועל דיך נישט אבלאָזען. א מאמעס הארץ קען מען נישט פּערלייקענען. ס'הארץ זאָגט מיר עפּעס... פּנחס מיין גאָלד... איך לאָז דיך נישט אב...

פּ נ ח ס

וויסט די טרערען.

זי האָט מיר דערצעהלט אז זי איז קראנק... ס'צעהט בעוויזען בלוט פון האלז.

ק י י ל ע

הא? ! וואָס, בלוט? צייטעל?... וואו איז זי? צייטעלע, מיין קינד! וואו ביזטו? וואו איז זי? וואוהין איז זי געגאנגען? נשמה מיינע... איך וועל עס נישט אויסהאלטען...

אויילט אויף דרויסען.

ש ו א ל

כ'וויל אין שטוב. אפשר בעשערט שוין... וויל איך אין שטוב.

ק י י ל ע

פאר געזונדע מענשען איז דאָ סם־המות. אָהן כחות איז ער נע־ בליבען. אפשר זאָל מען ארויסנעהמען די לעצטע קינדערשע געלד אוו מען זאָל זעהן אנ'אנדער דירה? אפשר ליכטיגער... טריקענער.

פ נ ח ם

אודאי בעראַרף מען עס טהאָן.

ק י י ל ע

וועו מען וואָלט געקענט אויסזוכען עפעס א קעלער, זאָל נישט זיין אזוי טיעף. די פענסטער זאָלען ארויסקומען אין א ליכטיגע־ רער זייט... נאָר ווי אזוי... ווי אזוי?...

פ נ ח ם

צייטעל האָט אויך בעראַרפט ארויסציהען פון דאנעו.

ק י י ל ע

נו, אודאי. ס'איז פאר אלעמען דאָ א סם־המות.

פ נ ח ם

איך מיין טאקי איהר. זי האָט בעדארפט אוועק פון דאנעו. ס'א סכנה פאר איהר, וועו זי זאָל דאָ בליבען.

ק י י ל ע

דאָס זאָג איך דאָך אויך. קאָם וואָס די נשמה האלט זיך אין איהר.

פ נ ח ם

אז איהר ווייסט נאָר נישט וואָס מיט איהר איז. איך אליין וועל זעהן, אז זי זאָל אוועק פון דאנעו.

ק י י ל ע

וואָס מיינסטו? ווילסט מיר עפעס; הא? וואָס האָסטו נאָר וואָס געזאָגט?!...

פ נ ח ם

כ'מיין נאָר נישט. אזוי זאָג איך, אז איך וועל אליין, אויך מיין

איך, זעהט אויס אזוי שלעכט. אלץ דער טאבאק, וועה איז מיר. וואלט עפעס אנ'אנדער פאבריק געווען. וואס רעדט מען אין שטאדט, וועט זיך די פאבריק אפשר עפענען אין ניכען?

פ נ ח ס

און, אז זי וועט זיך עפענען איז וואס?

ק י י ל ע

וויים וואס רעדסטו? פריהער איז דאך אזא דלות נישט געווען. כאטש געווען גענוג אויך דער הוצאה. אט, וויפיעל זיי האבען נישט פערדינט — איז דאך אזוי שלעכט נישט געווען.

ש ו א ל

קיי־לע, וואו ביזטו?

ק י י ל ע

וויל־סט עפעס, שואל?

ש ו א ל

מיר איז שלעכט. איך וויר דערשטיקט. וואלט מען עפעס צוקלע־רען. אפשר די רפואות... וואס זאגט דער דאקטאר?

פ נ ח ס

אפשר וואלט מען גאר בעטען אז מען זאל זיי נעהמען אין הקדש ארויין?

ש ו א ל

אין הקדש?

ק י י ל ע

וועז מען וואלט גאר וועלען צונעהמען.

ש ו א ל

כ'וועל שוין בעסער דא בלייבען. וואס וועט זיין — ט'זיין. בלייבען אין שטוב. ס'הארץ איז שוואך. דעם טאבאק מ'זאל צונעה־מען.

ק י י ל ע

וואס פאר אן עצה גיט מען זיך. וואוהין זאל איך געהן? וואו זאל איך מיר קערען און וועגדעז?...

פ נ ח ס

די מאמע גענהט, איך ווילֿ מיט איהר רעדען.

צ י ט ע לֿ

ניין, ניין..

ק י י לֿ ע

קומט ארויף.

נו, וואָס הערט זיך? אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג די רפואות. אפשר וועט דער וואָס אין הימעלֿ רחמנות האָבען. וואָס ער שלאָפט די גאנצע צייט? פון שוואכקייט שלאָפט ער, וועה איז מיר.

צ י ט ע לֿ

זאָגסטו אז אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג?

ק י י לֿ ע

וואָס ביזטו אזוי בלייך? זעהסט אוים אזוי שלעכט.

צ י ט ע לֿ

פון וואנען זאָלֿ איך גוט אויסזעהן? דער גרויסער נחת וואָס מיר האָבען דאָ? פאר וואָס עסטו נאָר נישט, מאמע? האָסט דאָך נאָך היינט נאָר נישט געהאט אין מויל?

ק י י לֿ ע

ביזט א קינד, וואָס דאגהסטו פאר דער מאמען? מיר מיין קינד וועט שוין נאָר נישט זיין... קינד מיינם הער אויף צו ווייגען. נאָט וועט זיך דערבארימען. נו, און דו, האָסטו עפעס געגומען אין מויל?

צ י ט ע לֿ

יאָ, איך האָב נישט לאנג געגעסען.

געהט ארוים.

ק י י לֿ ע

נישטאָ קיין נחת. כ'האָב געמיינט, די קינדער וועלֿען אביסעלֿ אונטערוואקסען; וועט אביסעלֿ זיין גרינגער. צום סוף האָט זיך אלץ מיט אמאלֿ אראָבגעלאָזען אויף אונזערע קעפ. ער איז קראנק. די קינדער געבליבען אָהן ארבייט... און דאָס קינד, צייטלֿען מיין

פ נ ח ס

איך וועל דיר נישט לאָזען זיין קראנק; ניין, ניין.

צ י י ט ע ל

איך שרעק זיך זעהר... מיר דאכט זיך, אז אלץ איז שוין פערפאלען...

פ נ ח ס

נישט פערפאלען. דו ביזט געזונד. ס'איז אלץ גאָר נישט. אפשר האָט זיך נאָר אזוי אויסגעדאכט...

ש ו א ל

וואכט אויף, הוסט.

צ י י ט ע ל

ביזט אויף, טאָטע?

ש ו א ל

מיר איז שלעכט... האָט מען געבראכט די רפואות?

צ י י ט ע ל

די מאָמע איז אוועקגעגאנגען בעשטעלען.

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאר?

צ י י ט ע ל

אז דו וועסט באלד זיין געזונד. וועסט קענען אראָב פון בעט.

ש ו א ל

אוי, ווער ווייסט... גאָט ווייסט... פנחס...

פ נ ח ס

אָט בין איך. וואָס מאכט איהר?

ש ו א ל

איך ווער דערשטיקט. כ'וואָלט קענען אויף א ווייל זיך אויף הויבען... אראָבגעהן... אויף איין ווייל...

שלאָפט איין.

צ י י ט ע ל

געהט אויף די שפּיץ פינגער צוריק אויף איהר אָרט געבען טיש.

צ י י ט ע ל

און אויף וועמעס פלייצעס וועל איך ליגען?

פ נ ח ס

איך וועל אלצדינג פון זיך פערקויפען. נאקעט, אהן א העמד וועל איך בלייבען און וועל דיך נישט לאָזען פאלען. אט, זעהסט, דאָס קייטעלע מיט דעם זיגערעל — אויף כפרות! איך בעדארף עס נישט האבען. ווער איז אין דעם שולדיג, אויב נישט דו אליין? גלייך ווי דו האסט נאָר דערשפירט, אז דיר איז נישט גוט, האסטו מיר עס בעדארפט דערצעהלען. ווער איז שולדיג, אז דו האסט געשוויגען. נאר מילא, וואָס געווען — איז פערפאלען. איצטער אבער, מיינסטו, אז איך וועל מיר אזוי לאָזען דו זאלסט זיין קראנק? איך וועל דיר נישט לאָזען, דו זאלסט אזוי אויסגעהן ווי א ליכט.

צ י י ט ע ל

נייז, איך קען פון דאנען נישט אוועקגעהן.

פ נ ח ס

פאר וואָס?

צ י י ט ע ל

איך קען עס דער מאמען נישט אויסזאָגען. זי וועט זיך דערווי־סען... נייז, נייז איך קען נישט.

פ נ ח ס

איך וועל רעדען מיט איהר.

צ י י ט ע ל

טהו עס נישט, פנחס. זאל שוין געהן ווי עס געהט. איך קען פון דאנען נישט געהן.

פ נ ח ס

ער כאפט זי ארום און קושט איהר קאָפ.

צ י י ט ע ל

פנחס, מיין לעבען...

צ י י ט ע ל

נאָך אין פאבריק זייענדיג האָב איך געשפירט עפעס אזא וועהטאָג אין הארצען. כ׳האָב געמיינט, אז ס׳איז גאָר נישט. זיצענדיג מיט אנדערע מיידלאָך, מען לאכט, מען זינגט — כ׳האָב גאָר נישט געשפירט ווי דער טאבאק נאָגט מיר אויס דאָס הארץ. דאָ, אין דער היים האָט זיך עס אלץ מיט אמאָל אראָבגעלאָזען. אלץ מיט אמאָל.

פ נ ח ם

הער, צייטעל, איך נעהם דיך צו פון דאנעז.

צ י י ט ע ל

וואָס ?ייסט?

פ נ ח ם

אויף איין חודש וועסטו פון דאנעז ארויס.

צ י י ט ע ל

וואוהין?

פ נ ח ם

וויסט, וואוהין! איך וועל אויסגעפינעז ערגעץ א טרוקענע דירה, וואו דו וועסט קענען זיי א חודש. כ׳וועל דיך מיט געוואלר צונעה־מען פון דאנעז.

צ י י ט ע ל

און דער טאטע?

פ נ ח ם

מאכסט דען איהם גרינגער מיט דעם וואָס דו ביזט דאָ? רעשיל איז דאָך דאָ.

צ י י ט ע ל

זיי וועלען דאָך פון הונגער אויסגעהן.

פ נ ח ם

פאלג מיר, צייטעל: דו פאלג נאָר מיר. איך וועל זעהן אז אלץ זאָל גוט זיין. איך פערדין דאָך. איך וועל אלץ מיינע פערדינסטען ברענגען אהער און דו באלג נאָר מיר.

צ י י ט ע ל

וואָס האָב איך דען צו פרעגען? איצטער איז מיט אלעמען א סוף. וואָס האָב איך דען נאָך צו האָפען?

פ נ ח ם

נארישקייטען רעדסטו, אָט וואָס. מען טאָר נישט רעדען אזוי אָט וואָס...

וווישט די טרערען.

צ י י ט ע ל

ניטע, פנחם, טהו עס נישט... איך האָב ד׳ר נישט דערצעהלט; כ׳האָב דיר נישט געוואָלט אָנטהאָן קיין צער און דערצו...

פ נ ח ם

מיר האָסטו בעראָרפט באלד דערצעהלען. אָט וואָס.

צ י י ט ע ל

כ׳האָב געטראכט... אזוי ביזטו נאָך מיט מיר; וועסט זיך אבער דערווייסען, אז כ׳בין אזוי קראנק — אפשר...

פ נ ח ם

אז דו ביזט גאָר נישט אזוי קראנק. וואר האָט עס דיר איינגערעדט, אז דו ביזט... וועסט זעהן, אז גאָר אין גיכען וועסטו ווערען צו־ריק געזונד.

צ י י ט ע ל

דו האָסט זיך דאָך אויך דערשראָקען.

פ נ ח ם

דערשראָקען.. ס׳איז דאָך עפעס נישט קיין קלייניגקייט... בלוט פון האלז... ס׳איז דאָך בלוט.

צ י י ט ע ל

וועז כ׳וואָלט כאָטש אויף איין חודש געקענט ארויס פון דער שטוב: פטור ווערען פון דעם טאבאק. איך פיהל ווי עס דערקירצט מיר די יאָהרען.

פ נ ח ם

ווי לאנג איז שוין, אז דו וויסט עס?

צ י י ט ע ל

קוסט איהם צערטליך.

פ נ ח ס

וואס איז מיט דיר היינט, צייטעל?

צ י י ט ע ל

האסט דאך עס פריהער געוואלט.

פ נ ח ס

ניין, נישט דאס מיין איך.

צ י י ט ע ל

נארעלע דו, וואס שרעקסטו זיך? מיט מיר איז גאר נישט...

זי חויבט אן הוסטען. געהט אב צום טיר און ווערפט זיך, ווי זי וואלט זיך וועלען פון איהם אויסבעהאלטען.

פ נ ח ס

געהט צו איהר. פערקוקט איהר פנים.

וואס איז דאס, צייטעל? ! בלוט?... ס'איז דאך בלוט!...

צ י י ט ע ל

בלאס, ציטערט פון קעלט.

פ נ ח ס

ס'איז נישט אמת, עס קען נישט געמאלט זיין.

צ י י ט ע ל

יא, פנחס: בלוט...

פ נ ח ס

פונדעסטוועגען זיי נישט אזוי צושרעקען.

צ י י ט ע ל

כ'האב געמיינט, אז כ'וועל אמאל אנזעהן א שטיקעל ליכט, אין ביטער לעבען פערגעסען. איצטער — א סוף צו אלע האפנונגען.

פ נ ח ס

ווי לאנג איז עס שוין? פאר וואס האסטו עס מיר נישט דערצעהלט? מען דארף פרעגען א דאקטאר. מען האט דאך בעדארפט...

דריסט מיר; ס'האָט נישט בעראַרפט זיין אזוי. נאָר איך פערשטעה אלצדינג.

צ י י ט ע ל

וואָס פערשטעהסטו, זאָג מיר?

פ נ ח ס

דו האלסט מיך פאר א נאר. מיינסט אז כ'זעה שוין נאָר נישט.

צ י י ט ע ל

אדרבה, וואָס ווייסטו? זאָג מיר.

פ נ ח ס

איך ווייס, אז אויסער דעם טאָטענס קראנקהייט איז נאָך א זאך פארהאן, וואָס דו בעהאלסט אויס פון מיר. ווילסט נישט דערצעהלען.

צ י י ט ע ל

אויב דו מיינסט, אז איך בעהאלט פון דיר אזעלכע זאכען... אַיי, פנחס, דו האָסט א גרויסען טעות.

פ נ ח ס

טא פאר וואָס פערשאפסטו מיר שמערצען.

צ י י ט ע ל

אז איך וועל דיר דערצעהלען וועט נאָך ערגער זיין.

פ נ ח ס

מיר מעגסטו אלץ אויסזאָגען. איך זעה, אז דו קענסט מיך נישט.

צ י י ט ע ל

געהט צום קראנקענס בעט. שטעהט דאָרט א ווילע זעהר טרויעריג, אויפגערעגט.

פ נ ח ס

קום צו מיר, צייטעל.

צ י י ט ע ל

אָט בין איך נעבען דיר, פנחס. וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

פ נ ח ס

איך בעט דיר, צייטעל, טהו מיר נישט אָן קיין צער.

צ י י ט ע ל

גאָט ווייסט.

הוסט.

פ נ ח ס

דו האָסט אויך אָנגעהויבען די לעצטע צייט צו הוסטען.

צ י י ט ע ל

איך?

פ נ ח ס

יא, דו זעהסט אוים די לעצטע צייט אזוי שלעכט. אלע דאָקטוי־רים זאָגען, אז טאבאק איז זעהר שעדליך פאר'ן הארצען.

צ י י ט ע ל

יא...

פ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי צוטראָגען? עפעס יעדער מאָל, אז איך זיץ נע־בען דיר ווערט מיר אזוי אומעטיג. פאר וואָס וויים איך נישט. מיר האָבען דאָך געדארפט זיין פרעהלאָך.

צ י י ט ע ל

רער עס נישט איצטער. איך קען עס איצטער נישט הערען. כ'וואָלט אפשר שוין בעדארפט פון אלץ פערגעסען... וואָרום וואָס קען איך נאָך האָפֿען...

פ נ ח ס

וואָס רעדסטו?!

צ י י ט ע ל

איך זעה דו שרעקסט זיך, פנחס.

פ נ ח ס

אייִדער דער דאָקטאָר איז געקומען האָסטו עפעס אָנגעהויבען צו רעדען אזוי פערשטעלט; און איצטער — איך פערשטעה נישט וואָס מיט דיר איז, צייטעל. שוין באלד דריי יאָהר אז מיר קענען זיך און דו, ווי דו וואָלסט זיך פון מיר וועלען מיט עפעס אויסבע־האלטען. דארפסט וויסען, אז מיר טהוט עס וועה. יא, עס פער־

צ י י ט ע ל

ער זאָגט, אז דו וועסט ווערען אין ניכען געזונד.

פ נ ח ס

אפשר וואָלט מען בעראַרפט געהן אין משמרת־חולים; נעהמען ביי זיי א צעטעל?...

צ י י ט ע ל

ניין, ניין, כל־זמן מיר קענען.

ק י י ל ע

וויפט די טרערען. געהט אַרויס.

צ י י ט ע ל

דעקט אריבער דעם טאַבאק, אויפ'ן טיש מיט א פאַפיר.

איך בעדאַרף עס נאָך האַלטען דעם מלאך המות אין שטוב! ווי אזוי ווערט מען פטור פון דעם? וואָס זאָל איך טהאָן? וואָס פאר אן עצה קען איך מיר געבען?

פ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

ער זעצט זיך נעבען איהר און גלעט איהרע האָר.

צ י י ט ע ל

איך וויים גאָר נישט, איך וויים גאָר נישט. וואָס וועט איצטער זיין מיט זיי?

פ נ ח ס

וואָס מיינסטו? וואָס זאָל זיין מיט זיי? מאַלע וואָס א מענש ווערט קראַנק? ער וועט ווערען געזונד און אַלץ וועט זיין ווי געווען.

צ י י ט ע ל

הערסט ווי שווער ער אָטעמט. ווי ער פאַכט מיט דער נשמה... הערסט?

פ נ ח ס

נו, ער איז דאָך קראַנק. ס'איז פון שלאָף אזוי.

ק י י ל ע

גאָט ווייסט, גאָט ווייסט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

צ י י ט ע ל

מען וועט בעדארפען ארויסנעהמען פון באנק דאָס ביסעל געלד וואָס מיר האָבען דאָרט; וועט זיין אויף דער הוצאה.

פ נ ח ס

אָט וועל איך אייך געבען... מען בעדארף מאכען דעם רעצעפט. נאָט אייך, מחותנת'טע, וועט איהר געהן בעשטעלען דעם רעצעפט.

גיט איהר געלד.

ק י י ל ע

אפשר וועט נאָך דער וואָס אין הימעל זיך דערבארימען. מיט נאָטס הילף, כ'וועל עס דיר אבגעבען. זאָל ער נאָר פון בעט אראָב.

ש ו א ל

קיילע... וואו ביזטו?

ק י י ל ע

האָסט מיר עפעס געוואָלט זאָגען?

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאר?

ק י י ל ע

ער האָט געזאָגט, דו וועסט מיט גאָטס הילף זיין געזונד.

ש ו א ל

מיט עפעס זיך צו דערקוויקען... אפּלעצינען... כ'וואָלט מיר דערקוויקט.

ק י י ל ע

יא, כ'וועל אפשר קריגען.

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאר?

ליכע גראָשען; מורא געהאט טאָמער איז עס צו קנאפּ, קאָן נאָך ווערען אין כעס... צום סוף...

פּ נ ח ס

איך וועל געהן אַבטראָגען די טינט און פעדער.

געהט אַרויס.

ש ו א ל

זיפצט.

ק י י ל ע

דו שלאָפסט, שואל? נו, ווי פיהלסטו זיך?

ש ו א ל

אוי, מיר איז שלעכט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר, ווינד איז מיר...

ש ו א ל

כ'האָב געזאָגט, אז דער טאָבאק וועט מיר עקען די יאהרען. סם־המות.

צ י י ט ע ל

אפשר וואָלט מען בעטען, אז צביה זאָל איהר צימער אבטרעטען? זי וועט שלאָפען מיט אונז דאָ, ביז דער טאָטע וועט ווערען געזונד.

ק י י ל ע

ווי קען מען עס גאָר פערלאָנגען פון איהר? מיט א קליין קינד... וואָס האָסטו זיך, צייטעל אזוי פערטראכט?

צ י י ט ע ל

הא?... גאָר נישט, גאָר נישט.

ק י י ל ע

וואָס איז מיט דיר?

צ י י ט ע ל

איך זאָג דאָך דיר גאָר נישט. כ'האָב זיך אזוי אביסעל פערטראכט... נעקלערט ווי מען וועט פּטור פון דעם טאָבאק.

דאקטאר

אויב איהר ווילט, אז ער זאל ווערען געזונד מוזט איהר דעם טא־
באק ארויסנעהמען פון שטוב.

ציוטעל

אפשר קען מען אבצאמען?

דאקטאר

דער שטארקער ריח וועט דאך אבער בלייבען אין שטוב
ער טהוט אן זיין פעלץ.

קיילע

זי רופט אב אן א זייט ציימלען, זוכט אין קעשענע און צעהלט
אין אויליגניש מטבעות.

דאקטאר

מען בעדארף נישט. רעכט אזוי...
די פרויען א ווייליע צוטומעלט.

קיילע

דאנק אייך, הער דאקטאר... וואס זאל איך טהאן צו מיין ביטער
מזל... נישט געווען פאר וואס צו רופען א דאקטאר. געטראכט אפשר
וועט עס מיידען...

דאקטאר

איהר קענט איהם געבען אלץ צו עסען, וואס נאר ער פערלאנגט.
אזוי פון שארפע מאכלים זאלט איהר זיך אביסעל אבהיטען. יא,
דעם טאבאק בעדארף מען צונעהמען פון שטוב... כ'וועל מארגען א־ן
דער צייט ווידער זיין באנ'אייך. א גוטען טאג.

געהט ארויס.

ציוטעל

ס'ארא טייערער מענש!

פנחס

א פיינער מאן.

קיילע

ווי אזוי ער האט עס בעמערקט! כ'האב געהאט אין קעשענע עט־

ק י י ל ע

און וואָס איז איהם?

ד א ק ט א ר

שוואך, דאָס אלץ.

שרייבט אין זיין ביכעלע אויפ'ן קניה א רעצעפט.

ק י י ל ע

פון וואנען זאָלען זיין כחות? מישטענס געזאָגט, פון דעם גרוי־סען נחת וואָס מען האָט?

ד א ק ט א ר

האָט קיין מאָל ניט נעשפּיגען מיט בלוט?

ק י י ל ע

זאָל נאָט בעהיטען! ניין חלילה.

צ י י ט ע ל

קערט זיך אָב אָן א זייט, ווישט די טרערען.

ד א ק ט א ר

דא האָט איהר א רעצעפט. וועט עס בעשטעלען אין אפטייק. וועט זיין א טראָפענס. אלע צוויי שעה צו צעהן טראָפענס אין אן עס־לעפעל וואסער. ווי איך זעה מאכט מען דא פּאפּיראסען אין שטוב. ס'איז זעהר שערליך פאר אזא חולה.

ק י י ל ע

וואָס זאָל איך טהאָן? מיין ביטער מזל... ס'וואָלט אונז אויסגע־קומען פון הונגער צו שטארבען. כ'וויים, אז ס'איז א סם־המות. פריהער האָבען די קינדער ביי דעם געארבייט אין פאברויק. געווען ווי ס'איז. מיט וואָס זיך דורכצושלאָגען... אזא פינסטערע פּרנסה. אָהן הערצער זענען זיי אלע געבליבען. אָט, דאָס איז מיינע א טאָכ־טער, אויך קאָם וואָס די נשמה האָלט זיך אין איהר... ס'טהוט איהר וועה אין הארצען, קלאָגט זי זיך.

צ י י ט ע ל

מיר איז גאָר נישט... איך בין געזונד...

צ י י ט ע ל

גענ, פנחס, נעהם ביי א שכנה טינט און פערער.

פ נ ח ס

אט שוין.

געהט ארויס.

ד א ק ט א ר

טהוט וועה דער קאפ, וואס?

ש ו א ל

אלע אברים טהוען וועה.

צ י י ט ע ל

דערלאנגט א שטול דעם דאקטאר.

וועט מוחל זיין זיצען.

ד א ק ט א ר

דאנק!

ש ו א ל

די כחות נעהן אוים. מיט אמאל געבליבען אזוי פערשוואכט...

פ נ ח ס און חינטער איהם ק י י ל ע קומען אריין.

צ י י ט ע ל

אט איז שוין טינט און פערער.

פ נ ח ס

אין דריי הייזער נעווען ביז כ'האב נעקריגען.

ק י י ל ע

געהט צו אהן וועלטער צום קראנקענם בעט און ווישט די טרערען.

ד א ק ט א ר

א מוטער?

ק י י ל ע

יא. די מאמע... איז דא א שטיקל האפנונג, אז ער וועט פון בעט אראב?

ד א ק ט א ר

נו נעווים.

ש ו א ל
הוסט פון שלאָף.
צ י י ט ע ל
דו שלאָפסט, טאטע? דער הער דאקטאר איז געקומען.
ש ו א ל
הא, דער הער דאָקטאר..
ד ר. ק ט א ר
אָט אזוי, וועט איהר זיך אויפזעצען... וואו טהוט אייך וועה?
ש ו א ל
די האַרץ, אוי...
ד ר. ק ט א ר
דעקט אויף אַ טיל פון׳ם חולה׳ס אויסגעטריקענטען קערפער און הויבט אָן אויסצוקלאפען.
אפשר איז פארהאן א ריינער האנטוך?
צ י י ט ע ל
אַביסעל צוטומעלט.
יא, הער דאקטאר... אפשר גוט אן׳אנדער זאך: כ׳וועל פון א ריינער העמד אַבריסען א שטיק...
ד ר. ק ט א ר
גיט, דאָרט וואָס איהר וועט געפינען.
צ י י ט ע ל
דערלאנגט איהם אַ העמד. ער פערשפרייט אויפ׳ן חולה׳ס אָבגעדעקטער פלויצע און הערט איהם אויס.
ד ר. ק ט א ר
ציהט דעם אטעם. אָט אזוי. נאָך אביסעל: טיעפער... טהוט וועה?
ש ו א ל
שטעכט. אוי.
ד ר. ק ט א ר
איהר קענט איהם צוריק אנידערלעגען. אָט אזוי, פאָרזיכטיג. פארהאן טינט און פעדער?

פּ נ ח ס

אויב אזוי, וועל איך מעהר נישט פּרעגען; טהו זיך ווי דו פּער־
שטעהסט.

ד אָ ק ט אָ ר

קומט אריין.

דאָ איז א קראנקער?

צ י י ט ע ל

יא, הער דאקטער; מיין פּאַטער איז קראנק.

ד אָ ק ט אָ ר

נעהמט פּון זיך אראָב זיין פּעלץ.

פּ נ ח ס

דער הער דאקטער וועט מיר נעבען וועל איך צוהאלטען.

ד אָ ק ט א ר

לענט איהם אנידער וואו ס׳איז. א פּאטער איז עס. ער שלאפּט?

פּ נ ח ס

איהר פּאַטער.

ד אָ ק ט א ר

שוין לאנג קראנק?

צ י י ט ע ל

עס טהוט איהם וועה אין הארצען שוין נאנץ לאנג, נאָר אז ער־
ליגט איז איננאנצען פּיער טעג.

ד אָ ק ט א ר

וואָס איז זיין ארבייט?

צ י י ט ע ל

קויפט אויף אלטע זאכען. וועז ער זאל נישט בעראַרפען שרייען
דעם גאנצען טאג.

ד אָ ק ט א ר

ער הוסט?

צ י י ט ע ל

נאָך ווי!

פ נ ח ס

כ'וועל שוין גאָר שווייגען .וועל איך אפשר מאכען בעסער.

צ י י ט ע ל

גאָט ווייסט, וואָס דו קלערסט איצטער איבער.

פ נ ח ס

כ'וויל דיר זאָגען, אז הייַנט פערשטעה איך שוין גאָר נישט וואָס מיט דיר איז. עס דאכט זיך מיר, אז דו בעהאלסט א סוד פון מיר.

צ י י ט ע ל

איך?

פ נ ח ס

עס זעהט אוים, גלייך ווי הייַנט וואלטען מיר זיך צום ערשטען מאל זיך געטראָפען: גלייך, ווי דו וואלסט מיר גאָר קיין מאל נישט געקענט.

צ י י ט ע ל

אפשר ביזטו נערעכט.

פ נ ח ס

האָסט קיין מאל אזוי נישט גערעדט צו מיר. פערשאפסט מיר ענמת־נפש און איך וויים נישט פאר וואָס און פאר וועו.

צ י י ט ע ל

פערקערט, איך וויל דיר קיין ענמת נפש נישט פערשאפען, דערי־בער רעד איך נישט פון אלץ. נישט נאָר פון דיר אליין בעהאלט איך זיך אוים. די שטוב־ליט, וועו זיי וואלטען וויסען...

פ נ ח ס

זאָג איך דאָך, אז דו בעהאלטסט זיך מיט עפעס אוים פון מיר. אויב דו האָסט עפעס אויפ'ן הארצען — האָסטו עס נישט וואָס צו בעהאלטען.

צ י י ט ע ל

ווי לאנג איך וועל קענען אנציהען...

פ נ ח ס

וואָס קען איך טראכטען? איך קוק, וואָס דו זעהסט אויס אזוי שלעכט. דאָס טראכט איך.

צ י י ט ע ל

פון וואנען זאָל איך אויסזעהן גוט? פון דעם גרויסען נחת וואָס כ'האָב?

פ נ ח ס

ער נויגט איהר קאָפּ. קושט זי.

צ י י ט ע ל

טהו עס נישט, פנחס.

פ נ ח ס

וויל‌סט עס נישט ליידען...

צ י י ט ע ל

נישט איצטער איז א צייט דערפאר.

פ נ ח ס

ביזט נערעכט.

צ י י ט ע ל

צייטענווייז דוכט זיך מיר אויס, אז דו ביזט נאָך גאָר א פרעמדער ביי אונז.

פ נ ח ס

איך פערשטעה עס נישט.

צ י י ט ע ל

כ'וואָלט וועלען אמאָל מיט דיר פון אלצדינג רעדען; אויסווייגען זיך, אוז איך קען עס נישט.

פ נ ח ס

עפעס רעדסטו היינט אזוי...

צ י י ט ע ל

אה, וועז דו וואָלסט אלצדינג וויסען; וועז איך זאָל קענען אלצדינג פאר דיר אויסדערצעהלען.

פ נ ח ס

אז דו פערשטעהסט נישט וואָס איך מיין.

ש ו א ל

הוסט.

צ י י ט ע ל

אט אדרבה, זאָג אליין: צי קען איך גאָר איצטער קלערען פון חתונה האָבען? ווי ער הוסט! וואָס איז דיר, טאָטע?

זי געהט צום קראנקענם געלעגער; הערט זיך צו.

פ נ ח ס

ער איז אויף? כ'האָב געוואָלט מיט איהם רעדען אביסעל.

צ י י ט ע ל

ניין, ער שלאָפט. דאָס הוסט ער פון שלאָף.

פ נ ח ס

פריהער האָסטו אלץ אבגעלעגט, ווייל כ'בין נאָך נישט געשטאַנען צו מילימער. איצטער ווידער ווייל...

צ י י ט ע ל

וועז דו וואָלסט געווען א זוהן דאָ אין שטוב וואָלסטו אזוי נישט גערעדט.

פ נ ח ס

אנטקעגען וואָס זאָגסטו עם?

צ י י ט ע ל

איך מיין עם טאקע אנטקעגען דעם, וואָס דו וואָלסט וועלען איך זאָל נעהמען און לאָזען זיי דאָ אויף הפקר. שלאָג זיך עם ארויס פון קאָפּ, פנחס.

פ נ ח ס

זעהר שלעכט וואָס דו האָלסט מיר דאָ פאר א פרעמדען. אפשר איז גלייכער אז איך זאָל שווייגען.

צ י י ט ע ל

קענסט אפשר טראכטען, כ'ווייס דאָרט וואָס.

צ ו ו י י ט ע ר א ק ט.

די אויגענע דירה. ארום האַלבען טאָג.

צ י י ט ע ל

זיצט ביים טיש און מאַכט פאפיראַסען. נעבען איהר אויפ'ן טיש ליגט א גאַנצער בארג טאַבאק.

פ נ ח ם

זיצט נעבען איהר העלפט איהר כלמורשט.

ש ו א ל

ליגט קראנק צו בעט.

צ י י ט ע ל

דו טאַרפסט, פנחם, איצטער דערפון נישט רעדען. דער טאַטע ליגט קראנק; דאָס איז ערשטענס אוו...

פ נ ח ם

וועסט דאָך שפעטער אויך קענען מאכען פאפיראַסען. אוו וואי בין איך אין דער וועלט? איך פערדין דאָך אויך.

צ י י ט ע ל

איך נעהם דאָך די פערדינסטען נישט פאר זיך אליין.

פ נ ח ם

מיינסט, א גרויסע חכמה טהוסטו מיט דעם.

צ י י ט ע ל

אוו דו וואלסט מיר הייסען, אז איך זאל זיי לאָזען אויסגעהן פאר הונגער? לאָזען, אז דער טאַטע זאל שטארבען.

פ נ ח ם

איך וויים נישט, פאר וואס דו זאגסט עס.

צ י י ט ע ל

אוו אויסער דעם אלעמען, צי קען איך גאר טראכטען פון אזא זאך.

מען זאָגט דיר.

צ ב י ה

קיילע האָט שוין פריהער געווייגט אויף.

ר ע ש י ל

נו האָבען מיר שוין טאקע געמענט קויפען די פאטשיילע?

צ י י ט ע ל

אָט, אדרבה מעסט נאָר אן מאמע, דער טאטע זאָל זעהן ווי שעהן ס'איז.

ר ע ש י ל

קום אהער, מאמע... אָט לאָז אָנמעסטען.

צ י י ט ע ל

האלט זי צו... אָט אזוי נעהם איהר נאָר פאר די הענט... אָט אזוי וועל איך איהר אָנטהאָן אויף די אקסלען.

מען טהוט דער מוטער אָן די טוך מיט געוואלד.

צ ב י ה

צוריסט געזונד!

ש ו א ל

מילא, וועסט עס פערנוצען געזונדערהייד.

ק ד י ש

כי־כי־כי, נישט אויסגעפיהרט...

ק י י ל ע

מען קען נאָך חלילה אין קייטש אוועקגעהן.

ש ו א ל

אט לאָז געמאכט.

פ נ ח ס

נישטאָ וואָס מורא צו האָבען.

צ ב י ה

און אפשר טאָקע, ווער ווייסט?

צ י י ט ע ל

איך זאָג אויך, אז ס'איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען.

ר ע ש י ל

פאר וועמען בעראַרף מען דען האָבען מורא?

ש ו א ל

און מען וועט אויסמאכען א סך מעהר ווי פריהער.

ק י י ל ע

דאָס האַרץ שרעקט מיר.

ש ו א ל

ס'איז מיר שווער ארומצוגעהן אזוי פיעל און שרייען אין די גא־סען. כ'וועל פערשפּארען צו שרייען אזוי. וועל מיר נעהמען א פּע־קעל אונטער'ן אָרעם און צוטראגען עס אין בעקאנטע הייזער. ווער וועט דען וויסען וואָס איך טראג דאָרט אונטער אָרעם?

צ י י ט ע ל

אודאי דער טאָטע איז געראטען.

ש ו א ל

אזוי בלייבט עס. מען וועט אָבווארטען א פּאָר טעג און דערנאָך, וועט מען אָנהייבען. מיט גאָטס הילף, ס'איז נישט קיין קרומע זאָך.

ק י י ל ע

איך בין מעהר נישט ווי א אידענע. כ'וויים מיינט איהר?

ש ו א ל

אודאי ביזטו נישט מעהר ווי א אידענע און הער זיך איין וואָס

ש ו א ל

איך האָב עס נאָך פריהער געטראכט, אז ס'וואָלט געווען די גלייכס־טע זאך.

צ י י ט ע ל

וואָס מיינסטו, טאטע?

ש ו א ל

איך מיין, אז מען זאָל אריינעהמען טאבאק אין שטוב — אהיים מיין איך.

פ נ ח ס

און דא אין שטוב מאכען פאפיראסען?

ש ו א ל

־אָס מיין איך.

ק י י ל ע

מען קען נאָך אריינפאָלען.

צ ב י ה

איך מיין אויך, אז ס'איז א קרומע זאך.

פ נ ח ס

און איך טראכט, אז ס'איז שוין גאָר נישט קיין קרומע זאך.

ק ד י ש

זעהר גוט, טאטע.

ק י י ל ע

וואָס וויסטו, נאריש קינד?

ש ו א ל

נישטאָ פאר וואָס מורא צו האָבען. קיינער וועט זיך נישט דער־ווייסען. און טאָמער כאפט מען אונז... אבער וער וועט עס כאפען?

ק י י ל ע

כ'האָב מורא.

ש ו א ל

ביזט א נאר.

ק י י ל ע

די קינדער זענען געבליבען אהן ארבייט.

ש ו א ל

וואס, טאקע פערמאכט די פאבריק? מען האט שוין לאנג נע־
שמועסט פון דעם. אלע מענשען אבגעשיקט אהיים?

פ נ ח ס

אודאי.

ש ו א ל

נו, דאריבער איז וואס, בעדארף מען אזוי דאנה'ן?

צ י י ט ע ל

מיר האבען געקויפט פאר איהרעטוועגען א פאטשייל, נו, הייסט
זי אונז, אז מיר זאלען צוריק אבטראגען. זי זאגט, אז מען בעדארף
נישט. זאגט, אז די שמאטעס זענען געגנג פאר איהר.

ש ו א ל

דאס איז עס? א פיינע פאטשייל. זעהר א פיינע. אליין אויסגע־
קליבען?

ק ד י ש

יא, מיר אליין.

ש ו א ל

מען בעדארף נישט אבגעבען צוריק. קאסט מסתמא אריבער דריי
רובל. זאל שוין זיין, אויב מען האט עס שוין געקויפט.

ר ע ש י ל

אבי זי האט מורא.

ש ו א ל

איך קלער אפשר, איז גוט, וואס אזוי האט זיך געמאכט. דאס נעל־
האט מען דאך אייך אבגעצאהלט?

צ י י ט ע ל

פאר א גאנצע וואך.

ק י י ל ע

וואס מיינסטו מיט דעם?

פ נ ח ס

מחותנת'טע, ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? טאָמער וועט נישט זיין קיין ארבייט וועלען מיר גאָר פּראווען א חתונה.

צ ב י ה

אנ'איינפאל.

צ י י ט ע ל

כ'האָב מיר אזש פערשעהמט.

צ ב י ה

וואָס שעהמט איהר זיך? כ'האָב פריהער געוויינט, און איצטער טראכט איך טאַקי, אז מיר איז, קיין עין הרע, גוט.

צ י י ט ע ל

אייך איז עס טאקי אזוי גוט, צביה'שו?

צ ב י ה

איך האָב פריהער געוויינט: מיינע חתונה קליידער זענען אויף מיר אזוי ענג געוואָרען, כאָטש נעהם און ווארף זיי ארויס.

צ י י ט ע ל

מסתמא פעט געוואָרען.

צ ב י ה

פון צרות פעט געוואָרען.

צ י י ט ע ל

וואָס האָט איהר פריהער געזאָגט?

פ נ ח ס

דאָס בענקט זי נאָך איהר מאַן.

צ ב י ה

איך בענק טאַקע. אז קדיש'ל וועט זיין א גוטער וועט ער מיר ווידער אָנשרייבען צו מיין מאן דעם אדרעס.

ש ו א ל

קומט אַריין. טראָגט אויפ'ן האַנט אַ פּאק אַלטע קליידער.

א גוטען אבענד! וואָס זיצט איהר עפּעס אזוי אומעטיג?

צ ב י ה

פנחם האָט טאקע געקענט קריגען א שעהנעם נדן, אבער אוא מיי־ דעל ווי צייטעל...

צ י י ט ע ל

פאר וואָס עפעס, קנאפּ מיידלאך זענען דאָ אין שטאָדט?

פ נ ח ם

איך האָב טאקי חרטה, וואָס מיינסטו?

צ י י ט ע ל

קענסט נאָך חרטה האָבען.

צ ב י ה

אזוינע בחורים ווי פנחם האָבען שוין נישט קיין חרטה. אָבנעטהאָן און פערפאלען.

ק י י ל ע

נו, וואָס וועט זיין, קינדערלאך, געהט קיינער נישט מיט פיר?

פ נ ח ם

אט, לאָזט געמאכט. איך וועל אומקעהרען דאָס געלד און א סוף זאָל עס נעהמען. איך גיב עס אייך א מתנה, גוט מחותנת'טע?

צ ב י ה

פיין! אט דאָס הייסט א חתן.

צ י י ט ע ל

דאָס וועלען מיר נאָך זעהן. זאָל די מאמע נישט מיינען, אז די וועלט געהט שוין אונטער.

ק י י ל ע

וואָס וועט זיין, וואָס וועט זיין? דער טאטע קאם וואָס ער שלעפט די פיס. געהט אום איבער די הויפען שרייען מיט די לעצטע כחות.

צ י י ט ע ל

וואָס וויינסטו? זעה נאָר אויף איהר — וואָס האָסטו זיך צע־ וויינט?

ק י י ל ע

איי, קינדערלאך, קינדערלאך...

ק ד י ש

דערוויי! האָבען מיר אזוי סיעל געלד!

פ נ ח ס

א סך מיט נאָך.

ק י י ל ע

אודאי א סך מיט נאָך.

ר ע ש י ל

און מיין געלט, וואָס כ'האָב אין באנק?

ק ד י ש

און מיין געלט, וואָס כ'האָב אין באנק?

ק י י ל ע

אלץ וואָס איהר האָט וועט אפילו אויך איין חודש נישט קלעקען.

ק ד י ש

איך וועל נעהן העלפען דעם טאטען אויפקויפען אלטווארג.

צ ב י ה

וואָס מיינט איהר, ער וועט וואָלט נישט נעקענט?

ק י י ל ע

זאָל שוין זיין ווי ס'איז. אז איהר ווילט אזוי — זאָל זיין אזוי.

ק ד י ש

וואָס בעדארף איך האָבען געלד אין באנק? איך בעדארף קלייבען נדן?

ר ע ש י ל

און איך בעדארף אויך נישט קלייבען קיין נדן:

צ י י ט ע ל

וועסט קריגען אזא חתן ווי איך, וועט ער דיך אויך נעהמען אהן נדן — אמת, פנחס?

ק י י ל ע

איהר חכמה'ט זיך קינדערלאך. וואָס וועט פון די חכמות ארויס־קומען?

מיינט, זי וועט זיין צופרידען — צום סוף...

ק י י ל ע

איך בעדארף עס נישט, קינדערלאך.

צ י י ט ע ל

דו בעדארפסט. האסט שבת נישט וואס אנצוטהאן.

צ ב י ה

וואס מיינט איהר טאקע, קייליעשו, מען קען זיך עס נעהמען אזוי אריינלעגען זיך אין דר׳ערד אריין? פאר דער צייט לעגט מען זיך נישט אין דר׳ערד אריין.

ק י י ל ע

וואס בעדארף איך דען נאך האבען אויף דער וועלט? כ׳וועלט נאר וועלען זעהן א שטיקעל נחת פון אייך קינדערלאך; מעהר נישט. מיר איז שוין, קינדערלאך, גוט ווי אזוי איך נעה שוין אנגעטהאן.

ר ע ש י ל

אט וועל מיר ווארטען וואס דער טאטע וועט זאגען. יועסט שוין זעהר אז ער וועט נאר נישט זאגען.

ק י י ל ע

וואס בעדארף איך הערען, צו דער טאטע וועט זאגען, אז גוט האט איהר געטהאן? כ׳וויים אליין אין וואס פאר א מצב מיר זענען, דער טאטע נעהט ארום אזן פערדיענט קיין גראשען נישט.

צ ב י ה

מען קען דאך, חלילה, נישט אויפהערען צו זיין מיט מענשען צוליב.

צ י י ט ע ל

קומט לאמיר נעהן א טענצעל ארום איהר, אפשר וועט זי פרעהליכער ווערען. גיב א האנט פנחס.

צ ב י ה

אוי, צייטעל, דערפאר האב איך אייך ליעב. מען בעדארף זיך נישט נעהמען צום הארצען.

פ נ ח ס

איך זאָג, אז איהר האָט בעצאָהלט דריי רובעל.

צ י י ט ע ל

איך האָב געוואוסט, אז זיי וועלען נישט טרעפען — אין איין ביסעלע האָסטו, פנחס, נישט געטראָפען. אָט, לאָז, מאמע, איך ווע אָנמעסטען אויף דיינע אקסלען... קום אהער, וואָס אנטלויפסטו? אָט אזוי... ביזט גאָר יונגער געוואָרען אין דער נייער פאטשיילע.

ק י י ל ע

קינדערלאך, איהר וועט מיר פאָלגען? נעהמט, פערפאקט עס אין פאפיר און טראגט עס אָב צוריק.

ר ע ש י ל

וואָס זאָגסטו?

ק ד י ש

מיר וועלען שוין בעדארפען עס אבטראגען!

צ י י ט ע ל

מיינסט טאקע אין אמת'ן, מיר זאָלען אוועקטראָגען צוריק?

צ ב י ה

אָט, קיילעשו, מען בעדארף זיך שוין נישט אזוי אָבלאָזען. גאָט וועט העלפען. וואָס, די וועלט געהט שוין חלילה אונטער?

פ נ ח ס

מען וועט עס נישט וועלען צונעהמען צוריק.

ק ד י ש

שטענדיג דאגהט זי; דו, מאמע, דאגהסט שטענדיג.

ק י י ל ע

איהר וועט אנווערען א פאָר גראָשען, און זאָל מען עס אָבגעבען צוריק. קום, קדיש'ל, מיין קינד, וועסט מיר ווייזען וואו איהר האָט עס געקויפט, וועל איך אליין געהן אהין.

צ י י ט ע ל

כ'ווייס נישט וואָס דו ווילסט האָבען. מיר האָבען זיך אזוי גע־פרעהט. מיר האָבען זיך צונויפגעלעגט אלע דריי אינאיינעם. גע־

ק י י ל ע

וויפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָל זי פריהער אָנמעסטען.

צ ב י ה

נאָך גרעסער פון מיין פאטשיילע!

ק י י ל ע

זאָגט מיר שוין, וויפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָלען זיי טרעפען. נו, טרעפט וויפיעל זי קאָסט?

פ נ ח ס

ווילסט איך זאָל טרעפען — טאָ לאָז מיר זי נאָר גוט בעטראכ־טען.

ק י י ל ע

קאָסט אודאי מעהר ווי צוויי רובעל.

צ ב י ה

אודאי מעהר!

פ נ ח ס

איך זאָג אויך אז מעהר.

צ י י ט ע ל

איך בעט דיר, מאמע, הער אויף צו מאכען אזא טרויעריג פנים.

פ נ ח ס

וואָס טאקע, מחותנת'טע, נעהמט איהר זיך אזוי צום הארצען.

ק י י ל ע

איי, קינדערלאך, איהר ווייסט גאָר נישט וואס פאר א שווערע צייט עס רוקט זיך אָן. אזא ווינטער... אזא אומגליק.

צ י י ט ע ל

טהוט אָן די פאטשיילע אויף איהרע אָקסלען און שפּאצירט אום.

אָבער זעהט, וואָס פאר א גרויס!

צ י י ט ע ל

אלע בעראפען עם האָבען. מען קען זיך שוין צוזעקען מיט דער אלטער שמאטע.

ק י י ל ע

אזא אומגליק, אזא אומגליק... ווער זאל עס גאָר גלויבען אזא זאך.

צ י י ט ע ל

בינט אויף דעם פּעקל.

מען קען זיך דאָך לעבעדיגערהייד נישט לענען אין דר'ערד אריין. וואָס זיצטו פּנחס אזוי אומעטיג.

פּ נ ח ס

אזוי, איך טראכט.

צ י י ט ע ל

דו האָסט דאָך ארבייט.

ק י י ל ע

ביי זיי איז עס א שפּילכעל.

צ י י ט ע ל

גיב מיר קדיש א מעסער, כ'ווילּ איבערשניידען דעם שטריקעל, האָבען אזוי פערקניפּט, אז כ'קען נישט אויפבינדען... אָט אזוי... איהר זעהט א פאטשיילע!

צ ב י ה

א גרויע: אך, ווי שעהן!

ק ד י ש

קוק, מיט ווייסע פּינטעלאך.

ר ע ש י ל

אָט קום צום לאָמפּ — זעהסט?

ק י י ל ע

א פיינע פאטשיילע, נישטאָ וואָס צו רעדען. וועה איז מיר...

צ י י ט ע ל

וועסט אפשר אויפהערען צו זיפצען?

צ י י ט ע ל

אמת, אמת. וועלען מיר זיך אביסעל אברוהען.

ר ש י ל

פון וואנען ווייסט איהר שוין?

צ ב י ה

פּנחס האָט דערצעהלט.

ר ש י ל

מען האָט בעצאלט פאר א גאנצע וואָך.

ק י י ל ע

וועה איז מיר וואָס וועט איצטער זיין? וואָס וועלען מיר איצטער טהאָן? דער טאטע האָט זיך נעכטען אומגעשלעפט א גאנצען טאָג אין די גאסען און האָט קיין פרוטה נישט פערדינט. וואָס האָט איהר עס דאָרט פאר א פּעקעל?

פ נ ח ס

מען האָט נישט געזאָגט, וועז די פאבריק וועט זיך ווידער עפענען?

ר ע ש י ל

נייז.

ק ד י ש

די מאמע וועט זיין אין כעס וואָס מיר האָבען אויסגעגעבען געלד.

צ י י ט ע ל

וועסט נישט זיין אין כעס, מאמע? מיר האָבען געקויפט פאר דיר א וואריטע פאטשייקע.

ק י י ל ע

פאר מיר? ווער בעדארף עס דען האָבען?

ר ע ש י ל

כ'האָב פריהער געוואוסט, אז זי וועט אזוי זאגען.

ק י י ל ע

טאקע, ווער בעדארף האָבען א נייע פאטשייקע?

פ נ ח ס

איך וויים אויך נישט אויף קלאָר; כ'האָב אין גאָס געהערט רעדען.

צ ב י ה

מסתמא נישטאָ קיין ארבייט.

פ נ ח ס

אפשר ווינציג ארבייט, האָט ער פערמאכט. וואָס ארט עס איהם אז מענשען וועלען אויסגעהן פאר הונגער... זיין וויב און קינד וועלען האָבען פון וואנען צו לעבען.

צ ב י ה

אפשר מעהר פון צוויי הונדערט מענשען האָבען דאָרט נעארבייט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר! אויב ס'איז טאקע אן אמת — כ'וויים נאָר נישט וואָס אונז וועט אויסקומען צו טהאָן. עפעס א קלייניגקייט פופצעהן רובל א חודש!

צ ב י ה

ס'קען זיין, אז נאָר אויף א קורצע צייט האָט מען די פאבריק פערמאכט.

ק י י ל ע

מיר דאכט, אז די קינדער נעהן שוין. באלד וועלען מיר ווייסען.

צ י י ט ע ל, ר ע ש י ל א ון ק ד י ש קומען אַריין. צייטעל טראָגט א פעקעל אין פאָפיר איינגעווויקעלט.

ק ד י ש

גוט יום־טוב!

צ ב י ה

זעהט נאָר ווי ער איז עס פרעהליך.

ק י י ל ע

וואָס, קינדערלאך, טאקע אמת, אז מען האָט צוגעמאכט די פאבריק?

צייטעל: די קלענערע אבער, וויפיעל זענען זיי אינגאנצען אלט? קינדער נאך קיין פופצעהן יאהר נישט אלט און רעשיל, שוין באלד פינף יאהר, אז דער טאבאק פרעסט זי אויף. קדיש איז שוין אויך באלד דריי יאהר אין פאבריק. וואלט איך געוועז אין א בעסערען מצב... קדיש האט דאך, קיין עין הרע א מלך'שע קאפ! אוז רעשיל? האט זי דען ווער גלערנט שרייבען? אוז איהם?... פונדעסטוועגען ווי ער לעגט איין א בריוועל...

צ ב י ה

האט אזא שעהנעם האנדשריפט.

ק י י ל ע

אוז רעשיל? אוז צייטעל?

צ ב י ה

ס'איז טאקע א ברכה פוז נאט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

צ ב י ה

דער חתן געהט! דער חתן קומט!

פ נ ח ס

גוט'ן אבענד!

ק י י ל ע

א גוט יאהר... כ'האב טאקע געטראכט, אז דו וועסט קומען. האסטו אפשר געזעהן די קינדער?

פ נ ח ס

כ'האב זיי נישט געזעהן. נישט געהאט קיין צייט. דאס בין איך געקומען געווארן ווערען; כ'האב געהערט אז זייער פאבריק האט זיך צוגעמאכט.

ק י י ל ע

וואס דו רעדסט! די טאבאק פאבריק? וועה איז מיר!

צ ב י ה

פאר וואס האבען די קינדער דערפון גאר נישט געוואוסט?

פייגעלע טיוטקעלע...

ק י י ל ע

איך קלער אכאל, וואָס וואלט מיין לעבען ווערט געווען ביי גאָט וועז נישט די שטיקלאך קינדער? וועז איך זאל זיין אן עקרה אדער, די קינדער זאלען חלילה קלייגערהייד צושטאַרבען, ווי עס טרעפט ביי אַנדערע מאַמעס? ס'איז דאָך עפעס פארהאן צרות אויף דער וועלט...

צ ב י ה

אוי וועה, ס'איז מיר אזש א קעלט אריבער איבער די ביינער... פייגעלע מיינס, איך וואלט אפשר פון זינען ארַאָב.

ק י י ל ע

כ'מעלד דיר, אז פון זינען געהט מען נישט ארַאָב. נאָר...

צ ב י ה

פאר וואָס האָט צייטעל אויסגעקליבען אזא מלאכה; דער טאבאק עסט דאָך אויף דאָס האַרץ?

ק י י ל ע

איך ווייס וואָס זי האָט זיך אזא מלאכה אויסגעקליבען... מיינסט מען קלייבט אויס? ס'האָט זיך שוין אזוי געמאכט.

צ ב י ה

זעהט אויס שלעכט. און כ'מיין, אז ס'איז פון איהר מלאכה. מען זאָגט, אז א צווילינג זענען גערַאטען איינס אין אנדערען. — כ'וואלט זאָגען: צוויי אינגלאך, אדער צוויי מיידלאך; דאָס אבער— א אינגעל און א מיידעל — רעשיל און קדיש — ווי צוויי טרַאָפענס וואסער!

ק י י ל ע

געבוירען געוואָרען אין א שלעכט מזל.

צ ב י ה

קלוגע קינדער.

ק י י ל ע

קלוגע קינדער... וואָס זעהען זיי אן נעבעך אויף דער וועלט? מילא

צ ב י ה

פייוועלע! טיוטקעלע מיינער! ווייסט איהר, קיילע, אז אמאל, לי־
נעגדיג מיט פייוועלען אין בעט, טראכט איך: פאר וואס האט מען
עס אזוי ליעב קינדער? כ'נעהם איהם אזוי ארום אט אזוי... אין
עס דאכט זיך מיר, אז ס'הארץ האט זיך מיר געעפענט און כ'האב
איהם צו זיך אין הארצען אריינגענומען.. פייגעלע מיינס! האר־
צעלע מיינס... זאל מיר זיין פאר דיין קעפעלע.

ק י י ל ע

האַ־הא, קינדער... עפעס א קלייניגקייט.

צ ב י ה

מיידעלוויז — איי האב איך געקענט שלאפען! אזוי ווי א שטיין
בין איך געשלאפען. וועז מען לעגט מיר אנידער א קליין קינד ביים
זייט וואלט איך עס געווים דערשטיקט, גאר נישט פיהלענדיג. אין
איצטער? צעהן מאל א נאכט כאפ איך מיר אויף, גלייך ווי אימע־
צער וואלט מיך וועקען: זעה, ווי איז דאס קינד! און אזוי גאר
נישט וויסענדיג אפילו, זוכען די הענט ארום זיך... איז עס נישט
א וואונדער?

ק י י ל ע

קינדער... עפעס א קלייניגקייט איז עס? ס'איז דאך א שטיק
הארץ, א שטיק פון דיין לעבען. וועה רעדט נאך, אז דער וואס אין
הימעל בענשט — מיט רעכטע קינדער; גוטע קינדער, דאס איז
דאך א צירונג פאר גאט און פאר לייטען.

צ ב י ה

פייוועלע, טיוטקעלע! זאג מיר מיין פייגעלע, וואס וועסטו זיין?
נו, זאג מיר; זאג דער מאמען דיינער!

ק י י ל ע

מען קען נאך נישט וויסען. וועט זיין אן עהרליכער מאן — וואס
נאך קען מען פערלאנגען פון גאט?

צ ב י ה

פייוועלע, פייגעלע... זיין אן עהרליכער מאן, זאגט מען אויף דיר,

ק י י ל ע

חתונה האָבען, קינדער האָבען — ס'איז עפּעס נישט קיין קלייניג־קייט.

צ ב י ה

נעהמט דאָס קינד אויפ'ן האָנט.

פייגעלע מיינם; אוצר מיינער. מיין נאנץ לעבען ביזטו דאָך. ביז כ'האָב עס אימשטאנד געבראכט און איצטער... אפשר צוויי מאָל אין נאנצען האָב איך די קלייד אָננעטהאָן.

ק י י ל ע

גאָט וועט נעבען, גדליה וועט דאָרט פערדינען א סך געלד, וועסטו זיך אנ'אנדער קלייד מאכען. נעווען צייטען, ווען ביי מיר אין שטוב איז דער דלות נישט נעווען אזוי גרוים; האָט מען זיך נעקענט ערלויבען עפּעס אריינשלעפּען אין שטוב אריין. איצטער אבער — כ'וואָלט נאָר וועלען, אז מיינע קינדער זאָלען די ליכטיגע וועלט אָנזעהן.

צ ב י ה

אָבער איך, כ'בין דאָך נאָך אפילו קיין נאנצע צוואנציג יאָהר נישט אלט. פונדעסטוועגען רעכען איך, אז מען קען נאָך פעריכטען; וועז. למשל, מען זאָל אָט דאָ אין יאקעלע אריינשטעלען א סאמעטענע הערצעלע — אזוי פון שווארצע סאמעט... זאָל איך אזוי געזונד זיין, קיילעשו. איהר זעהט?

ק י י ל ע

וועז איך זאָל דיך טרעפען אין נאס, נישט קענענדיג, וואָלט איך דיך אָננענומען פאר א יונגע מיידעל. דיין פּנים איז נאָך נאָר יונג.

צ ב י ה

וואָרום כ'בין נאָך טאקע נאָר א קינד. צומאָל שעהם איך מיר, וועז כ'בעדארף פייוועלען נעבען זויגען.

ק י י ל ע

ביזט מיט מיין צייטלען אין איינע יאָהרען.

נישט פערשפּילען! כ׳האָב מורא אז דאָס יאָקעלע וועט אויך זיין... וואָס איז דאָס? די גאנצע וועלט ארוים... איהר זעהט?

קיילע.

וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען? וואָס דען האָסטו געמיינט?

צביה

אָבער זעהט, די גאנצע וועלט ארוים. מען וועט עס נאָר נישט קענען פעריכטען אפילו.

קיילע

וואָס מיינסטו, אויסגעטראָגען א קינד איז די נעדערעס; איצטער בעדארף מען עס דערנערען מיט דער ברוסט... ביי די גבירים, אז מען האָט קינדער, מאכט מען זיך נייע זאכען...

צביה

וועה איז מיר... כ׳האָב געמיינט, אז כ׳וועל פייוועלען אנטוואוינען וועל איך ווידער אבאטעמען. כ׳האָב נאָר נישט געטראכט, אז אזוי גיך וועל איך האָבען א קינד... כ׳האָב נישט געוואוסט, אז אזוי גיך וועלען אוועק מיינע יונגע יאָהרען. ווי מיט א מעסער וואָלט מען מיר אין הארצען געגעבען.

טהוט אוים פון זיך די נייע קליידער, לעגט זיי אָוועק טרויעריג אָן א זייט.

קיילע

וואָס האָסטו געמיינט, חתונה האָבען איז עפעס א קליניגקייט? נאָך דער חתונה איז שוין צו אלץ א סוף. נאָר, מישטענסגעזאָגט, איך האָב פאר דער חתונה אויך די ליכטיגע שיין נישט אָנגעזעהן.

צביה

איך האָב נישט געגלויבט, אז אזוי גיך וועלען מיינע יונגע יאָהרען פערשווינדען. וואָרום מיין גרליה איז דאָך א גאָלד, נישט קיין מענש. נישט אומזיסט האָב איך איהם אזוי ליעב... איך קען זיי נאָר נישט אויפהענגען צוריק.

טראָגט די קליידער צו זיך אין ציממער אריין.

טער... זאָלט איהר מיר געזונד און שטארק זיין, טהוט נאָר כ'בעט אייך, א שמעק... נו וואָס? הערט זיך!

ק י י ל ע

אז דו טהוסט עס קיין מאָל נישט אָן דארומעך האָט נישט אויס־געווענט.

צ ב י ה

כא־כא־כא — די שניידערקע האָט די גאנצע צייט געניסט, ווען זי האָט די קלייד נענעט.

ק י י ל ע

מיר האָט מען צו מיין חתונה אינגאנצען איין שטיקעל קלייד אויפגענעט, און די אנדערע האָט מען ביי א שכנה אויסגע־באָרגט... כ'האָב מורא, אז די קלייד איז שוין גאָר שמאָל אויף דיר.

צ ב י ה

או כ'בין געווען נאָך אין פיערטען חודש, האָב איך די אלע חתונה קלייד נישט געקענט אָנטהאָן. איז דאָך עס געווען יעמאָלט.

ק י י ל ע

איצטער אויך זיין ענג. ס'זעהן מיין וואָרט.

צ ב י ה

איצטער מיין איך וועלען זיי ווידער פאסען צו דערמאָם. אָט, ארבה, האלט נאָר צו דעם אוצר מיינעם; כ'בין א בעלן אָנצו־מעסטען.

ק י י ל ע

קיין עין־הרע, א קינד ווי א שטיק גאָלד... וועסט זעהן מיין וואָרט: וועלען זיין ענג. אפילו נישט קענען איבערנעען אויך.

צ ב י ה

פאסט אָן אויף זיך די קלייד. ענג, די עקלאך קומען נישט צו. זאָלט איהר מיר לעבען, קיילעשו! ס'איז דאָך ענג... אָט וועל איך דעם פארטוך ארָאבווארפען... מאמעלאך מיינע! איך קען דאָך

לעבעדיגערהייד אין דער ערד אריין נישט לענגן. נאר צוליעב וואס כ׳האב מיר בעדארפט אננעהמן אזוי פיעל שמאטעס צו דער חתונה, וויים איך אליין נישט. כ׳האב קליידער, וואס כ׳האב זיי נאך אפילו קיין איין מאל נישט אנגעטהאן.

ק י י ל ע

נישט נאר זיידענע קליידער — ביי אונז האט נאנין אפט אויסגע־פעלט א העמד צום לייב. נישט איין מאל האט געטראפען, אז כ׳האב ארבגענומען פון לייב מיין העמד, אויסגעוואשען און אויפ־געהאנגען טריקענען — און קיין אנדער העמד איבערצובייטען איז נישט געווען.

צ ב י ה

ברענגט ארויס פון איהר צימער א גאנצען פאק קליידער.

ק י י ל ע

נו, זאג אליין — בעדארפסטו עס דען איצטער האבען?

צ ב י ה

איך בין דאך נאך נאר א קינד. ניינצען יאהר אלט. דאך פארהאן פינף און צוואנציג יאהריגע מיידלאך אויך. כ׳האב דרייסיג יאהרי־גע מיידלאך געזעהן. זאל נאר נאט געבען, כ׳וועל פיוועלען קענען ארבלאזען פון האנט... אט, אדרבה, טהוט נאר א טאפ די סחורה... אמת׳ע זייך!

ק י י ל ע

לאז מיר נאר אבווישען די האנט... מהום... מיינסט כ׳בין טאקי אזא גרויסער מבין? זעהט אויס, א גוטע סחורה.

צ ב י ה

וואס איהר רעדט! ס׳איז דאך אמת׳ע זייד. דריי יאהר צייט איז די סחורה געלעגען אין קאמאדע. מיין פעטער פון ווארשע האט עס מיר געבראכט א מתנה. כ׳האב מורא געהאט, אז די מולבען זאל־לען עס צועסען, האב איך עס איבערגעשאטען מיט שמעק־טאבאק. א לאנגע צייט האט זיך דער טאבאק גלאזט הערען. און איצ־

אַנהייבען: אפשר וואָלט זי וואָס פערדינט — גיעקענט נעהמען א קאָשיק עפּעל און מען גענט ארויס אין גאס, שלאָגט מען אויס די הוצאה. דער טאטע, זאָל זיין אין גן־עדן, האָט נישט געוואָלט זי זאָל עס טהאָן.

צ ב י ה

געווען א טרייער מאן אודאי.

ק י י ל ע

האבען זיך חלילה נישט געקרינגט.

צ ב י ה

א ברכה פון גאָט.

ק י י ל ע

און אז מען האָט זיך אמאָל צעווערטעלט, איז עס נישט געווען צוליעב א זיידענער קלייד, חלילה; אדער צוליעב כ'וויים דאָרט וואָס.

צ ב י ה

איהר זאָגט — א זיידענע קלייד. אָט, האָט זיך מיר פערוואָלט האָבען דוקא א זיידענע קלייד צו דער חופה; וויפיעל טרערען האָב איך צוליעב דעם פערגאָסען... איצטער טראכט איך טאקי, אז ס'איז געוויען א גרויסע נאָרישקייט.

ק י י ל ע

צוליעב אזוינע זאכען, חלילה — וואָס בעדארף מען זיך קרינגען— פרעג איך. מישטענס געזאָגט, וואָס? וועמען קריכט עס דען אין קאָפּ — פוצען זיך? אין קעלער איז מען ברוך־השם געבוירען געווארען; אין קעלער — אויסגעוואקסען. אין קעלער מיין חתונה געווען און איז קעלער, ווי ס'ווייזט אוים, וועל איך שוין איבערשטופען דאָס ביסעל יאָהרען... ביי אונז אין שטוב, מען איז געווען קליינע קינדער, מען האָט זיך פשוט צושלאָגען איבער א שטיקעל ברויט.

צ ב י ה

פונדעסטוועגען, א מענש האָט דאָך א שטיקעל האָרץ. מען קען זיך

ק י י ל ע

זאלען זיי זיך זיין געזונד און שטארק, דריי ברידער און דריי שוועסטער האב איך. דער פיערטער ברודער, וואס איז געשטאר־בען איז עס געווען דער זיבעטער ביי אונז אין שטוב. זאל זיין אלע־מען אויף לאנגע יאהר — געווען דער גערעטענסטער; זלמן, האט ער געהייסען.

צ ב י ה

אז גאט העלפט, ס'איז קיין דאגות נישטא אין שטוב, איז טאקי א גרויסער נחת צו האבען א סך קינדער.

ק י י ל ע

דער טומעל, דער הור־הא, וואס איז שטענדיג געווען אין שטוב. נישט געקענט אויסקומען צוויישען זיך.

צ ב י ה

איך קען הייזער וואו סע'פארהאן א סך קינדער און פונדעסטווע־גען איז א נחת צו זהען ווי זיי לעבען צוויישען זיך.

ק י י ל ע

צי האבען מיר זיך דען חלילה געקריגט? מיר זענען דען חלילה געווען שלעכטע קינדער? נאר, מישטענס געזאגט, נישט איין מאל האט געטראפען אז אין שטוב האט אויסגעפעלט דאס שטיקעל ברויט. אז מען לעבט אין הרחבה, איז דאך עפעס אנדערש. וואר בע־דארף זיך דען קריגען, וואו אין שטוב איז פארהאן פון אלדאס גוטס? דער טאטע, זאל זיין אין גן־עדן, געווען א חלוש א איד, א שוסטער, קאם וואס די נשמה האט זיך אין איהם איינגעהאל־טען. אט, דא נישט ווייט, אויף דער אנדערער גאס, אין אזא קע־לער ווי דא, זענען מיר אלע אויסגעוואקסען.

צ ב י ה

און די מאמע אייערע, זאל זיין אין גן ערן, האט אליין גאר נישט נישט געטהאן?

ק י י ל ע

נישט געקענט די שטוב לאזען. זי וואלט אפשר יא געוואלט עפעס

ערשטער אקט.

ביי שואל'ן. א קעלער־וואוינונג. ביים טיר איז פון ברעט־לאך אבגעצאמט א חדר'ל וואו צ ב י ה וואוינט. וויב־טער אבענד.

ק י י ל ע

שטעהט איינגעבויגען איבער א באליעע און וואשט גרעט.

צ ב י ה

זיצט אויפ'ן שוועל פון איהר צימערעל, האלט איהר קינד ביים ברוסט.

ק י י ל ע

אט בעסער לעג איהם אריין אין וויגעלע; געגוג שוין זיין איהם צו ציהען. קען נאך חלילה איהם וועה טהאן דאס בייכעלע.

צ ב י ה

פייגעלע מיינס; איהר זעהט, לאזט נישט ארויסנעהמען די ברוסט פון מויל... נאר אויף לאנגע יאהרעלאך זאל עס מיר זיין!

ק י י ל ע

איך האב געמיינט, אז כ'וועל שוין זיין נעראטען אין דער מאמען מיינער, האט אבער גאט נישט געוואלט איך זאל האבען א פולע קינדער.

צ ב י ה

אייער מאמע האט עס דען נעהאט אזוי פיעל קינדער?

ק י י ל ע

שטענדיג א גיהנום געווען אין שטוב.

צ ב י ה

וויפיעל ברידער און שוועסטער, זאלען נעזונד זיין, האט איהר?

פערזאנען:

שואל
קיילע, זיין ווייב.
צייטל
קריש } זייערע קינדער
רעשיל
צביה
פנחס
דאקטאר

וואו דאָם לעבען פערגעהט

1905

מ ר י ם

הייבט אן זינגען מיט א ציטערענדע שטימע.

ע—לענד בין—איך—ווי—א שטיין,

גע—לאָ—זען האָט מען מיר א—ליין..

ע נ ד ע.

מ ר י ם

נאך וואס?

ג ר ו נ ע

אבער גיב!

ציהט אויס די הענד.

מ ר י ם

נאך וואס?

ג ר ו נ ע

כ'וועל צושמעטערען!

מ ר י ם

מען דארף ניט...

ג ר ו נ ע

אויף פיצלעך צושמעטערען!

מ ר י ם

מען דארף ניט.

ג ר ו נ ע

מען דארף!... מען דארף!... נוקם זיין זיך — איין מאל פאר אלע מאל! קלאפט זיך אין ברוסט. ס'ברענט א פייער דאָרטען... שטאר־קער נעהם מיר ארום, מרים! שטארקער... מיין קאפ... שטארקער צו דיין הארצען דריק!... שטארקער... ווייז, קלאג פאר מיר... איך וועל אלץ פיהלען... פיהלען... קלאג... קלאג...

מ ר י ם

דריקט גרונעם קאפ פעסט צו איהר ברוסט.

ג ר ו נ ע

שטארקער... שטארקער... אט אזוי!... אט אזוי! איך פיהל... איך פיהל... ווייז, מירעלע... ווייז פאר מיר... איך קאן ניט... נאטאלקע קען ניט... שטארקער... נעהם מיר ארום... שטארקער... שטארקער...

שטיל.

ג ר ו נ ע

כ'בין אין כעם !... אויך אלעמען אין כעם... נוקם זיין זיך אין דער גאנצער וועלט !... אויסקוילענען... צוטרעטען אלעמען... הינט מיאוסע ! צו וועמען זאל איך אויסלאזען מיין כעס ? ! לאזט פריי מרים'ן. צו וועמען, מרים ! זאלען מיר אויסלאזען אונזער כעס ? ! קלאפט זיך אין ברוסט, ס'ברענט דאָרט... פּעך ברענט !... מרים, פערשטעהסט... עס ברענט א פייער, פלאמען... וויין, מרים, פון מיינעטוועגען... קלאג, מרים ! איך וועל פיהלען... פערשטעהסט... איך וועל פיהלען... ביזט א גוטע... א וויך הארץ...

מ ר י ם

איהר קול ציטערט.

און דו האסט קיין מאל ניט געווויינט ?

ג ר ו נ ע

ניין !

מ ר י ם

קיין מאל ניט ?

ג ר ו נ ע

קיין מאל ניט !

מ ר י ם

אפילו דעם ערשטען מאל... האסטו ניט געווויינט ?...

ג ר ו נ ע

שבור בין איך געווען... קום צו מיר, מרים, קום, זעץ זיך אט דא... פיהרט זי צו צום טיש און זעצט זי אוועק אויף א שטוהל און אליין זעצט זי זיך נעבען איהר. אט אזוי זיץ...

מ ר י ם

וואס ווילסטו ?

ג ר ו נ ע

גיב מיר דיין הארץ. קושט מרים'ן, בעגראבט איהר קאפ אויף מרים'ס ברוסט. אט אזוי... אט אזוי... גיב מיר, מרים, די פלעשעל, גיב מיר...

מיתה משונה האבען!...

מ ר י ם

ער האט מיר געהייסען קומען מארגען אויף... איך בין א קראסא־ווייצע, האט ער געזאגט... בין איך געגאנגען... אין שטוב זאגט מען מיר מוסר אלמאי איך טהו גאר ניט... און איך קען ניט... איך האב מיינע הענד אנגעווארעט... איבערמארגען בין איך צו איהם ווידער געקומען... האב איך דארט געטראפען א גראבע מאדאם, דאס איז זי... שוין מיין מ א ד א ם געווען...

ג ר ו נ ע

טרינקט אויס דעם לעצטען בראנפען און שלוידערט דער גלאז צום טיר. די גלאז ווערט צושמעטערט אויף פיצלעך. זי ברעכט אויס מיט א ווילד געלעכטער.

כא־כא־כא־כא! אט אזוי! אט אזוי! כא־כא־כא־כא־כא!

מ ר י ם

וואס טהוסטו? גרונע!...

ג ר ו נ ע

קלויבט צוזאמען די שטיקלעך גלאז און שמויסט זיי נאך אמאל אן דער ערד.

אט אזוי!... אט אזוי!...

מ ר י ם

גרונע!

ג ר ו נ ע

דעם טיש וועל איך צוברעכען... אויף פיצלעך צושמעטערען!

מ ר י ם

נאך וואס, גרונע?!

ג ר ו נ ע

נעהמט ארום פעסט מרים'ן און קושט איהר ווילד.

מ ר י ם

וויל זיך בעפרייען.

גרונע! גרו —

אלע טרעפ... בין איך צום שוסטער אריינגעפאלען... און יונה האט איהם מיט א שטעקען צושפאלטען דעם קאפ...

נ ר ו נ ע

וואס פאר א יונה?

מ ר י ם

דעם שוסטער'ס איידעם... איך האב נעווויינט... פאליציע האט איהם ארעסטירט.

ווישט די טרערען.

נ ר ו נ ע

נעגוג... נעגוג...

מ ר י ם

וואלט מען ניט געווען לאכען פון מיר דערנאך, ווי איך בין אראב פון בעט... כ'האב ניט געקאנט איינזיצען אין שטוב... א דוואשע איז דארט געווען... זי האט מיר פערטאטשעט... דאס הארץ האט זי מיר אויסגעטאטשעט... די מאשין האב איך פערקויפט... די נעלט איז אוועקגענאנגען... די הענד האבען צו קיין זאך ניט געטויגט... פונקט ווי נאר ניט מיינע הענד... אזוי ווי כ'וואלט מיט אמאל מיינע הענד אנגעווארען... ביי טאג האב איך בושה געהאט ארויסצוגעהן אין גאס... נאר ביי נאכט פלעג איך זיך דורכלויפען ווי א גנב... כ'בין ארומגענאנגען אין די גאסען... קאלט איז מיר געווען... הונגעריג בין איך געווען... געהט דורך עפעס א מענש... קוקט מיר אריין אין פנים און שושקעט מיר וואס... כ'האב נאר ניט געהערט... נאר איך בין איהם נאכגענאנגען... איך האב צו איהר נאר ניט גערעדט... ער האט אויך מיט מיר קיין ווארט מעהר ניט געהערט... נאר איך בין איהם נאכגענאנגען... איך בין צו איהם נענאנגען... צו עסען האט ער מיר אויך געגעבען... כ'האב ביי איהם געגומען א פאפיראס... ס'האט זיך מיר אזוי פערדרעהט דער קאפ כ'האב אזש שיער ניט ג'חלש'ט...

נ ר ו נ ע

שילט! אויב דו קענסט... גוט, שילט! אז זיי זאלען מיט אמאל די

האָט ניט געוואָלט געבען צו עסען... האָט געשאָלטען... — כ'וועל קריגען צו עסען — האָב איך געזאָגט... שעהם זיך! — האָב איך געזאָגט... ביזט א מאמע און האָסט קיין רחמנות ניט — האָב איך געזאָגט — איז דארף מען ניט! האָב איך געזאָגט... האָב איך אויך קיין רחמנות ניט... זאָלען זיי אלע קומען בעטען זיך... פאלען צו די פיס — ווי ווערעם וואָלט איך זיי צוטרעטען... טרינק, מירעלע! נאָך אין א יאָהר ארום וועסטו זאָגען, אז גרונע איז גערעכט גע־ווען...

מ ר י ם

כ'וועל זיך נאָך ארויסרייסען... כ'וועל זיך נאָך...

ג ר ו נ ע

דערלאנגט איהר בראנפען.

וועסט פערפאלען ווערען... ווי איך, מיט'ן קאָפּ פערלייגען... טרינק, שוועסטער! ניטאָ קיין אנדער וועג פאר אונז... מיט'ן קאָפּ אין דער ערד...

מ ר י ם

מיך האָט עפּעס אימיצער געשטויסען אלץ ווייטער, אלץ טיע־פער...

ג ר ו נ ע

קרעציגע הינט האָבען דיך דערשטיקט... הינט, אָהן רחמנות — פער־שטעהסט?

מ ר י ם

טרינקט.

אז כ'האָב גענומען פיהלען, אז כ'געה צו קינד — בין איך עפּעס משוגע געוואָרען... נעהם איך און לויף צו זילבערמאנען...

ג ר ו נ ע

ווער איז ער עס זילבערמאן?

מ ר י ם

ער, דאָס איז ער... און דאָרטען האָט מען מיך אראָבגעווארפען פון

ג ר ו נ ע

צווישען די קברים פלעג איך זיצען... שטענדיג ביי נאכט. בחורים פלעגען קומען, פלעגען זיי וואַרטען אויף מיר צווישען די קברים... אין א פרישען אויסגעגראָבענעם קבר זיינען מיר אמאל געזעסען... קיינער האָט ניט געוואוסט...

מ ר י ם

האָסט ניט געהאט קיין מורא צו זיצען אין א קבר?

ג ר ו נ ע

די מאמע, זי האָט עפעס אָנגעהויבען צו דערקענען אויף מיר... און האָט נענומען שלאָגען... פון וואַנען האָט מען אין שטעדטעל זיך דערוואוסט?... פונקט ווי איך וואַלט זיי אומגליקליך געמאכט... דערנאָך האָט דער טאטע גענומען שלאָגען, וויפיעל ס'איז נאר אריין האָט ער געשלאָגען... אזוי ווי א רוצח האָט ער געשלאָגען..

מ ר י ם

מיר האָט קיינער ניט געשלאָגען... נאר אליין האָב איך געוואַלט ערגער אנטלויפען, פונקט ווי מען וואַלט מיך יאָגען... כאָטש אין גיהנום וואַלט איך אנטלאָפען...

ג ר ו נ ע

יעמאַלט, איך האָב נאָך געטראָגען, האָב איך געוואַלט אנטלויפען... ס'איז ניט געווען וואוהין. מען האָט דעם טאטען געוואַלט מאכען אויס קברן; האָט מען איהם געוואַלט מאכען... פונקט ווי ער וואַלט ניט געקענט בעגראָבען די מתים אויב זיין טאָכטער איז א מיידעל טראָגעדיג... דיין טאָכטער איז א נאפקע — האָבען איהם אַלע אין שטעדטעל געשטאָכען די אויגען... און ער האָט געשלאָגען... דער רב איז געשטאָרבען... פאר פסח איז דאָס געווען... די גאנצע שטעדטעל איז געגאנגען צו דער לויה... אַלע האָבען זיך אריינגעשפארט צו אונז אין שטוב... און איך נעהם פונקט געהן צו קינד... די מאמע חלש'ט... כ'וויל זיך איינהאַלטען, ניט שרייען... כ'האָב זיך איינגעהאַלטען מיט אַלע כחות... נאר ס'האָט זיך אליין געשריען... נאָך פאר פסח איז דער טאטע געשטאָרבען. די מאמע

ג ר ו נ ע

שווער ווי א שטיין איז זי.

מ ר י ם

כ'האָב דאָך קיינעם קיין שלעכטס ניט געטהאָן... נאָר מיר האָט זיך איינגעהאקט א געדאנק אין קאָפּ, אז כ'בין שוין ערגער פון אלע־מען... מיר האָט זיך געדוכט, אז אויף מיין פּנים איז פארהאן א שווארצער פלעק און אלע קוקען אויף מיר... כ'פלעג געהן צום פאבריקאנט ער זאָל מיר געבען באוועל צום שטריקען... און די מיידלעך דאָרטען קוקען מיר אָן... אלע קוקען מיר אָן... כ'בין נאָך יעמאָלט געווען אין פינפטען חודש, ס'איז נאָך אויף מיר גאָר ניט געווען צו דערקענען... און זיי האָבען געקוקט... און עפּעס זיך גע־סוד'עט....

ג ר ו נ ע

גע'סוד'עט... ביי זיי איז אויך קיין רחמנות ניטאָ... שעהמען זיך אויך מיט אונז...

מ ר י ם

האָב איך זיי אלעמען פיינט געקראָגען... כ'בין מעהר שוין ניט געגאנגען צו זיי נאָך אַרבייט... געלד האָב איך נאָך געהאט... ארומצוגעהן איז מיר געוואָרען אלץ שווערער און שווערער... די ברוסט האָט זיך אלץ געהויבען, געוואקסען... נאָר כ'האָב ניט גע־גלויבט, אז כ'זאָל וואָס האָבען... אז ביי מיר איז אין די געדע־רעם עפּעס פארהאן... און די מאַמע... יעדע נאכט מיר צו חלום גע־קומען... יעדע נאכט...

ג ר ו נ ע

מיין מאמע... אָ־אָ, נאָר צוליעב איהר בין איך געוואָרען א יענע זאַך... זעצט זיך אויף דר'ערד. דער טאַטע איז גלייך געשטאָר־בען... א קברן איז ער געווען... דאָרטען אויפ'ן בית עולם האָבען מיר געוואוינט...

מ ר י ם

און איהר האָט ניט קיין מורא געהאט?

און מעהר שוין ניט... כ׳האָב באַלד דערשפּירט, אז ער וועט מיך אוועקווארפען... ער פֿלענט קומען צו מיר... זיצען, זיצען... ער פֿלענט דרעהען די מאשין... באַלד ווי איך בין ארויס פון שוסטער, האָב איך גלייך דערשפּירט, אז איך בין שוין אן אונגלויקליכע... באַלד ווי איך בין פון דאָרט ארויס... מיט איין מאָל איז מיר די גאנצע וועלט פרעמד געוואָרען... אַלע, אַלע... נאָך אין פיערטען חודש... מען האָט נאָך אויף מיר ניט געקענט דערקענען... און איך האָב זיך שוין געשעהמט... כ׳האָב מיר געשעהמט ארויסצוגעהן אויף דער גאַס... קיינער קען דאָך מיר ניט — און איך האָב זיך געשעהמט... כ׳האָב זיך געשעהמט פאר מיין צימער, פאר מיין מאשין... עפּעס ווי די מאשין וואָלט מיר אָנגעקוקט און געזאָגט מוסר... און פאר וואָס? כ׳האָב דען וועמען שלעכטס געטהאָן?... כ׳האָב, דוכט זיך, קיינעם גאָר ניט געטהאָן...

ג ר ו נ ע

טרינקט, געהט אום איבער׳ן צימער.

עך נאָר, דו נאָר; כ׳האָב פיינד צו רעדען א פּוילע, כ׳האָב פיינד צו רעדען... נאָר איצטער, א קוואַל האָט זיך דאָרט, אין הארצען, אויפגערוימען... מרים, דו ביזט מיט א האַרץ, מרים... איך שפּיר. קושט שטאַרק מרים׳ן. איך רעד... ניט איך רעד עס... ס׳האַרץ רעדט... פערשטעהסט? — דאָס הארץ... דאָרט אין די הויכע פענסטער, מיינסטו, טרעפען ניט אזוינע מעשיות? ס׳טרעפט, ס׳טרעפט... א סך גרעסערע! זיי מעגען... דאָרטען מעג מען אַליין... אַליין מעג מען... דאָרט מעג מען האָבען ממזרים... האָבען מעג מען...

נ א ט א ל ק ע

אין בעט... אין בעט!

מ ר י ם

לאָמיר איהר לעגען אויפ׳ן בעט.

לעגען איהר אויפ׳ן בעט. מרים בלייבט זיצען ביי איהר צוקאָפענס.

אונטער'ן — זאָג איך דיר... פערליעבט געווען — עטליכע מאָל געווען פערליעבט. טפוי! פּוסטיאקי, מרים, פאָלג מיר, מרים, טראַכט בעסער ניט, גאָר ניט. סיי ווי פערפאלענע...

מ ר י ם

איך בין נאָך ניט קיין פערפאלענע. איך בין נאָך ניט קיין פערפאלענע אין גאנצען. כ'וועל זיך נאָך ארויסרייסען פון דער בלאָטע... ביזט גערעכט, גרונע. איך פערשטעה, אז די מענער זיינען אין גאנצען שולדיג... פון דעסטוועגען, גרונע, וועסט דאָך לאכען, כ'ווייס, אז דו וועסט לאכען... ער איז געווען... אמאָל איז ער געווען ווי א מלאך.

ג ר ו נ ע

ניטאָ קיין מלאכים! ניטאָ — זאָג איך דיר... וואו איז ער איצטער דער מלאך דיינער?!

מ ר י ם

איך בין אליין שולדיג, איך האָב איהם אָנגעטהאָן אזוינע חרפות.. ער איז דערנאָך אַזוי קראנק געוואָרען... מען האָט מיר דערצעהלט.

ג ר ו נ ע

וואָס פאר א חרפות?

מ ר י ם

איך האָב דעמאָלט געוואוינט אליין אויף אן אויבער־שטיבעל. אליין האָב איך געוואוינט. ער פלעגט צו מיר קומען אלע מאָל און דערנאָך האָט ער אויפגעהערט. געלד האָט ער מיר איבערגעלאָזט. ער האָט מיר א סך מאָל געשיקט געלד... דער קאָפּ האָט זיך פערדרעהט; צופיעל געטרונקען.

ג ר ו נ ע

ס'שאדט ניט; גוט!

מ ר י ם

כ'האָב דאָרט געוואוינט גאָר אליין. כ'האָב געשטריקט די זאָקען... אין דעם חודש פאר מיין האָבען איז ער נאָר איין מאָל געקומען

אונז אין דער ערד אריין! זיי בענראָבען אונז לעבעדינערהייד אָט די קרעציגע הינט! זיי... צוטרעטען זיי ווי ווערעם... די פּעל פון זיי אראָבשינדען! שווייגט אַ וויילע. ווי אזוי, זאָגסטו, איז אריינ־ געפאלען צו דער פּאָליציע?

מ ר י ם

זאָגסט, אז ס'איז נאָר קיין גוטע מענשען ניטאָ, גרונעלע! איך זאָג אייך, אז ס'איז יאָ דאָ... ס'איז דאָ... ס'איז דאָ... דעם שוסטער'ס ווייב, איך מוז ווייזען, ווען איך דערמאָן זיך אָן איהר... ווען ניט זי... א מלאך איז זי... שוין אפילו נאָר דערנאָך... אז כ'בין שוין געווען אזוי שולדיג, אזוי שולדיג...

נ ר ו נ ע

רייסט איהר איבער, קלאפט אין טיש.

וואָס שולדיג? ווער שולדיג?... קיינער ניט שולדיג! מען מעג! אלץ אין דער וועלט מעג מען — מרים! איך בין שוין אלט פינף־ און־צוואנציג יאָהר... פינף יאָהר אין דעם ברויט... פינף יאָהר גע־ וועלטיגט אויף מיר יעדער קרעציגער הונד... יעדער בלאָטע, יעדער כאָלעריע. הערסט, מרים! אלץ האָב איך געפרובירט! כ'בין שוין געווען אויפ'ן באנק און אונטער'ן באנק — ניטאָ קיין רחמנות! ס'אליגען, מרים! ניטאָ קיין רחמנות!

נ א ט א ל ק ע

קריכט קוים צו צום טיש, נעהמט ארום גרונעם האלז.

וואָס דו שרייסט, גרונע? וואָס דו שרייסט?... איך ניט פער־ שטעהן — דו נערעכט... גרויע נערעכט... גיב די בראנפען, עך... שלעכט מיר...

„עך, מוש־טשיני!

„ווי סקא־טיני!..."

וואָס דו טרייב נעסט?... סקאטיני...

לאָזט זיך אראָב אויף דער ערד.

נ ר ו נ ע

ווי א פערד איז זי געזונד... בין איך שוין געווען אויפ', באנק אוי

טרינק איך זיך היינט אָן. טרינק, מרים! איך פּליוכע ווי אויף הייסע שטיינער.

מ ר י ם

איך קען ניט.

ווישט די טרערען.

נ אַ ט אַ ל ק ע

גיב מיר... גיב מיר...

הויבט זיך אויף און פאלט צוריק אויפ'ן שטול. זי געהט און ווארפט זיך אויפ'ן בעט.

ג ר ו נ ע

צו מרים'ן.

וואָס וויינסטו, דורע, פערגעס! אלץ פערגעס... וואָס האָב איך צו וויינען? אָט אזוי, אָט אזוי... טרינק, טרינק, וועסטו אלץ פער־געסען... אלץ פערגעסען... ס'האָבען זיך גאָר ניט געפונען „גוטהער־ציגע" מענשען, וואָס זאָלען צונעהמען דאָס קינד?

מ ר י ם

ער איז אריינגעפאלען צו דער פּאָליציי — האָב איך איהם קאם צו־ריק בעקומען.

ג ר ו נ ע

וואָס הייסט?

מ ר י ם

נאָך דאָרט אין קעלער.

ג ר ו נ ע

און דו קלערסט. מען קלאפּט אין טיר. היינט ניט! מען קען היינט ניט!...

נ אַ ט אַ ל ק ע

הויבט אויף דעם קאָפּ.

קען! קען...

ג ר ו נ ע

איך לאָז קיינעם ניט אריין! איך בין קראנק! אָט אער עס לעגט

„עה, מוזשטשיני — ווי סקאטיני!
„עה, דיווטשינא — דוראטשינא!

ג ר ו נ ע

האסט א היהנערשע קאפ, נאטאשע, קענסט גאר ניט טרינקען.

נ א ט א ל ק ע

נאטאלקע ניט קען טרינקען, דו זאגסט... ווייז, נאטאלקע, וואס דו קען... גיסט זיך אן א גלאז בראנפען און טרינקט אויס מיט איין אטהעם. אזוי, נאטאלקע, אזוי, אזוי!... שטעלט זיך פאר מרים'ן אויף די קניע. גיב, איך דיר קושען, גיב, מירקע, כי־כי־כי...

מ ר י ם

האסט אמאל געהאט א קינד?

נ א ט א ל ק ע

א־א־א!

ג ר ו נ ע

צוועלף קינדער האט זי שוין געהאט און נאך אכט וועט זיין צוואנ־ציג.

נ א ט א ל ק ע

ליגען, ליגען — נאר צוויי איך געהאט.

מ ר י ם

וואו זיינען זיי?

נ א ט א ל ק ע

פיו! איך נישט האב קינדער; איך נישט דארף קינדער...

ג ר ו נ ע

זי איז א מאלאדיץ. ווי דען? אנדערש דארפען מיר לעבען.. אלע— קאפ אין דער ערד!... נאר פאר זיך אליין גע'דאגה'ט, נאר פאר זיך אליין... אויף קיינעם דארף איך קיין רחמנות ניט האבען. אויף קיינעם ניט! אפילו אויף אייגענע טאטע מאמע אויך ניט... די נאנ־צע וועלט, טיערפעטי ניע מאגו! טרינקט בראנפען. קלאפט אין גלאז. אט, ווער מיין אייניציגער גוטער פרוינד איז — ביז צום טויט

מאל בעקלאגען דעם קאפ.

מ ר י ם

וועז איך וואלט האבען טאטע מאמע, וואלט איך אין אזא לאגע איצטער ניט געווען.

ג ר ו נ ע

פערגעס, פערגעס אלץ! איך בין צוליעב זיי געווארען אט דאס וואס איך בין...

מ ר י ם

נעהמט א פאפיראס.

אז איך רויכער, דרעהט זיך מיר נאך דער קאפ. א־א, וועז מייגע טאטע מאמע וואלטען געלעבט.

ג ר ו נ ע

איך וועל זיי ניט פערגעסען...

מ ר י ם

וואו זיינען זיי?

ג ר ו נ ע

געשטארבען.

מ ר י ם

צו נאטאלקע.

דו האסט טאטע מאמע?

נ א ט א ל ק ע

האב: איך זיי שיק געלד.

מ ר י ם

זיי זיינען ניט אין כעס אויף דיר?

נ א ט א ל ק ע

הויבט זיך אויף, לאזט זיך אוועק טאנצען ארום טיש, שלעפט גרונען מיט זיך.

קום, טאנצען... טאנצען. וואס איהר זיצט?...

זי טאנצט און זינגט.

ג ר ו נ ע

האָסט א קינד?

מ ר י ם

שוין אלט א האלב יאָהר. ביי אן אם — א איננעלע.

ג ר ו נ ע

האָסט א איננעלע?

מ ר י ם

איך זאָג דאָך.

ג ר ו נ ע

כא־כא־כא! פלאָקען! קאָרמענען נאָך א נפש... דערשטיקען האָסטו עס געדארפט.

נ א ט א ל ק ע

נעהמט צוזאמען אלע פינגער און ווייזט ווי מען שטיקט.

זעה, מירקע, ווי טהוט — אט אזוי!... און גאטאָוואָ!

מ ר י ם

פערקרימט דאָס געזיכט.

גענוג... כ'האָב עס אזוי ליעב! גאָר מיין לעבען. איהר וואָלט זעהן ווי ער קוקט מיר גלייך אין פנים, אז איך קום צו איהם.

ג ר ו נ ע

כא־כא־כא־כא־כא!

מ ר י ם

וועז דו וואָלסט האָבען אזא איננעלע, וואָלסטו עס אויך ליעב האָבען.

ג ר ו נ ע

פאָלג מיר, מרים, איז פאָליציע גיב עס אוועק.

מ ר י ם

ער איז מיין טאטע און מיין מאמע... איך בין דאָך אזוי עלענר... אזוי עלענר....

ג ר ו נ ע

ס'פעהלט מיר נאָך מיין טאטע און מיין מאמע.. זיי זאָלען קומען אַ־ע

געהאט מרים! איך וועל דיך לערנען ווי צו לעבען. איך, מרים!

נ א ט א ל ק ע

און איך איהר זאָג דו מיר — צוויג, איך דיר די צייהנער האָק!...

ג ר ו נ ע

מיינסט, אז א דיענסט ביזטו ביי איהר? — זי איז די פאמויני־צע... איך בין שטענדיג געווען דער תקיף. אלע געסט זיינען פאר מיר געווען די כפרה, פלעגען פרעגען: גרונדעל איז דאָ? די ערד האָט אונטער מיר געציטערט. קוקט אין דעם קליין שפּיגעלע וואָס העגגט אויפ'ן וואנד. ניט אזוי בין איך געווען מיט פיער יאָהר צו־ריק, אפילו פאר צוויי יאָהרען האָב איך נאָך אויך גאָר אן אנדער פּנים געהאט. ניטאָ יענע בעקעלעך... לחיים! איך טרינק היינט ביזן... היינט טרינק איך... לחיים! דאָ וועסטו, מירעלע, נעכטי־גען.

נ א ט א ל ק ע

געהמט פעסט ארום מרים'ן און קושט זי.

דאָ נעכטיגען, דאָ נעכטיגען... פאר וואָס, גרונטשע, דו טרייבסט געסט?...

ג ר ו נ ע

איך קען דיר לאָזען געהן אויף א גאנצע נאכט. נאָר דאָ ניט. היינט ניט...

נ א ט א ל ק ע

איך דארף געלד.

ג ר ו נ ע

געלד... וואַרפט איהר דאָס! געלד־ביטעלע. נא דיר געלד ווי־פיעל דו ווילסט... מיין נשמה פערקויף איך ניט. פערשטעהסט? מרים, טרינק!

מ ר י ם

טרינקט.

אויב ניט אהיים, וועל איך בעסער געהן געוואָר ווערען צו מיין קינד.

ג ר ו נ ע או ן נ א ט א ל ק ע

מען קען היינט ניט.

ג ר ו נ ע

היינט נעהמט מען קיין געסט ניט צו.

נ א ט א ל ק ע

געדארפט עפענען.

ג ר ו נ ע

צו אלדי שווארץ יאהר!

נ א ט א ל ק ע

געווען א וואשנער יאלר....

ג ר ו נ ע

דורך ד'רערד קיין פעטערבורג! יום טוב היינט ביי מיר! איין מאל פאר אלע מאל. קיינעם ניט אריינגעלאזען. דער ווינטער איז נאך געגנג גרויס... ס'וועט דיר נאך קריכען פון האלז. מרינקט בראנפען, נעהמט מרים'ען אונטער'ן האנד. קום, מירעלע! לאמיר געהן א פאלקע.

מ ר י ם

איך דארף געהן.

ג ר ו נ ע

פערגעס!

מ ר י ם

קענסט ניט מיין מאדאם.

ג ר ו נ ע

איך קען זיי, איך קען זיי. כ'קען זיי שוין מעהר ווי פיער יאהר! איך בין אבער קיין מאל קיין פלאקען ניט געווען... לאז זיך נאר... וועלען זיי פון דיר די הויט אראבשינדען... הונדערט געסט א נאכט... איך האב זיך אנדערש געפיהרט מיט זיי... וואס מ י ר איז מיר— האב איך געזאגט — און וואס דיר איז דיר — און אניט... — קאפ אין דער וואנד — האב איך געזאגט — אלייז מיט'ן קאפ אין דר'ערד, געה אין קאמער אריין!... א, א, פאר מיר האט מען מורא

נ ע ט א ל ק ע

כאפט מרים'ן פאר ביידע הענד.

איך איהר האלט, דו, פרונטשע, גיס — האלז גיס! גיס!...

ג ר ו נ ע

גוט, גוט, האלט איהר שטארק, איך וועל איהר גלייך אין האלז אריינגיסען...

מ ר י ם

אבער פאלגט מיר... כ'וויל ניט, כ'וויל ניט. איך האב אייך וואס צו דערצעהלען.

נ ע ט א ל ק ע

גיס, גיס!

מ ר י ם

אבער...

ג ר ו נ ע

אהן קיין שום תירוץ טרינק!

מ ר י ם

איך מוז געהן אהין, צו מיין מאדאם... כ'האב שוין אזוי אויך פערשפעטיגט.

ג ר ו נ ע

און מיר וועלען דיר ניט לאזען געהן אהיים. היינט וועסטו שוין ניט געהן אהיים. ביי אונז וועסטו נעכטיגען.

מען קלאפט אין טיר.

נ ע ט א ל ק ע

קטא־טאם?

ג ר ו נ ע

ווער איז דארט?!

מ ר י ם

ס'איז א גאסט.

א ש ט י מ ע

עפענט, עפענט.

פיערטער אקט.

ביי גרונען און נאטאלקע. אן אויבערשטיבעל ערגעץ אין עק שטאדט. דער צימער איז געגוג גרויס, נאר דער סופיט ליגט אויפ'ן קאפ. אין מיטען צימער שטעהט א רונדער טישעל, צוגעדעקט מיט א ריינעם טישטוך. ארום טיש שטולען. ביים ארויפקומען, רעכטס, שטעהט א בעט פערבעט אין אדנונג, געגענאיבער א צווייטע בעט ניט פערבעט. אויף די וועגט העגגען וואו ניט וואו בילדער אהן רעמלאך. דער פענסטער פערהאנגען מיט א גארדין. אויפ'ן טיש ברענט א לאמפ מיט א גרינעם אבאזשור. נעבען איהם שטעהט א וועקזייגער, וועלכער טיק'עט כסדר. מרים, גרונע און נאטאלקע זיצען אלע ביים טיש געפרעסט אויג צו דער אנדערער. אויפ'ן טיש איז אנגעשטעלט בראנפען, קאנפעקטען, אוגערקעס, שווארצע ברויט א. ד. גל.

נאטאלקע

א גראבע, אונגעלומפערטע דארפישע קריסטען, גאנץ זויבער געקלייידעט, האלט א האלבע טוי־גלאז בראנפען, שטעקט מרים'ן צום מויל.

איך דיר זאג, מירקע, טרינק!

מרים

כ'וויל ניט.

גרונע

מיט א מאגער געזיכט. די אויגען ברענען.

טרינק! פריהער אדער שפעטער...

ד ו ו א ש ע

שטעלט זיך אין טיר פון צימער מיט א בייזע אירעניע.

נו, מירעלע, עס טהוט וועה די בויך, א?.. דער רוקען איז נאך גאנץ?... צו לאח'ן. וואסער דארף מען צושטעלען...

ל א ה

גלעט דוואשע'ן.

אפשר זענט איהר גערעכט... נאר דאס מאל...

ד ו ו א ש ע

וואס דאס מאל? ! דעם טויט דארף מען זיי מאכען אינאיינעם מיט זייערע ממזרים! אסור לרחם אויף דעם... ס'איז אין דער האלבער וועלט ניט געהערט געווארען... א חצופה, אהן טאטע־מא־מע... א קבצן'טע זאל זיך אוועקלאזען אויף אזוינע דרכים... וועה צו טאטע־מאמע אויף דער וועלט און א ברעך צו זיי דאַרטען אויף יענער וועלט!... נאך וואס האט איהר מיר געהופען?... ס'וועט רעכט זיין אהן מיר אויך...

מ ר י ם

דבורה'לע, לאה! לאזט מיר שטארבען!... האט רחמנות!... מאמעלע! נעהם מיר צו!... מא־מע־לע!... מא־מע־לע, נעהם מיר צו!...

ד ו ו א ש ע

נישקשה, וועסט נישט שטארבען; כשר'ע געווינעריגם וועלען צו־ליעב דיר פון קינדבעט אין דער ערד נעהן פאר דער צייט... דו וועסט ניט שטארבען... וועסט ניט שטארבען!

מרים'ס היסטעריש־ער געוויין רייסט איהר איבער.

ד ב ו ר ה

קינד מיינס, הער אויף... בערוהיג זיך... אלץ וועט פערביי געהן... בערוהיג זיך... דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט... ווער האָט עס גע־וואוסט, אז אַזאַ בייזער סוף זאָל אויסגעהן...

מ ר י ם

כ'האָב דיר ניט געפאָלגט, טייערע מאמע, צו חלום ביזטו מיר גע־קומען... כ'האָב דיר ניט געפאָלגט...

ל א ה

וואָס וויינסטו אזוי... ביי אונז ביזטו דאָך...

מ ר י ם

אזוי אומגליקליך... אזוי אומגליקליך...

ד ב ו ר ה

מיט א פּאָמוניצע האָב איך איהם בעדארפט אָבגיסען... מיט זודיגע וואַסער האָב איך איהם געדארפט אָבקאָכען...

ס'לאָזט זיך הערען דוואָשע'ס גראָב קול חינטער דער טיהר.

ד ו ו אָ ש ע

קומט אריין. א דיקע אידענע אין די זעכציגער. דאָס געזיכט פער־וויקעלט אין א פאטשיילע, נאָר די נאָז זעהט זיך אַרויס. קושט די מזוזה. וועה צו דער מאמען דאָרט אין קבר... שמעון האָט מיר שוין די גדולה אָנגעזאָגט.

ל א ה

דוואָשע קרוין, איצטער הערט אויף, איך בעט אייך... הערט אויף...

פון צימער טראָגען זיך היסטערישע קרעכצען.

ד ו ו אָ ש ע

דער טייוועל וועט עס ניט נעהמען. כשר'ע ווייבער וועלען די כפּרה געהן ביים געווינען פאר איהרע גוטע מעשים; אָבער דאָס... דאָס זיינען דאָך צייג... היינט ווארפט עס אָפּ און מאָרגען...

ל א ה

דוואָשע, איך בעט אייך...

ש מ ע ו ן

געהט ארויס פון שטוב.

ל א ה

לויפט צו זיך אין חדר'ל.

ד ב ו ר ה

יונה, קום, זאלען מיר איהר אוועקלענען אין בעט...

י ו נ ה געהט צו, זיי פיהרען זיי אין צימער אריין.

מ ר י ם

לאזט מיר שטארבען! נעוואלד, לאזט מיר שטארבען... מאמעלע מיינע!

ל א ה

שוין פארטיג... איך וועל אנקלאפען אין וואנד צו דוואשען. לויפט צו צו א וואנד און קלאפט מיט א א האלץ און רופט:

דוואשע! דוואשע!

מ ר י ם

איהר קול הערט זיך איבער'ן וועגטיל.

לענט מיך לעבעדיגערהייד אין קבר אריין... נעוואלד, בענראבט מיר... רופט איהר ניט!

ד ב ו ר ה

איהר קול פון צימער'ל.

זיי רוהיג... זיי רוהיג... גוט, וואס דו ביזט אהער געקומען... מיר וועלען דיך ניט לאזען פאלען... מיר וועלען דיר ניט לאזען קיין ביזן טהאן...

י ו נ ה

קלאפט אין וואנד און שרייט.

דוואשע! דוואשע!

מ ר י ם

רופט ניט דוואשען... האט רחמנות! מאמעלע מיינע!... טייערע מאמעלע!... גיט מיר סם... מאכט מיר דעם טויט...

ד ב ו ר ה

אבער וואר האט דיך געשלאגען?

ש מ ע ו ן

צו יונה'ן.

גאה ניט! וועסט נאך אריינפאלען אין טורמע.

מ ר י ם

פון די טרעפ האבען זיי מיך אראבגעוואלרפען...

י ו נ ה

וואר האט געוואלרפען? זאגט, מרים! וואר האט געוואלרפען — כ'מוז דעם שארבען שפאלטען! דער ממזר האט אייך געוואלר־פען?...

מ ר י ם

געוואלד, איך גאה אוים! דבורה'לע, שענקט מיר... שענקט מיר... אוי, עס צוברעכט מיר אויף צווייען...

ש מ ע ו ן

זאל מען אפשר דעם פעלדשער רופען?

ל א ה

פיהרט יונה'ן צום טיש.

אט דא זאלסטו מיר זיצען... דיר גלוסט זיך נאך אנמאכען א צרה...

מ ר י ם

לאזט זיך ארא אויף דר'ערד.

ראטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

זי גאהט צו קינד, וואס זאל איך טהאן?!

מ ר י ם

איך גאה אוים... דבורה, ראטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

לאה'לע, גאה בעט אוים דיין בעט... אין דיין בעט...

ל א ה

וואָס איז געשעהן, מרים? זאָגט, וואָס איז געשעהן?

ד ב ו ר ה

אָבער זאָג, מרים, קינד מיינס, וואָס איז געשעהן?

י ו נ ה

וואָס האָט איהר זיך אָבגעשטעלט נעבען טיר?.... וועד האָט אייך געשלאָגען?

די קינדער ביים אויוועז כאָפען זיך אויף אוז קוקען פערוואונדערט.

מ ר י ם

ראטעווועט מיך... מען האָט מיר געשלאָגען, שיער צום טויט ניט געשלאָגען...

ד ב ו ר ה

זיץ דאָ, מיין קינד, וועד האָט דיר געטהאָן, רבונו של עולם!

מ ר י ם

האַלט פעסט דבורה'ן.

לאָזט מיר ניט אָב, מיין טייערע!

י ו נ ה

וועד האָט אייך געשלאָגען, מרים? זאָגט — זיבערמאן? הא? וועד, זיבערמאן? וואו איז מיין שטעקען?!... כ'וועל באלד איהם צושפאלטען אויף צווייען זיין שארבען!

ל א ה

איך בעט דיר, יונה, זאלסט ניט געהן... מען וועט דיר נאָך ארעסטירען...

י ו נ ה

איין מאל פאר אלע מאל — איך וועל זיך מיט איהם אָברעכענען, לאָז!...

מ ר י ם

בעט מיט אַ שוואכע שטימע.

יונה... כ'בעט אייך... יונה, געהט ניט...

ס'הערט זיך פלוצלונג אַ געשריי אויף די טרעפּ. אַלע ווערען אי־
בערראַשט, ווארפען די לעפעל און קוקען צום טיר אָנגעשטרענגט.

ל א ה

וואָס איז עס? וועמעס קול?

ד ב ו ר ה

אויף די אויבערשטע טרעפּ.

ל א ה

עפּעס שלאָגט מען זיך!

עס הערט זיך וויעדער אַ פרויען געשריי.

י ו נ ה

איך נעה ארויס זעהן.

ל א ה

געה ניט. שטעה.

ש מ ע ו ן

זיי ־א — דאָס איז פון די אויבערשטע טרעפּ.

דער קול ווערט נעהנטער. ס'הערט זיך אַ קרעכצען.

ל א ה

דאָס איז איהר קול!.. מרים איז עס. מען שלאָגט זי ביים בעל־
הבית אויף די טרעפּ!

י ו נ ה

איך געה ארויס.

די שטימע הינטער'ן טיר: „ראַטעוועט!.. עפענט!...

ד ב ו ר ה

דאָס איז זי!

עפענט די טיר.

מ ר י ם

פאלט אַריין אין שטוב. דאָס געזיכט פלאמט. פון די אויגען איהרע
פליסען טרערען, אויסגעוויקעלט אין אַ שווארצע דיקע טוך. ווארפט
זיך דבורה'ן אויפ'ן האַלז.

דבורה'לע, הארץ, קרוין! ראטעוועט מיך, ראטעוועט מיך!

ד ב ו ר ה

הירזש געדיכטע. דערלאנגען באלד, אדער בעסער לאזען אויף שפעטער?

י ו נ ה

פון מיינעטוועגען קען שוין גאר זיין געגנג.

ל א ה

איך ווייל אויך מעהר ניט עסען.

שטיל. דבורה לעגט אויס געדיכטע הירזש אויף א פלאכען טעלער, בעשיט עס מיט מעל־צוקער און טראגט צום טיש.

ד ב ו ר ה

נו, קינדער, געהט צום טיש. געהט עסען. איהר האט דאך גע־באסט דעם גאנצען טאג. יונה, לאה, וואס איז מיט אייך?

ש מ ע ו ן

זיפצט זיך אב.

מהום—הום—הום...

י ו נ ה

שטעלט אריין זיין לעפעל אין די הירזש.

כ'בין א פראסטער מענש, אן עם הארץ, א פראסטער שוסטער... גע־דיענט פאניען און דארטען אויך מעהר ווי דעם מוזשיק ניט גע־זעהן... פון דעסטוועגען אזוינע זאכען כאפען מיר פאר'ן הארצען... וועז מען לאזט מיר — מיט א מעסער אין הארצען וואלט איך איהם געגעבען! ס'איז ניט געהערט געווארען אין דער האלבער וועלט... עס קומט אן ארימע, עלענדע יתומה, אהן טאטע־מאמע— געקומען פערדיענען א שטיקעל ברויט — רייסט זיך אויס פון דער בלאטע עפעס א טייוועל און לעגט איהר אין דער ערד אריין...

ש מ ע ו ן, ד ב ו ר ה און ל א ה קייען אהן חשק.

ד ב ו ר ה

גוט וועז מען זאל פאר אזא זאך אנגעבען אין סוד?

י ו נ ה

איז וואס — וועט זי צוריק וועלען א מיידעל?

קען זי גאָר ניט. ווי זי האָט זיך אויסגעבעט, אזוי וועט זי שלאָ־
פען!...

ל א ה

כ'ווייס שוין לאנג, אז דיר, טאַטע, קריכען ניט אין קאָפּ אזוינע
זאכען.

ש מ ע ו ן

אז איך וויל גאָר ניט ריידען פון דער חצופה.

ל א ה

זי איז א חצופה, אויב ס'איז געקומען אן אויסוואורף און האָט
איהר אונגליקליך געמאכט?

ש מ ע ו ן

ווער האָט איהר געהייסען איהם פאָלגען?

ד ב ו ר ה

טאָכטערקע, הער אויף צו רעדען מיט איהם.

י ו נ ה

אז מרים וועט האָבען א אינגעל, וועט מען אייך, שווער, מכבד
זיין מיט סנדק.

ש מ ע ו ן

טפוי!

געהט צום אויווען.

ל א ה

זי האָט געמיינט, אז ער וועט מיט איהר חתונה האָבען.

י ו נ ה

מעגסט זיין זיכער, אז ער האָט זי שוין לאנג אין דער פּיאטע
אויך ניט...

ד ב ו ר ה

געהט צום טיש, כ'האָב נאָך עפּעס א געריכט פאר אייך... איהר
האָט גאָר פערגעסען.

ש מ ע ו ן

וואָס פאר א געריכט?

י ו נ ה

איך האב עס געוואוסט פאראויס — א סך האב איך אזוינע מעשות. געזעהן — איהר ווייסט נאר ניט, וואס א גרויסע שטאדט איז... איהר בייצוקומען דארף מען געבארעז ווערען אן עזות פנים, א שייגעץ מחוצף... א, א, כ'האב געזעהען וואס עס ווערט פון אזוינ מיידלאך וען זיי הויבען אן ווערען פאר זיך בעלי הבית'טעס.

ל א ה

וואס זשע האט זי נעקענט טהאן אנדערש אויב זי איז געבליבען א יתומה אהן טאטע־מאמע?

י ו נ ה

ווערען א דיענסטמיידעל אין איהר קליין שטעדטעל.

ד ב ו ר ה

אז די מאמע איז איהר געשטארבען, האט זי געדארפט נעהמען א שטריק און אויפהענגען זיך.

י ו נ ה

דאס איז א רציחה אין דער וועלט!...

ד ב ו ר ה

מיר האבען איהם נעדארפט אליין ארויסטרייבען פון שטוב... ווייפיעל מאל מען האט עס ארויינגערעדט אין איהר!

י ו נ ה

וויפיעל מאל האב איך אליין מיט איהר גערעדט! איהר ווייסט, אז איין מאל האב איך שוין געוואלט נעהמען א שטעקען און ארויסטרייבען איהם פון שטוב... פאר וואס האב איך איהם ניט צושפאלטען דעם שארבען זיינעם?... איך האב איך ניט דערצעהלט. דער פאדליעץ האט זיך צו מיר געוועגדעט, נאך פאר אונזער חתונה, אז איך זאל איהם בעהילפיג זיין ארויינצוקריגען מרים'ען...

ש מ ע ו ז

ווער איז זי אייערע? ווער זענט איהר און ווער איז זי? בפרט נאך איצטער... זי האט אבגעוואוינט דא, בעצאהלט און אוועק — איך

ד ב ו ר ה

זי האט גאר ניט געקענט רעדען מיט מיר. זי האט גלייך אנגעהויבען ווינען... געהט פערוויקעלט אין א פאטשיילע...

ל א ה

פאר וואס איז זי די נאנצע צייט ניט נעקומען?

ד ב ו ר ה

זי איז מיר שיער אויפ'ן האלז ניט ארויפגעפאלען, ווי כ'בין דערנאנגען פון איהרע רייד... פון איהר פנים... ווי ס'וויזט אויס, איז זי שוין...

ש מ ע ו ן

טפוי!...

ל א ה

וואס רעדסטו, מאמע? דו ווייסט עס נעווים?... ווי אונגליקלי דאס הארץ האט מיר נעוואנט... ווי קען זי נאר ארבייטען אין א לאנע?

ד ב ו ר ה

כ'ווייס עפעס ניט פאר וואס די מיידל איז מיר נעבליבען אייביג נעבאקען אין הארצען... מיט מיין נאנצען לעבען האב איך נעוואלט, זי זאל בלייבען בייי מיר אין שטוב. דאס הארץ האט מיר נעוואנט, אז מיט איהר וועט עפעס מרעפען אן אונגליק. נעווינט פלענט מיר קאכטען, זעהענדיג ווי בין האלבע נאכט זיצט זי אייביג נעבוינגען איבער'ן מאשין.

ל א ה

איהר נערענקט, וועז זי איז אנגעקומען צו אונז?

י ו נ ה

איך האב עס נעוואוסט פאראוים — א סך האב איך אוויינע מעשות נעזעהען. פאר איהר שעהטען זיך אין פאר איהר חן'עודיג פנים'ל האב איך זיך שטארק נעשראקען...

ל א ה

ווי אזוי האסטו עס פאראוים נעוואוסט?

ל א ה

וועמען?

י ו נ ה

מרים'ען אודאי?

ד ב ו ר ה

אַלע, וואָס ווינשען מיר בייז, זאָלען זיין אין איהר מצב.

ש מ ע ו ן

וואָס איז געוואָרען מיט דער מרשעת?

ל א ה

פאר וואָס רופסטו עס איהר, מרשעת?

ש מ ע ו ן

ווייל זי איז עס ווערט; אז אַן אַרענטליכע נעהמט און מאכט פון זיך בלאָטע...

ל א ה

דו האָסט איהר ניט געפרעגט, וואָס זי טהוט? וואָס מאכט זי? פאר וואָס קומט זי ניט אהער?

י ו נ ה

ער האָט דאָך איהר אוועקגעוואָרפען נאָך מיט א האלב יאָהר צו־ריק; וואָס טהוט זי איצטער?

ד ב ו ר ה

כ'האָב מיט איהר ניט גערעדט קיין סך. ווי עס ווייזט אויס, מוז נאָך מאכען זאָקען. איהר וואָלט עס א קוק טהאָן אויף איהר. דאָס פּנים געל און גרין.

ל א ה

ווי שעהן און פריש זי איז עס געווען!

ש מ ע ו ן

זעה, ווי מען נעהמט זיך עס צום הארצען... ווער איז איהר שול־דיג, דער בעסטיע? ווי זי האָט זיך פערדיענט, אזוי האָט זי... קנאפּ האָט מען אין איהר אריינגערעדט.

ד ב ו ר ה

וואָס מיינסטו, מיין קינד, ס'זיינען צוגעקומען קינדער, מעהר גע־
וואָרען מיילער, פון דעסטוועגען זיינען מיר פאר הונגער ניט גע־
שטאָרבען.

י ו נ ה

ביי אייך איז דער עיקר, אז מען שטארבט ניט פאר הונגער. אוי־
סער קארטאָפעל איז דאָך נאָך עפּעס פארהאן אויף דער ליכטיגער
וועלט.

ש מ ע ו ן

וואָס, למשל?

י ו נ ה

איך זאָל אייך אויסרעכענען?

ש מ ע ו ן

אזוינע זאַכען וואָס ס'איז גאָר צו זיי קיין שיעור ניטאָ מיינסטו?
צו ו ו ע ל ע ן איז גאָר קיין גרונד ניטאָ.

ל א ה

ביים טאַטען איז אן איבעריגע זאך, אז עס זאָל זיין שטענדיג
עסען צו זאַט און מיט וואָס דעם אויווען אויסצוהייצען.

י ו נ ה

דעם שווער האָט גאָט געבענשט מיט א גוטען מאָגען און ער האָט
ניט מורא פאר קיין קעלט — וואָס דארף ער נאָך מעהר?...

ל א ה

טראָגט דאָס קינד אין וויעג.

וואָלט ער כאָטש שלאָפען היינטיגע נאכט, מיין טייערער אוצר!
יוי א בעבעלע איז איינגעשלאָפען... כ'האָב קיינמאָל ניט געטראכט
אז איך זאָל אזוי ליעב האָבען מיינ'ס א קינד.

ד ב ו ר ה

איהר וועט גאָר ניט טרעפען וועמען איך האָב היינט בעגעגענט...
פון זינען איז מיר ארויס און כ'האָב ניט דערצעהלט.

לאה

נייז: איך געדענק נאר ניט. קיין נאר בין איך קיין מאל ניט געווען.

יונה

אויב אזוי, וועל איך דיר באלד דערמאנען — הערט אלע.

לאה

נו, נו — שווייג דאָרט. טאטע פערמאך איהם נאר דאָרט דאָס מויל...

שמעון

ס'קריכען מיר נאר ניט אין קאָפ אייערע נארישקייטען...

דבורה

איהר האָט זיך ניט וואָס צו שעהמען ביידע; איהר זיינט ביידע גענוג משוגע געווען...

לאה

ער האָט מיר געגארט.

יונה

איצטער מוז איך שוין אלץ דערצעהלען...

לאה

דו ביזט נערעכט, דו ביזט נערעכט... שווייג, שווייג...

דבורה

וואָס פעהלט דיר נאָך, אז נאָט האָט דיר געבענשט מיט אזא זוהן אן אוצר.

לאה

כ'קען יונה'ן מוחל זיין די מתנה... בויך־וועהטאג פריהער, אוז שפעטער קאָפוועהטאג.

שמעון

אינ'ם קינדם מזל וועט נאָט העלפען.

לאה

פיש... דו ביזט זעהר גליקליך אין דיינע קינדערם מזל...

געווען צו ווארטען.

ל א ה

וואָס איז דאָס כאפּעניש געווען וויים איך ניט. ממש — די הויט האָט געברענט אויף איהם. וואָס וואָלט מיך געארט איך זאָל נאָך געווען זיין א מיידעל?

י ו נ ה

איך האָב מורא געהאט זאָלסט קיין חרטה ניט האָבען. וואָלסט געפונען א שעהנערען בחור פון מיר, און מיר וואָלסטו געוויזען די טיר...

ל א ה

ער איז נאָר קיין נאָר ניט, ער פערשטעהט כ׳לעבען.

י ו נ ה

אודאי.

ל א ה

בחורים, גרעסערע בריות פון דיר, האָבען זיך געהאָנגען אויף מיר און איך...

י ו נ ה

טאָ פאר וואָס האָסטו טאקי מיט זיי ניט חתונה געהאט?

ל א ה

ווייל כ׳בין געווען פערליעבט אין דיר; ווען דו וואָלסט מיך ניט גענומען, וואָלט איך אפשר געשטאָרבען פאר הארץ קלעמעניש.

י ו נ ה

זי לאכט און איך וועל אייך תיכף דערצעהלען, וואָס זי האָט מיר אמאל געזאָגט פאר דער חתונה, זייענדיג אליין אין שטוב.

ל א ה

וועז, זאָג, וועז?

י ו נ ה

יעמאלט וועז משה איז פון דאנען ארויס.

זעהר א סך אויף איהר מיט די תעניתים.

ד ב ו ר ה

דערלאנגט אַ הערינג צום טיש.

אז ס׳איז קיין מזל ניטא, איז אלץ פערפאלען... איידער צו גע־
בארעז אין א בייזער דאלית, איז שוין גלייכער גאר ניט.

ש מ ע ו ן

ס׳איז דאך עעפס ערב פורים אויף דער נאכט און זיי האבען אַ־
געהויבען פלאפלען ניט וויסענדיג וואס און וועז.

ד ב ו ר ה

וואס זשע ווילסטו?

ל א ה

מאמעלע, גיב מיר די ציקאריע — כ׳קען זיך ניט אויפהויבען.
ער איז מיר אנשלאפען נעוואָרען אויפ׳ן האנד.

ד ב ו ר ה

פריהער עס און דערנאך וועסטו פערטרינקען. הערט, קינדער־
לעך, אפשר זאל איך גאר ניט באקען קיין חלות? מען וועט קוי־
פען פארטיג. ערשטענס, האב איך פראסט קיין כח ניט מיט דעם
זיך צו פערנעהמען, און צווייטענס.... ס׳איז א שאד דאס האלץ...

ש מ ע ו ן

א ווינטער א ביסעל! נו, נו, אויף איין טאג זאל עס פאלען דער
פראסט... פאר־א־יאהרען, געדענק איך, איז קיין סימן שנע ניט
געווען אין דער צייט. פאר־א־יאהרען אין דער צייט איז שוין גע־
לעגען א פאר גראשען אויף פסח הוצאות...

ד ב ו ר ה

דו פערגעסט נאך, אז פאר־א־יאהרען ווינטער האט מען צו דער
חופה געפיהרט די חברה־לייט.

י ו נ ה

שטארק כדאי געווען...

ד ב ו ר ה

האסט דאך אליין געוואלט; אפילו ביז פורים איז דאך דיר שווער

דריטער אקט.

ביי שמעון'ן אין דירה. אסתר־תענית ביי נאַכט. שמעון און יונה זיצען ביים טיש און געגעאיבער זיצט ל א ה און האַלט א קליין קינד אויפ'ן האַנד. דער עולם קיים מיט עפעס א מידקייט. ד ב ו ר ה גרייט צו א חערונג. ביים אויוועז, אויפ'ן באַנק, זיצען צוויי קינדער צוגע־מוליעט אייגם צום אַנדערען און דרעמלען.

ד ב ו ר ה

קענסט דאָך איהם אוועקלעגען. וואָס איז דאָס האלטען רק אויפ'ן האנד? ער האָט אַהן עין הרע געטרונקען.

י ו נ ה

כ'פערשטעה אין גאנצען ניט; וואָס איז געווען דאָס פאסטען? אז מען זויגט א קליין קינד פאסט מען ניט.

ד ב ו ר ה

מיר טהוט אויך באנק וואָס איך האָב געפאסט — ס'פעהלט ב"ה ניט קיין תעניתים א גאנץ יאָהר...

ש מ ע ו ן

מיר טשעפעט א תענית גאָר ניט. א גרויסע זאך איבערצוקומען: ז וויגטערדיגען טאָג אונגעגעסטען.

ל א ה

וואָלסט נאָר, טאטע, פרואווען איין מאָל זויגען א קינד; וואָלסט וויסען ווי עס שמעקט... ס'ווערט אין הארצען פוסט נאָר צום חלש'ן.

י ו נ ה

די חכמה רעדט נאָך! זי מיינט אז דער רבונו של עולם קוקט

י ו נ ה

זעהט, זי אנטלויפט! קום וועל איך דיך דורכלאזן דורך א נאר־ העגטערע וועג — קום דורכ'ן פענסטער...

ד ב ו ר ה

וואוהין לויפסטו, מרים?

י ו נ ה

קום, וועל איך דיר בענשען פאר'ן אוועקגאנג.

ד ב ו ר ה

יונה, כ'בעט דיר, זאלסט שווייגן!... צו מרים'ן, נעהמט זי פאר'ן ארבעל. זאג, וואוהין לויפסטו מיט פערווויינטע אויגען, הא?

י ו נ ה

אייג'מסר'ן פאר זיך בערמאנען מסתמא.

מ ר י ם

לאזט מיך! לאזט מיך! לאזט מיר אנטלויפען פון אייער פינס־ טערען קעלער... מיר איז דערשטיקט צו ווערען ביי אייך... איך וויל נאך לעבען און איהר לאזט מיר ניט... איהר זיינט מיר ווילד פרעמדע... כ'קען אייך ניט...

געהט שנעל ארויס. דבורה און יונה קוקען זי פערוואונדערט נאך.

י ו נ ה

הא—הא!... לעבען ווילט זיך איהר... לעבען... ווי אזוי אבער?... מיט וואס?...

שרכנות־געלד. האסט דאך מיר אליין געזאגט, מירעלע, אז דו וואלסט מיט איהם חתונה געהאט...

ד ב ו ר ה

אבער וואס איז עס דיין דאגה? וואס מישסטו זיך אין פרעמדע עסקים?... זאל זיך יעדערער טהאן ווי ער פערשטעהט... איך האב גערעדט א פאר מאל... געזעהן, אז זי הערט ניט — שווייג איך...

מ ר י ם

בעסער וואלט איהר גאר ניט געווען אנהויבען.

ד ב ו ר ה

דו רעדסט דאך גאר ווי א קינד. דו מיינסט, אז איך האלט דיר פאר א פרעמדען אין שטוב... גלויב מיר, אז ביי מיר איז אלץ איינס — מיט'ן רובעל וואס איך נעהם ביי דיר און אהן דעם רובעל... יעדער מענש דארף האבען א מדריך...

מ ר י ם

און איך דארף קיין מדריך ניט האבען.

י ו נ ה

לאכט.

איהר, שוויגער, זאלט געזונד זיין — איהר האט גאר א טעות. איהר האלט זי נאך פאר א פיצעל מיידעלע, און זי ווייל שוין א חתן נאך פון פאר פינף יאהרען. גאר איך האב ליעב צו טהאן א טובה... כ'וועל פאר איהר אויסזוכען א רעכטע...

קושט די שפיצען פינגער.

ד ב ו ר ה

לאכט.

איך האב דאך דיר געבעטען, דו זאלסט אויפהערען...

מ ר י ם

שמיצט אוועק די העמד, וואס זי האט פערריכט, און טהוט אן א טיכעל אוים'ן קאפ.

י ו נ ה

וואס, דו ווייסט וואס ער איז אוועקגענאנגען?

ד ב ו ר ה

יונה, איך בעט דיר, הער אויף צו קאמאנדעוועז... כ'וועל אוועק שטעלען די ביער אונטער די טרעפ, וועט זיין קאלט.

געהט ארויס.

י ו נ ה

וויצעלט זיך.

וויין ניט; יונה קען אלץ. איך זאג דיר צו, אז איך וועל איהם פאקען פאר דיר.

מ ר י ם

חייבט אן ווייגען.

וואס ווילט איהר האבען פון מיר?... ווער זיינט איהר מיר?... איך קען אייך ניט.

י ו נ ה

שא—שא—שא....

מ ר י ם

איך בין אייך ניט קיין קליין קינד; איהר האט זיך ניט וואס צו ווישלען איבער מיר. איך בעצאהל פאר דירה געלד... איהר קענט זיך ווישלען ווי פיעל איהר ווילט, אבער אויף מיר האט איהר קיין פראווע ניט...

ד ב ו ר ה

אוילט זיך אין שטוב ארויין.

וואס איז?... וואס איז?! וואס איז דא געווען? פאר וואס ווייגט זי?... דו, יונה, ווייסט שוין גאר ניט, כ'לעבען, וואס דו טהוסט... ער העדט און זי ווייגט ווי א קליין קינד. געזעהן אן ארבייט!

י ו נ ה

איך מאך גאר קיין שפאס ניט. איך ווילל פראסט פערדינען

זילבערמאן

איהר וועט אויסטרינקען. אדיע!

געהט ארויס.

יונה

נעהמט זיך פאר דער ארבייט.

זעהסט, מירעלע, אז איך בין א גוטער מענש...

מרים

מיט וואס?

יונה

וואס איך בין אוועקגענאנגען.

מרים

וואס פאר א טובה האט איהר עס מיר מיט דעם געטהאן?

יונה

א שאד, שוויגער, וואס מרים איז ניט אייער טאכטער...

דבורה

וואהרום וואס?

מרים

ער האט שוין אנגעהויבען דרשן'ען.

יונה

וואלט איהר האבען א שעהנעם און א רייכען איידעם...

מרים

טפו!!...

דבורה

יונה, הער אויף.

יונה

וואס ביזטו אין כעס, קעצעלע? איך קען טהאן א טובה. בעצאהלט מיר נאר גוטע שדכנות געלד — איז זילבערמאן דיינער. איהר זעהט, שוויגער, ס'טהוט איהר הנאה...

מרים

שווייגט.

זילבערמאן

מיט די ווייבער וויל איך גאָר ניט רעדען... טרינקט, יונה. נו, יונה!

יונה

ביער איז גוט צו טרינקען נאָך א פעטען מיטאָג... נאָך קארטאָפעל איז געזינדער א פרישער טרונק וואסער.

זילבערמאן

איהר זענט דאָך געווען א סאָלדאט!

דבורה

צו יונה'ן.

טרינק, טרינק!

זילבערמאן

מיט איהם וועל איך קיין גרויסע קונצען ניט מאכען — כ'וועל איהם אונטער'ן קאָלנער אריינפליוכען...

יונה

גוטע ביער. אז כ'בין געווען ביי פאָניען, פלעג איך אָפטער טרינקען ביער.

זילבערמאן

און ווייטער?

יונה

מעהר וויל איך ניט.

זילבערמאן

איך וויל אויך ניט מעהר. איהר וועט בעהאלטען די אנדערע פלעשעל — נו, מאָרגען וועל איך האָבען מיינע שיך?

יונה

פע, האלט איהר דאָך ניט קיין וואָרט.

זילבערמאן

נו, וועל איך ווארטען ביז איבערמאָרגען. אדיע!...

דבורה

וואָס וועט זיין מיט דעם ביער?

ראָס זינגט עס א בלינדע אַרעם־מענש, ס׳כאפט פראָסט פאר׳ן הארצען... איך בין דאָך אויך אן עלענדע יתומה.

זיבערמאן

קוקט אין פענסטער.

ויי געהען שוין! לאָמיר, מירעלע, שנעלער אַברעדען: היינט וועסטו פון דאנען ארוים... א בעזונדערען צימער נעהם... זשאלעווע ניט קיין גלד... אויך מיין רעכענונג...

מרים

וועסט זיין היינט אין וואלד... כ׳האָב נאָך וואָס מיט דיר צו רעדען... כ׳האָב פערגעסען — וועסט זיין?

זיבערמאן

איך וועל זיין.

שטעכט מיט׳ן נאָהל אַ שטיקעל לעדער. ס׳הערט זיך רעדען אונטער׳ן טיר. דבורה און יונה קומען אריין.

יונה

שטעלט אויפ׳ן טיש די פלעשער ביער.

מיר איז גוט צו שיקען נאָך דעם מלאך המות. מיין ווייבעל איז שולדיג וואָס כ׳האָב זיך אזוי לאנג געזאמט.

זיבערמאן

און איך האָב זיך דערווייל אויסגעלערנט שוסטערייַ... די פרייליין האָט מיר דערצעהלט איהרע חלומות.

דבורה

מירעלע, דערלאנג א גלאז.

זיבערמאן

עטליכע גלעזער: אלע וועלען טרינקען!

דבורה

דאנק. איך טרינק נאָר קיין ביער ניט.

מרים

איך פערשטעה ניט, ווי קען מען נאָר טרינקען ביער... ס׳איז דאָך ביטער, ווי טשעמעריצע.

זילבערמאַן

אויף אלע הוצאות... אלץ אויף מיין רעכענונג!

מרים

קושט איהם.

ווי גוט דו ביזט!... מיר דוכט, אז מען געהט... זעץ זיך דו צוריק אויף דיין אָרט... מאך זיך, אז דו נעהסט! מיר דוכט, אז דבורה געהט.

זילבערמאַן

קיינער געהט ניט.

מרים

פונדעסטוועגען דארף מען עפּעס געפינען א תירוץ, פאר וואָס איך געה פון דאנען ארויס.

זילבערמאַן

קיין שום תירוץ בעדארף מען ניט. אומזיסט זיך דערשראָקען. קום צו מיר, קליינער נאַרעלע... גיב מיר נאָך איין קוש.

מרים

לאכט קינדערש.

גענוג, גענוג. איך וויל ניט, אז זיי זאָלען וויסען... איך פיהל, אז דו ביזט גערעכט. ס'איז ניט זייער דאגה; זיי דארפען מיר קיין דעות ניט זאָגען... נאָר מיין נאַטור איז שוין אזוי... איך קען עפּעס ניט...

זינגט:

ע—ל—ענד בין איך ווי א שטיין,
גע—לאָ—זען האָט מען מיך א—ליין...

זילבערמאַן

אויב דו האָסט מורא געהן צו מיר, וועל איך שוין אליין מטריח זיין מיין עלטער. געהט צו איהר, קושט זי. שטענדיג זינגסטו דאָס ליע־דעל — וואו האָסטו עס געכאפּט?

מרים

כ'האָב עס געהערט. אבער געה זעץ זיך צוריק אויף דיין אָרט—

זילבערמאן

איך האָב דיר שוין לאנג געזאָגט, אז דו זאָלסט פון דאנען ארויס.

מרים

זיי פרעגען אלע מאָל: פון וואנען האָט איהר עס, מרים, קליינ־געלד?...

זילבערמאן

איין מאָל פאר אלע מאָל — היינט מאך איך א סוף. נעהמט ארויס פון קעשענע גאָלדענע מטבעות. נא דיר נאָך געלד, און נאָך היינט וועסטו פון דאנען ארויס...

מרים

וואָס וועל איך זיי ענטפערען, אז זיי וועלען מיר פרעגען: נאָך וואָס געהסטו פון דאנען ארויס?

זילבערמאן

וואָס פאר א פראווע האָבען זיי עס דיר צו פרעגען וואוהין דו געהסט? וואָס זיינען זיי דיר?!...

מרים

דבורה איז א טייערע אידענע... כ'האָב עפּעס דרך־ארץ פאר איהר...

זילבערמאן

אָבער דאָך א פרעמדע.

מרים

היינט ביי־נאכט וועט זי מיט מיר אויך רעדען... זי וועט זיך נאָר דערוויסען, אז דו ביזט היינט דאָ געזעסען.

זילבערמאן

אויב אזוי — געה איך מעהר ניט צו דיר!... נעהם די געלד. וועסטו האָבען גענוג אויף דער ערשטער צייט... אויס זאָקען! איך בעדארף ניט, אז דו זאָלסט זיך פערדרעהען מיט די זאָקען שטריקען.

מרים

נעהמט פאָרזיכטיג דאָס געלד.

אזוי פיעל געלד — צו וואָס דארף איך עס?

זילבערמאַן

נו, פאַר וואָס פרעגסטו ניט?

מרים

הער ווי דאָס הארץ קלאפּט... טיק־טאַק... טיק־טאַק... טיק־טאַק...

זילבערמאַן

נו, פאַר וואָס פרעגסטו ניט?

מרים

אז אייך וועט זיך מאכען...

זילבערמאַן

וואָס וועט זיך מיר?...

מרים

דיר וועט זיך טרעפען א רייכערע, א שעהנערע פון מיר —

זילבערמאַן

וואָס דארף איך קלערען דאפון, אז דו געפעהלסט מיר.

מרים

טאָ פאַר וואָס דאָ אין שטוב אלע זאָגען?

זילבערמאַן

וואָס זאָגען זיי?

מרים

איך זאָל זיך דערווייטערען פון דיר. דו ביזט א רייכער, זאָגען זיי... דו וועסט מיר נאָך אונגליקליך מאכען...

זילבערמאַן

הא—הא! איצטער פערשטעה איך שוין אלץ...

מרים

נעכטען אויך, אז איך בין אוועקגעגאנגען, האָט מיר דבורה גע־מוסר'ט. יונה מאכט חוזק. אמאָל הויב איך זיי אָן צו גלויבען... דו זיצט אויבען ביי זיך און איך ליג דאָ אין קעלער... מיר ווילט זיך זעהן מיט דיר; זאָגען דיר עפּעס; און איך קען צו דיר ניט צוקומען...

מ ר י ם

קוקט איהם גלייך אין די אויגען.

און איהר וועט מיך ניט אוועקווארפען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס מיינט איהר, איך בין א קליין אינגעלע?...

מ ר י ם

אבער, פאר וואס זאגט מען, אז א סך מאל ווערען חלומות מקוים?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ס'האט קיינמאל ניט געטראפען.

מ ר י ם

אין ניטא, זאגט איהר, פאר וואס מורא צו האבען? די מאמע האט אזוי שרעקליך אויסגעזעהען...

ז י ל ב ע ר מ א ן

זעצט זיך מיט איהר.

נענוג... נענוג...

מ ר י ם

מיר ווילט זיך ווידער ווינען. איך ווייס ניט וואס, עפעס א שלעכטע מחשבה טאטשעט מיר דאס הארץ. שטיל א ווייל. דו נעדענקסט, בארים, דעם ערשטען אבענד? איך וועל דיר זאגען ד ו, גוט? דו ביזט דאמאלס געווען עפעס אזוי גוט... איך האב זיך פאר דיר פערשעהמט, קומענדיג אין וואלד. צו וואס בין איך געגאנגען?... איך האב די ארבייט אוועקגעגעט און ניט ווילענדיג בין איך ארויס פון שטוב... איך בין געגאנגען... געגאנגען... אלץ ווי גאר ניט איך האב עס געטהאן... הערסט, ווי דאס הארץ קלאפט... טיק־טאק... טיק־טאק... בארים, וועסט ניט זיין אין כעס, אז כ'וועל דיר וואס פרעגען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וויסט דאך, אז איך בין א גוטער.

מ ר י ם

שווייגט.

מיר מוחל... איך פיהר זיך ניט גוט אויף... מאמעלע!" מיט אמאל דערהער איך שמעון'ס קול — וועקט מיך: מרים, מרים, שטעה אויף!

זילבערמאן

כא־כא־כא! צו שטארבען פון געלעכטער! א פיינער חלום, נאר א פיינער... די בוימער ווערען גרעסער, גרעסער, גרעסער; אלץ ווערט גרעסער, גרעסער, איהר זיינט אויך מסתמא אויסגעוואקסען דאמאלס? כ'וואלט וועלען א קוק נעבען — ווי עוג מלך הבשן האט איהר געמוזט זיין. נארעלע! אז מען לעגט אין שלאף אנידער די האנד אויפ'ן ברוסט, דוכט זיך אויס, אז גזלנים, וועלף בעפאלען, ווילען דערשטיקען... כ'הער זיך איין „די מאמע"... וואס פאר א „מאמע"? — טראכט איך מיר.

מרים

טא פאר וואס האב איך ניט געזעהן אין חלום גזלנים, וועלף? דוקא די מאמע איז מיר געקומען צו חלום — דאס איז עפעס ניט אומזיסט.

זילבערמאן

נארישקייטען!... פרעגט מיר, וואס האט זיך מיר היינט ביי דער נאכט ג'חלום'ט? כ'געדענק נאר ניט. אין דער פריה נאך — פיו... ניטא קיין חלומות!

מרים

קושט איהם אויפ'ן שטערען.

זאגט איהר, אז פאר א חלום איז ניטא וואס מורא צו האבען?

זילבערמאן

ער נעהמט זי אויפ'ן האנד און טראגט זי אום איבער'ן שטוב. איהר זיינט נאך נאר א קלייניע מיידעלע.

מרים

איהר האט מיך זעהר ליעב?

זילבערמאן

וואס וויידער?

לע מענשען, נאָר באלד ווי איך בין צוגעקומען, זיינען זיי אייניג־ווייז פערפאלען געוואָרען... איך קוק אויפֿן טייך, נאָר עפּעס זעהט ער אויס אנדערש ווי שטענדיג... די וואסער איז אזוי שווארץ, אקוראט ווי פּעך... און אויך מיר איז אַנגעפאלען אזא אימה... כ׳האָב געוואלט אנטלויפען — נאָר איך קען ניט. כ׳קען אפילו קיין פוס פון אָרט ניט ריהרען... כ׳האָב געוואלט אַנהויבען שרייען, רופען און כ׳קען ניט — ווי מען וואלט מיר שטיקען פאר׳ן האלז... מיט אמאל — די בוימער און די טשאָט וואָס נעבען טייך, האָבען אַנגעהויבען וואקסען... וואקסען... העכער... העכער... העכער — איך שטעה און קוק... די בוימער וואָס אנטקענען מיר זיינען שוין אזוי אויסגעוואקסען, אז מען קען שוין דעם שפּיץ ניט דערזעהען... דער קווייט וואָס אויפֿן וואסער האָט פלוצלונג אויך גענומען וואקסען, הויבען זיך... ביסלעכווייז... פאמעלענקע... אָט איז ער שוין ווי א קליין קינד... אָט איז ער שוין, מיט אמאל, אין גרויס פון א מענשען... כ׳ווייל אנטקלויפען, כ׳ווייל שרייען — און כ׳קען ניט. ווי א צוגעשמידטע בין איך צו מיין אָרט... מאך איך צו שטארק די אויגען, איך זאל ניט זעהן... זעה איך אבער דורך די ברעמען... מיט אמאל — די מאמע!... פון דעם וואסער־קווייט איז זי ארויס... קוקט אויף מיר, קוקט אויף מיר... רעדט קיין וואָרט ניט... כ׳האָב זי דערקענט — נאָכ׳ן שווארצען פּעק, וואָס אויפֿן זייט באָק, האָב איך זי דערקענט... ביי איהר נעבען אויער איז געווען א נעבאָרענער צייכען גרויס ווי א גראָשען... זי האָט אזוי שארף געקוקט... דורך און דורך האָט זי מיר אריינגעקוקט... זי האָט נעשווויגען, נאָר ניט גערעדט... אפילו מיט אן אויג ניט א פינטעל געטהאָן... מיט א גליעך קיין ריהר ניט געטהאָן, נאָר מען האָט שוין געקענט פערשטעהן, וואָס ביי איהר אין הארצען איז... כ׳האָב שוין גוט געפיהלט... זי האָט מיר געשטראפט וואָס כ׳פיהר זיך אזוי אויף... זי האָט מיר גליך אין הארצען אריינגעקוקט... כ׳האָב נעשפּירט, אז זי ווייס אלצדינג וואָס ביי מיר אין הארצען טהוט זיך... כ׳האָב איהר געוואלט נעהמען בעטען: „מאמעלע... זיי

זילבערמאַן

ווייטער אן עסק! חלומות גאָר.. ווער קוקט אויף דעם?

מרים

דאָס איז שוין גאָר ניט קיין פּוסטער חלום. כ'וועל געהן ארומוואַ־שען דעם פּנים, מען זאָל ניט דערקענען, אז איך האָב געוויינט.

זילבערמאַן

יינה וועט שוין מסתמא באלד קומען.

מרים

ער וועט אזוי גיך ניט קומען. ער איז צו זיין ווייב געגאנגען — דבורה קען נאָך אָנגעהן. אָט אדרבא איך וועל אייך דערצעהלען מיין ערשטען חלום. א קעלט געהט מיר אַזש דורך דורכ'ן גאנצען לייב.

זילבערמאַן

וואָס איז דאָס גאנצע דערצעהלען?

מרים

אדרבא, הערט זיך איין... אין אונזער שטעדטעל דאָרט, הינטער'ן שטאָדט געהט דורך א טייך, ניט קיין גרויסער טייך. דאָרט אויף דעם וועג, נעבען טייך, געהט די גאנצע שטעדטעל שפּאציערען. איך פלעג דאָרט אויך שטענדיג שפּאציערען מיט מיינע...

זילבערמאַן

בעסער דערצעהלט ניט.

מרים

פאר וועמען זאָל איך דערצעהלען, אויב ניט פאר אייך?... דבורה'ן אָדער לאה'ן קען איך דאָך ניט דערצעהלען... דאָס איז געווען נאָכ־דעם ווי מיר האָבען ביידע געשפּאציערט אין וואלד... יענע נאכט האָב איך גאָר ניט געקאָנט שלאָפען, כ'האָב אפילו מיט אן אויג ניט צוגעמאכט. מיט אמאָל הויבט זיך מיר אָן חלום'ען, אז איך שפּאציר נעבען טייך, אין אונזער שטעדטעל... ארום מיר האָט זיך אפילו קיין איין מענש ניט געזעהען... ס'האָבען געשפּאצירט אפי־

מאָדנע פראגען...

מ ר י ם

און איהר וועט מיט מיר חתונה האָבען אויך?

ז י ל ב ע ר מ א ן

פאר וואָס ניט? אבי איהר געפעהלט מיר נאָר... דער פאפא וועט ניט וועלען געבען מיר קיין געלד, אין דר'ערד מיט זיי! אדרבא, איהר האָט דאָך מורא דערפאר וואָס איך בין א רייכער. נו, זעהט איהר שוין? איהר אליין ווייסט ניט וואָס איהר רעדט, אבי געפלא־פעלט... וואָס וויינט איהר וויעדער?

מ ר י ם

די מאַמע מיינע...

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואָס פאר א מאמע? איהר האָט דאָך געזאָגט, אז אייער מאמע איז שוין לאנג געשטאָרבען.

מ ר י ם

איך שרעק זיך אָבער פאר איהר זעהר.

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואָס הייסט?...

מ ר י ם

זי קומט מיר אלע נאכט צו חלום. כ'האָב עס קיינעם ניט געוואָלט דערצעהלען... שוין באלד צעהן יאָהר נאָך איהר טויט. כ'האָב שוין באלד פערגעסען אפילו ווי זי האָט אויסגעזעהען... זי איז געווען א נידריגע. כ'האָב זי אזוי ליעב געהאט!... אז זי איז געשטאָרבען, האָב איך אזוי פיעל געוויינט! אפשר צוויי יאָהר נאָכאַנאַנד האָב איך אלץ געוויינט... ביינאכט פלעג איך תמיד קלערען: וואָלט עפעס גאָט מאכען א נס, אז זי זאָל צוריק לעבעדיג ווערען... כ'האָב איהר האָטש אין חלום געוואָלט זעהען — און קיין מאָל איז זי מיר צו חלום ניט געקומען... און איצטער, זינד מיר האָבען זיך ביי־דע בעקענט, קומט זי צו מיר כמעט אלע נאכט...

מ ר י ם

אבער איך טראכט שטענדיג איינם: וואס לאז איך זיך צו צו איך? רא אין שטוב רעדען זיי מיר אויך אלע אוים, זיי זיינען גערעכט. איך בין אן ארימע מיידעל, א פראסטע. וואס וועט דאפון ארויס־קומען?... איהר קענט מיר ניט ליעבען... איך בין אן עלענדע יתומה. ניין, כ'וועל מעהר ניט... **מעהר וויל איך ניט...**

ז י ל ב ע ר מ א ן

נעהמט זי ארום.

איהר זענט נאך א נארעלע... איהר אליין האט גאר קיין שכל ניט אויף אזעלכע דבורים... נאר וואס איז די שמועסען, **אז איהר האט** א טעות. איהר האט מורא, וואס איך בין א **גביר'עשער — נר.** איז וואס? וואס איז מיר די רייכקייט — צו אלדי רוחות! זשהט איהר דאך, אז כ'האב זיך געווואלט בעקאנען **מיט אייך, האב איך** אויך קיין זאך ניט געקוקט. איהר געפעהלט מיר און גאר! אט אזוי ווי איהר זענט — מעהר ווי איך ניט וויסען. כ'האב אייך געפרענט אמאל פון וואנען איהר זענט? אין דר'ערד מיט די גאנצע געלד!... איך פערשטעה אלץ; דא אין שטוב רעדען זיי אייך אן... איהר פאלגט זיי. וואס, טאטע־מאמע אייערע זענען זיי? און וועלן אפילו זיי וואלטען זיין טאטע־מאמע, פאלגט מען זיי אויך ניט, פונקט ווי איך פרעג א סך ביי מיין פאפא... יונגע מענשען ווי מיר — וועמען דארפען מיר פרענען?... וועט האט עס אונז א גרויסע דעה צו זאגען?...

קושט זי.

און אין א יאהר ארום וועט איהר מיר אויך ליעב האבען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

פאר וואס דען ניט?

מ ר י ם

און אין דריי יאהר ארום.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך פערשטעה אייך ניט, מרים; איהר פרענט מיר אלץ אזוינע

מ ר י ם

כ׳האָב נאָך זונטאג געזוכט א גוטע צייט מיט אייך עפעס רעדען... כ׳האָב זעהר א סך, וואָס מיט אייך צו רעדען... איהר מאכט מיר אונגליקליך...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך?... וואָס איז מיט אייך געווארען פלוצלונג? וואָס ווייגט איהר, מרים?

מ ר י ם

ווייגט.

אָבער מעהר ווי׳ל איך ניט; כ׳ווי׳ל ניט מעהר... געגנג... געגנג... בעפרייט זיך פון איהם. בעהאלט דאָס געזיכט אין ביידע הענד.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך הויב אייך ניט אָן צו דערקענען. וואָס רעדט איהר? איהר לאכט אפשר נאָר פון מיר? איהר לאכט, מרים?

מ ר י ם

ניין, ניין... מעהר ווי׳ל איך ניט... **איהר מאכט מיר אונגליקליך. איך בין שטענדיג געווען צופריעדען און איהר...**

ז י ל ב ע ר מ א ן

איהר געדענקט, מרים, וואָס איהר האָט אליין געזאָגט...

מ ר י ם

וואָס האָב איך געזאָגט? כ׳האָב נאָר ניט געזאָגט. איך בין א נאָר געווען. כ׳האָב נאָר ניט פערשטאנען. איך ווי׳ל זיין אן אָרענטליכע. כ׳בין ניט ווי יענע מיידלעך... באשר איך זיין איבער׳ן מאשין...

ז י ל ב ע ר מ א ן

אָט, זעהט, אדרבא, איך בין יונג, פריש, געזונד... וואָס האָט איהר מיר געזאָגט? איהר האָט דאָך עס מיר אליין געזאָגט. מיר איז שווין שווער אליין, אָהן אייך... איך קוק אויף קיין שום זאך ניט. איך קריך אהער אין קעלער אריין, צו שמעון דעם שוסטער—דאָס איז דאָך אלץ צוליעב אייך. אלץ צוליעב אייך...

יונה

וואס פאר א ביער זאל איך קויפען?

זיל בערמאן

שווארץ־ביער; צווויי פלעשלאך. קאלטע זאל זיין!

יונה

איהר וועט אבער דארפען לאנג ווארטען.

זיל בערמאן

פאר וואס?

יונה

כ'וועל שוין פאר איין וועגם אריינשפרינגען צו מיין פלונית'טע.

זיל בערמאן

טא וואס קלעהרט איהר? ער וועט זעהן זיין טייבעלע — און איהם דארף מען נאך צוצאהלען...

יונה

אפשר וועט איהר קאנטשען מיין ארבייט?

געהט ארוים.

זיל בערמאן

קומט באלד!

מריס

געהט ארוים אויף דער גאס און קומט גלייך צוריק.

זיל בערמאן

אבער א חכם בין איך!... ווי דער בחור האט זיך גע'עקשן'ט! כא־כא־כא — אט אזוי פיהרט מען אריין דעם נאר אין זאק... וואס זיינט איהר אזוי אומעדיג? איהר ווילט מיר נאר ניט קוקען אין פנים אריין. זאגט, וואס איז אייך?

מריס

נאר ניט.

זיל בערמאן

וואס איז מיט אייך? זאגט.... וואס שווייגט איהר?

יונה

ווער איז שולדיג, אז דו ביזט א נאר.

זילבערמאַן רייסט זיך אַריין אין שטוב.

זילבערמאַן

אַט בין איך וויעדער דאָ. בעמערקט מרים'ס צוטראָגענקייט. צו אלדע רוחות! בין איך דורשטיג — הערט, יונה; איהר ווילט זיין אַ מאָלאָדיעץ — כאפּט אריין א פּאָר פלעשלעך ביער — גוט? ווע־לען מיר טרינקען. וואו זיינען עס אייערע בעלי־בתים?

יונה

ניי זיינען אוועקגעגאנגען.

זילבערמאַן

איז וואָס?

יונה

אייך ווילט זיך דוקא ביער — אפשר וועט איהר דאָס מאָל יוצא זיין מיט א קאלטען טרונק וואסער?

זילבערמאַן

וואָס וועט איהר דערלעגען? צוויי טריט פון דאנען.

יונה

ס'איז אביסעל מעהר ווי צוויי טריט. נאָר סיי ווי סיי קען איך ניט געהן. איך דארף זיך נעהמען פאר אייערע שיך — איהר האָט דאָך פיינד צו קוקען אין די צייהנער.

זילבערמאַן

אויב אָן מיר ווענדט זיך עס, קענט איהר אוועקגעהן חאָטש אויף א גאנצען טאָג. איהר ווייסט דאָך, אז כ'בין א גוטער ברודער, מיט מיר דארף מען קיין סך ניט שמועסען, נאַט אייך קליינגעלד, זיין אַ בראַט און ברענגט ביער — וועט איהר אויך טרינקען.

יונה

איך טרינק ניט קיין ביער.

זילבערמאַן

אָבער ניט גערעדט. נאט אייך געלד.

דאנקען, אויסגעדיענט פאָניען... כ'האָב זיך גענוג אָנגעזעהען; איך האָב ליעב אויף אלץ ווארפען אן אויג, כ'האָב שוין, גאָט צו דאנ־קען, א ווייב... און כ'האָב זי ליעב ווי מיין לעבען — פערשטעהסט? קיין שום הינטער־דריידלעך איז דאָ ניט פארהאן... אויף סלוזשבע, די סאָלדאטען מאכען אויך חבר־לאווער מיט מיידלעך... די מייד־לעך פלעגען שוין קומען צו דער קאַזאַרמע — אין פּוילען האָב איך געדיענט. וואָס קומט אָפּ פון סאָלדאט? גאָר ניט! א סאָלדאט — היינט איז ער דאָ און מאָרגען — פּאַשאָל! קיין געדעכעניש פון איהם ניט געבליבען... מען דארף זיך היטען... מען דארף האָבען שכל... אָט וואָס כ'האָב דיר געוואָלט זאָגען...

מ ר י ם

און איהר זענט עס אזא צדיק געווען?... קיין מאָל גאָר מיט קיין פריילייין ניט פערבראכט?

י ו נ ה

זי און זילבערמאן — א שאַרפע פּאָר!

מ ר י ם

צי קען איך איהם ארויסטרייבען?... ריכטיג ווי איך וואָלט איהם רופען.

י ו נ ה

קוקט איהר אָן גלייך אין פּנים.

דו האָסט ניט געשפּאצירט מיט איהם הינטער'ן שטאָדט?... כ'ווייס אלצדינג...

מ ר י ם

ער האָט מיך דאָרט בעגעגענט.

י ו נ ה

אז מיר געהט עס גאָר ניט אָן... מעהר וויל איך שוין ניט רעדען.

מ ר י ם

און גוט וועט איהר טהאָן. איהר און דבורה פערגעסט גאָר, אז כ'בין א ווילד־פרעמדע ביי אייך אין שטוב און יעדער מינוט קען איך פון דאנען ארויסגעהן.

הערט דיך אין טראָק.

מ ר י ם

איך ווייס דאָך שוין פֿאַראויס אייערע רייד. דבורה האָט מיר שוין אויך געזונג דערעסטן מיט איהר מוסר זאָגען.

י ו נ ה

און אין אמת'ן, וואָס דאַרפֿסטו אונז צוהערען — מיר זיינען דאָך אלע ווילד פרעמדע...

מ ר י ם

איך קען דאָך איהם ניט טרייבען פון שטוב, אז ער קומט אהער, ער ברענגט דאָך אייך ארבייט !...

י ו נ ה

ארבייט — איז זיך עפעס אנדערש; און דאָס איז זיך וויעדער — עפעס אנדערש.

מ ר י ם

דבורה זאָגט מיר שטענדיג מוסר, גלייך ווי איהר וועט מען שמיי־סען אויף יענער וועלט פאר מיין אויפֿפיהרונג... מען טאָר שוין נאָר ניט רעדען מיט א מענשען — איהר מיט לאה'ן זענט עס נאָר די צדיקים.

י ו נ ה

וואָס האָט איהר געדעדט ווינטער ?

מ ר י ם

וואָס געווען — דאָס געשעהן ! אמאל בין איך געווען א נאר אין איצטער בין איך קלוגער געוואָרען... אמאל האָב איך געמיינט, אז דער רעכטער עיקר איז אויסצושטריקען מיט א האלב טוץ זאָקען מעהר. נאָר צי אזוי, צי אנדערש, ווייל איך ניט, אז מען זאל מיר קריכען אין דער נשמה אריין.

י ו נ ה

ביזט א קינד — אט האָסטו מיין וואָרט. פון וואַנען זאלסט עס אלצדינג וויסען? מיינסט אז מען איז א האלב יאָהר אין א גרויסע שטאָדט ווערט מען שוין אזוי געניט... איך האָב שוין, נאָט צו

מ ר י ם

און הענד, אייערעלע — כ'האב נאר פערגעסען רעכענען.

י ו נ ה

ווינטער חלום'ט זיך איהר מיליאנען און זומער קריכען איהר אין קאפּ שעהנע בחורים... נאר גלייכער, מירעלע, טראכטען פון קראסאווצעס... דאס קענסט אמאל כאפּען... אבער מיליאנען — א פסיק !...

מ ר י ם

איך וועל קריגען !... איך וועל קריגען — זאג איך אייך.. און אניט— ווער וועט עס מיר הייסען חתונה האבען ? ביי מיר איז די ברירה— וואס, ניט ? וואס זאגט איהר, זילבערמאן ?

ז י ל ב ע ר מ א ן

געהט צו צו מרים'ען, געהמט זי ארום.

געראכט, גערעכט.

מ ר י ם

געהט אוועק ! איהר לאכט פון מיר...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך לאך שוין נאר ניט... כאפּט זיך פאר'ן קעשענע. א סקאנדאל ! איך האב ביי זיך דעם שליסעל פון שטוב און דער פאפּא מיינער קען נאך אנשפּרינגען... ס'פעהלט מיר מעהר ניט, ער זאל זיך נאך דערווייסען, אז איך בין אן איינגעהער צו אייך ; אז ער עפענט די מויל, פערגעסט ער שוין צו פערמאכען... איך קום גלייך צוריק.

לויפּט ארויס פון שטוב.

י ו נ ה

א פיינער תכשיט ! א שוסטער וויל ער זיין. וועלסט גלייך ברוגז, אז מען רעדט צו דיר וואס... גלייכער, אז איך וועל שווייגען.

מ ר י ם

רעדט זיך, רעדט זיך.

י ו נ ה

גלייכער שווייגען. וואס איז די פעלה ? שטראפּט יענעם און ער

מ ר י ם

קאקעפיש.

איך מיין, אז מיין האנד איז אביסעל איידעלער, אפילו א העלפט פון אייערע וועלען זיי ניט זיין.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אדרבא — לאמיר צומעסטען!

מ ר י ם

לאמיר מעסטען!

ז י ל ב ע ר מ א ן

ווייזט אהער!

הויבט זיך אויף, געהט צו מרים'ען. זיי מעסטען זיך די חענד.

מ ר י ם

זעהט, אדרבא זעהט! יונה! איהר זעהט אביסעל? מיין האנד בעהאלט זיך אין זילבערמאנס. אפילו דער פינגער מיט'ן פינגערהוט איז א סך קירצער פון זיינע פינגער... די מענער דארפען נאך אביסעל ווארטען ביז זיי וועלען זיין אזוי אייידעל ווי מיר.

י ו נ ה

גרויסע פארשוינען זענט איהר אלע, פון דעסטוועגען העננט איהר זיך מיאוסע בחורים אויפ'ן האלז. אלע מיאוסע בחורים נעהמען שעהנע כלות. אט קוקט אויף מיר; וואס פעהלט מיין לאה'ן? שוין נאר ניט קיין מיאוסע, הא?

מ ר י ם

וועז איך וואלט נעווען אויף לאה'ס ארט, וואלט איך אפילו ניט נעוואלט קוקען אויף אייך... איך וועל מיר אויסקלייבען א חתן — קוקט חן'עודיג אויף זילבערמאן. שווארצע האר וועט ער האבען. שווארצע אויגען. ווי מילך דאס געזיכט, עטוואס ראז וועלען זיין די באקען; די ליפען רויט ווי בלוט... נו, געפעהלט אייך מיין געשמאק?

ז י ל ב ע ר מ א ן

שוין איינמאל א געשמאק!

אַוועקווארפען די טייערע סאליעס און זיך אוועקזעצען אויפ'ן שוס־טער בענקעל... נאָר צו וואָס דארפט איהר דאָס? ניט כדאי די הענ־איינצוריכטען.

מ ר י ם

איהר קענט ניט זילבערמאנען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

און איך זאָג אייך נאָכאמאָל, אז פּראָסטע ארבייט געפעהלט מיר זעהר גוט.

י ו נ ה

שטעהן פון ווייטען און קוקען ווי יענער שוויצט איז אפשר גע־שמאק; אבער צו שוויצען אליין... אָט אויף טשיקאוועס — נאט אייך א פארטיגע דראטווע מיט א נאָדעל און נעהט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אָט לאָמיר זעהן! רייבט די הענד איינע אָן דער אַנדערער און קוקט אריין אין שוך. א סטראשנע מעשה! מיין האנד איז ווי געבאָרען צו אַזאַ אַרבייט.

מעסט זיין האַנד צום שוך פון אויסווייניג.

י ו נ ה

כאַ־כאַ־כאַ, ווייזט אהער דעם שוך. א שוסטער ווילט זיך איהם זיין — איהר האָט דאָך גאָר מורא פאר'ן שוך. פאר וואָס האָט איהר מורא אריין צו שטעקען די האנד אין שוך אינעווייניג? אָט אזוי טהוט מען ביי אונז!

שטעקט אריין די האַנד אין שוך מיט אַ בעזונדער הנאה.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אז איהר האָט ארויסגעריסען פון האנד — וואָס לאכט איהר?

י ו נ ה

נאָך א זאַך פערגעסט איהר; אז זייענדיג א שוסטער מוז מען פוילען אין נאסע קעלערען. דאצו, פערשטעה איך האָט איהר ניט קיין שטארקען חשק... געלד צעהלען — דאצו זיינען אייערע איי־דעלע הענטעלאך ווי געבאָרען.

צווייטער—אקט.

ס'אייגענע צימער וואָס אין ערשטען אַקט. יונה זיצט ביי זיין אַרבייט. געגענאיבער אויף אַ בענקעל זיצט זילבערמאַן. מרים שטעהט ביים גרויסען טיש און פאַרריכט וועש. דער פענסטער איז אָפען. אַ שעהנער וואַרעמער זומטער־טאָג.

זילבערמאַן

האַלט אַן אָהל אין האַנד.

ווען איך וואָלט דאָ יעדען טאָג געזעסען ביי אייך א שעה און אכטונג געגעבען ווי מען נעהט, וואָלט איך געקענט זיין א גוטער שוסטער. איך האָב א גוטען קאָפּ — און נעהם איבער גלייך.

יונה

עס דוכט זיך אייך. איהר מיינט אז צו זיין א שוסטער בעדארף מען גאָר קיין שכל ניט האָבען — אין שוסטעריי שטעקט אויך א חכמה. נאָר למאי דארפט איהר עס אין גאנצען? געלד ציילען קענט איהר — וואָס פעהלט אייך נאָך?

מרים

איך מיין, אז זילבערמאן האָט גאָר ניט אזוי ליעב געלט ווי איהר טראכט.

זילבערמאַן

כ'שפּיי אויף די געלד! א סטראשנע מעשה... גלויבט מיר, יונה, אז גאנץ אָפט בין איך מקנא א פּראָסטען ארבייטער.

יונה

דרעהען מיט'ן צונג איז גרינג. אלע מקנא דעם ארבייטער... פונדעסטוועגען האָב איך נאָך ניט געזעהען, אז אייערער א מענש זאָל

לאה

וואָס האָב איך צו זיין אומעדיג? וועטשערע האָב איך געגעסען—
א חתן האָב איך נאָר קלעזמער — פעלט. א לעב טהאָן אביסעל!...

חייבט אָן טאַנצען אין קאַראַהאָד. שלעפט מיט זיך מרים'ען אויך.
מרים שלעפט זיך נאָך אָהן חשק.

מ ר י ם

איך וויים ניט וועמען מען מיינט.

געהט אַוועק פון טיש און שטעלט זיך מיט'ן פנים צום פענסטער.

ל א ה

אויב אזוי, זענט איהר דאָך נאָר א נארעלע. איך האָב מיט דעם גאָר ניט אויסען געווען. כ'האָב נאָר געוואָלט זאָגען אז מען בעדאַרף זיך היטען; איהר וויסט נאָך גאָר ניט וואָס אין די גרויסע שטערט טהוט זיך אָב...

ד ב ו ר ה

דער אַרימאַן, ניט געגונג וואָס ער ליגט אזוי טיף אין דער אדמה, סטאַרעט זיך נאָר יעדערער איהם וואָס טיפער בעגראָבען.

ל א ה

און יעדערער דארף זיך אליין היטען... קומט נאָר, מרים, לאָמיר זיך לערנען טאַנצען... איהר וועט דאָך טאַנצען אויף מיין חתונה?

מ ר י ם

שווייגט.

ל א ה

איהר זייט ברוגז וואָס מיר האָבען געראַטן?

מ ר י ם

איך בין ניט ברוגז....

ל א ה

טאָ וואָס זייט איהר עפעס אזוי?...

ד ב ו ר ה

איך האָב, חלילה, מיט דעם גאָר ניט געמיינט... סתם אזוי... כ'האָב געזאָגט...

ל א ה

קומט!

ש מ ע ו ן

עפעס ביזטו מיר היינט פרעהליך, מיין טאַכטער...

ד ב ו ר ה

ער געהט גאָר ניט ווי אלע מענשען — ער שפרינגט...

ל א ה

צולויעב אייך האָבען מיר עס היינט געהאט די זכיה צו האָבען אזא טייערען גאסט. לאָזט זיך נאָר ניט צו צו איהם — איך קען איהם גוט, דעם לייט.

מ ר י ם

צולויעב מיר איז ער געקומען? איך האָב איהם דען געבעטען ער זאל קומען?... וואָס האָב איך מורא פאר איהם? וואָס וועט ער מיר טהאָן? איהר מיינט, אז כ'בין נאָך א קליין מיידעלע... כ'וויים פון קיין מעשה ניט — איך געה אהיים — אין מיטען הער איך מען רופט מיך — א טעות, זאָגט ער, האָט ער געהאט.

ל א ה

איך מיין נאָר ניט צו זאָגען: סתם אזוי... איך זאָג, אז פאר אזוינע בעראַרף מען זיך היטען.

מ ש ה

נו, קינדערלאָך, מיין גלאָז איז שוין לעדיג. טרינקט טיי און איך וועל מיר געהן אביסעל אַברוהען... א פיינע ירושה וועט ער כאַפען... כ'האָב שוין פאר איהם פער'דאנה'ט... ער ט'שוין פון הונגער ניט שטארבען.

ד ב ו ר ה

ס'איז זעהר גוט, אז א מענש געפעלט יערערען — און בפרט נאָך אונזערען א געמיינעם מענשען... נאָר פאר אזוינע לייט דארף מען זיך היטען ווי פאר פייער. מען קען נאָר גרינג אריינפאלען, בלייבען אויף אייביג אומגליקליך...

ל א ה

איהר מיינט, מרים, אז דאָס מיינט עס אייך די מאמע? וואָס האָט איהר זיך אזוי בעלוידיגט?

מ ש ה

טראָגט א גלאָז צום טיש.

גוט געלט... וואָלט איך נאָר האָבען ביי דעם הערען א פּאָר מאות...

ז י ל ב ע ר מ א ן

גיט די האַנד לאה'ן און מרים'ען.

נו, א גוטע נאכט! מאָרגען וועל איך ווידער קענען גליטשען זיך... דערווייל א דאנק.

ד ב ו ר ה

נעהמט, קינדער, און לייכט צו די טרעפ. מען קען נאָך פאלען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מאָרגען וועט שוין ברענען א לעמפּל אויף די טרעפ.

מ ר י ם נעהמט דעם לאָמפּ פון טיש און געהט נאָך זילבערמאַנען. קומט צוריק מיט'ן לאָמפּ.

ד ב ו ר ה

דערלאנגט גלעזער צום טיש.

א חשק פון א מענשען... כדאי געווען אליין צו קומען נאָך דעם...

ל א ה

א שטיק שארלאטאן! ער וויים וואָס ער טהוט...

משה און שמעון זופען די טיי.

מ ר י ם

ער האָט מיר היינט געטראָפען אין הויף... ער האָט זיך אווי פער־אינטערעסירט מיט מיר. א טעות — זאָגט ער — האָט ער געהאט; ער האָט געמיינט, אז דאָס איז לאה. אזוי ווי ער וואָלט איהר נאָר ניט קענען... ער האָט מיר אויסגעפרעגט פון וואנען איך בין? ער האָט מיר דערצעהלט, אז ער איז געווען אין א סך קליינע שטעדטלעך... די קליינשטעדטלדיגע פרייליגס, זאָגט ער, דער־קענט ער שוין נאָך די באקען זייערע. ער האָט מיר געפרעגט ווי איך פיהל זיך דא — ס'איז נאָר צום לאכען!... ער האָט געזאָגט, אז ער וועט היינט קומען — זעהט ווי ער האָט געהאלטען וואָרט?

זיל בערמאן

כ'האב גלייך דערקענט, אז זי איז פון א קליין שטעדטל. כ'האב די ניט־היגע פרייליכע זעהר ליעב... ביי אונז דיענט א קליינשטעדטלדיגע מיידל, שעהמט זי זיך צו רויידן מיט מיר...

דבורה

זי דארף זיך נאך אביסל צוגעוואוינען צו מענשען.

משה

הויבט זיך אויף, נעהמט דעם שוך און בעקוקט איהם.

ווי אזוי האט עס דער הער צוריסען אזא שטארקען שוך?

זיל בערמאן

ס'איז פראסט א חרפה צו דערצעהלען ווי אזוי איך האב צוריסען דעם שוך: איך בין געגאנגען אויפ'ן גליטש; איהר דארפט וויסען, אז איך בין אויפ'ן גליטש א מזיק... אהין קומען אן א סך אזוינע וואס לערנען זיך נאך, און יעדער מינוט פאלען זיי. איך האב אויך ניט איינמאל געכאפט דעם פסק, וועז איך האב זיך נאך געלערנט. לאז איך מיר, ווי מיין שטייגער, ווי א פייל פון בויגען, און אויפ'ן וועג רוקט זיך מיר אונטער אן אנפאנגער און פאלט נעבען מיינע פיס. כ'האב איהם געוואלט אויסמיידען, נאר דא האב איך זיך פערטשעפעט אין א קוסט און דער שוך האט געפלאצט...

משה

בעת איך בין געווען א קליינער איינגעל, געלערנט נאך אין חדר, פלעג איך זיך אויך גליטשען מיט מיינע חברים, אבער ניט אויף קיין שלעכטל... און דער רבי פלעגט שמייסען... הינטער'ן טיר הערט זיך א געלעכטער. מרים און לאה רייסען זיך אריין אין שטוב מיט קוראזש פרעהליך. בעמערקענדיג זילבערמאנען, ווערען זיי עפעס איבעראשט. קוקען האלב פערוואונדערט, האלב מיט חשד. מרים שטעלט אויפ'ן טיש דעם קאן מיי.

זיל בערמאן

מארגען וועל איך אייך אריינברענגען געלד.

טרעפּ? איך אליין וועל שוין בעזאַרגען, אז ביי אייך אויך די טרעפּ זאָל זיין ליכטיג.

ד ב ו ר ה

איך דאנק אייך זעהר. מיר האָבען ניט געוואנט אריינגעהן דרעהען א קאָפּ צוליעב אזא נאַרישקייט.

ש מ ע ו ן

דער הער איז געקומען מסתמא נאָך די שליטלעך? איך האָב זיי שוין פּערריכט; איך האָב גערעכענט מאָרגען פריה זיי אייך אריינ־טראָגען. כ'האָב זיי שוין איינמאָל פּערריכט! זעצט זיך ביים אוועזען — ס'איז היינט א פּראָסט א גרויסער — ביים אוועזען איז ווארימער... אָט איז ער! איהר זעהט ווי כ'האָב געמאכט? פּריהער האָב איך צוגענעהט נאָנץ שטארק און דערנאָך האָב איך פּון אויבען געלעגט א לאטקע — ס'איז נאָר ניט צו דערקענען, אז דאָ האָט מען געלעגט א לאָטקע.

ז י ל ב ע ר מ א ן

נעהמט דעם שוך אין האַנד, אָבער ער בעקוקט איהם גאָר ניט. קוקט זיך אום.

נ'האָב היינט געהאט א מיאוס'ען טעות: אויפ'ן חויף האָב איך בעגעגנט דאָס פּריילין וואָס וואוינט דאָ ביי אייך, האָב איך ג־מיינט, אז דאָס איז אייער טאָכטער און כ'האָב זי אָבגעשטעלט. כ'האָב איהר נעוואָלט בעטען אייך איבערגעבען, אז מען זאָל מיר דעם שוך פּארריכטען... נאָר כ'האָב מיר באלד ארומגעזעהען, אז כ'האָב א טעות געהאט... א שעהנע פּריילין... פּון וואנען איז זי עס?...

מ ש ה

א וואויל קינד... פּון א קליין שטעדטעל.

ד ב ו ר ה

פּון א קליין שטעדטעל איז זי. זי איז געקומען אהער פּערדיע־נען. איז א זאקענמאכערקע.

ש מ ע ו ן

בהמות, ניט קיין מענשען...

ד ב ו ר ה

פון דעסטוועגען; דאס הארץ איז יונג, די אויגען זעהן אלצדינג, ס'איז נאר קיין עולה ניט...

מ ש ה

יונה איז א כוואט א בחור; איהר וועט אי"ה האבען נחת פון זיי. ער איז א מענש. דער עיקר וואס ער איז ניט קיין פוילער—דאס איז אן ענין!

ס'הערען זיך מרים הינטער'ן טיר. אלע הערען זיך צו. עס קומט אריין ז י ל ב ע ר מ א ן. א געזונדער בחור.

ז י ל ב ע ר מ א ן

גוט־נ'אבענד! פאר וואס איז דא אזוי פינסטער אויף אייערע טרעפ? מען קען דארט פאלען און ארויסנעהמען זיך ביידע אויגען. ס'איז דארט נאר קיין לאמפ ניטא?

ד ב ו ר ה

זייער פאפא זשאלעווט געלד... אויף די אויבערשטע שטאקען ברענט יא פייער. נאר אלץ איינס. משטעהנסגעזאגט, ווער געהט צו אונז ביי־נאכט? אפילו ביי טאג קומען אויך גאנץ וועניג צו אונז מענשען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אט בין איך געקומען — איך בין שוין ביי אייך נאר ניט פעררע־כענט פאר א גאסט?

ד ב ו ר ה

דערלאנגט איהם א שטול.

זיצען זיי.

ז י ל ב ע ר מ א ן

דאנקע. מיין פאפא איז אביסעל קארגלעה, נאר אז מען באדערט פון איהם, גיט ער. וויפיעל דארף עס קאסטען א לעמפיל אויף די

נאכט, גוט, יונה?

יונה

ניין; איך געה אויך. כ'דארף מאָרגען אויפשטעהן פריה; כ'מוז ענ־דיגען די פּאָר שיך. אין דער היים וועל איך זיך אברוהען. דאָ איז ניטאָ וואו, — מירעלע האָט מיין אָרט פערנומען.

מרים

ווען איך וואָלט וויסען, אז כ'פערנעהם אייער אָרט, וואָלט איך דאָ ניט געדונגען קיין דירה.

לאה

צו יונה'ן.

פון דעסטוועגען — נעכטיג דאָ — כ'האָב דיר עפּעס וואָס צו דער־צעהלען...

דבורה

אפשר וועסטו אין אמת'ן דאָ בלייבען? וואו'סטו זיך שלעפּען אין אַזאַ גרויסען פראָסט?

יונה

כ'מוז געהן אהיים. כ'האָב צוגעזאָגט דער מאמען צו קומען.

מרים

נו, רירט זיך שוין! איהר געהט אין א ווארימען מאנטעל און איך בלויז אין א דין בלוזקעלע. בררר!

זיי געהען ארויס.

משה

שרייט זיי נאָך.

פערגעסט נאָר ניט צו זאָגען, אז מען זאָל אייך אריינגיסען גענוג טיי אין קאן — וואסערדיגען טיי האָב איך פיינד! יע, מרים איז א מיידעל אָהן חכמות: אָט אזוינס האָב איך ליעב... וואָס איז דאָ צו טראכטען פון יענעם? יעדערער טהוט זיך ווי ער ווייסט און ווי ער קען. מקנא זיין יענעם... ווער עס פערמאגט עסט פלייש, און ווער ס'קען ניט, זאָל עסען ברויט. בנאמנות, ס'איז אן עולה פון יונה'ן, וואָס ער רעדט פאר איהר אין די אויגען אזוינע ווערטער.

ניט אויף פון אָרט נעהמען פאר זיך אפילו אביסעל וואסער?

ל א ה

בעוויזט אויף מרים'ען.

און פאר וואָס קלערט ניט אזא מיידעל זיצענדיג איינגעבויגען ביי דער ארבייט: פאר וואָס בעדארף איך זיצען און פוילען דאָ אין נאסען קעלער איבער'ן זאקען־מאשין בעת אנדערע מיידלאך ווי איך זיצען זיך אין פאלאצען און לעבען א גוטען טאג?

מ ר י ם

איך וויל גאר ניט טראכטען פון אזוינע זאכען. איך בין צופריעדען מיט מיינס. מען דארף קוקען ארונטער און ניט אריבער...

מ ש ה

געוועכט — ווי איך בין א איד! א חכמה א מיידעל! מען טאָר ניט טראכטען צופיעל.

י ו נ ה

א פערד האָט אויך א גרויסען קאָפ און טראכט וועניג.

מ ש ה

איך וויים שוין פון לאנג אָט די אלע טענות. פאר אזוינע טענות קאטעווועט מען אין יענעם אָרט... דו, טאָכטערעל, הער זיך ניט איין צו אזוינע מעשות: גאָט האָט דיר געגעבען הענד — וואָס דאפסטו נאָך?... אזוי רעדען לידיג־געהערם. די וואָס טראָגען שטייגער אין די ארבעל רעדען אזוי... פערשטעהסט? נאָר געהארעוועט אין וואָס קנאפער געטראכט... עט, הבלים!... איהר וויסט, רבותי? איהר האָט מיר אָנגעקאָרמעט מיט קארטאָפעל און איך וועל אייך פונדעוועון מיט טיי. קום, מירע'לע, נא דיר א קאָפיקע און כאפ אריין א קאן טיי.

מ ר י ם

זעהר גוט! כ'האָב נאָך פריהער געוואָלט געהן.

נעהמט אראָב פון אויוועון א טיי־קאן.

ל א ה

וואָרט, מרים, איך גיעה אויך. דו וועסט דא נעכטיגען היינטיגע

י ו נ ה

אפֿשר האָט ער תּפֿילה געטהאָן פֿאר'ן כּסא־הכּבוד, נאָר איהר, רב משה, זענט זעהר זינדיג...

מ ש ה

די יונגווארג לאכען אָב... גלויבען ניט — האָב זיי א גוט יאָהר. אפֿשר זענען זיי נערעכט. סיי ווי האָט מען קדחות מיט כישר'ע פּאָדעם. איך בין א פֿראָסטער חי־וקים, א טרענער, בטבע האָב איך פּיינט צו קלערען, זיין איבערגעשפּיצט — געה שריי אויפ'ן רבונו של עולם...

ד ב ו ר ה

זינדיג, זאָגען זיי. וואָס פֿאר א זינד קען האָבען אזא מענש ווי רב משה? משטעהנסגעזאָגט, וואָס זעהט ער אָן אויך זיין וועלטעל.

ש מ ע ו ן

רעדסט ווי א אידענע, כ'וויל פון מיין מויל ניט אויסרעדען. רב משה איז א געזונדער מענש, האָט קיין עין הרע כח צו שלעפּען אויך דער עלטער משאות — איז גענוג! אפֿשר איז דאָס דעם זיידען'ס הבטחה — דאָס האָט ער געמיינט. א מענש, וויבאלד ער איז נאָר געזונד, איז שוין גענוג — וואָס נאָך? מען דארף זיין צופֿריעדען!

מ ש ה

שמעון איז נערעכט! כ'האָב דאָך אייך געזאָגט, אז כ'בין ניט פון די אויפגעקלערטע פון דער נאָטור. נאָר אז כ'שפּאָציר זיך מיר אי־ בער'ן גאס מיט א גרויסען אלמער אויפ'ן פּלייצע, יעמאָלט טראכט איך מיר, אז איך בין קיין עין הרע א גליקליכער מענש. איך בין דאָך שוין אן אלטער מאן; אנדערע אין מיינע יאָהרען לייגען לאנג, אָדער אין דער ערד און אניט — איז אויפ'ן אויוועז...

י ו נ ה

אָבער פאר וואָס טראכט איהר ניט בשעת איהר שלעפּט זיך מיט דעם שווערען אלמער: פאר וואָס דארף איך צו דער עלטער ברע־ כען דעם קארק אונטער דעם דעמבענעם אלמער בעת מענשען וועל־ רען געשוואלען פון וואוילטאָג, געזונד ווי די פערד און הויבען זיך

די מתים זייער רוה... יעדער האָט זיך גענוג זיין אייגענעם פּעקיל; זאָלען זיי זיך דאָרטען רוהען אין פרידען... נו, רב משה! פאר וואָס עסט איהר ניט? דאגה'ט ניט; אין טעפּיל איז נאָך פארהאן גענוג.

זי ברענגט דעם גאַנצען טאָפּ צום טיש, שאָקעלט איהם איבער'ן שיסעל, פון איהם פאלען קארטאָפעל.

מ ש ה

דאָס איז אפילו א שטיק אמת; משטעהנסגעזאָגט, וואָס האָבען מיר פון די טויטע? נאָר אזוי איז זיך שוין דער שטייגער. אז מען וויינט זיך אביסעל אויס, ווערט גרינגער אויפ'ן הארצען... ווי זאָגט די וועלט — אז מען טרינקט זיך, כאפּט מען זיך אָן פאר א שטרוי... א זיידען האָב איך געהאט; א שמיד איז ער געווען... אן אָרענטלי־כער מאן געווען — ער פלעגט שטענדיג זאָגען: „דו גיב, וועט זיר גאָט אויך געבען", און — זאָל ער מיר מוחל זיין — געשטארבען א קבצן, אז ס'איז אפילו ניט געווען מיט וואָס קבורה געלד צו בעצאָהלען. ער האָט מיך שטארק האָלד געהאט — איך בין דאָס געווען פון זיין איינאיינציגער טאָכטער. — בשעת ער איז גע־שטאָרבען, בין איך אלט געווען זעכצעהן יאָהר. דאָס איז געווען פאר מיין חתונה מיט דער ערשטער ווייב, זאָל זיין אין גן־עדן. א טאָג פאר'ן שטארבען האָט ער מיך צוגערופען צום בעט — ביי אונז אין שטיב איז ער געלעגען — און מיט די לעצטע כחות האָט ער צו מיר געזאָגט: „משה'לע... דיר האָב איך האָלט... כ'וועל אָן דיר ניט פער־געסען... ביים כסא הכבוד וועל איך פאר דיר בעטען... אויב כ'וועל נאָר זוכה זיין אהין זיך דערשלאָגען... ניט יעדער איז זוכה דאצו..." אז כ'האָב עס דערצעהלט דער מאַמען, עליה השלום, האָט זי צו מיר מיט טרערען אין די אויגען געמאכט: „ביזט א בר־מזל, מיין קינד, וועסט אי"ה זיין א מזל'דיגער"... נאָך זיין טויט איז שוין ארי־בער... איז שוין אריבער, דוכט זיך... ניין און דרייסיג יאָהר, זיינען אריבער; און מיינע גליקען זעהט איהר דאָך... מען זאָגט, אז אפילו די גרעסטע רשעים האלט מען אין גהינום ניט מעהר ווי א יאָהר און דאָס איז — ניין־און־דרייסיג יאָהר!...

* *

גאנצען לעבען אבפוילען אהן א ווייב.

ל א ה

יונה איז נישט קיין יונגאטש. יונה איז א גרויסער חכם. וועז ער וואלט זיך איילען חתונה האבען, וואלט ער א פייג איצטער געהאט אזא כלה ווי איך.

ד ב ו ר ה

אלע קרעמער לויבען זייער סחורה.

מ ש ה

נו, אויך אייער חתונה, אז גאט וועט לאזען לעבען, וועל איך עס א געה טהאן א טענצי׳ל — די ערד וועט אזש ציטערען אונטער מיינע פים!

מ ר י ם

איהר וועט אפשר מיט מיר, רב משה, געהן א קאזאצקע?

י ו נ ה

זי שארט זיך צו ר׳ משה׳ן, כא־כא־כא, האט דערשמעקט, אז זיין ווייבעל איז אוועק געפאהרען...

מ ש ה

וואם מיינט איהר טאקי איז דער מעהר וואם מיין ווייב קומט ניט? אפשר וועט זי מארגען קומען? אן עולה, ווי איהר זעהט מיך לעבען! לאזען א שטוב אליין אויך נאנצע צווייי וואכען.. .

נעהמט פארזיכטיג מיט צוויי פינגער א קארטאפעל.

ד ב ו ר ה

הלואי וואלט איך געקענט לאזען די שטוב און אוועקפאהרען ערגעץ אויך א חודש — וואם רעד איך? חאטש אויך איין וואך — כ׳וואלט, דוכט זיך, די אויגען נעעפענט...

ש מ ע ו ן

היינטיגע וואך, דוכט זיך, האט זי יאהרצייט. זי איז מסתמא שוין פערבליבען. ט׳זיין אויך קבר אבות.

ד ב ו ר ה

עט; אלץ נארישקייט! וואם נעהט מען אויך קבר אבות? שטערען

מ ר י ם

וואלט, וואלט, כ'וועל די מאשין אראבנעהמען, לאזט, איהר וועט צוברעכען!

ד ב ו ר ה

דאס קינד נאר וועקט מיר ניט אויף! זי שוט קארטאפעל אין א גרויסע שיסעל, א געדיכטער פאר הויבט זיך אויפ'ן ביז'ן באלקען. ל א ח הויבט אויף די וויג און י ו נ ה בעפריט די שטריקלעך פון האקען. מען שטעלט איבער דעם טיש צום אוועזען און אלע זעצען זיך ארום און טוליען זיך צום אוועזען. ד ב ו ר ה דערלאנגט קארטאפעל צום טיש. רב משה, רב משה! וואו האט איהר זיך בעהאלטען? קומט אהער צום אוועזען, ט'איהר עסען קארטאפעל. כ'האב אבגעקאכט א גרויסען טאפ, ניט צו פערזינדיגען, שיילענדיג האב איך אויך געהאט אין זינען.

מ ש ה

פון זיין צימער.

א גרויסען דאנק אייך. איך דאוועז מעריב, כ'בין זיכער, אז מיין חלק וועט איהר ניט אויפעסען.

דער עולם עסט די קארטאפעל מיט חיולע הענד; מע בלאזט.

מ ר י ם

רב משה! איך עס אויך אייער חלק! כ'וועל פאר אייך נאר ניט לאזען.

מ ש ה

איך נעה שוין.

י ו נ ה

ער בעט נאט, אז זיין דוואשע זאל וואס גיכער קומען אהיים. דער אלטער האט זיך שטארק פערבענקט נאך זיין פלונית'ט — אמת, רב משה?

מ ש ה

מסתמא בענק איך נאך מיין אלטער! איהר מיינט, אז איך בין נערואטען אין אייערע יונגאטשעס? ביי אייך איז דאך רעכט דעם

מ ר י ם

צו לאה'ן.

איהר ווייסט, אז כ'האב היינט אפשר מיט א האלב טוץ זאקען מעהר ווי נעכטען אויסגעשטריקט.

ל א ה

איהר וועט דאך נאר נתעשר ווערען. מאמע, מאמע! איך שטאַרב עסען, גיב מיר וואס... אפשר וועסטו יונה, היינט ביי אונז נעכטיגען? וועסט זיך לייגען אויפ'ן טיש. צוקאפען וועלען מיר שוין געפינען דיר וואס צו נעבען.

ד ב ו ר ה

וואס ביזטו עפעס היינט אזוי שפעט געקומען?

ל א ה

איך האב בעראפט פערענדיגען א קלייד אויף מארגען פריה. גיב מיר, מאמעלע, גיכער!

ד ב ו ר ה

כ'האב כמעט נאר צולויעב דיר אליין צוגעשטעלט קאכען. ס'איז, א דאנק גאט, דא פון אלעמען: ברויט, קארטאפעל א גרויסער טאפ. א שאד, וואס די קינדער שלאפען שוין... די קלייגע, קוים וואס זי לעבט. האט אבגעהוסט די נאנצע נאכט.

מ ר י ם

לאמיר איבערשטעלען דעם טיש צום וואַרעמען אויוועז, דעם לאמפ אויך נעהמען אהער און מיר וועלען זיך אלע איבערזעצען ביים אויוועז — א גן־עדן געפעלט אייך מיין עצה?

ל א ה

א טייערע עצה! פאר וואס איז עס אונז ביז אהער ניט איינגעפאלען צו טהאן? אן איינפאל! נעהם נאר אראב די מאשין פון טיש. די וויג־בעט דארף מען אויך אראבנעהמען, פארזיכטיג דאס קינד זאל זיך ניט אויפכאפען. יונה! נעהם נאר פאר'ן אנדערען ברעג.

פון קעלט. אונטער די נעגעל שטעכט ווי מיט נאָדלען! קוקט אין אויווען. קארטאָפעל! אך! ווי גוט! כ'בין אזוי הונגעריג.

מ ש ה

ווארפט אראָב די שפּענער נעבען אויווען, וויל אפּבינדען פון זיך דעם שטריק.

אך־כא־כא־כא! בינד מיר נאָר, יונה, אָב דעם שטריק. די פינגער זיינען מיר פערפראָרען ממש ווי קלעצלעך; האָסט זיך עפּעס היינט אזוי שפּעט פעראַרבייט. נו, א טאָג, א טאָג אביסעל. פון אין דער פריה ביז שפּעט אין דער נאכט קיין גראָשען נישט פער־דיענט. שוין גאָר שפּעט איז צו מיר צוגעגאנגען א קריסט און גע־רופען אז איך זאָל איהם איבערטראָגען האָלץ פון הויף אויפ'ן דריטען שטאָק. פיערציג קאָפּיקעס האָט ער מיר געגעבען און אבי־סעל שפּענער האָב איך פערכאפּט מיט זיך. דער אויווען איז שוין אויסגעהייצט?

ד ב ו ר ה

וואָס איז דען?

מ ש ה

לעגט אריין אין אויווען די שפּענער — לאָמיר א מאָל רעכט אָנ־ווארמען אונזער דירה; מען זאָגט, אז דער פראָסט האָט היינט געהאלטען ביי צוואנציג גראד.

וויל אריינווארפען אין אויווען די שפּענער.

ד ב ו ר ה

לאָזט עס רב משה. אן עבירה צו פערברענען אזוי פיעל האָלץ פאר איין מאָל. אנטקעגען נאכט איז גאָר איבעריג צו הייצען אזוי פיעל. מען קאָרטשעט זיך ווי ס'איז צונויף אין בעט און מען שלאָפט. איך האָרעווע זיך אָן דעם גאנצען טאָג און ביינאכט פאל איך ווי א שטיין.

יונה און לאה שעפּטשען זיך. שמעון דאווענט מעריב. משה געהט אריין צו זיך אין צימער.

טאָר מען ניט, נאָר טהאָן מעג מען. א נייע וועלט, כ'לעבען! אויב אזוי, טאָ גיב א קאָפּיקע און מיר וועלען אריינכאפּען א קאַן וואַסער. דו זיצט אין מיטען שטוב און איך זיץ נעבען פענסטער. בררר... ווי קאלט!

י ו ס ף ' ל פערקריכט אין בעט אונטער'ן פאָרהאנג.

מ ר י ם

כ'האָב קיין האלבע פרוטה ניט. אָט זעהט! מאָרגען וועל איך האָ־בען געלד. — איין מאָל פאר אלע מאָל! כ'האָב היינט, אפשר, מיט אַ האַלב טוץ זאָקען מעהר אויסגעשטריקט.

דאָס קינד הייבט וויעדער אָן צו וויינען.

ד ב ו ר ה

דער טייוועל ווייסט איהם וואָס ער וויל היינט פון מיר האָבען! זאָל עס גאָר אויף א מינוט די אויגען פערמאכען.

זינגט.

תו—רה, תו—רה אין קע—פּע—לע,

קא—שע קאָ—כען אין טע—פּע—לע... צו שמעון'ען.

מיר דוכט, אז דו האָסט געהאט א צענערעל — ווייז אהער, איך וועל שיקען נאָך א הערינג. די מיידעל וועט באלד קומען א הונגערינע. אָט געהט זי שוין!

ס'עפענט זיך די טיר און ס'קומט אריין מ ש ה דער טרעגער און נאָך איהם ל א ה.

מ ש ה

אָנגעטהאָן אין שמאַטעס און ארומגעבונדען מיט אַ שטריק, טראָגט אונטער'ן ארעם אַ בינטעל שפּענער.

א גוטער אבענד! א שטארקער פראָסט היינט אויף דער גאַס!

ל א ה

דאָ הינטער'ן טיר האָבען מיר זיך די נעז אָנגעשלאָגען. כ'הער אימיצער גראבעלט זיך אויף די טרעפּ — כ'האָב זיך דערשראָקען; כ'האָב זיי ניט דערקענט אין דער פינסטער. א סימן, אז ר' משה וועט אין גיכען ווערען א גביר. אין הארצען האָט אזש פערקלעמט

ש מ ע ו ן

די וועלט איז געגליכען צו א חתונה — ווער עס קען כאפּט פאר זיך און עסט.

ד ב ו ר ה

איך קלאָג אויף דעם גאָר ניט. ווארום וויפיעל בעדארף איך אין אמת'ן האָבען? אז כ'האָב נאָר מיט וואָס אָנצוקאָרמענען די ברעק־לעך און מיט וואָס דעם אויוועז אויסצוהייצען איז שוין גאָר גוט.

דאָס קינד אין וויעג כאַפּט זיך אויף און הויבט אָן וויינען. גיט דעם קינד די ברוסט, זינגענדיג:

אַ־ליו־ליו — ליו־ליו,
אונטער דעם קינד'ס ווי—געלע
שטעהט א—קלאָר ווייס צי—געלע...

י ו נ ה

מיליאָנערשע! גיב א קאָפּיקע, וועלען מיר שיקען נאָך א קאַן טיי. ס'איז מיר עפּעס קאלט געוואָרען.

מ ר י ם

פאר וואָס איז מיר ניט קאלט? אָט געה איך נאָר א דינע בלוזקע און מעהר ניט. שעהמט זיך! אזא בחור זאָל מורא האָבען פאר קעלט — ווי אזוי האָט איהר געדיענט דעם קיסר, אויב איהר זייט אַזאַ פערפראָרענער?

י ו נ ה

כ'ווייס שוין פון לאנג, אז דיר איז ווארים. מען קען זעהן אויף די בעקעלאך. איהר זעהט בעקעלאך, מחותן!

מ ר י ם

ווידער מיט זיינע מיאוסע רייד! איהר קענט זיך עס גאָר ניט איינ־האלטען?

י ו נ ה

די קליין שטעדטילשע מיידלאך זיינען אמת'ע רבי'צינס. מיין ערשטע כלה איז אויך געווען א גרויסע צדקניות — האָב איך איהר טאַקי די תנאים אומגעקעהרט... נו, נו, קעצעלע, כ'ווייס, אז ריידען

אהיים! יעמאלט וואלטען שוין מענשען ניט נעוואוינט מעהר אין די קעלערען.

י ו נ ה

אלע קבצנים האבען גוטע הערצער! איהר הערט? די גאנצע וועלט וואלט זי איבערקעהרען מיט'ן קאפ אראפ און פים — ארויף!

ש מ ע ו ן

וועמען וועסטו זיך אויסקלייבען פאר א חתן? א דאקטאר, מסתמא — א טייערע פרנסה!

י ו נ ה

מיך וועט זי נעהמען פאר א חתן — כא־כא־כא. זעהט נאר ווי ס'נעפעהלט איהר... זעהט נאר אקאראט ווי זי איז רויט געוואר־רען! אויב אזוי, קעצעלע מיינס, וועל איך דיר נעבען א קוש... שוין אויף יענעם חשבון...

מ ר י ם

בעסער זיצט אויף אן ארט. אט מיט דעם העקעל וועל איך אייך אויסשטעכען די אויגען!

י ו נ ה

א־א ווי זי שאנעווועט עס איהרע בעקעלאך! פאר וועמען האדע־וועסטו זיי?

מ ר י ם

ווידער פאסקודנע רייד! איך לאך שוין נאר ניט. וועז איך וואלט האבען עטליכע מיליאן, וואלט קיין איין ארימאן ניט געבליבען... זינגט.

על—ענד בין איך ווי א—שטיין.
נע—לאזען האט מען מיך אליין...

ד ב ו ר ה

עט: א מענש דארף דאנה'ן נאר פאר זיך אליין, ווייל פאר איהם זארגט קיינער ניט. צי ווייסט דען וועד, ווי איך פויל דא אפ טעג און יאהרען אין דעם פינסטערען קעלער?

איך וואָלט געווען פון אייזען אויסגעשמידט. די ווייבער, איז שטענדיג געאַכצט און שטענדיג געקרעכצט... זעה בעסער דאָרט אין אויוון ס'זאָל זיין וואָס אין מויל צו נעהמען. לאה קומט שוין באַלד א הונגעריגע אהיים.

מ ר י ם

נעהמט ארויס פון אונטער'ן מאַשין א פּארטיגען זאק.

איהר ווייסט, יונה, פון וואָס איך טראכט?

י ו נ ה

וועגען א שעהנעם בחור?

מ ר י ם

טראַגט זיך! איך האָב קיין געשעפּטען ניט מיט אייערע בחורים. איך טראכט שוין פון א טייערע זאך... גאָר א טייערער נעראנק! וועז איך וואָלט האָבען אפּולע גאלד, איז יעמאָלט...

י ו נ ה

איז יעמאָלט וואָלסטו זיך דריי מאָל אין טאָג געקאָכט לאָקשען מיט בעבלאך — אמת?

מ ר י ם

פש... א טייערע מעשה!

י ו נ ה

זאָג מיר, קעצעלע ביינס, וואָס וועסטו טהאָן, אז דו וועסט האָבען אפּולע גאלד — וועסט מיר מאכען אן הלואה עטליכע קארבען?

מ ר י ם

איך רעד שוין גאָר ניט פון עטליכע קארבען — אפילו פון טויזענדער קלאָר איך אויך ניט. וועז איך וואָלט, למשל, האָבען אפּולע גאלד — גאָר א סך... עטליכע מיליאָן — טויזענד מיליאָן. למשל... וואָלט איך יעמאָלט געלאָזט מודיע זיין אין דער גאנצער וועלט: ווער עס האָט ניט אויף חיונה — זאָל קומען צו מיר! וועמען ס'פעלט אוים נדן פאר זיין טאכטער — צו מיר!... און אז אלע וועלען זיך צוזאמענקלייבען, וואָלט איך זאָגען: נא דיר א הויפען גאלד, נא דיר א הויפען אימפעריאלען... דיר... דיר... און נעהמט

רעז. כ׳שפיר וואָס ווייטער אז די כחות געהן מיר אויס; די הענד דאַרעז און די אויגען זינקען אין קאָפּ.

מ ר י ם

דאָס איז אמת. דער קעלער איז א מלאך המות. מיר שטיקט עפּעס אויף אין האלז די לעצטע צייט. איהר הערט ניט אז כ׳רער אביסעל הייזערינלעך?

י ו נ ה

קלייבסט זיך דאָ נעהמען די חזנות אין שול?

ש מ ע ו ן

צו דבורח׳ן.

פאר וואָס האָסטו ניט געוואָלט איך זאל נעהמען דאָס אויבערשטי־בעל, דאַרט אויבען? טרוקען און ווארעם — אן אמת׳ער פאלאץ!

י ו ס ף׳ל

דאַרט אויבען? דאַרטען איז זעהר גוט! א... א... מיט איין שפרונג אויף די טרעפּלאך בין איך שוין אין דער הויך! איך שפרינג אויף דריי טרעפּלאך — ניין, אויף פיער טרעפּלאך פאר א מאל שפרינג איך... זאג, מאמע, פאר וואָס האָסטו ניט געוואָלט, אז מיר זאלען דאַרט וואוינען?

ד ב ו ר ה

דער טאטע דיינער האָט געוואָלט דינגען א אויבערשטיבעל; ער זארגט א סך פאר דיין מאמען. די פים זיינען מיר ווי איבערגע־בראכען. איין גאָט אין הימעל וויים מיט וואָס פאר א יסורים איך שלעפּ זיך דאָ ארויף אויף די עטליכע טרעפּלאך — דער קאָפּ תערדרעהט זיך מיר; אין די אויגען ווערט פינסטער. ער האָט גע־וואלט כ׳זאל איהם נאָך שלעפּען די וואסער אויפ׳ן צעהנטען שטאָק. מילא, זאל שוין געהן ווי עס געהט. סיי ווי וועל איך לאנג ניט אנציהען. א נאריש וועלט! נאָר פאר די שטיקלאך קינדער רייסט מיר דאָס הארץ.

ש מ ע ו ן

זי האָט שוין דאַרט אנגעהויבען, מיין ציטריגע נשמה! פונקט ווי

מ ר י ם

איז וואס?

י ו נ ה

כ׳דארף עס וויסען.

מ ר י ם

כ׳האב ליעב — נו, איז וואס?

י ו נ ה

געגוג; מעהר בעדארף איך ניט.

ש מ ע ו ן

פארעט זיך שטארק מיט א קאפוט.

ד ב ו ר ה

שטעלט צו קאכען.

וואס איז דער געלעכטער? דאריבער איז מען טאקי אין די קליינע שטערטלאך געזונד און שטארק. ווי האב איך אויסגעזוהען פאר דער חתונה? די ערד האט נעציטערט אונטער מיר. יעדע האנד — א טשאבע אייזען, און די באקען — בלוט און מילך! און וואס האט מען געגעסען? גאר ניט...

י ו נ ה

אין די קליינע שטערטלעך געהן אום די מיידען לוידיג גאנצענע טעג, באוועם ווי די קעלבער און דרעען זיך אב די קעפ.

מ ר י ם

דרעט שנעל די מאשין.

ס׳אליגען! ס׳אליגעז!

ד ב ו ר ה

געווים. איך וויים מעהר ניט אויפ: אז זייענדיג אין דער היים, ביים טאטען, בין איך שטענדיג געווען איינגעשפאנט אין יאך ווי אן אקס. די מאמע איז געשטארבען און אויך מיין קאפ איז נע־ בליבען די גאנצע שטוב. כ׳האב געהארעווט אפשר נאך א סך מעהר ווי איצטער — פון דעסטוועגען... דער קעלער, ער עקט די יאה־

עלענד בין איך ווי א — שטיין.
נע—לאָ—זען האָט מען מיך א—ליין,
האָט רח—מ—נות, גוטע לייט!
כ'זאָל ניט פא—לען פאר דער צייט...
איך האָב אזוי ליעב די ליעד. אז איך זינג פערגעס איך נאָר, אז איך זיץ ביים מאשין ביז דער פאָדעם רייסט זיך איבער.

ד ב ו ר ה

כ'וויים דאָרט ווער, ס'האָט אזא ליעד אויסגעטראכט. וועז כ'וואָלט וויסען אפילו, אז איך שטארב, וואָלט איך אויך ניט געגאנגען זיך שווארצען דעם פנים פאר אימעצען. דו מיינסט טאקע, אז עס זענען פארהאן אזעלכע גוטע לייט?

מ ר י ם

דאָס קלאָגט דאָך נאָר די בלינדע יתומה. כ'מיין אז א בלינדע יתומה האָט געמוזט אויסקלערען די ליעד. פון דעסטוועגען איז נאָך דאָ גענוג גוטע מענשען אויף דער וועלט.

י ו נ ה

כ'האָב שוין לאנג געזאָגט, אז דו ביזט נאָך נאָר א קעלבעלע. ביי אייך אין שטעדטעל וווייסט מען מעהר ניט ווי בעבלעך מיט לאָקשען... וואָרט אביסעלע, די רויטע בעקעלאָך וועלען אקאָרשט נעלם ווערען: די ליפעלעך וועלען... פיו, פיו אוועק! יעמאָלט, קעצעלע מיינס, וועסט שוין פערשטעהן ווי אזוי...

מ ר י ם

שווייגט דאָרט! ער האָט שוין געעפענט זיין מויל און גענומען דרשן'ען.

י ו נ ה

מירע'לע, מירענקע, מירטשעלע!...

מ ר י ם

וואָס גוט'ס?

י ו נ ה

בעבלאָך האָסטו ליעב?

ערשטער אקט.

ביי שטעון'ען אין דירה. א גרויס צימער אין א קעלער. פון נאָסקיט זיינען די וועגד טונקעל־גרין. אין דער וואַנד רעכטס צוויי פענסטער טיף אויסגעגראָבען אין מויער און קומען אַרויס אונטער דעם טראָטואר צום גאס צו. רעכטס, אָב־געצוימט מיט ברעטער — מ ש ה ׳ ס דירה. ניט ווייט פון טיר, לינקס, שטעהט א פעררויכערטער ציגעל־אויוון און נעבען איהם העגגט א וויגעל אויף שטריק. וויטער פון אויוון, לינקס, א פאָרהאנג אין רויטע קווייטען און פון אונטער איהם קוקען ארויס צוויי הילצערנע בעטען. צווישען די פענסטער שטעהט א גרויסער טיש און נעבען איהם א טו־בארעטקע, וועלכע דיענט פאר א שוסטער־וואַרשטאָט.

אָבענד. ש ט ע ו ן און י ו נ ה זיצען ביי זייער אָר־בייט און לאטען שיך. נעבען זיי ברענט א לאָמפ און אויפ'ן גלאָז זיצט א בלויער פאָפויגער כדי דאָס פייער זאָל ליכטען אויפ'ן טיש. מ ר י ם שטריקט זאָקען אויף א מאָשין וואָס איז צוגעשרויפט צום גרויסען טיש. ד ב ו ר ה וואשט די כלים. י ו ס ף ׳ ל זיצט אויף דער ערד און וואַרעמט זיך אָנטקעגען אויוון, וואָס הייצט זיך. פון ציים צו ציים הערט זיך קלאפען הינטער'ן פענסטער די טריט פון דורכגעהער אויפ'ן טראָטואר. ענדע שבט.

מ ר י ם

פערבינדט דעם פאָדעם וואָס האָט זיך אָבגעריסען פון מאָשין. זינגט מיט א רחמנות־קול:

פערזאנען:

שמעון

דבורה, זיין פרוי.

לאה } זייערע קינדער
יוסף' } זייערע קינדער

יונה, לאה'ס זון.

משה, א טרעגער, וואהנט ביי שמעון'ען אין דירה.

דוואשע, זיין פרוי.

מרים

זילבערמאן

גרוניע

נאטאלקע

בּאַרג אַראָפּ

1904

אינהאלט פון פינפטען באנד:

בארג אראפ.

וואו דאס לעבען פערגעהט.

אויף יענעם זייט טויך.

גרינע פעלדער.

Copyright by Peretz Hirschbein
1916.

געזאַמעלטע שריפטען

פון

פרץ הירשביין

פינפטער באנד.

ארויסגעגעבען פון די ליטעראריש־דראמאַטישע פעראיינען אין אַמעריקא.
ניו־יאָרק 1916.